

HISTORIAE
 ZARINGO-BADENSIS
 LIBER QUINTUS
 IN QUO
 BERNHARDINA LINEA
 SIVE
 BADA-BADENSIS.

Tertium Historiæ Badensis, scribendum quod aggregatior, Volumen, florentissimæ Gentis duas lineas exponit, quæ ad nostram usque durant ætatem, adeoque Christophorianam omnem absolvit Periodum.

Nexus
 Histor.

Tom. III.

A

Introitus.

Christophorus, quo potentior in Marchia sua Principem Bada non vidit, nimio filiorum suorum inductus amore, Marchiam, quam solus omnem possedit, quam indivisibilem reddere debuerat, tricipitem reddidit. Bicipitem tamen esse fata voluerunt.

Ab eo enim Bernhardus, Philippus, Ernestus, tria filiorum, trium domus Badensis linearum constituti sunt fatores.

Sexennio post patrem Philippus, masculæ proles expers, quum fatis cessisset, ad duas redactus est lineas Badensium sanguis. Utraque continet decem Marchiones regentes.

Prior in Badensem & Rodemacheranam subdividi coepit; sed Rodemacherana seniori mox in Marchia successit.

Mortuo Carolo II. Durlacensis linea tres alias formaverat, quæ & ipsæ, ad Bada-Badensis exemplum, mox redierunt in unam, quam natu minimus quoque condiderat fratrum.

Binæ hæc superstites lineæ à factoribus suis *Bernhardina* & *Ernestina*; à locis, quæ inhabitaverant, *Bada-Badensis* & *Bada-Durlacensis* vocatæ. Pforzheimium enim regiminis sui sedem Carolus II. cum Durlaco commutavit. Bada Raftadium sedem suam transtulit Ludovicus Wilhelmus, Marchio Bada-Badensis, cujus successores Bada-Raftadienses appellares.

A Bernhardina hac seu Bada-Badensi, quæ senior, ducendum est Historicæ narrationis initium.

INDEX

1. Die Geschichte der Stadt Bonn	1
2. Die Geschichte der Stadt Bonn	1
3. Die Geschichte der Stadt Bonn	1
4. Die Geschichte der Stadt Bonn	1
5. Die Geschichte der Stadt Bonn	1
6. Die Geschichte der Stadt Bonn	1
7. Die Geschichte der Stadt Bonn	1
8. Die Geschichte der Stadt Bonn	1
9. Die Geschichte der Stadt Bonn	1
10. Die Geschichte der Stadt Bonn	1

T A B U L A
D I E T A R I A

Die Diätetischen Regeln
für die Kranken
in der
Königlichen Hof- und
Landes-Physik
zu
Düsseldorf
1772

1. Die Nahrung soll leicht und leicht verdaulich seyn.	2. Die Mahlzeiten sollen öfters und in kleinen Portionen geschehen.	3. Die Getränke sollen kühl und nicht zu süß seyn.	4. Die Luft soll rein und nicht zu heiß oder zu kalt seyn.
5. Die Bewegung soll mäßig und nicht zu heftig seyn.	6. Die Ruhe soll nicht zu lang und nicht zu kurz seyn.	7. Die Schlafzeit soll nicht zu früh und nicht zu spät seyn.	8. Die Luft soll nicht zu feucht und nicht zu trocken seyn.
9. Die Nahrung soll nicht zu viel und nicht zu wenig seyn.	10. Die Mahlzeiten sollen nicht zu spät und nicht zu früh seyn.	11. Die Getränke sollen nicht zu heiß und nicht zu kalt seyn.	12. Die Luft soll nicht zu rein und nicht zu unrein seyn.
13. Die Bewegung soll nicht zu schnell und nicht zu langsam seyn.	14. Die Ruhe soll nicht zu lang und nicht zu kurz seyn.	15. Die Schlafzeit soll nicht zu früh und nicht zu spät seyn.	16. Die Luft soll nicht zu feucht und nicht zu trocken seyn.
17. Die Nahrung soll nicht zu viel und nicht zu wenig seyn.	18. Die Mahlzeiten sollen nicht zu spät und nicht zu früh seyn.	19. Die Getränke sollen nicht zu heiß und nicht zu kalt seyn.	20. Die Luft soll nicht zu rein und nicht zu unrein seyn.

TABULA I

LINEAE BERNHARDINAE

Tom. III. ad pag. 3.

BERNHARDUS III

nat. 7. Octob. 1474 Luth. Relig. † 29. Jun. 1536

Uxorem ducit sexagenarius Franciscam Caroli

Luxemburgo - Ligneji Comitum filiam 1535

† 27. Jun. 1536

Via Tom. II. Tabul. III.

2. Tab. III. Tom. II.

PHILIBERTUS n. 22. Jan. 1536. Luther. Relig.

† in proelio Moncontorienfi 3. Octobr. 1569.

Ux. Mechtildis, Wilhelmi Ducis Bav. filia 1557.

† 1565. d. 2. Oct. *4. 5. 367*

CHRISTOPHORUS posthumus n. 26. Febr. 1537.

Relig. Lutheranae addictus. Sedit Rodemacheræ. † 2. Aug. 1575.

Uxor: Cæcilia, Gustavi I. Regis Sveciæ filia 1564

† 1627.

1. JACOBUS n. 16. Jan. 1558.

Ux. Joh. Wilhelmi Ducis Julia-

centis 1585. capite truncata

sed suplexa. 3. 4. A. 1597.

2. PHILIPPUS II. n. 19. Febr. 1559.

Cathol. Relig. † 17. Jun. 1588.

sponsus Sibyllæ Ducis Wilhelmi Ju-

liacensis filia.

1. EDUARDUS FORTUNATUS

nat. 17. Sept. 1565. Cathol. Relig.

† 8. Jun. 1600.

Ux. Maria de Eicken, Jodoci Domi-

ni de Riviere & Ganshornes Guber-

natoris Brocæ filia 1591.

† d. 21. Apr.

1636.

2. GUSTAVUS CHRISTOPHORUS

nat. 13. Aug. 1566. corpore

debilis † 1609.

3. PHILIPPUS

natus 15. Aug. 1567.

† 6. Nov. 1620.

3. ANNA MARIA n. 10. Jan. 1562.

Ux. Wilhelmi de Rosenbergh 1578.

† 1580. *35. 39.*

4. MARIA SALOME n. 1. Febr. 1563.

Ux. Ludovici Landgr. Leuchtomb. 1584.

† 1600.

4. CAROLUS

nat. 7. Mart. 1569.

† 1590. in itinere

Italico.

5. BERN-

HARDUS

natus 1570.

† 1571.

6. JOHANNES CAROLUS

nat. 1572. Eques Melit.

† 1599. in bello

Belgico.

ANNA MARIA LUCRETIA

nat. 7. Apr. 1592. † Castellani

A. 1654. d. 12. Sept.

WILHELMUS

TAB. II

HERMANNUS FORTUNATUS

natus 23. Januar. 1595. Rodemacheræ sedit.

Ux. 1) Antonia Elifabetha Com. Criching. 1627.

2) Maria Sidonia Com. de Falckenstein.

ALBERTUS CAROLUS

natus d. 17. Aug. 1598.

† 1626.

1. CAROLUS WILHELMUS EUGENIUS

natus 1627. Canonicus Colonienfis

† 1666.

1. LEOPOLDUS

†

infans.

1. MARIA SIDONIA

nat. 1635. ux. Philippi Friderici

Christophori Princ. in Hobenzollern

1664. † 15. Aug. 1686.

2. PHILIPPUS

BALTHASAR

† 1662.

Parisis.

2. ELEONORA MARIA SOPHIA

ux. Johann. Francisci Desiderii Princ.

Naffovio - Steg. 1665.

† 1669.

2. Tres alii

†

infan-

tes.

LINEA

PHILIBERTUS n. 22. Jan. 1536. Luther. Relig. 1537.
 † in proelio Moncontoriensi 3. Octobr. 1569. ag. 1575.
 Ux. Mechtildis, Wilhelmi Ducis Bav. filia 1557. 564.
 † 1565. d. 2. Oct. *15. 8. 36^r*

1. JACOBÆA n. 16. Jan. 1558. 2. PHILIPPUS II. n. 19. Fe P P U S
 Ux. Joh. Wilhelmi Ducis Julia- Cathol. Relig. † 17. Jun. ag. 1567.
 censis 1585. capite ^{non} truncata sponfus Sibyllæ Ducis Wilh 1620.
sed suffocata *sub* *indep. 38* liacensis filia.

3. ANNA MARIA n. 10. Jan. 1562. 4. MARIA SALOME n. 1. Fe CAROLUS
 Ux. Wilhelmi de Rosenber 1578. Ux. Ludovici Landgr. Leuchte Eques Melit.
 † 1580. *15. 5. 39. 1* † 1600. in bello

ANNA MARIA LUCRETIA WILHELMUS CAROLUS
 nat. 7. Apr. 1592. † Castellauni TAB. 3. 1598.
 A. 1654. d. 12. Sept. 6.

1.	1.	2.
CAROLUS WILHELMUS EUGENIUS	LEOPOLD	Tres alii
natus 1627. Canonicus Colonienfis	†	†
† 1666.	infans.	infan- tes.

CAPUT I.

BERNHARDUS III.

A. 1527 - - 1536.

§. I.

ernhardus, secundo genitus Christophori ^{BERNHARDI}
 Marchionis filius, (a) A. 1474 d. 7. Oct. ^{III.}
 lucem aspexit. Educatus est apud Belgas
 in Maximiliani I. Regis Romanorum au-
 la cum filio ejus Philippo Austriaco, ac
 bonis litteris imbutus; consortio & amicitia ejus usque constanti.
 Ernestus Ferreus, Austriae Dux, communis Philippo proavus fue-
 rat atque Bernhardo. Catharina Austriaca, proamita Philippi,
 fuit avia Bernhardi, qui aetate nonnisi quadriennio Archiducem
 superavit Philippum. Consanguinitas firmiorem inter eos reddi-
 dit amicitiae nexum. Archidux Joannam, Hispanicae Monarchiae
 heredem, quum duxisset uxorem, Ferdinandum Catholicum &

Tom. III.

A 2

(a) Jacobus primogenitus, ad ecclesiam transiens, Elector Trevirensis evasit;
 quem Tom. II, p. 311, exposui.

BERNH.
III.

Isabellam focerum focrumque quinquennio post invisurus, magno cum comitatu, per Galliam ad Hispanos iter A. 1501. Novembri mense suscepit.

§. I I.

Iter ejus
Hispani-
cum.

Bernhardus noster cum Friderico Palatino, qui dein factus Elector, & cum Henrico Nassovio, aliisque Belgicæ juventutis Principibus in itinere hoc Philippi comites fuere perpetui.

Philippus magnis solemnitatibus ab Hispaniæ Rege & Regina exceptus, eosdem solemnibus quoque convivio excepti Toleti. In festivitate hac Bernhardus functus est prægustatoris officio. Paulo post Archidux cum uxore Joanna Castiliæ & Arragoniæ regna adivit, à magnatibus & populis ut futuri Principes agnoscerentur.

At Januario mense A. 1503. cum Philippo, qui Principis Hispaniæ nomine appellandus deinceps, Bernhardus in Belgium reversus est. (b)

b) HUBERTUS THOMAS Leodius *Annal. de Vita Friderici II. Palatini* Lib. II. p. 29. FUGGERUS in *Specul. Austr.* Lib. VI. Cap. 5. p. 1137. PONTUS HEUTERUS *Rerum Austr.* Lib. VI. Cap. 3. p. 140. GERONYMO ZURITA *Historia del Rey Don Fernando Catholico* Tom. V. Lib. IV. Cap. 55. & Lib. V. Cap. 5. FERRERAS *Histoire d'Espagne* Tom. VIII. p. 220.

Isabella, Castiliæ Regina, focus Philippi, anno sequente moriens, Castellani regni solium filiae suæ Joannæ, quæ in Hispania manserat, generoque Philippo reliquit; qui paulo post & ipse decedens, Carolo filio, sexennali tum puero, amorem suum erga Bernhardum instillavit. Carolus A. 1519. Cæsareum quoque solium conscendens, constanti eum semper profecutus est amore.

BERNH.
III.

§. III.

Debilitas mentis, qua A. 1516. laborare jam cœperat Christophorus Marchio, filios induxit, ut terrarum, testamento patris illis assignaturam, regimen ipsi fusciperent. Maximilianus Imperator regimen filiorum eodem anno probavit.

Heredi-
tatis pa-
ternæ
portio.

Bernhardo tum suberat Marchica Spanheimensis Comitatus pars; suberant Luxemburgica Dominia, Rodemachera, Reichersperga, Herfpringa, Useldinga, quin & Dominia Puttingen, Ruland, ut & Schœnenbergense Dominium, ab Electore Trevirensi oppigneratum, sed brevi post ab eodem redemptum.

Ab harum terrarum regimine fratrem Bernhardum, nescio quam ob causam, circa A. 1519. expulit Philippus, possessionem earum per octennium obtinens. Anno enim 1527. quo mortuus est Christophorus pater, transactio inter hos fratres, Georgio Montisbeliardæ Comite conciliatore, WORMATIÆ inita, qua divisio patris, A. 1515. facta, denuo fuit firmata.

Lites
cum Phi-
lippo &
Rudol-
pho fra-
tribus.

BERNH.
III.

Bernhardo in terras Philippi, si sine masculino herede decederet, jus quoque servatum. Conventum denique, ut tres fratres viribus conjunctis laborarent, quo Luxemburgici Ducatus Gubernium, à Philippo, patris nomine, huc usque administratum, acciperet Bernhardus. Luxemburgica administratione durante, Benedictinam S. Vitonis (*S. Vannes*) Abbatiam Viroduni A. 1523. Caroli V. Imp. jussu in protectionem suscepit Philippus Auftriacus. Cæsarem inter ac Franciscum I. tum fuerunt lites super Rarecurtii dominium, quod ad monachos Vitonianos pertinuerat, cujus supremum dominium ad Galliam pertinere Franciscus contendit. (c)

Inter hæc Bernhardi nostri frater Rudolphus, Custos & Portarius Argentinensis atque Coloniensis Ecclesiarum, ex testamento paterno à fratribus nonnulla repetiit. Intercessit transactio, qua satisfactum Rudolpho, ita tamen, ut & ipse juribus suis quibuscunque in patris, matris, fratrum & sororum hereditatem denuo renunciaverit.

§. I V.

Lites
cum Er-
nesto
Durl. de

In fratrum regnantium triga Philippus dotibus animi corporisque præcipuus, præter omnium expectationem mascula sine prole A. 1533. decessit; Bernhardo, Ernestoque fratribus terras

(c) BERTHOLET *Histoire de Luxembourg* Tom. VIII. p. 16.

fuas æquis partibus testamento relinquens; quod d. 14. Maji moriturus condidit Mülbergæ. Superior & inferior Marchia Badensis, dimidia Comitatus Ebersteinii, Dynastiæ Lahræ, Malbergæ & Geroldseckii pars, Altensteig, item Beinheim; bona nempe avita, ut & Mundelshemium, aliaque adquisita loca Philippinam hereditatem composuerant.

Non discordes ab initio visi sunt fratres heredes. Nummus, ipso Philippi morientis anno, jussu eorum percussus, jugata Bernhardi & Ernesti capita sistit, cum Epigraphe:

GERMANORUM FRATRUM CONCORDIAE
SACRUM. (d)

Philippicarum terrarum administratio inter fratres fuerat ab initio communis. At anno sequenti placuit, ut divideretur hereditas. Ludovicus Pacificus, Elector Palatinus, constitutus est inter fratres conciliator. Præcipui quid ex hereditate hac sibi deberi Bernardus, ut primogenitus, contenderat. (e) Examen hujus juris ad ordinarium judicem remisit Elector; fratrique seniori Badam, juniori Pforzhemium, pro Principatus sede proposuit. (f) Sed fratribus non placuit Electoris sententia.

(d) Nummum hunc Tabulæ Badensium Numismatum, quas subjungimus, exhibent.

(e) UDALR. ZASIUS Jurisconf. Friburg. super lites has respondit. Vide *Consilia* ejus Lib. II. Conf. 20.

(f) Literæ Electoris datæ sunt Heidelbergæ die Lunæ post Lucam Evangel.

BERNH.
III.

hereditate
Philippi.

BERNH.
III.

In erciscunda inter filios familia apud Germanos vetus consuetudo invaluit; major dividat, eligat minor. (g) Palatinus Elector A. 1535. hanc viam proposuit. At placuit fratribus, fors ut decideret, uter ex illis constitueret partes: Germanicæ consuetudini fors quoque respondit, fratri majori partium divisionem attribuens. Bernhardus divisit. (h) At Ernestus aliam partem elegit, quam crediderat frater. (i) Verisimile enim fuit, Rœtelæ, Saufenbergæ, Badevillæ possessorem terras, quæ ei fuerant propiores, electurum præ ceteris. Unde in divisione à se instituta Pforzhemio-Durlacensem partem, quam ad se perventuram speraverat, plenior reddiderat Bernhardus. Hanc ipsam tamen præter expectationem fratris elegit Ernestus.

§. V.

Singulo-
rum por-
tiones.

Fertilissimas Dynastias ei jam attribuerat pater. Liberam constitutarum à fratre partium electionem fors ei quoque attribuit; unde meliores terræ Badenses ad Ernestum, Durlacensis lineæ conditorem, pervenerunt. Ex Philippina enim hereditate
Pforz-

(g) BVDERUS in *Amœnitatibus juris feudalis* Observ. 22. Germanis dicitur *ChurRecht*.

(h) Joannes Comes Palatinus, lineæ Simmerensis, in negotio hoc constitutus fuit arbitrator. Charta divisionis data est Rodemacheræ d. 13. Aug. 1535.

(i) Res acta Heidelbergæ die S. Bartholomæi.

Pforzhemium, Durlacum, Mulbergam cum pendentibus inde locis, Præfecturam Stein & Remchingen aliaque accepit, easque Hachbergæ, Rœtelæ, Saufenbergæ, Badevillæ terris, quas ex paterna dispositione jam tenuerat, adjecit.

Ad Bernhardum vero ex Philippi hereditate pervenerunt Bada oppidum cum arce & præfectura; Jus Advocatiæ Monasterii Lichtenthal; Buhla cum præfectura; Steinbach oppidum cum præfectura; Castrum montanum Iberg, supra Steinbacum; Stolphofa oppidum cum præfectura; Advocatia Monasterii Schwarzach; Raftadium, Rhinovia, Kuppenhemium oppidum cum Castro & præfectura; Etlinga oppidum cum Castro & præfectura, ut & Advocatia Monasterii Albæ Dominorum; Vici Mœrsch, Forchheim, Dachslanden, Beyerten, Bulach, Kreyenwinckel & Stupferich; Harda superior ab Etlingæ præfectura ad Rhenum usque se extendens; Marchica pars Dynastiarum Lahr, Malberg & Geroldseck; Gernsbach oppidum cum præfectura pro dimidia parte, cum jure aperturæ Castri Neo-Ebersteinensis & jure Advocatiæ Monasteriorum Albæ foeminarum & Reichenbach. His Beinhemium cum præfectura in sinistra Rheni parte accessit. Divisione A. 1535. d. 13. Aug. facta, hæc obvenerunt Bernhardo.

BERNH.
III.

Verum enimvero inter fratres hæc vix fuerant transacta, cum Bernhardus conqueri cœpit, portionem Ernesti ratione reddituum nimis præponderare.

Multas post discussiones conventum, ut MD mille maltras frumenti & LII. plaustra (*Fuder*) vini Ernestus fratri seniori ex terris suis, pensionis loco, in supplementum quotannis persolveret. Pensio Bernharδο & successoribus ad Eduardum usque Fortunatum soluta, Westphalica tandem pace sublata est. (*k*)

§. VI.

Novæ
fratrum
lites in-
tercessio-
ne Palati-
ni com-
ponun-
tur.

Neque ita tamen litium finis. Philippus Mulbergæ Castrum ceteris præferens, munitionibus, vallis & fossis fortissimum illud reddere decreverat, sed, antequam opus perficeretur, decessit. Ernestus, cui Castrum obvenit, ex parata pecunia, à Philippo relicta, & ex redditibus, ad id destinatis, ædificationem ejus absolvere voluerat. Bernhardus autem mobilium omnium in partes æquales divisionem flagitavit. Quin & bellica tormenta, quæ in Mulbergæ Castro tum fuerant, omnia in eo relinquenda contendit Ernestus.

(*k*) Artic. IV.

Bernhardus contra urfit, sua singulis castris restituenda esse tormenta; quippe quæ belli rusticani occasione Mulbergam undique convehi jusserat Philippus.

Mortuo inter hæc Bernharo, filiorum ejus Philiberti atque Christophori tutelam Johannes Comes Palatinus Simmerensis, Princeps doctrinæ & justitiæ laude celebris, & Wilhelmus IV. Bavariciæ Dux, susceperunt. De investitura tum feudorum & judiciis feudalibus contendit Ernestus, moribus Germaniæ indivisibiles esse Principatus, & ad servandam familiarum dignitatem unum constituere corpus; ususque Germanici esse, ut senior familiæ pro se & agnatis investituras accipiat, feuda conferat, quin & feudalibus præsideat judiciis. Regefferunt Bada-Badenses, jus primogenituræ in utraque linea servandum. At in Marchia negant receptum, ut senior, sed ut primogenitus feuda accipiat & conferat, idque exemplo Christophori probare studuerunt.

De his aliisque difficultatibus componendis Ludovicum Electorem denuo interpellaverunt Marchiones, mense Majo A. 1536. addita lege, ut, conditiones à Palatino propositæ intra spatium bimestre si non acceptarentur, Elector ex arbitratore arbiter fieret, interpositoque Laudo finem imponeret liti. Promulgatus est Electoralis Recessus die Veneris post omnium Sanctorum A. 1536.

BERNH.
III.

§. VII.

Recessus
Electo-
ralis sum-
ma.

Summa ejus huc redit:

- I. Materia de Jure Primogenituræ, quod urfit Bernhardus, ad judicem competentem remittitur.
- II. Vetera Badensium terrarum statuta ferventur, nihilque in illis fratrum absque consensu mutetur; maneat Marchionatus integer, & *unum corpus*; sicque quoad solum usum divisus, quoad dominium & civilem possessionem communis atque indivisus.
- III. Uterque aulicum peculiare sibi constituat Judicium; veteri ordinatione servata.
- IV. Peculiarem uterque fratrum habeat monetam, sed Wirtembergicis compactatis conformem.
- V. Uterque de metallifodinis suis & silvis disponat.
- VI. Commercia & matrimonia inter subditos Marchionum sint libera.
- VII. Reciproca à vectigalibus perstet immunitas.
- VIII. Feuda possessor pro se & agnatis accipiat.
- IX. Spirensia feuda unus, Weissenburgensia alter fratrum recipiat; vel forti committatur, amborum quis recipiat investituram.
- X. Lis de collatione feudorum, donec transactum, maneat suspensa.
- XI. Feuda Castrensia ille, in cujus ditione bona sunt sita, procuret.

- XII. Feuda vacantia vel denuo conferantur, vel redituum inter fratres fiat divisio.
- XIII. Feuda ecclesiastica conferantur ab eo, in cujus terris sunt sita; si alibi sita sunt, investitura inter fratres alternet.
- XIV. Documenta communia maneant Badæ in communi custodia. Quæ terras singulorum fratrum respiciunt, cuique fratri reddantur.
- XV. Jusjurandum, ab Officialibus & subditis præstitum, reciproce remittatur utrisque.
- XVI. Lites inter fratres orituræ secundum vetera pacta dirimantur.
- XVII. Jus conductus vel à quolibet in suis terris, vel in utriusque terris communiter exerceatur.
- XVIII. Consiliarios communes retineat Bernardus. Quod si nolit, in potestate Ernesti sit eos retinere.
- XIX. Vicus *Beurthan* in Bada-Badenfi portione permaneat.
- XX. Si alteruter fratrum aliquid ex terris suis lite amittat, satisfaciat alter.
- XXI. Postremus hic quinque Recessuum Electoris formam induat Laudi.

§. VIII.

Nova mox lis coram Ludovico Electore Heidelbergæ d. Reliquarum litem
14. Maji A. 1540. Laudo definita est; sed à Laudo ad Cameram Im-

BERNH.
III.
compositio.

perii provocavit Ernestus, eo læsum se arbitratus. Per quadraginta fere annos ibi litigatum. Confirmato tandem Heidelbergensi Laudo in favorem Bada-Badenfium sub nepotibus Ernesti ac pronepote Bernhardi res fuit decisa A. 1582.

Præfecturæ Crucenacensis partem Badensem, quam Carolus Marchio Friderico I. Palatino Electori oppigneravit, Elifabetha Palatina, Philippi Electoris filia, Philippo I. Marchioni Badenfi, marito suo, attulit in dotem. Mortua Elifabetha, hujus partis Crucenaci possessio ad filiam ejus Jacobæam, Wilhelmi IV. Bavarizæ Ducis conjugem, pervenit. Hujus pignoris reluitio ut quantocius fieret, in testamento suo ordinavit Philippus. In transactione Lahrensi A. 1533. Badæ facta, inter fratres conventum, si fructuum perceptorum ratione Bernhardus Ducissæ Bavarizæ satisfacere teneatur, dimidium quoque pretii solvat Ernestus. Post multas contentiones redempta Crucenaci pars penes Bada-Badenses permanfit.

Christophorus Marchio à Diepoldo, Geroldseckii Dynasta, Advocatias & vicos varios A. 1482. sub pacto de retrovendendo comparavit. Geroldseckiana hæc Philippus in portione sua accepit; quæ, mortuo eo, pervenerunt ad fratres. Gangolfus & Waltherus, Geroldseckii Dynastæ, ea redimere voluerunt. Ludovicus, Palatinus Elector, interposito arbitrio A. 1535. Badenses

damnavit. Re ad tribunal Imperii Spirense delata, Palatini sententia A. 1538. confirmata & anno sequenti facta redemptio.

BERNH.
III.

§. IX.

Inter medias has lites Bernhardus A. 1536. d. 29. Junii decessit. ^{Obitus Bernhardi.} Luxenburgici Ducatus gubernium haud dubie causa fuit, Luxenburgicas Badensium terras filio seniori Bernhardo ut Christophorus adscriberet.

Rodemachera vicina est Bruxellenfi Archiducum aulae, ad dictus cui fuerat Bernhardus. In aula hac & in Praefectura Luxenburgica potiore vitam suam partem quam transegerit Bernhardus, in rerum Germanicarum theatro rarius eum comparuisse non mirum.

In religionis negotio Bernhardus Protestantibus haud dubie ^{Religio.} favit. Mortuo enim fratre Philippo, in Romana religione constante, superiorem Marchiam Badæ quam accepisset heres, in ea quoque plantavit Protestantium sacra.

§. X.

Francisca, Bernhaldi uxor, ex antiqua & perillustri Comitum Luxenburgensium prosapia, quæ Henricum VII. Imperatorem produxerat, originem traxit. Henrici VII. patruus fuerat Waleranus Luxenburgo - Lignei Comitum fator, (1) à quibus

(1) DUCHESNE *Histoire de la Maison de Luxembourg* p. 100. 103.

BERNH.
III.

Francisca Badensis recta linea descendit; filia Caroli Luxemburgo-Ligneji Comitis, Picardiæ sub Francisco I. Rege præfecti, & Charlottæ d'Estouteville, eademque neptis Antonii Comitis Ligneji & Franciscæ de Croyaco. (*Croy*). (*m*)

Luxemburgenfes hi Comites, principali dignitate conspici, (*n*) magnas in Belgio opes tenuerunt, (*o*) præcipuis Europæ Gentibus necessitudine juncti. Ex eadem stirpe Maria, Franciscæ nostræ amita, Francisco Vendomio nupserat, atavo Henrici IV. Galliæ Regis. Ejusdem Franciscæ ex Antonio fratre nepos Franciscus dignitate Ducis & Paris Galliæ ab Henrico III. Rege ornatus, Margaretham Lotharingicam, Ludovicæ Franciæ Reginæ sororem, in matrimonio habuit. (*p*). Belgicam hanc principem (*q*) Franciscam Bernhardus, qui in Belgio diu vixerat, sibi

(*m*) NICOLAS VIGNIER *Hist. des Comtes & Ducs de Luxembourg* Chap. 54. & 55. p. 797. 802. 806. 807. 808.

(*n*) Carolus pater Franciscæ in Epitaphio apud VIGNIER. loco alleg. p. 812. Illustrissimus, invictissimusque Princeps & Dominus, Dominus Carolus Luxemburgensis, Comes Lignei, Briennæ & Russiaci vocatur.

(*o*) Præter Comitatus, modo memoratos, dominia Garennes, Espinoy, Warneston, Guistelles, Pougy, Rameru, Pigney, Machaut, Beine, Franciscæ pater possedit. VIGNIER. p. 807.

(*p*) VIGNIER. Cap. 60. p. 838. sqq.

(*q*) Francisca in Charta A. 1556. *Princeps Luxemburgensis Comes Russiaci* vocatur.

bi A. 1535. despondit, sexagenarius senex; anno sequenti vitam commutaturus cum morte. Tam propinquus tum fuerat lineæ Bada-Badensis interitus. Unus annus Bernhardum cœlibem intercessit & mortuum.

BERNH.
III.

§. XI.

Peperit ei vivo Francisca Philibertum, & mortuo Christophorum posthumum; in quo spes Domus Bada-Badensis recubuit. Philippus enim, Philiberti filius, mascula sine prole deceffit.

Liberi ex
ea suscepti.

Francisca, post mortem Bernhardi, secundas nuptias cum Adolpho, Comite Nassovio Wisbadensi, contraxit, cui filiam peperit Magdalenam, quæ dein Joachimo, Manderfcheidio Comiti, nupsit. (r). Defuncto A. 1556. Adolpho, Francisca, bis vidua, Useldingam una cum filia sua sibi sedem elegit, ubi A. 1566. die 27. Junii obiit; Neoburgi, in Manderfcheidiorum ditioe, sex ab Useldinga leucis, quem sibi locum delegerat, sepulta.

Fran-
ciscae na-
ta.

Concordiæ inter filios servandæ studiosissima fuit, pia & religiosa Princeps; cujus auctoritate pactum divisionis Philibertum inter & Christophorum filios A. 1556. constitutum; quibus illa frequenter ob oculos posuerat patris exemplum; cujus cum fratre Ernesto discordia Domui Badensi fuit valde damnosa.

Tom. III.

C

(r) La Genealogie des Illustres Comtes de Nassau, ubi de Linea Wisbadensi & Idsteinenfi.

BERNH.
III.
Liberi il-
legitimi
Bernhar-
di.

Ante matrimonium sex filios naturales Marchio noster progenuit, Bernhardum, Philippum, Johannem, Georgium, Casparum & Melchiorem. Tres postremi à supremo Bruxellensi Senatu Caroli V. Imp. jussu A. 1532. natalibus fuere restituti, id quod de Bernhardo & Philippo quoque constat. A filiis Bernhardi legitimis Philiberto & Christophoro naturales cum alimenta exigent, impetravere tandem, ut singulis quadraginta floreni annui promitterentur, addita conditione, ut omnibus iuribus, quæ sibi arrogaverant, renuntiarent; quod singuli præstiterunt.

CAPUT II.

PHILIBERTVS

A. 1536 -- 1569.

§. I.

Philibertus, patre decedente infans, A. 1536. Philiber-
 die 22. Januarii lucem aspexit. Wil- ti tuto-
 helmus IV. Bavariae Dux (a) & Johan- res.
 nes Junior, (b) Comes Palatinus Simmerensis, ei & Christophoro, fratri posthumo, dati sunt tutores. His superadditus fuit Wilhelmus, Ebersteinii Comes, quod Simmerensis tutor Spanheimensem Comitatum cum pupillo communem possederat.

Tom. III.

C 2

(a) Wilhelmi hujus uxor fuerat Maria Jacobea, filia Philippi Marchionis, patris Philiberti.

(b) Johannis hujus uxor fuerat Beatrix, Christophori, Marchionis Badensis, avi Philiberti, filia.

PHILIB.

Johannes A. 1556. à tutela dimissus. Eandem anno sequenti deposuit Ebersteinii Comes. Tutores nomine pupilli à Philippo, Basiliensi Episcopo, A. 1542. die 13. Dec. vicum Ose receperunt in feudum. Investitura hæc à Melchiore Episcopo A. 1557. die 6. Sept. repetita est, Philiberto libero à potestate tutorum.

§. I I.

Regi-
men adit.

Augustanis Imperii Comitibus, in quibus Pax Religionis firmata, A. 1555. Philibertus interfuit, (c) qui jam antea Protestantibus liberum in terris suis cultum religionis concesserat; patris imitatus exemplum.

Decimum nonum ætatis annum tum Philibertus agebat. Johannes tutor ejus, annis meritisque gravis, ei Simmeræ significavit, die S. Georgii anni sequentis se depositurum tutelam, quam etiam deposuit. Philibertus regimen adiens, de matrimonio cogitavit. In aula Wilhelmi IV. Bavarix Ducis, tutoris sui, per triennium vivens, filix ejus Mechtildis virtutes miratus, conjugem eam sibi elegit. (d)

Propositum suum matri suæ & consiliariis aperiturus Ultricum Langmantelium, quem ephorum morum nuper habuerat, Februario mense A. 1556. Badam misit Monachio.

(c) CRVSII *Annal. Suev.* Part. III. Lib. 12. Cap. I.

(d) Mechtildis promissa fuerat in matrimonium Philippo Brunsvicensi Principi, qui A. 1553. in pugna ad Sivershufam periit.

§. III.

Ante omnia induendus erat Christophorus frater, indivisa ut perstaret Marchia superior, ac in potestatem Philiberti ^{Transactio cum fratre,} transiret. Res ex voto successit. Badæ convenere fratres, advenit Francisca mater cum Johanne Simmerensi. Die 23. Aprilis ejusdem anni jurejurando inter fratres ita transactum, ut Marchia Bada-Badensis & Spanheimensis Comitatus portio, ad Badenses spectans, in Philiberti & masculorum, ab eo descendendum, potestate manerent. Luxemburgicas autem terras accepit Christophorus, quas Philibertus administrandas suscepit, ac pro redditibus quotannis 4000. florenos fratri se soluturum promisit, donec aditurus sit regimen. Tum vero Philibertus Christophoro, ad aulam suam constituendam, totidem florenos & trecentas argenti minas suppeditet.

Ufeldingam & Pittingam pro vidualitio acceperat mater. Christophoro, usque ad mortem matris, Allenbacum, in ulteriore Spanhemii Comitatu, assignata est fedes; illiusque Præfecturæ attributi sunt redditus.

His ita ordinatis, Marchiam suam regere Philibertus incepit; non sine Cameræ Imperialis præscitu, quæ sedebat tum Spiræ.

Ad nuptiarum solennia extraordinarium pecuniæ subsidium Marchionatus obtulit Philiberto.

§. I V.

Lites de
Monast.
Herren-
alb.

Vix regimen adierat, quum graves ei cum Christophoro, Wirtembergæ Duce, meritis & virtutibus claro, exortæ sunt lites. Cisterciensis regulæ Monasterium, à Comitibus Ebersteinii institutum, Alba Dominorum, *Herrenalb*, ut & Benedictini ordinis Cœnobium, Reichenbacum, litium harum fuerunt origo. In utroque Advocatiæ jura Ebersteinii atque Badenses, vel ut conditores, vel ut dotatores, ab antiquo exercuerunt. (e)

Temporis progressu Albenses, in Wirtembergico tractu nacti possessiones, Advocatum sibi quoque elegerunt Wirtembergæ Comitem, cujus dignitas deinceps in Ducalem conversa. Advocatia, inter duos divisa, non potuit non inter eos lites movere. Mortæ sunt plures, donec Christophorus primus, Marchio Badensis, & Eberhardus Barbatus, Wirtembergæ Dux primus A. 1497. inter se transegerunt, ut uterque in terris, suæ ditioni subjectis, Advocatiæ jura in posterum exerceret. (f)

(e) De Badenibus testimonium solemne A. 1473. in Instrumento quotannis prælecto, quod extat in *Diatriba*, cujus rubrum: *Grund-und Actenmäßige Information Baaden - Baaden contra Württemberg &c.* Documento E. pag. 20.

(f) Litteræ transactionis extant in *Diatriba alleg.* lit. X. pag. 74. Memorantur ibi vici Malsch, Langensteinbach, Vtterspurg, Diethenhufen, Zwey Urbach, Spilberg, Stupfenrich, Loufenau, Neufaz, Rottenfol, Bern-

Exorta deinceps apud Germanos religionis mutatione, Ulricus Dux, sacra Protestantium amplexus, A. 1534. omnia Ducatus sui Monasteria seculo addixit, atque adeo Badensem quoque Advocatiam aboluit.

Obiit inter hæc Bernhardus Marchio, filius Christophori, qui transactionem iniverat. At Philiberti, Bernhardo qui successit, tutores rem ad Spirenses Imperii Cameram detulerunt, cujus mandatum pœnale jubet, ut transactionem anni 1497. Ulricus observet. (g) Intervenit quoque Ludovicus, Palatinus Elector, atque A. 1539. arbiter pro Philiberto Laudum pronuntiavit. Wirtenbergicus tamen in alia omnia discessit. Cum enim Philibertus A. 1558. Comitum Marchicorum habuisset, atque pecuniarium ab illis obtinuisset subsidium, Malscha & Steinbacum, vici Albenfes, subsidiariam suam partem persolvere recusarunt, à Duce inducti. Philibertus præcipuos ex civibus A. 1560. carceri mancipavit, qui denique facinus suum ingenue professi, Philibertum agnoverunt dominum. Wirtenbergicus tamen pertinaciter refragatus est, manuque hostili cives coëgit, solum se ut agnoscerent. Albertus Bavarus & Palatinus Elector A. 1564. se conciliatores obtulerant, sed obtulerant frustra. Lis continuata in Imperii Camera, sub

bach, Gibrichingen. In vicis & locis his ditionis Badensis, Albenfes possederant bona.

(g) *Diatriba alleg.* Lit. Z. pag. 79.

PHILIB.

successoribus Philiberti, uti deinceps videbimus. Hæc de Alba Dominorum.

§. V.

Monast.
Reichen-
bach.

In Ebersteinensis Comitatus & Wirtembergæ Ducatus finibus situm fuit olim Reichenbacense Cœnobium. Vicinos villæ cujusdam colonos, reos delicti, Wirtembergicus Dornstadii Præfectus mancipavit custodiæ, villam in Beierspronnenfi Wirtembergæ solo sitam esse contendens. Wilhelmus, Ebersteinensis Comes, & Philiberti nostri tutores villam ad Advocatiam Reichenbacensis Cœnobii spectantem, Ebersteinensis esse juris statuerunt. Lis ad Imperii Cameram delata, interjectis aliquot annis, quum Marchionatus regimen adiiisset Philibertus, inter eum & Wilhelmum, Ebersteinensem Comitem, ac Valentinum, Priorem Reichenbacensem, ab una, & Christophorum, Wirtembergæ Ducem, ab altera parte A. 1557. res transactione decisa est. Reichenbacensis Cœnobii & Beierspronnenfis vici limites in perpetuum distincti sunt. Terminales positi lapides, Badensibus & Ebersteinensibus insigniis ab una, Wirtembergicis ab altera conspicui. Intra hos lapides Wirtembergicæ & Ebersteinensis ditionis inclusa sunt jura. Anteriores ad Thonbacum villæ una cum Mospaco, de quo nata quoque fuerat controversia, cœnobio Reichenbacensi quoad jurisdictionem inferiorem & Comitatu

mitatui Ebersteinensi, quoad superiorem, assertæ; compensatisque impensis, actioni, in Camera institutæ, renunciatum est. (h)

§. VI.

Philibertum nostrum Ferdinandus I. Imp. multum amaverat. Postquam enim A. 1559. die 6. Junii Augustæ Vindelico-^{Acta cum Imp.}rum feuda Imperii ei contulisset solenni ceremonia, atque de eligendo Romanorum Rege & Principibus, Francofurtum ad electionem invitandis, quæreretur, Maximilianus Cæsar filio scripsit, Philibertum Principem, omni elogio dignum, Austriæque amicum, inter primos ponendum. (i) A. 1565. mortua uxore, juvenis Marchio noster ad militiam progressus est, Cæsari Imperioque vitam & officia consecrans. Illo ipso tempore Bœcklinum à Bœcklinsau; Marckelsheimensem Præfectum, de vicis Wittenweiler & Almansweiler investivit. (k)

A. 1566. Philibertus à Maximiliano II. Imp. ex Comitibus <sup>Expedi-
tio ejus
Turcica.</sup> Augustanis Mense Majo missus est, ut copias equestres & pedestres colligeret ac in Hungariam contra Turcas duceret, quod magna cum celeritate & fortitudine executus est. (l) Monasteria

Tom. III.

D

(h) *Diatriba alleg.* inter Documenta Lit. Iiii. pag. 318.

(i) MOSER in *Addit. ad Francisci I. Capitulat.* Part. II. App. 3. pag. 813.

(k) ALSAT. ILLVST. Tom. II. pag. 703.

(l) ANONYMVS de *rebus gestis sub Maximil. II. Imp.* apud SCHARDIVM *Scriptor. Rer. Germ.* Tom. IV. pag. 48.

PHILIB.

Marchionatus ad expeditionem hanc bellicam suas quoque præstiterunt angarias. *fronziense*.

§. VII.

Bellis
Gallorum
civilibus
implic-
tus.

Anno sequenti expeditionem in Galliam suscepit Philibertus, quæ animum ejus in diversa distraxit. Decennio postquam religiosa Pax Pataviæ (m) apud Germanos constituta est, Reformatis quoque suis, Hugonottos quos vocant, pacem concessit Carolus IX. Franciæ Rex, publicato edicto, quod a mense, quo datum est, *Januarii* vocatur. (n)

Edictum hoc civilium octo apud Gallos bellorum fax fuit & tuba; quorum quinque sub eodem Carolo intra undecim annos efferbuerunt.

Bellum I.

Primum ipso conditi edicti anno efferbuit, quo durante utraque jam factio apud Germanos quæsit auxilia. Guisus Dux die 5. Julii hujus anni ad Electorem Palatinum, ut & ad Casimirum & Wolfgangum, Comites Palatinos, ad Wirtenbergæ Ducem & Philibertum nostrum Marchionem literas perscripsit, quibus ab Hugonottis, tanquam rebellibus, eos avertere atque ad suas partes perducere studuit. (o). Bellum hoc mense Martio A. 1562. cœptum, anno sequente eodem mense finitum, post

(m) Sub Romanis *Batava Castra*; unde *Passau*; ubi Transactio de Protestantium Religione A. 1552. inita est.

(n) Edictum Januarii publicatum A. 1562.

(o) *Memoires de Condé* edit, A. 1743. Tom. III. pag. 526.

quinquennium denuo in flammis erupit; quod A. 1567. evenit mense Septembri.

§. VIII.

In secundo hoc bello à Principe Condæo & Reformatis in auxilium vocatus est Fridericus III. Palatinus Elector, Simmerensium ex linea primus, qui Reformatorem sacra in Palatinatu magno cum zelo nuper plantaverat. Filius ejus natu junior, Casimirus, patri, quoad religionem, addictior, quam senior frater, (p) ex pecunia Gallica decies mille militum exercitum comparavit; quos inter sex mille numerati sunt equites. Casimirus in Henrici II. Aula diu vixerat juvenis; familiaris Condæo. (q)

Bello II.
Hugo-
nottis
militat.

Protestantium Germaniæ animos occupaverat suspicio, Austriacam Hispaniæ & Germaniæ Domum cum Francia in perniciem eorum non solum in Gallia Belgioque, sed & in Germania conjurasse, eaque de re in Bajocensi Caroli IX. & sororis suæ Elisabethæ, Hispanorum Reginæ, Conventu A. 1565. cum Albano Duce fuisse transactum.

Tom. III.

D 2

(p) Ludovicus, qui Friderico III. Electori succedens, Lutherana sacra in Palatinatum reduxit, post septennium moriturus; unde Reformata sacra redierunt.

(q) BRANTOME in Libello, cui Tit. *Vies des hommes illustres étrangers de son tems* Part. I. pag. 283. exprobrat ei ingrati animi notam, quod tot beneficiis ornatus à Rege contra eum bellaverit.

PHILIB.

Rex Galliae, misso ad Electorem Lanfaco, qui in Concilio Tridentino nuper fuerat legatus, expeditionem hanc quovis modo impedire studuerat. Quin & Maximilianus II. Cæsar in gratiam Regis Galliae, qui triennio post filiam ejus duxit uxorem, bellatoribus Germanis, Condæo qui essent opem laturo, proscriptionem minatus est. (r). Condæus tamen & Casimirus identidem sollicitarunt Philibertum nostrum, ut & ipse Palatinis suas jungeret copias. Cæsaris comminatio Philibertum aliquandiu retinuit. Consensit denique, à Casimiro edoctus, ipsam Catharinam Medicæam, Regis Galliae matrem, sibi insinuasse, ut expeditionem maturaret. (s) Philibertus ergo cum Casimiro & exercitu ejus profectus est mense Novembri, sed nonnisi centum stipatus equitibus; (t) cum quibus tamen mense sequenti, mutata sententia, rediit ad suos.

§. I X.

Eos deferit;
qua de
caussa?

HUBERTUS LANGUETUS (u) in Epistola, duodecimo Januarii die A. 1568. Argentorato ad Augustum, Electorem

(r) HUBERTVS LANGVETVS, origine Bûrgundus, vir rerum politicarum peritus & egregie doctus, Electoris Saxoniae, in Germania Rhenensi legatus, *Epistolarum secretarum Lib. I. Epist. 13.*

(s) LANGVETVS loco alleg. Videtur Regina credidisse, adventum Casimiri bellum cito finituro.

(t) *Idem* Lib. I. Epist. 9.

(u) Lib. I. Epist. 20.

Saxoniae, scripta, hæc nuntiat: „ Credo Vestram Celsitudinem „ non ignorare, Philibertum, Marchionem Badensem, mutasse „ sententiam & rediisse in Germaniam. „ Philibertum quid induxerit, ut Casimirum tam celeriter desereret, silentio præterierunt scriptores. Num Cæsaris minæ? Num Aulæ Gallicæ artes? Id certum omnino, quod insequenti tertio religionis bello Philibertus non Reformatis, sed Carolo IX. copias auxiliares adduxit. Casimirus tamen in itinere constanter progressus ad Lotharingiæ Mussipontem cum Condæo se junxit Februario mense.

Junctio hæc Galliae Regem ab initio terruit. At Catharina Medicæa, ad consuetas suas rediens artes, sequente Martio mense, Condæo, pecuniæ laboranti penuria, persuasit, ut invito Colinio pacem iniret; ex altera parte Regem inducens, ut Casimirianos milites ex ærario suo persolveret, peregrinis hostibus ut Galliam liberaret.

§. X.

Post hæc nihil non impendit Regina mater cum filio Re- Bello III. regis ad-
ge, Marchionem nostrum ut in suas partes pertraheret. hæret. Pertra-
ctus est denique tertio Religionis bello apud Gallos flagrante.
Præcessit eum Wolfgangus, Bipontii Palatinus Comes. (x). Hic

D 3

(x) Wolfgangi in Galliam transitum describit testis præfens DE LA NOUE
Discours politiques & militaires pag. 963.

PHILIB.

enim, stimulante Electore Friderico, Hugonottorum sumtibus quatuordecim armatorum millia Martio mense A. 1569. eis in auxilium adduxit; Alfaticeis Tabernis cum exercitu profectus peragravit Burgundiam, cum Colinio, Hugonottorum capite, ut sese conjungeret. Wolfgangus, capto super Ligerim Charitæo oppido, post trimestrem expeditionem, jamjam se juncturus Colinio die 11. Junii, tribus à Lemovico leucis, Nessunii ex Febre decessit. (y). At Philibertus, ut in prima, ita & in secunda expeditione suscipienda fuit lentus & dubius. Principem triginta trium annorum Carolus IX. sollicitare non desit, Germanicum militem Gallica ut compararet pecunia. (z) Philibertum & militiae gloria & rei familiaris rationes induxerunt, ut oblata accipe-

(y) *Memoires de Castelnau* Liv. VII. Ch. 6. pag. 241. *AVILA Hist. des guerres civiles de France* Tom. I. pag. 261. sqq. *THUANVS Historiar.* Lib. XLV. Cap. 9. & 10. *JEAN DE SERRES Inventaire général de l'Histoire de France* &c. pag. 166. sq. *Recueil des Choses mémorables, avenues en France sous le Regne de Henri II.* &c. pag. 166. seq. *BRANTOME vies des hommes illustres étrangers de son tems.* Part. II. pag. 179.

(z) *CASTELNAU* Lib. VII. Cap. IV. *JEAN DE SERRES* loc. alleg. pag. 695. *RICHARDVS DINOETHVS Histor. Gall.* Lib. III. pag. 199. *AUBIGNE Hist. universelle* Lib. IV. Ch. 10. pag. 308. Hic quater mille equites à Marchione conscriptos esse tradit. Alii numerum equitum minuunt. Vid. *Histoire de France sous les Regnes des trois Rois T. C. Henri François II. & Charles IX.* Liv. VII. pag. 484. *LANGVETVS* Lib. I. Epist. 42, eum se ignorare profitetur.

ret. LABOURERIUS, (a) illustris rerum Gallicarum scriptor & CASTELNOI Commentator, aliam addit rationem, quod nempe per matrem regio Gallorum sanguini fuerit conjunctus. (b)

§. X I.

Quidquid hujus rei fit, lentius rem egit Philibertus, vel ab Electore Palatino retentus, vel quod incongruum ei videretur, contra Hugonottos pugnare. Lanfacus (c) ergo missus à Rege, & post eum clarus ille nativitate, legationibus & Commentariis rerum sui ævi gestarum conscriptis, Michaël de Castelnau, (d) qui urgerent Philibertum.

Hic toties monitus, ad expeditionem sibi fatalem se denique accinxit, & intra quindecim dies cum Castelnoo profectus est Metas, (e) ad quam urbem aliæ quoque Germanorum equitum turmæ, Regi militaturæ, advolarunt. Germanicis his copiis Dietzii duo Comites Hassi, filii Philippi Landgravii, ex Margaretha de Sala progeniti, ut & Rheingravii Comites, fratres,

(a) *Additions aux Memoires de Michel Castelnau* pag. 724.

(b) Vide supra in vita Franciscæ.

(c) *Louis de S. Gelais, Seigneur de Lanfac.*

(d) MICH. CASTELNOVS, quinque legationibus in Angliam functus A. 1592. decessit.

(e) CASTELNAV *Memoires* Lib. VII. Ch. 5. add. HVBERT. LANGVET. *Lib. I. Epist.* 22, 34, 41, 42.

PHILIB.

Leininga - Westerburgius Comes , & fortis ille Germanorum bel-
lator, Caspar Schoenbergius (f) præfuerunt; atque adeo cohortes
turmaeque Protestantium Germaniae pro Hugonottis & contra
Hugonottos promiscue pugnarunt. Claudius Aumalii Dux, Clau-
dii Lotharingico ex sanguine Guifii Ducis filius , expectaverat
Philibertum Metis , ut viribus junctis progredierentur in Gal-
liam. (g) Philiberti & reliquæ copiae quinque millibus equitum &
quatuor millibus peditum constabant. Primarium exercitus Ger-
manici , pro Rege in Galliam adventantis , Ducem eum appellat
THUANUS (h). Sacris Romanis eum addictum fuisse , LA-
BOURERIIUS (i) credit. Andegavensium Dux, Regis fra-
ter, Regium exercitum duxit, cui Philibertus se junxit. Hu-
gonottorum Dux fuit Colinius.

§. XII.

In prælio
Moncon-
toriano
occum-
bit.

Ad Moncontorium, Pictaviensis Provinciae oppidum, die
3. Octobris A. 1569. ardens commissum est prælium. Opus erat
decretoria pugna. Utrunque rerum gerendarum defecerat ner-
vus. Germanici in utroque exercitu milites meditabantur disces-
sum.

(f) Casparus de Schoenberg, filius Wolfii, Sachsenburgicæ lineæ. Galli eum
& omnes hujus nominis Schomberg appellant.

(g) *Hist. de France sous les Regnes de Henri II.* Liv. VIII. pag. 560. THUANUS
Historiar. Lib. XLIV. Cap. 22. & Lib. XLV. Cap. 9.

(h) Lib. XLIV. Cap. 22.

(i) *Additions aux Memoires de Castelnau* pag. 724.

fum. In secunda Regiorum acie mille equites duxit Philibertus. Andegavensis initio proelii Badensem inter atque Helvetios constitit; Badensi Aumalium Ducem adjungens, cujus agmen latus Principis dextrum tegebat. Prima Regiorum acies cum à Colinio premeretur, laborantibus in auxilium missus est cum Aumalio Philibertus, qui in confertos hostes magno irruens ardore, impetu cecidit primo. Insecutus eum novis cum copiis Andegavensis restituit pugnam. Magna tamen Regiorum facta est strages; & nisi Cossæus, ad omnes casus intentus, in tempore accurrisset, Hugonotti omnium judicio reportassent victoriam. (k) Præter Philibertum nostrum Rheingravius natu major occubuit in prælio. Petrus Ernestus Mansfeldius, Gubernator Luxemburgi, quem Albanus Dux e Belgio cum copiis miserat, graviter vulneratus in brachio, (l) ut & Rheingravius junior. Schombergius, vulneratus

Tom. III.

E

(k) Idonei rerum, quas retulimus, testes sunt CASTELNAU *Memoires* Liv. VII. Ch. 9. POPELINIERE *Histoire de France* Tom. I. Liv. XIX. pag. 137. & 139. THVANVS *Historiar.* Lib. XLVI. Cap. I. pag. 738. seq. AVILA *Histoire des guerres civiles de France* Tom. I. Liv. V. p. 290. AUBIGNE *Histoire universelle* Liv. V. Ch. 18. pag. 438. CHAPPUYS continuator *Annal. Nicolai Gilles* pag. 497. HENRICPETRI continuator Pauli Aemylii pag. 329. *Histoire de France sous Henri II. François II. Charles IX. & Henri III.* Liv. VIII. pag. 642. DE SERRES *Inventaire de l'hist. de France* p. 706.

(l) Mortuus nonnisi A. 1604. Luxemburgi ætatis 87. annorum. THVANVS

PHILIB.

in latere, cum suis tamen in victoriæ signum pernoctavit in campo; (m) in quo tam gloriose Philibertus occubuit. Talem vitæ suæ exitum nuper sibi exoptasset moriens in lecto Wolfgangus.

§. XIII.

Sepultus
Badæ.

Philiberti corpus ex Gallia reductum est Badam; ubi in Collegiata Badensi positum ei his verbis monumentum: DEI GRATIA PHILIBERTUS, MARCHIO BADENS. COMES SPONHEIM. NATUS BADENÆ ANNO MDXXXVI. REGNAVIT PACIFICE ANNOS XIII. TANDEM GALLORUM REGI CONTRA SUOS REBELLES SUBDITOS FORTEM MILITEM SESE PRÆBENS VITAM SUAM IN GALLIA STRENUE PUGNANDO PROPE MONCONTOUR IN IPSA PUGNA CLAUSIT, ANIMAM DEO COMMENDATAM DIE III. OCT. AN. MDLXIX. REDDIDIT, QUI REQUIESCAT IN PACE.

Princeps in Hungarico & Gallico bellis tanta pugnans virtute, tam præcoci morte Marchiæ suæ ereptus, non potuit non magnum sui apud omnes desiderium relinquere. Augustanæ

Lib. 131. Cap. 17. vocat eum tot palmarum Ducem, veterem ac fidem Austriacæ Domus clientem.

(m) Elogium ejus dedit LABOVRERIVS *Additions aux Memoires de Castell-*
1734 pag. 751.

Confessione, uti pater, adhæsit, eorumque sacra in suis terris promovit. Belgica historia nos docet, eum una cum Saxone, Brandeburgico, Hasso & Wirtenbergico apud Margaretham Belgii Gubernatricem A. 1567. pro Protestantibus Belgis intercessisse. Et tamen paulo post contra Hugonottos copias Carolo IX. non dubitavit adducere. Patuit tum Germanis Heroibus in Gallia Martis theatrum. Protestantes ibi pro fociis religionis & contra eos promiscue pugnarunt.

PHILIB.

Religio
ejus.

§. X I V.

Mechtildis Bavara, quam Wilhelmus ex Maria Jacobea, Uxor & liberi. Philippi Marchionis Badensis, Philiberti patris, filia, suscepit, fuit uxor Philiberti, cum qua A. 1556. matrimonium contraxit.

Philibertus Christophori I. nepos fuit per filium Bernhardum: Mechtildis ejusdem Christophori fuit proneptis per filium Philippum. Tertio itaque gradu sponsus & sponsa erant inter se juncti. Sponsalia sine prævia Pontificis dispensatione celebrata fuisse ægre tulit Paulus IV. scripsitque A. 1556. Idibus Quintilis ad Cardinalem Episcopum Augustanum Ottonem, ut sponsalia dissolveret, utque dissolutis succederent nova. Post varias disputationes denique A. 1557. die XIII. Jan. in Monasterio D. Emerani Ratisbonæ Cardinalis pronuntiavit sententiam, ut Philibertus 150. florenos Rhenenses, totidemque Mechtildis, pro dotan-

PHILIP.

dis filiabus pauperibus Monachii, pœnæ loco perfolverent, atque deinceps matrimonio jungerentur.

vgl. Tab. I

Mechtildis A. 1565. die 2. Novembris decessit. Ex conjugio quatuor liberi prodierunt. Philippus, qui patri in ditionibus successit; tresque filiae: Jacobea, Anna Maria & Maria Salome; quarum fata non transeunda silentio.

JACOBEA.

§. XV.

Jacobea
uxor Wil-
helmi Jul.

Jacobea, nata A. 1558. & in Aula Wilhelmi IV. Bavariae Ducis, avi sui materni, educata; desponsata A. 1585. Jo. Guilielmo, Juliaci, Cliviae & Montium Duci, suae gentis postremo. (n) Festivitates nuptiarum ejus solemniter, Dusseldorpii die 16. Jun. eodem anno celebratae, DIETRICUS GRAMINAEUS, (o) MICH. ABISSELT, (p) MICH. MAPPINGIUS (q) & BERNH. MOLLERUS (r) fuisse descripserunt.

Jacobeam comitatus est Philippus frater, cum 25. Equitibus, magnoque Nobilium, aliorumque Aulicorum varii ordinis comi-

(n) REIDANVS in *Annal. Belg.* Lib. XI. pag. 268. Jacobeam cum sorore Maria Solome, Leuchtenbergenfi Landgravia, confundit.

(o) Archigrammateus Bergensis, edita Coloniae Agrippinae A. 1587. fol. cum figuris, sub tit. *Fürstliche Hochzeit.* vid. DITHMARVS in *Notis ad TESCHENMACH. Annales Cliviae* pag. 357.

(p) *Histor. sui temporis* pag. 894.

(q) *Annales Juliae* Tom. III. pag. 96. sqq.

(r) Monasteriensis patria. MOLLERVS *Epicum Carmen* elegans 36. foliis, quartae formae constans, composuit.

tatu. Aderat quoque Eduardus Fortunatus Marchio, patruelis Jacobæ, cum non minore comitatu. Sed & ex Linea Badadurlacensi Jacobus Marchio, magna turba stipatus, comparuit; quos inter Otto Rheingravio & Emico Falckensteinius Comes. Maria Salome, Leuchtenbergensis Landgravia, natu junior Jacobæ soror, quoque ex Bavaria advenit. Equestres ludi, ignes festivi in Rheno, venationes, spectacula; omnia festivitatis genera Dusseldorpii celebrata sunt.

§. XVI.

Tot lætas solennitates excepit matrimonium infelix. Tragicus Jacobæ exitus, Maritus mente captus, quandoque furiosus. Sibylla, natu minima mariti soror, dominandi avida, fratre ægroto, regimen affectavit, reluctante Jacobea; quæ ambitiosæ Sibyllæ denique victima evasit. Adulterii enim cum Nobili quodam ex Hallis de Landscheid (s) accusata, adversos quoque habuit Ducatum Ordines; sterile Ducis sui matrimonium indignatos; secundarum nuptiarum spe vana illectos. Delegati à Rudolpho II. Cæsare ex Ordinibus Provincialibus Judices (t) Jacobeam, non omnino innocentem, nec tamen satis nocentem, A. 1597. damnarunt ad

E 3

(s) DITHMARVS in *Notis ad TESCHENMACHERI Annal.* p. 357. corruptorem Jacobæ Comitem Manderscheidium vocat, sed contra fidem actorum.

(t) Negat DITHMARVS à Cæsare vel delegatis ejus Jacobeam fuisse damnatam. Negat eam criminis objecti potuisse convinci.

PHILIB.

mortem. Capite truncata est (u) Duffeldorpii occulte in palatio Ducali; (x) sepulta apud Canonicos Regulares S. Crucis. (y) Antonia Lotharingica, quæ Jacobææ successit in thalamo, non fuit fœcundior. Decreverat fatum, Juliaci, Cliviæ Montiumque Ducatus alias ut ad Domos transfirent.

A N N A M A R I A.

§. XVII.

AnnaMa-
ria uxor
Wilhel-
mi Rosen-
berg.

Secunda Philiberti filia, nata A. 1562. die 10. Jan. Wilhelmo Rosenbergæ Dynastæ, Burggravio Bohemiæ, Principis di-

(u) TESCHENMACHER in *Annal. Cliviæ* pag. 357. ait, eam, nescio quo facto, mortuam. DITHMARVS *loco alleg.* ait, eam criminis nondum convictam, nocturno tempore in lecto suffocatam fuisse. REIDANVS in *Annal. Belg.* pag. 390. ait, fauces laqueo ei fuisse præclusas, jussu fenatus. HVBNERVS quoque *Tab. Genealog.* 286. frangulatam fuisse tradit.

recte!
R. A. Keller
1960

(x) In Conclavi, quod à cygnis nomen habet. (Schwanenzimmer.)

(y) TESCHENMACHER *loco allegat.* ubi Jacobææ laudes his versibus celebratas producit:

„ Principibus celsis Badenibus orta Jacoba
„ Clivensis quondam prima marita Ducis.
„ Si formam spectes, si cetera, femina, dicas,
„ Digna hæc fortuna pol! meliore fuit.

MOLLERVS inter alia ita scribit:

„ Thermiacis Badena tulit quam cognita Nymphis,
„ Quam bona bis septem præferret Juno puellis,
„ It comitata quibus &c.

gnitate conspicuo, (z) desponsata est A. 1577. conciliante Rudolpho II. Imp. Jacobea vidua Wilhelmi IV. Bavariæ Ducis, Annæ nostræ avia, una cum avunculo ejus Alberto V. Duce Bavariæ & Philippo fratre, Badensi Marchione, pacta dotalia cum Rosenbergio inierunt d. 23. Sept. Vidualitium Annæ assignatum in Dynastia Gretzensi, in Circulo Bechinensi Bohemiæ sita. Nuptiæ anno sequente d. 27. Jan. maximo apparatu celebratæ Crumlovii. Aderat avia sponsæ cum Alberto V. filio & Guilielmo nepote, Ducibus Bavariæ. Aderat Philippus sponsæ frater & ipse Cæsar Rudolphus II. magnaue Comitum & Dynastarum, Principes hos comitantium, turba. (a) At sterile fuit hoc Annæ cum Wilhelmo matrimonium.

Wilhelmus, qui jam ante duas conjuges habuerat, Catharinam Brunsvicensem & Sophiam Brandeburgicam, Joachimi II. Electoris filiam; ex quibus nullam susceperat prolem, Anna defuncta, ad quartas festinavit nuptias, ducta Polyxena Pernsteinensi, quæ sobole quoque caruit. Wilhelmus ipse, gentis suæ postremus, A. 1593. diem obiit supremum. (b).

vgl. Tab. I

(z) Principalis ei dignitas, à Rudolpho II. Imp. concessa. GOLDASTVS de Regno Bohemiæ Lib. I. Cap. 15. pag. 126. in notis.

(a) BALBINVS in *Epitome Rerum Bohemicar.* Lib. V. Cap. 14. pag. 603. & *Miscellaneor. Decade II.* Lib. I. pag. 19. BVCELIN. *German.* Part. IV. p. 231.

(b) KHEVENHILLER *Annales Ferdinandi* Tom. IV. p. 1091. & BALBINVS in *Epitome* Lib. V. Cap. 14. p. 606. Genealogiam Rosenbergiæ gentis in *Originibus Guttensteinianis* BALBINVS exponit.

PHILIB.

M A R I A S A L O M E.

§. XVIII.

Maria Sa-
lome
uxor
Landgra-
vii
Leuch-
tenb.

Tertia Philiberti filia, nata A. 1563. d. 1. Febr. Georgio Ludovico, Leuchtenbergæ Landgravio, nupsit A. 1584. die Eri- ci post Catharinæ. (c) Obiit A. 1600. mater trium liberorum; ex quibus Georgius Wilhelmus stirpem propagavit, pater Maximiliani Adami, ultimi Leuchtenbergæ Landgravii, quo extincto Landgraviatus ille ad Albertum Bavariae Ducem, qui Mechtildem Leuchtenbergicam, Georgii Ludovici & Mariæ Badensis filiam duxerat, transivit. (d)

(c) WIGVLEJVS HVND A SVLZEMOS *Bayerisch Stammbuch* Tom. II. pag. 13.

(d) LVCAE *Fürstensaal* pag. 1267. SPENER *Histor. Insign.* Lib. I. Cap. 50.

CAPUT

CAPUT III.

CHRISTOPHORUS II.

PHILIBERTI FRATER

A. 1556 - - - - - 1575.

§. I.

Christophorus, Bernhaldi Marchionis post-
 humus, die 26. Febr. (a) A. 1537. pro-
 diit in lucem. Adolescens, pactione cum
 Philiberto fratre facta, A. 1556. ditio-
 nes Luxemburgo - Badenses accepit. (b) Pacti hujus, jurejurando
 utrimque firmati, eum non semel poenituit, sed nulla ratione per-
 moveri potuit frater, ut à pacto recederet.

Tom. III.

F

(a) Junglerus 26 Maji ponit.

(b) Vide supra in Philiberto.

CHRISTOPH. II.

§. I I.

Palatino,
dein Hi-
spaniæ
Regi ad-
dictus.

Ab adolescentia sua Christophorus Aulæ Palatinæ constanter adhæsit. A. 1557. Ottonis Henrici, Electoris, consensu in Belgium ad Philippum II. Hispaniæ Regem se contulit, qui tum grave bellum contra Gallos moliebatur. In hoc bellicæ virtutis demonstrandæ theatro comparuit Christophorus. Frater omnia, ad expeditionem necessaria, ei suppeditavit. In Belgio honorifice susceptus, commendatione Emanuelis Philiberti, Sabaudia Ducis, supremi copiarum Belgico - Hispanicarum præfecti, aulico Regis comitatu adscriptus est; menstrua quingentorum florenorum pensione donatus. Sanguinolento mox interfuit proelio, quo ad Fanum S. Quintini cæsus est Gallorum exercitus & captus ex parte.

§. I I I.

In Sve-
ciam iter
suscepit.

Composita Gallos inter atque Hispanos Cambresina Pace A. 1559. Christophorus ad Aulam Palatinam, in qua novus tum regnaverat Elector, Fridericus III. rediisse videtur; ubi A. 1561. nobilis cujusdam feminae, quam adamaverat, morte graviter afflictus, Suecicum iter suscepit. Orebroæ, in Comitatu Nericiæ, apud Suecos, cum aliquamdiu decubisset ægrotus, delatus est Holmiam, ubi Ericus XIV. patri suo Gustavo nuper in folio successerat. Sororem Rex habuit Cæciliam, quam Christophorus deinceps

petiit uxorem. (c) Consensit Ericus, sed ob perpetuas, quibus Suecia cum Danis agitabatur, turbas, dilatæ sunt nuptiæ. Eruperat enim bellum cum Danis. Christophorus, adductis A. 1563. Germanorum equitum turmis, utilem in bello hoc Regi operam navavit. (d)

CHRISTOPH. II.

§. I V.

Nuptiæ, quæ jam Anni 1564. initio Calmariaë celebrari debuerant, (e) nonnisi Novembri celebratæ sunt Holmiæ. (f) At paulo post Ericum invasit suspicio, Christophorum atque Cæciliam, secreta cum Johanne Finlandiæ Duce, quem suspicax Rex frater Gryphsholmiæ in Sudermannia captivum detinebat, consilia fovere. Brevi ergo intervallo post nuptias ab Aula dimissi, nave conscensa, contenderunt Revaliam, Esthoniæ caput, ubi ab ingressu arcis prohibiti, insidiisque non semel petiti, spem inter & metum totam hiemem transegerunt.

Nuptiæ
ejus cum
Cæcilia
Svecica.

Tom. III.

F 2

(c) OLOF DALIN *Geschichte des Reichs Schweden* Tom. III. Part. I. Cap. IX. §. II.

(d) DALIN loc. alleg. C. X. §. 2.

(e) Extant literæ invitatoriæ ad Wilhelmum Ducem Brunfw. d. 2. Febr. scriptæ; ad quas provocat DALIN loc. cit. §. 12.

(f) MESSENIUS *Chronologiæ Scandianæ* Tom. VI. p. 27. & 28. & DALIN loc. cit.

CHRISTOPH. II.
Domum
redit.

At veris initio Christophorus per Curlandiam, Prussiam & Vandalicas civitates uxorem suam deduxit in Belgium. (g) Rodemacheræ, quæ ditionis Badensis in Luxemburgico Ducatu oppidum princeps, sedem fixit Christophorus, novamque ibi magnis sumptibus arcem exstruxit.

§. V.

In Angliam
proficiscitur.

Cæcilia, Regiæ Aulæ assueta splendori, mox Rodemacheræ pertæsa, maritum induxit, ut eodem A. 1565. quo appulit domum, iter ad Elifabetham, Angliæ Reginam, invisendam susceperet, cujus matrimonium haud ita pridem Rex Ericus ambiverat. (h) - Marchio, magnifice à Regina exceptus, paucos post menses rediit domum; relicta apud Reginam conjuge, quæ Londini filium Eduardum, de quo infra differimus, eodem anno in lucem produxit. (i) Regina, singulari Cæciliam amicitia fo-

(g) MESSENIUS & DALIN loc. alleg. Errat THUANUS *Historiar.* Lib. XXXVI. Cap. 17. ubi scribit, Christophorum ipso autumno Anni 1564. conjugem suam per Vandalicas civitates domum duxisse; cum fine demum hujus anni celebratæ fuerint nuptiæ.

(h) HUBERTUS LANGUETUS *Epistolar.* Lib. I. Epist. I. ad Augustum de itinere hoc ita scribit: „Ajunt Marchionem eo navigasse, ut renovet „ veterem cantilenam de conjugio inter Reginam & Suecum, quod „ non puto esse verum, nisi isti plane insaniant. „

(i) CAMDENUS in *Annalibus rerum Anglicarum regnante Elifabetha* Part. I.

vens, annuam bis mille coronatorum Anglicorum pensionem assignavit Christophoro, quamdiu in Anglia moraretur Cæcilia. (k)

CHRISTOPH. II.

§. V I.

Crescente tamen ære alieno, Christophorus anno sequente (1566.) clam venit Londinum, conjugem cum filio ut reduceret domum. Creditores, intellecto Christophori consilio, eum *verhalten* ^{Uxorem cum filio in German. re-ducit.} *manciparunt* custodiæ. At intercedente Regina, datisque fidejussoribus, libertati restitutus est Marchio. (l) Paulo post ad fratrem Philibertum se contulit Badam, ubi alterum filium, Christophorum Gustavum, Cæcilia peperit mense Augusto.

Eodem anno Franciscæ, matris suæ, hereditatem adivit Christophorus, à qua non Useldingæ modo & Pittingæ dominia, ^{Domin. Uselding. & Pitting.} quæ vidualitii jure possederat, sed & Ruffiaci Comitatum, (*Comté de Rouffy*) qui à Carolo patre in filiam Franciscam transiverat, accepit. Ab hoc tempore Christophorus plures per annos Rodemacheræ fedit; rem œconomicam tamen haudquaquam restituens. Philibertus A. 1567. eum hortatus est literis, ut Aulæ suæ

F 3

pag. 94. edit. Elzevir. Anni 1639. THUANUS *Historiar. Lib. XXXVII. Cap. 4.*

(k) LARRAY in *Histoire d'Angleterre* Tom. II. p. 105. scribit, pensionem hanc Marchioni in perpetuum dedisse Reginam.

(l) Languetus ad Augustum, Electorem Saxonæ, Lib. I. Ep. 2. Lutetia 2. Jul.

CHRISTOPH.

imminueret splendorem. At circa id ipsum tempus Pittingense creditoribus oppigneravit dominium, cui redimendo deinceps Cæcilie frater & Erici depositi successor, Johannes, Sueciæ Rex, duodecim thalerorum millia, Cæcilie dotis nomine, filio ejus, Eduardo Fortunato, persolvit. (m)

§. VII.

Alterum
ad Sve-
cos iter.

Ortis A. 1568. religionis causa in Belgio turbis, quæ Luxemburgicum quoque infestarunt Ducatum, Christophorus de securitate sua sollicitus, à Philiberto fratre petiit, ut in Comitatu Spanheimensi, vel alibi in Germanico solo, securam à bello commodamque ipsi sedem assignaret. Precibus his cum non annuisset Philibertus, A. 1570. vel initio anni sequentis cum conjugè & duobus filiis in Sueciam secessit Christophorus; affinis sui Johannis, Sueciæ Regis, patrocinium implorans. Johannes A. 1572. Sonneburgum, Ofiliæ insulæ oppidum, Marchioni dedit in feudum; (n) variisque negotiis, in Germania expediendis, eum præfecit; Cæsari quoque per literas ejus curam commendans. (o)

1566. rem, uti refero, perscribit. In securitatem debitorum res Cæcilie ab Anglis in custodia retentæ. Bona hæc ut Cæcilie restituerentur, Johannes, Sueciæ Rex, Cæcilie frater, A. 1573. literis apud Elisabetham Reginam intercessit. DALIN *loc. alleg.*

(m) DALIN Tom. III. Part. II. cap. 12. §. 13.

(n) Literæ investituræ mense Junio datæ sunt; teste DALIN *loc. alleg.*

(o) Scriptæ hæc literæ d. 21. Julii & 26. Aug. A. 1572. DALIN *loc. alleg.*

§. VIII.

At paulo post decessit Christophorus A. 1575. d. 2. Aug. Obitus.
Rodemacheræ, ubi & scribitur sepultus. Princeps meliore fortuna dignus; quem infelicem conjugium reddidit. Regiam Principem, regio cultui assuetam, num Rodemachera aleret; fœminam deliciis & voluptatibus fluentem; quam nihilominus impense amaverat maritus.

§. IX.

Enimvero Cæcilia, Gustavi, Wasæorum ex sanguine Uxor ejus desponsata Polon. Comiti.
primi Sueciæ Regis & Margarethæ, natæ Abrahami Erichsonii de Loholm Westro - Gothiæ Gubernatoris, filia, antequam Christophoro nuberet, desponsata fuit Polonico Comiti Joanni Baptistæ, ex veteri Tenciniorum gente oriundo. (p) Fuerat ille Palatinus Belzensis, & Sigismundi Augusti, Poloniæ Regis, ad Ericum, Sueciæ Regem, legatus. Hic ante tempus nuptiarum cum fratre suo Johanne negotiorum causa nave profectus, à Danis est captus in mari & paulo post in custodia periit. Anno enim 1563. septennale bellum Suecos inter & Danos efferverescere cœperat mari & terra.

(p) OKOLSKI *Orbis Poloni* Tom. III. pag. 21. & 22. ubi epitaphium ejus ex-

CHRISTOPH.

§. X.

Quo defuncto nubit Christoph.

Tencinio mortuo Cæcilia Christophoro nostro, in Suecica tum Aula viventi, connubium promisit. Matrimonialia pacta Holmiæ A. 1564. inita, Erico Rege, Cæciliæ fratre, consentiente. (q) Die XI. Nov. ejusdem anni celebratæ sunt nuptiæ. (r) In testamento Gustavi, quod A. 1560. Procerum Sueciæ consensu firmatum est; centies mille thalerorum dos constituta est Regiis filiabus. Dos hæc jussu Erici Regis, per Gerhardum Grammajum A. 1566. magna ex parte numerata est Christophoro. (s)

Mores Cæciliæ.

Cæcilia, marito superstes, longissime vitam produxit, A. 1627. ætatis 87. defuncta; varii & inconstantis animi fœmina, luxuria diffluens; quæ peregrinationibus perpetuis suas & mariti opes decoxit; neglecta plane cura liberorum. Virgo adolescens
Gustavi

hibet. Sepultus est in Krasnik. Pater Johannis Baptistæ fuit Stanislaus Gabriel, Belzensis & Cracoviensis Palatinus, magnæ in Polonia auctoritatis Princeps.

(q) Instrum. extat in Tabulario Bada-Badenf.

(r) DALIN *loc. alleg.* Cap. 10. §. 12.

(s) DALIN Tom. III. Part. I. Cap. 8. §. 34. & Cap. 10. §. 12. lit. z.

Gustavi Regis, patris sui, senectutem nimis libera adflixit. (t) Nupta virtutes inter & vitia fluctuans, maritum vel dilexit vel timuit. Vidua in gratiam Catharinæ Polonicæ, quæ Johannis, Sueciæ Regis, fratris Cæcilie, fuerat uxor, sacra mutavit. Reditibus apud Svecos donata, fluxis moribus turbidoque ingenio fratrum & bonorum omnium animos offendit. (u) Postremo, Suecia relicta, terras longinquas peragravit ignota, & REIDANO (x) si fides est, rerum Belgicarum scriptori, flagitiosam ob vitam, a Carolo filio Antwerpiae comprehensa, remoto ab hominum accessibus loco inclusa est.

§. XI.

Christophoro Cæcilia sex filios peperit, quos ordine enarro. Liberi
Christoph.

1. Eduardus Fortunatus, qui patri in terris Luxemburgicis, Philippo agnato, sine masculis mortuo, in Badenibus successit.
2. Christophorus Gustavus, qui in lucem editus Badæ A. 1566. 13. Aug. cæcus & claudus, miseram vitam traxit usque A. 1609. Rodemacheræ Anno ætatis XLIII. defunctus.

Tom. III.

G

(t) OLAUS CELSIUS in *Historia Gustavi I.* Tom. II. p. 430. sq.(u) DALIN *loc. alleg.*(x) *Annal.* Lib. XI. pag. 297. seq.

CHRISTOPH. II.

3. Philippus, Rodemacheræ natus die 15. Aug. A. 1567. Hic post Eduardi Fortunati, fratris sui, mortem ab Ernesto Friderico, Bada - Durlacensi, qui Marchiam Bada-Badensem occupaverat, benigne habitus est in Castro Etlingæ, ubi libere commorabatur. At, mortuo Ernesto, cum successisset frater, Georgius Fridericus, altiora meditari cœpit Philippus, consilio de Marchia superiore occupanda suscepto. Eum in finem milites occulte conduxit, absenteque Georgio Friderico, qui Landgravium Hassio-Darmstadiensem festivitatis cujusdam occasione inviserat, consilium exequi decrevit. Sed prodita res. Philippus Etlinga ductus est cum asseclis Durlacum captivus; indeque translatus Hachbergam, quo in Castro post quindecim annorum captivitatem A. 1620. die 6. Nov. decessit; sepultus Sexaviæ; qui vicus est infra Hachbergam. (y) JUNGLERUS eum Principem non usque adeo bonæ mentis & judicii vocat.

4. Carolus, Rodemacheræ quoque natus A. 1569. die 7. Martii. Magnæ spei Principem vocat JUNGLERUS. REIDANUS autem nigris eum coloribus depingit, occasione matris, quam liberius viventem Antwerpiæ truculenter

(y) JO. LUD. GOTTFRIDI *Chronica* Part. VIII, p. 1063.

tractaverit, addens Carolum brevi post morbo correptum, attritumque donec extingueretur; Nemesis divinæ exemplum. (z) Mortuus est Genuæ A. 1590. ex Hispania re-
dux. (a)

5. Bernhardus natus A. 1570. mense Decembri; obiit infans.

6. Joannes Carolus, natus in Suecia A. 1572. Eques Ordinis Melitenfis, in bello Belgico militans A. 1599. decessit.

JO. BERTELIUS, Epternacensis Monasterii Abbas, Synchronus scriptor, in Historia sua Luxemburgensi (b) de Eduardi Fortunati fratribus ita scribit: „Natu illorum prædictorum fratrum tertius (c) cum ad Regem sibi affinem in Hispanias profectus esset, negotiis peractis, ad propria remeans in via morbo lethali correptus, succumbens moritur. Quarto (d) deinde dominia in Luxemburgensi principatu & Quinto (e)

Tom. III.

G 2

(z) REIDANUS loc. alleg.

(a) JUNGLERUS.

(b) Editionis Colonienfis A. 1605. pag. 190. sq.

(c) Bertelius Carolum intelligit; qui in ordine filiorum Christophori quartus est.

(d) id est, Philippo, qui tertio genitus fuit Christophori filius.

(e) Johanni Carolo.

CHRISTOPH.

„ Melitenſis Equeſtris ordo contigit. Secundus (*f*) denique to-
„ tus claudus in Bavaria apud confanguineos Ingolſtadii ali-
„ quamdiu vitam degit; poſtremo ad Caſtaloniam veniens in
„ Comitatu Spanheimenſi manſit & modo in Rodenmach mo-
„ ratur.

(*f*) Guſtavus Chriſtophorus.

CAPUT IV.

P H I L I P P U S I I.

PHILIBERTI FILIUS.

A. 1569. --- 1588.

§. I.

atrem sagatis virtutibus clarum filius clarior ^{Philippi tutela.} togatis excepit. Philippus II. Anno 1559. die 19. Febr. natus, annis novendecim præfuit Marchiæ; ex Lineæ Bada - Badensis ramo seniore postremus. Tutelam ejus gessit Albertus V. Bavaricæ Dux, & avia, Maria Jacobea Badensis, quæ Wilhelmo IV. Duci fuerat matrimonio juncta. Intervenit Carolus II. Bada-Durlacensis Marchio, qui agnationis jure sibi vindicavit tutelam, Bavaroque in Comitibus Spirensibus A. 1570. eam ob causam in-

Tom. III.

G 3

PHIL. II.

tenderat litem. Maximilianus II. Imp. A. 1571. die 29. Aug. Philippum decimo tertio ætatis anno majorem ætate declaravit, adeoque liti imposuit finem.

In Reli-
gione
Romana
educatur.

Philippus, in Romana religione ab avunculo educatus Alberto, cum pervenisset ad regimen, in superiore Marchionatu eadem sacra reducere studuit. Ab officiis remoti sunt, qui a Protestantium sacris discedere noluerunt.

§. I I.

Monaste-
ria Albæ
Dominar.
& Rei-
chen-
bach.

Defuncta A. 1573. Albæ Dominarum Abbatissa, Spirensis Episcopus novæ eligendæ diem monialibus præfixit. Philippus Marchio sui id esse juris arbitratus, re cum Episcopo communicata, electionis designavit tempus. In eodem Monasterio A. 1580. & 1588. albergariæ & sequelæ, ut vocantur, plurimæque alia jura Philippus, territorii dominus ab ipso monasterio salutatatus, exercuit. Sed & in Reichenbacensi Benedictinorum Monasterio eadem sibi jura vindicavit, ut Acta Badensia hujus ævi testantur.

§. I I I.

Litium
cum
Schwar-
zac. ori-
go.

In hæc tempora quoque incidunt lites cum Schwarzacensi Abbatia; quæ cum CASPARE BRUNNERO, Abbate, A. 1573. ortæ. Inter alia de propriis Abbatia hominibus, qui

fervi D. Petri (a) vocantur, certatum est. Abbas A. 1573. varias ob causas captus Ecclesiastico traditus est judici. Res ad Argentinensem, dein ad Moguntinum Antistites, denique ad Summum Pontificem provocatione delata. Temporalium Abbatiae jurium administrationem interea Philippus exercuit. Brunnerus Abbas literis A. 1579. & 15583. datis, territorii dominum eum agnovit. Inter hæc Marchio hominibus propriis Monasterii interdixerat, ne mercatum Lichtenberga - Hanoicum, in vicino Lichtenaviæ oppido tum institutum, frequentarent. Delata inde ad Camera Imperii controversia, A. 1585. fortiter agitata, sed non decisa. Denique Abbas, annua pensione contentus, depofuit munus; mutata mox sententia, quæ egerat revocans. Philippus A. 1585. Romam profectus, a Gregorio XIII. obtinuit bullam, qua Schwarzacensis Abbatia, falvis Marchiæ juribus, in Seminarium, Patribus fodalitatis Jesu committendum, convertebatur. Bullam decessoris Sixtus V. firmavit. At Imperii Camera, decreto d. 16. Oct. A. 1585. dato, se opposuit Bullæ. (b)

(a) *Sancti Peters Leuthe.* Monasterium D. Petro dicatum.

(b) *ABBAS GALLUS* in *Chron. Mf. Monasterii Schwarzach.* Item Diatriba, cui Tit. *Äßenmäßsige Geschichts - Erzählung Schwarzach contra Baaden* pag. 3. seq. pag. 158. seq. *Species facti cum extractu actorum in Sachen des Durchlauchtigsten Hauses Baaden - Baaden &c.* pag. 4. 5. 15. 45.

§. I V.

Ordina-
tiones
foresta-
les Phil.

In re venatoria & forestali Marchiæ & vicinorum locorum multi à longo tempore invaluerant abusus. Communi super hos consilio cum Christophoro, Wirtembergæ Duce, deliberavit Philippus, & in oppido Weil super difficultates, hinc inde natas, transegit. Quin & A. 1574. atque biennio post Ordinationes forestales emisit in publicum.

§. V.

Castri Ba-
denfis
exstru-
ctio.

Castrum, quod Christophorus I. Marchio, a montibus descendens, prope oppidum Badam in vicino colle exstruxerat, pronepos destruxit Philippus; aliudque spatiosius & ornatius a fundamentis erexit; quod circa A. 1579. perductum ad finem. Palatium substructionibus, cameris, cellis, rupi incis, mirabile, temporibus bellicis omnem Principis familiam cum armamentario, militibus, ministerialibus, recipere, tegere, quin & contra tormentorum impetus defendere potuit. Novi hujus Castri formam, atria, cœnacula, conclavia, picturas item, quibus ornata erant, una cum hortis ejus oculatus rerum, quas viderat, testis descripsit G A M A N S I U S. At nonnisi levis ejus delineatio superest. (c) Periit illud bellico incendio, A. 1689. una cum

(c) In *Topographia Sueviæ* MERIANI A. 1643. edita, pag. 12. ubi Castrum

cum oppido combustum; postquam per CX. annos substitisset. Restituta pace reconstructum est illud, quod hodie cernimus; cui denique Rastadiense successit.

§. VI.

A. 1582. die 11. Sept. Rudolphus II. Imp. Philippo & ^{Acta varia,} agnatis ejus omnia majorum privilegia & jura, scripto Augustæ Vindelicorum diplomate, confirmavit.

A. 1583. Calendarium Gregorianum, quod plerique Ordinum Romano - Catholicorum, Cæsare auctore, receperant, in Marchia quoque sua introduxit Philippus; Juliani Calendarii usu in Marchia Durlacensi manente.

Eodem anno, Februario mense, Philippus una cum Hu- ^{Eber-}prechto, Comite Ebersteinensi, Philippi Comitis tutore, Gernspa- ^{stein. ro-}fa, censes & vicorum quorundam adjacentium cives manumisit; ex hominibus propriis eos liberos constituens. Ebersteinensem

Tom. III.

H

cum oppido Bada æri incisum. Uberior partium & picturarum hujus Arcis descriptio subjuncta est Genealogiæ Badensi MS. GAMANSII, de qua in Badensium Rerum Scriptoribus in Præfatione differui.

PHIL. II.

Rosam scuto Badensi in insignibus suis quum addidisset Philippus Badensis, Ebersteinii Comites, injuriam sibi factam arbitrati, intercesserunt. His aliisque litibus tollendis, institutum A. 1584. colloquium, sed de Rosa (*d*) nihil mutatum. Ab hoc tempore Badenses Ebersteinii Comitis nomine atque insignibus constanter sunt usi. Wolfgangi Bipontini filius, Johannes A. 1584. de relucenda Grævensteinensi Dynastia cum Philippo Marchione tractavit; sed Badenses relictioni locum dare noluerunt. (*e*)

§. VII.

Legatio
Venetias
decreta.

A. 1585. Philippus noster & Ernestus Bada - Durlacensis, sumtu communi legatum, rerum historicarum peritum, Venetias mittere decreverant cum literis ad Venetorum Ducem, quibus petebant Marchiones, commendatitias legato literas ut daret Senatus ad Civitatem Veronam, ut in ea & in Monasteriis Marchiæ Veronensis inquireretur I. Quando majores eorum provinciam illam gubernandam acceperint. II. Quamdiu eam rexerint. III. Quid ab illis in Marchia præclare gestum. Literæ hæ, lati-

(*d*) Rosa vetus est Comitum Ebersteinorum insigne. Aper, a nomine defunctum, junioris ætatis est, ortus haud dubie, ut Ebersteinium vetus a juniore distingueretur.

(*e*) Acta in Tabulario Bada-Badensi.

no fermone scriptæ, in Tabulario Bada-Durlacensi supersunt. Legatio autem num habuerit locum, non liquet. Ex literis autem liquet, Marchiones non credidisse, majores suos Italicæ fuisse originis, sed eos ex Germania cum Imperatoribus in Italiam profectos, Urbi totique tractui Veronæ ab iisdem fuisse præfectos.

A. 1586. Sixtus V. Pontifex Philippo Marchioni Philippum, Episcopum Placentinum, Sedis Apostolicæ Nuntium, ad Rudolphum II. Imp. iter facientem, commendavit. (f)

§. VIII.

Inter hæc majoris molis opus perfecerat Philippus. Anno enim 1588. die 2. Januar. Statuta provincialia (g) Marchionatus sui Bada - Badensis, in quibus digerendis laboratum est diu, perduxit ad finem. Statuta hæc nunquam fuere typis mandata, sed manu exarata in scriniis fervantur. Veteres Marchiones, quæ per aliquot secula ordinaverant singuli, ea in unum Juris Statutarii Bada - Badensis Corpus, quinque partibus constans, colligi jussit Philippus, ad Juris provincialis Wirtembergici normam.

Tom. III.

H 2

(f) Codex Diplom. Bad.

(g) Das Landrecht.

PHIL. II.

In prima parte judiciarius ordo, processus civilis, & quicquid ei adhæret, tractatur. Secunda pars de conventionibus atque contractibus; tertia de ultimis voluntatibus; quarta de successione ab intestato, quinta de criminibus eorumque pœnis mentem Principis exponunt. (h) Opus haud exigui laboris tam justo & tam æquo Principe dignum.

§. I X.

Dignus & ipse fuerat Philippus, vita ut longiore fruere-
Obitus &
Chara-
cter ejus. tur. At ejusdem anni 1588. die 17. Junii, vigesimo nono ætatis
 Philippus decessit; vividi & præstantis ingenii princeps, literarum
 & literatorum amans & ipseque literatus. Singularis ejus in
 vetera Romanorum Monumenta & in literas elegantes amoris spe-
 cimen est, quod Etlingensem Neptunum, monstro comitatum ma-
 rino, lapidi insculptum, cum subjecta Inscriptione, quem sub Phi-
 liberto Bavari tutores in Bavariam abstulerant, ipse ex Bavaria
 Etlingæ fuæ, ubi olim repertus, non sine labore sumtibusque re-
 stituit. (i) Ingolstadii literis incumbens Rectoratum Academicum

(h) WOLFGANGUS ADAMUS SCHOEPFIUS, Tubingensis Professor; in
Dissertatione, A. 1745. Tubingæ edita, opus hoc suis laudibus extollit
 & summa ejus capita exponit.

(i) ALSATIA ILLUSTRAT. Tom. I. pag. 493.

A. 1572. & biennio post gessit. In eo tamen desideres, quod in elegantias nimis propensus, neglecta rei familiaris cura, ære alieno suam Marchiam oneravit. A. 1582. ab Ordinibus provincialibus ducenta florenorum millia impetraverat; (k) sed ob Aulæ suæ splendorem, quotidianos inter sumtus, aucta sunt debita, quæ Gallicum, Italicum, Belgicumque itinera, A. 1583. & sequente multum adauxerant. Consilarii ejus, misso in Belgium Vice - Cancellario Zimmero, ei denuntiarunt unamines, sua se deposituros esse munera, impensis nisi poneret modum. Philippus, qua erat animi docilitate, eos audivit benigne; sed impensas non minuit.

§. X.

Sibyllam, Wilhelmi Ducis Juliaci & Cliviæ filiam, Sponsa. A. 1586. sibi desponsavit Philippus. Ejusdem Sibyllæ frater, Johannes Wilhelmus, postremus Juliacensium Dux, Jacobæam, Philippi sororem, anno præcedente, ut vidimus, conjugem duxerat. Lahræ & Malbergæ Dynastiis assignatum est dotalitium Sibyllæ. Auctore & suafore Sixto V. quem Romæ inviserat, sponsalia hæc contraxit Philippus, ut ex literis Pontificis, A. 1585. die XIII. Julii. Roma ad Marchionem scriptis, apparet. (l)

H 3

(k) *Species facti contra Schwarzach. pag. 6.*

(l) *Codex Diplom. Bad.*

PHIL. II.

Idem Pontifex aliis literis XII. Octobris nuptias cum Sibylla gratulatus est Marchioni. Sed ante consummatum matrimonium Philippus decessit sponfus; Marchiam suam patrueli Eduardo Fortunato relinquens, qui corruptis moribus suis eam evertit.

CAPUT

CAPUT V.

EDUARDUS FORTUNATUS.

A. 1588 — 1600.

§. I.

ada nullum Principem vidit, *Introitus.* cujus lætiora exordia; cujus nativitas felicioribus illustrata ominibus, quam Eduardi natales. In bellico Suecorum theatro pater ejus comparuit heros. Mater magni Gustavi Wafæi filia, qui Svecicum virtute folium sibi posterisque paravit. Nascentem in Britannia Eduardum magnanima illa Anglorum Regina, Elifabetha, una cum Galliæ Rege in initiatione sacrorum sibi filium adoptat, nomenque Eduardi, Angliæ Regno tam carum, eidem imponit; *Fortunati* axioma subjungens, ut in ipso nativitatis exordio ei desponderet fortunam, redderetque faventem. (a) Verum enimvero præclara

(a) LANGUETUS *Epistolar. ad Augustum Electorem* Lib. I. Epist. I. CAM-

EDUAR.
FORTUN.

hæc Principis infantis ad magna, ut videbatur, prognati, omina in adolescente deinceps disparuerunt; qui in iuventa quoque inconstans semper & varius, adversæ suæ ipse fuit faber fortunæ; in omni sua vita levis; quin & præceps in morte. INFORTUNATUM diceres morientem & vivum. Et tamen faverat adolescenti providentia, ut arescente Lineæ Bada-Badensis ramo seniore, ex Luxemburgicis rami junioris terris ad superiorem Badæ Marchiam vocaretur Eduardus; Lineæ suæ propagator destinatus a cælo. Sed terras ille nactus, magnis debitis oneratas, oneravit majoribus; Belgicis in Aula Bruxellenfi irretitus deliciis; Marchia sua quasi extorris; unde regimen infelix; quod vita ejus enarranda docebit.

§. I I.

Eduardi
initia.

Natus A. 1565. d. XVII. Sept. Londini, ex Anglia Rodemacheram, Rodemachera Badam; denique A. 1570. cum parentibus in Sveciam transivit. Christophoro patre amisso, vix decennium agens, Luxemburgicas A. 1575. ditiones accepit; quas dein A. 1588. post Philippi Badensis obitum cum Marchia superiore conjunxit. Minor ætate Wilhelmum V. Baviariæ Ducem, Principem pium & probum, accepit tutorem.

§. I I I.

DE NUS *Rerum Anglicar. regnante Elisabetha Part. I. ad A. 1565.* THUANUS *Historiar. Lib. XXXVII. Cap. 4. p. 423.*

§. III.

Edwardus viginti duorum annorum juvenis A. 1587. suscepto in Sveciam itinere, ad Comitiam Wadstenensiam se contulit, in quibus avunculi ejus, Johannes Sveciæ Rex & Carolus Sudermanniæ Dux, positis utrimque simultatibus, ad concordiam redierunt. Rex Sveciæ non sine pompa suum ex sorore nepotem, Eduardum nostrum, excepit; (b) qui Calmariam dein & Stegeburgum secutus est Regem; brevi post cum filio ejus Sigismundo, cui post Stephani Bathorii mortem Poloni eodem anno regnum detulerant, in Poloniam abiturus. Nec inutile ei fuit hoc iter. Sigismundus enim A. 1587. teloniorum Reginum ordinationem Eduardo concessit. A. 1588. eidem omnium metallifodinarum Poloniæ tradidit jura. (c)

Iter Svecicum & Polonicum.

§. IV.

Ex Polonia redux A. 1589. cum Christophoro Gustavo, Philippo, Carolo & Johanne Carolo fratribus, de successione terrarum hunc in modum transegit: Marchia superior cum Spanheimensi Comitatu soli cedat Eduardo; qui & onera, his ditioni-

Cum fratribus transigit.

Tom. III.

I

(b) MESSENIUS Chronologia Scandianæ Tom. VII. p. 81.

(c) Vide Cod. Diplom. Bad. ad hos annos.

EDUAR.
FORTUN.

bus inhaerentia, in se suscipiat; fratribus annuæ mille florenorum assignatæ pensiones; quæ singulorum morte, vel si ecclesiastica beneficia ejusdem valoris impetraverint, extinguantur. Iidem fratres Luxenburgicas Dynastias cum oneribus teneant, matricque alimenta præbeant: investituram feudorum suo & fratrum nomine accipiat Eduardus; at suæ quisque ditionis conferat feuda; homagium nonnisi post impetratam Cæsaris confirmationem exigatur.

§. V.

Regimen
adit.

Eduardus non expectato Cæsaris consensu A. 1589. Marchiæ superioris regimen adiit; atque hoc & sequenti anno ob æs alienum & turbas, quæ in Gallia agitabantur, varios conventus provinciales habuit; expeditionis Gallicæ suscipiendæ causa petens tributum. Furentes illa hieme Rheni aquæ inundationibus suis magna per Marchiam, Dachslandiæ præsertim, damna dederunt; quibus reparandis Eduardus cum Ernesto Friderico, Durlacensi, mense Februario, habuit conventum; eodemque tempore, acceptis ab Ernesto quadraginta florenorum millibus, eidem potiore frumenti & vini partem, quæ ex conventionem majorum a Durlacensibus superiori Marchiæ in supplementum quotannis pendebantur, sub reluendi tamen lege, remisit. (*d*)

(*d*) Vid. Transactio Etlingensis in Cod. Dipl. Bad. ad A. 1629.

§. VI.

Posthæc in Alexandri Farnesii, Parmæ Ducis, & Gubernatoris Belgii Hispanici, Aula Bruxellis aliquandiu vixit Eduardus. Ibi Mariam, Jodoci ab Eycken, Bredæ Præfecti, filiam, Matrimonium cum Maria ab Eycken. occulto sibi matrimonio junxit die 13. Martii A. 1591. impetrata ab Officiali Bruxellensi rituum publicorum omiffione. Johannes de Nivellis, Ecclesiæ S. Gudulæ, quæ primaria Bruxellensium est, presbyter, Cancellariæ Brabantinæ facellarius, matrimonium consecravit.

Paulo post Eduardus, relicto Belgio, Badam se contulit, Iter Italicum, ad Italicum ut se iter pararet. Natalitia Christi eodem, quem memoravimus, anno (1591.) celebravit Mediolani. Comites itineris erant Maria conjux & Bornius, Collegiatæ Badensis Præpositus, qui ipsi a confessionibus erat. Inde Romam adivit, atque in reditu aliquantum temporis hæsit Murani, quod celebre maris Adriatici oppidum est, in pulcherrima insula prope Venetias situm. Ibi filiam ei Lucretiam peperit Maria, quam legatus Pontificis, (e) Venetiis degens, de baptismatis fonte suscepit.

EDUAR.
FORTUN.

§. VII.

Legatio
ad Baya-
rum de
confir-
mando
matrim.

Post reditum ad Badæ penates gravida iterum quum fuisset Maria, matrimonium suum clandestinum esse diutius noluit. Ante omnes conciliandus erat Wilhelmus V. Bavariæ Dux, sub cuius tutela nuper vixerat Eduardus. Matrimonium ut ille probaret, Pistorium, hominem facundum & doctum, de quo supra differui, (*f*) qui Constantiæ tum vixerat, ablegavit Monachium, rem omnem ut exponeret Duci: Eduardum nempe ante biennium legitimo matrimonio conjugem sibi adjunxisse Mariam, obtentaque jam Summi Pontificis confirmatione, ne mutet sententiam, religione impediri. Sperare ergo Marchionem, matrimonium non improbatum iri a Duce.

§. VIII.

Respon-
sio Baya-
ri.

Bavarus, audita Marchionis legatione, ab initio in alia omnia discessit; multa de rebus ab Eduardo susceptis conquestus: Cæsare & se curatore ignaris nuper eum exegisse homagium. Bis eum, non salutato Duce, per Bavariam iter fecisse; Aulæ suæ comitatum, contra quam promiserat, auxisse: institutis peregrinationibus multis, æs alienum, a decessoribus contractum, cumulasse; cui tamen exsolvendo Marchionatum omnem, fratribus

(*f*) Tomo I. in Præfat.

exclusis, acceperit solus. Questus est porro Dux, Eduardum, spretis Cæsaris missis, Juliacensem & Leuchtenbergicam causam in contemptum Cæsaris ac Ducis neglexisse; a perversorum hominum consiliis eum semper pendere; assignatas fratribus non exsolvere pensiones & monita Ducis contemnere; quem perpetuæ creditorum Eduardi sollicitationes exagitent. Addidit Dux, eum peregre abeuntem terras suas Lutheranis commendasse Principibus, atque in Conventibus Circulorum iisdem suffragia sua, in detrimentum religionis Catholicæ permisisse. Hæc & alia Pistorius, qua meliori potuit, ratione purgavit & denique Wilhelmum V. permovit, ut a matrimonio alienum se non fore profiteretur. Marchionem tamen monuit Bavarus, ut Cæsarem, Poloniæ Regem & Marchionem Durlacensem, ceterosque, ad quos pertineat, de matrimonio suo redderet certiores. Relatio, quam de negotio hoc ad Eduardum misit Pistorius, scripta est die 30. Martii A. 1593. Ernestus Fridericus, Durlacensis, ob legationem hanc graviter succensuit Pistorio; deceptum ab eo Baviariæ Ducem causatus. (g)

EDUAR.
FORTUN.

I 3

(g) Pistorius ea de re A. 1601. die XIII. Februar. literas dedit ad Carolum Orscelaer, Præfectum Provinciale, (*Landhofmeister*) quarum excerpta occurrunt in Literis responsoriis Alberti Archiducis Austriæ, tutoris liberorum Eduardi Fortunati ad Georgium Fridericum Marchionem A. 1609. In literis his ita loquitur Pistorius: „Accidit, quod

EDUAR.
FORTUN.

§. I X.

Matrimo-
nii publi-
catio.

Eduardus autem, accepto Bavari consensu, nuptias cum Maria publice celebravit in palatio Badensi die XIV. Maji A. 1593. Adhibuit testes Richardum Roardum a Neuenstein, Marefchallum; Joannem Afchmannum Cancellarium, Alexandrum Hæmel, Procancellarium, & Simonem Petrum Luon, Confiliarium. Franciscus Bornius, Præpositus Badensis, negotio aderat sacerdos, ipse Principis ecclesiastes & ab Ecclesiasticis consiliis. (*h*)

A. 1594. Clemens VIII. Pontifex legatum suum Ludovicum, Cardinalem Madrucium ad Comitata Ratisbonensia, in quibus de bello contra Turcas gerendo deliberabatur, abeuntem, commendavit Eduardo. (*i*)

„ metuebam. Illustrissimus enim Ernestus Marchio, qui me adjuto-
 „ rem negotii vestri esse putat, mirabiliter in literis ad Bavarum in me
 „ debacchatur, in mea fallaci loquentia & artibus malis circumscri-
 „ ptum Bavarum scribit, ut Eduardi nuptias comprobaret, sed inju-
 „ riam mihi fieri, & literæ meæ & ipse Serenissimus Dux pater testa-
 „ buntur. Mirum illos homines sic ardere in me odio, ut ne quidem
 „ a falsis criminationibus abstineant. „

(*h*) Bornius post occupatam ab Ernesto Friderico Marchiam superiorem, relicto Eduardo, ad Ernestum transivit; a quo tamen paulo post carceri mancipatus est & denique dimissus. Vixit adhuc A. 1609,

(*i*) Cod. Dipl. Bad.

Hic eodem anno die 13. Maji testamentum condidit vivus & valens; atque Mariam, si fieret vidua, liberosque ex ea prognatos, Marchiæ bonorumque suorum constituit heredes.

EDUAR.
FORTUN.

§. X.

Post hæc Eduardus, indole sua ad voluptates propensus, Ernestus Durlac. Marchiæ super. sequester. Bruxellis apud Ernestum Archiducem, Belgii Hispanici Proregem, cujus Aula dignitate, splendore, elegantia, cum regis illius ævi certavit, plerumque versatus est, debitorum a patre & a patruale Philippo, cui in Marchia Badensi successerat, contractorum, incurius; annuas non solvens pensiones; bona mobilia, a Philippo relicta, dilapidans. Cumulatum ita in dies æs alienum, obrutus debitis Principatus in eo erat, ut distraheretur in partes. Ad Cæsarem Rudolphum II. confugiunt creditores; quibus immissio in bona conceditur. Bavaro & Lotharingo res omnis commissa, qui eam commendant Fuggero. (k) Durlacenses fratres ad delendum commune Gentis suæ incendium cito pede accurrunt; superioris Marchiæ se constituunt sequestres; ne

(k) REIDANUS *Annal. Belgicor.* Lib. XI. pag. 297. scribit, Eduardum præscripta a Cæsare pecuniæ summa non contentum, Marco Fuggero ditionem suam & hereditarium in eam jus vendidisse, reservatis sibi quotannis, donec superesset, septem & triginta Imperialium millibus. Sed de venditione hac in Badensium seriniis nihil reperio. Eduardus solvendo æri alieno terras suas oppignerare voluerat Fuggero, reserva-

EDUAR.
FORTUN.

antiquissimum Badensis Domus patrimonium, unde origo eius & nomen, transferatur ad alios; consilium, quod nec ipsum Minois damnasset tribunal. Exterus cur exequatur, quod exequi possunt debentque agnati. Occupationem hanc Marchiæ superioris A. 1594. ineunte Novembri factam, scripto, in publicum emisso, Ernestus Fridericus defendit, ut suo loco videbimus.

§. XI.

Eduardi
gesta in
Belgio.

Edwardus Fortunatus, e terris suis exul, apud Albertum Austriacum, & Isabellam Claram Eugeniam, Belgii Hispanici Principes, (l) maximam temporis partem, transegit Bruxellis; in bello adversus Belgas Fœderatos stipendia meritis. Albertus, fufis A. 1597. quas Mauricio, Araufionis Principi, Belgarum Fœderatorum summo belli Duci, opposuerat, copiis, Eduardum, novum ut conscriberet equitatum, in Germaniam misit. (m)

Anno

tis sibi annuis redditibus; sed occupatio Marchionatus, a Durlacensi suscepta, omnem hunc tractatum abruptit.

(l) Ernesto Archiduci, qui A. 1594. decessit, Fontanus (*Fuentes*) successit. At A. 1596. Philippus II. Hispaniæ Rex consilio politico filiæ suæ, Isabellæ Claræ Eugenæ Belgium Hispanicum tradidit, quæ nupsit Alberto Archiduci. Sub Regimine hoc felicissima fuerunt Belgii Hispanici tempora.

(m) HARÆI *Annal. Brabant.* Tom. II. p. 525.

Anno sequenti Eduardus ad Polonos ingressus est iter. Sigismundus, Sveciæ Poloniæque Rex, expeditionem tum paraverat in Sveciam, Caroli Sudermanniæ Ducis, patrui sui, ut conatus reprimeret; qui Rege absente, summam in Sveciæ Regno sibi potestatem vindicaverat. Eduardus Gedano solvens cum Rege, adpulit in Sveciam die 30. Julii. (n) Recepta inde in fidem Calmaria, Rex fine Augusti cum exercitu Stegeburgum, Ostro-Gothiæ Castrum, navigavit. Intervenientibus exterorum Principum legatis Regem inter & Sudermanniæ Ducem de pace aliquamdiu tractatum est, sed irrito labore. Carolus collectis undique copiis ad Stegeburgum Regi occurrit. Die 9. Septembris certatum est proelio. Sigismundus cum Farenbachio, suorum Duce, Carolum a fronte aggreditur; a tergo eum invadit Johannes Vejerus Starosta Prizkenfis. Res in eo jam erat, victoria ut potiretur Sigismundus; sed interventu Eduardi nostri & Johannis, (o) Orientalis Frisiæ Comitis, utrimque ab armis discessum. (p) Sigismundus civium ut parceret sanguini, liberum

EDUAR.
FORTUN.
In Sve-
cia.

Tom. III.

K

(n) MESSENIUS *Chronologia Scandianæ* Tom. VIII. pag. 59. OLOF DALIN *Geschichte des Reichs Schweden* Tom. III. Cap. XVIII. §. 9.

(o) Johannes hic filius erat Edzardi II. Orientalis Frisiæ Comitis ex Catharina Gustavi I. Regis filia, Cæcilie & Caroli Sudermanniæ Ducis sorore genitus.

(p) MESSENIUS *loco alleg.* pag. 65. & DALIN *loco alleg.* §. 14. LOCCENIUS tamen, quod mireris, *Historiæ Svecanæ*, Lib. VIII. pag. 439.

EDUAR.
FORTUN.

Carolo ad castra sua reditum concessit, atque in amicos tractatus, crastino die instituendos, consensit. Per multos dein dies de pacis legibus disceptatum est, donec post adventum Svecicæ classis Sudermannicæ Dux, viribus auctus, duriores Regi conditiones proponeret. Rex panico terrore percitus, omisso pacis negotio, fugit Lincopiam. Infecutus eum Carolus capto direptoque Stegeburgi Castro, ad pontem Stangebroensem, qui haud longe Lincopia distat, die 25. Sept. insignem illam regis intulit eladem, quæ causa fuit, ut Svecico dein folio Sigismundus ex-cideret.

§. XII.

Eduar-
dus pacis
arbiter
inter Si-
gism. &
Carolus.

Post memorabilem hanc pugnam, cui Eduardus quoque noster interfuerat, denuo actum de pace. Nominati utrimque sunt sex arbitratore, quos inter a parte Regis primum locum tenuit Eduardus. (q) Institutis igitur in ponte Stangebroensi colloquiis, post multas difficultates die 28. Sept. signata est pax, Sigismundo Regi parum gloriosa; qua ille quinque regni senatoribus suarum partium, qui contra leges fecisse dicebantur, Caroli

Eduardum pugnae initium fecisse scribit his verbis: „ Ubi Marchio Ba-
„ densis Eduardus, Rege, ut quidam volunt, permittente, ut alii,
„ reprehendente eum hujus rei causa, vel quod verifimilius, culpam
„ in eum conferente, quod præceps animi esset, & inde furiosus ap-
„ pellaretur, & Polonicus miles Caroli exercitum pilis impetiverunt.

(q) DALIN loco alleg. §. 25.

Ducis potestati permissis, confestim Holmiam se iturum pollicitus est, ut intra spatium quadrimestre ordinum celebraret Comitia. Interjectis dein aliquot diebus, Rex missis ad Carolum legato, res sibi & Annæ sorori ut & Eduardo Badensi in prælio nuper ablatas, repetiit. (r)

Restituta jam videbatur apud Svecos concordia; finito bello civili. At Sigismundus, infidias a patruo veritus, mutato Holmenfis itineris consilio, contra omnium expectationem medio Octobri e Svecia in Poloniam abiit, ut anno vertente cum fortiore reverteretur exercitu. Eduardus Fortunatus, regis fugæ non conscius, illo ipso tempore apud Carolum avunculum, Sudermannis Ducem, morabatur; eoque versus anni finem relicto, per Gothiam, Daniam & Germaniam in Poloniam festinavit. In regno hoc redux prohibitus est, Regem adire, cui ob diuturniorem cum Carolo Duce moram fides Eduardi videbatur suspecta. (s) Eduardus tamen, si audiamus REIDANUM, (t) paulo post cum Sigismundo in gratiam rediit; qui eum A. 1599. ablegavit in Sveciam, ut ad Occidentale Sinus Codani litus Præ-

Tom. III.

K 2

(r) Aulæa ex conclavi Marchionis Badensis ablata repetiisse Regem scribit MESSENIUS *Chronologia Scandianæ* Tom. VIII. p. 74. add. DALIN §. 28.

(s) MESSENIUS pag. 76. & 78. DALIN §. 33.

(t) ANNAL. BELG., Lib. XVI. p. 491.

EDUAR.
FORTUN.

fectos castrorum tentaret. In expeditione hac Marchio interceptus a Danis, qui Carolo Sudermanniae Duci favebant, atque in vincula conjectus est, sed mox dimissus, post multos exantlato labores ad suos denique in Belgium rediit.

§. XIII.

Mors ejus
violenta.

Obiit Eduardus A. 1600. die 8. Junii apud Westrasios Castellaueni, quod Castellum Hunnorum vocant noviores. Castrum cum oppido in tractu, cujus nomen *Dorsum Hunnorum* (*Hundsriick*) milliari Germanico a Simmera in septentrionem distans. Castrum hoc cum Praefectura Castellaunensi, ut Comitatus Sponheimensis partem Eduardus cum Carolo, Comite Palatino Birkenfeldensi, in communione possederat. Carolus illo ipso tempore adierat Eduardum, ut de communibus Sponheimensis Comitatus negotiis cum eo tractaret. Extant literae Caroli, ad Fridericum Electorem Palatinum, (u) Castellauno tum scriptae, quibus narrat, Marchionem, ab ejus colloquio in conclave rediturum, offenso pede, gradibus scalae lapideae prolapsum graviterque vulneratum, paucas post horas animam efflasse. Falluntur itaque Scriptores, qui eum Bruxellis extinctum fuisse tradiderunt. (x)

(u) Literae haec, d. 9. Junii datae, occurrunt in Scripto Bada-Durlacensium contra Wirtenbergicos ratione Praefectarum Mundelsheim & Befigheim pag. 69.

(x) IMHOFFII *Notitia Procerum Imp.* Lib. IV. Cap. IV. num. B. SPENER in

Eduardus in agone constitutus, testamento, nuper jam condito, Codicillum adjecit, quem PISTORIUS, fidus Eduardi comes, sermone latino consignavit; ubi de sepultura hæc disposuit: „ Volumus corpus nostrum in Marchionatu nostro, jure „ nobis debito, Badenis in Ecclesia Collegiata mandari terræ „ cum honesto Epitaphio pro majorum nostrorum more. „ Sed dispositio hæc quoad sepulturam caruit successu. Erectum quidem Eduardo Badæ cenotaphium; sed corpus ejus in Parthenone Portæ Angelorum (*Engelport*) Præmonstratensium Ordinis, in Dioecesi & ditione Trevirensi, quod Castellauno quatuor leucis distat, (y) reconditum est. In Necrologio enim hujus cæno-

EDUAR.
FORTUN.

K 3

Sylloge pag. 627. METEREN *Historie des Niederländ. Kriegs* Lib. XXI. pag. 949. ZECHIUS *in Europ. Herold* pag. 503. ANONYMUS AUCTOR Libri: *Staat der Marggraven von Baden* pag. 31. Solus fere REIDANUS *Annal.* Lib. XI. pag. 298. Castellauni eum periisse scribit his verbis: „ Eduardus anno supremo seculi decimi sexti, octava „ Junii die, temulentus, in arce Castellauna gradibus præceps devolvitur, ac cervicibus, spina dorfi, brachiorum altero, crure utroque „ fractis, vitam finivit. „ Quæ addit REIDANUS, superstitionem valde redolent: „ Firmabant domesticorum nonnulli, duabus ante horis querulam vocem e fossa arcis semel iterumque auditam, væ mi- „ seræ animæ meæ. „

(y) De Monasterio hoc vide CAROLIHUGONIS *Annales Præmonstrat.* Tom. I. pag. 173.

EDUAR.
FORTUN.

bii legitur: „Eduardus Fortunatus dedit pannum holosericum
„ pro ejus sepultura. „

§. X I V.

Chara-
cter.*Königreg.*

Eduardus Princeps fuit non sine dotibus ingenii, sed animo varius, inconstans, mutabilis in horas, ad voluptates nimis proclivis; non alieni appetens, sed prodigus sui; bonus cum bonis; neque tamen, ut in bivio Hercules, tam obfirmatus in bono, ut illectus ad malam non deflecteret viam. Lutherana ille patris & avi religione relicta professus est Romanam. Relicto quoque ditionum suarum regimine, peregrinationibus continuis, ætatem contrivit. Imputantur Eduardo necromanticæ artes studiumque magiæ; nec libero eum a culpa, sed & aliæ superiorum temporum aulæ eodem vitio laborarunt. Astrologi (z) more inveterato Principum, Regum & Cæsarum credulitate multis retro seculis apud Francos, Germanos, Italos abusi sunt.

§. X V.

Uxor.

Uxor ejus Maria ab Eicken filia fuit Jodoci ab Eicken, Domini de Riviere & Ganshornes, Gubernatoris Bredæ, Prin-

(z) Inter Officiales aulicos fuerat Astrologus; Astrologiam cum Astronomia quum confunderet ignorantia ævi. Carolus Magnus, Ludovicus Pius in aula sua habuerant Astrologos, quorum unus, sed Anonymus, vitam Ludovici descripsit.

cipis Araufionensis Aulæ Mareschalli; neptis Johannis ab Eicken, proneptis Henrici. (a) De illa in testamento A. 1600. Castellau- ni condito, ita constituit maritus: „ Futura vidua nostra Maria „ Marchionissa, si nos vivendo superabit, volumus ut Badenis „ in Arce, quousque filii nostri adolefcent, habitet & viduita- „ tis beneficio, pro singularibus literis, ista de re confectis, „ fruatur; vel si nos citius moriamur, quam restitutio Mar- „ chionatus facta sit, volumus, ut tamdiu sit Casteloni, quous- „ que commode Badenis esse potest: manentibus omnibus vi- „ duitatis juribus, ut in literis sunt. „

Jam A. 1594. die 8. Sept. Eduardus scripto Trarbaci com-posito, partem suam in Castellaun Mariæ huic in vidualitium assignavit.

Hæc obiit A. 1636. d. 21. Apr. in cœnobio quoque Engel- pfortiano sepulta. (b)

§. XVI.

Ex ea Eduardus tres filios, Wilhelmum, Hermannum Liberi. Fortunatum & Albertum suscepit, quibus pater moriturus Alber- tum Archiducem, Belgii Principem, & Salentinum Comitem Isenburgi testamento dedit tutores, quos decreto confirmavit Cæ-

(a) Genealogiam hanc exhibet KOEHLERUS in *Münzbelustigung* Tom. XVI. pag. 119. IMHOFIUS in *Notitia Procerum* Lib. IV. Cap. 8. §. 13. Mariæ patrem male vocat Jacobum.

(b) HUGONIS *Annales Præmonstratenses* Tom. I. pag. 173.

EDUAR.
FORTUN.

far. Anna Maria Lucretia, Eduardi filia, apud Italos A. 1592. die 7. Aprilis, quæ adspexerat lucem, A. 1654. d. 12. Sept. Castellani defuncta, in monasterio Portæ Angelorum cum matre requiescit. (c) WILHELMUS natu maximus fratrum post patris ex Italia reditum, A. 1593. natus, Bada-Badensem lineam continuavit.

§. XVII.

Herman-
nus For-
tun.

HERMANNUS FORTUNATUS natus Raftadii 23. Jan. A. 1595. (d) ditiones Luxenburgicas & Rodemacheram fortunarum sedem accepit. In bello tricennali Germanico, Hispanica primo, dein Imperialia secutus est signa. A. 1633. sub Comite Montecuculio militans ad Rhenum, proelio ad Brisacum, mense Junio ejus anni commissio, interfuit, in quo Sveci victores Comitem Montecuculum ceperunt. Idem A. 1634. in proelio ad Watwillam in Alsatia pugnavit. (e) Obiit A. 1664. Prima ejus uxor fuerat ANTONIA, Christophori, Dynastæ Crichingensis filia; vidua Hohenfaxii Dynastæ; quam A. 1627. d. 18 April. Badæ sibi conjugem adjunxit. Ex ea duos filios unamque filiam suscepit Hermannus.

CARO-

(c) HUGO in *Annal. alleg.* pag. 174.

(d) Wilhelmus Solmenfis Comes de fontibus baptismatis eum suscepit.

(e) BOGISLAUS A CHEMNITZ *Belli Svecici* Tom. II. p. 160. & 349.

CAROLUS WILHELMUS EUGENIUS, A. 1627. natus, a Ferdinando IV. Romanorum Rege in numerum cubiculariorum adscitus est; postea inter Canonicos Colonienfes cooptatus, A. 1666. vivere defuit. LEOPOLDUS, qui eum exceperat, anno ætatis feptimo vita exceffit. MARIA SIDONIA, A. 1535. nata, Philippo Friderico Christophoro, Principi Hohenzollerano, Hechingenfi, A. 1664. nupta, A. 1686. d. 15. Aug. deceffit. Ex altera conjuge MARIA SIDONIA, Philippi Francisci Falkenfteinii Comitis filia, quæ priori matrimonio Adamo Philippo, Cronbergico Comiti nupferat, PHILIPPUM BALTHASAREM & MARIAM ELEONORAM SOPHIAM genuit Hermannus. Ille A. 1662. Parifiis extinctus est; hæc Johanni Francisco Principi Naffovio Siegenfi A. 1665. nupta, inter dolores partus vitam finivit A. 1669. Alii præter hos Hermanni liberi decefferunt infantes.

§. XVIII.

ALBERTUS CAROLUS postremus filiorum Eduardi die 17. Aug. natus Castellauni, Sigismundum Sveciæ & Poloniæ Regem, Albertum Archiducem Auftriæ & Carolum Sudermanniæ Ducem habuit patrilinos. Hic post restitutionem Marchionatus fuperioris, Cœnobii Albæ Dominarum portionem Badenfem, confenfu Pontificis, ad quinque annos adeptus est, ut

EDVAR.
FORTVN.

ex redivibus Monasterii caperet alimenta. Albenfes subditi A. 1625. die 13. Maji juramentum ei fidelitatis præstiterunt. Sed vix anno transacto deceffit Albertus; seu fortuito sclopeti ictu, (f) seu alio infelici casu (g) extinctus.

(f) ANONYMI *Leben der Marggraven von Baden* pag. 236.

(g) IMHOF. *Notitia Procerum* Lib. IV. Cap. 8. §. 14.

CAPUT

M A R D I N A E

Abtheilung des 1778

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

PROFANA RARIA

178

Die folgende Tabelle enthält die Nummern der Bücher, welche in der Bibliothek der Universität zu Düsseldorf aufbewahrt sind.

Nummer	Titel	Verfasser	Verleger	Jahr	Bemerkungen
1	...	...	...	...	...
2	...	...	...	...	...
3	...	...	...	...	...
4	...	...	...	...	...
5	...	...	...	...	...
6	...	...	...	...	...
7	...	...	...	...	...
8	...	...	...	...	...
9	...	...	...	...	...
10	...	...	...	...	...
11	...	...	...	...	...
12	...	...	...	...	...
13	...	...	...	...	...
14	...	...	...	...	...
15	...	...	...	...	...
16	...	...	...	...	...
17	...	...	...	...	...
18	...	...	...	...	...
19	...	...	...	...	...
20	...	...	...	...	...
21	...	...	...	...	...
22	...	...	...	...	...
23	...	...	...	...	...
24	...	...	...	...	...
25	...	...	...	...	...
26	...	...	...	...	...
27	...	...	...	...	...
28	...	...	...	...	...
29	...	...	...	...	...
30	...	...	...	...	...
31	...	...	...	...	...
32	...	...	...	...	...
33	...	...	...	...	...
34	...	...	...	...	...
35	...	...	...	...	...
36	...	...	...	...	...
37	...	...	...	...	...
38	...	...	...	...	...
39	...	...	...	...	...
40	...	...	...	...	...
41	...	...	...	...	...
42	...	...	...	...	...
43	...	...	...	...	...
44	...	...	...	...	...
45	...	...	...	...	...
46	...	...	...	...	...
47	...	...	...	...	...
48	...	...	...	...	...
49	...	...	...	...	...
50	...	...	...	...	...
51	...	...	...	...	...
52	...	...	...	...	...
53	...	...	...	...	...
54	...	...	...	...	...
55	...	...	...	...	...
56	...	...	...	...	...
57	...	...	...	...	...
58	...	...	...	...	...
59	...	...	...	...	...
60	...	...	...	...	...
61	...	...	...	...	...
62	...	...	...	...	...
63	...	...	...	...	...
64	...	...	...	...	...
65	...	...	...	...	...
66	...	...	...	...	...
67	...	...	...	...	...
68	...	...	...	...	...
69	...	...	...	...	...
70	...	...	...	...	...
71	...	...	...	...	...
72	...	...	...	...	...
73	...	...	...	...	...
74	...	...	...	...	...
75	...	...	...	...	...
76	...	...	...	...	...
77	...	...	...	...	...
78	...	...	...	...	...
79	...	...	...	...	...
80	...	...	...	...	...
81	...	...	...	...	...
82	...	...	...	...	...
83	...	...	...	...	...
84	...	...	...	...	...
85	...	...	...	...	...
86	...	...	...	...	...
87	...	...	...	...	...
88	...	...	...	...	...
89	...	...	...	...	...
90	...	...	...	...	...
91	...	...	...	...	...
92	...	...	...	...	...
93	...	...	...	...	...
94	...	...	...	...	...
95	...	...	...	...	...
96	...	...	...	...	...
97	...	...	...	...	...
98	...	...	...	...	...
99	...	...	...	...	...
100	...	...	...	...	...

T A B U L A I I P R O S A P I A E B E R N H A R D I N A E. W I L H E L M U S

nat. 30. Jul. Cath. sacra reducit. † 22. Maji 1677. Ux. 1) Catharina Ursula Comitissa de Hohenzollern 1624. † 1648.
2) Maria Magdalena Comitissa de Oetingen 1650. Vid. Tab. I.

I. FERDINANDUS MAXIMILIANUS natus 23. Sept. 1625. † 4. Novembr. 1669. Ux. Ludovica Christi- fina Thomæ de Ca- rignan Ducis Sa- baudiæ filia 1654 † 1689.	I. LEOPOLDUS WILHELMUS natus 16. Sept. 1626. † 1. Mart. 1671. Ux. 1) Sylvia Catharina Comitissa de Millefino & Caretto † 1664 2) Maria Francisca Egonis Com. de Fürstenb. filia 1666.	I. PHILIPPUS SIGISMUNDUS n. 25. Aug. 1627. † 1646. in pælio ad Orbitellum. I. ISABELLA EUG. CLARA nata 14. Nov. 1630. † 1632. I. CATHARINA FRANCISCA n. 19. Nov. mo- nialis Vefont. 2. PHILIPPUS WILHELMUS natus 1652. † 1655.	I. WILHELMUS CHRISTOPHORUS natus 12. Oct. 1628. Canonic. Colon. & Argent. † 1652. I. CLAUDIA nata 1633. 19. Nov. † infans. I. ANNA nata 12. Jul. 1634. † 31. Mart. 1708. 2. MARIA ANNA WILHELMINA n. 8. Sept. 1655. Ux. Ferdin. Aug. Principis de Lobkowitz A. 1680.	I. HERMANNUS n. 12. Oct. 1628. Confil. bell. Cæsar. & Comit. Ratisb. Præses † 2. Oct. 1691. I. HENRICA nata 12. Jul. 1634. † infans. I. MARIA nata & denata 1636. 2. CAROLUS BERNHARDUS n. 14. Jan. 1657. † 6. Jul. 1678. in pælio Rheinfeld.	I. BERNHARDUS natus 22. Oct. 1622. † 1649. in itinere Italico. I. FRAN- CISCUS. I. MARIA JULIANA. 2. E V A. 2. M A R I A. 2. CATHARINA FRANCISCA. 2. HENRICA. 2. ANNA	
I. LUDOVICUS WILHELMUS n. 8. Apr. 1655. Parisiis † 4. Jun. 1707. Ux. Franc. Sibylla Aug. Ducissa de Saxon-Lauenb. 28. Mart. 1690. † 1733. 10. Jul.	2. LEOPOLDUS WILHELMUS n. 20. Jan. 1667. debilis corpore † 1716. 11. Apr.	2. CAROLUS FRIDERICUS FERDINANDUS natus 1668. † 14. Septembr. 1680.	2. CATHARINA FRANCISCA.	2. HENRICA.	2. ANNA	
LEOP. WILH. CHARLOTT. CAROL. JOS. WILHELMINA LUDOVICA LUDOV. GEORG. SIMPERT. n. 7. Jun. 1702. † 22. Oct. 1761. Ux. 1) Maria Anna, Pr. Schwarzenb. nupta 17. Mart. 1721. † 12. Jan. 1755. 2) Maria Jos. Car. VII. Imp. filia. 7. Aug. 1734. nupta 10. Jul. 1755.	natus 28. Nov. 1695. † 16. Maji 1696.	CHARLOTT. n. 2. Aug. 1696. † 16. Jan. 1700.	JOS. n. 30. Sept. 1697. † 9. Mart. 1703.	WILHELMINA n. 4. Aug. 1700. † 16. Maji 1702.	LUDOVICA n. 8. Maji 1701. † 23. Sept. 1701.	WILH. GEORG. AUGUSTA MARIA AUGUSTUS GEORGIUS SIMPERTUS n. 14. Jan. 1706. Ux. Maria Victoria, Leop. Philip. Caroli Jos. Ducis Aremberg. filia, nupta 7. Dec. 1735.
I. ELISABETHA AUGUSTA FRANCISCA nata 16. Mart. 1726.	I. CAROLUS LUDOVICUS ADAMUS natus 25. Aug. 1728. † 6. Jul. 1734.	I. MARIA LUDOVICUS GEORG. JOHAN. NEPOMUCEN. BERNHARDUS WENCESLAUS natus 11. Aug. 1736. † 11. Mart. 1737.				

PROSAPI

nat. 30. Jul. Cath. sacra re

I.	I.	I.	I.
FERDINANDUS MAXIMILIANUS natus 23. Sept. 1625. † 4. Novembr. 1669. Ux. Ludovica Chri- stina Thomæ de Ca- rignan Ducis Sa- baudiaë filia 1654 † 1689.	LEOPOLDUS WILHELMUS natus 16. Sept. 1626. † 1. Mart. 1671. Ux. 1) Sylvia Catharina Comitissa de Millesimo & Caretto † 1664. 2) Maria Francisca Egonis Com. de Fürstenb. filia 1666.	PHILIPARDUS n. 25. Aug 622. † 1649. Italico.	ISABE EUG. C nata 14 1630. †
I.	I.	I.	I.
LUDOVICUS WILHELMUS n. 8. Apr. 1655. Parisiis † 4. Jun. 1707. Ux. Franc. Sibylla Aug. Ducissa de Saxen-Lauenb. 28. Mart. 1690. † 1733.	LEOPOLDUS WILHEL n. 20. Jan. 1667. debilis corpore † 1716. I	PHILIP M A R I A. na	MARIA JULIANA.
2.	2.	2.	2.
LEOP. WILH. natus 28. Nov. 1695. † 16. Maji 1696.	CHARLOTT. nata 2. Aug. 1696. † 16. Jan. 1700.	CAROL. JOS. nat. 30. Sept. 1697. † 9. Mart. 1703.	WILHELMINA n. 4. Aug. 1700. † 16. Maji 1702.
LUGIUS SIM- nata. Ux. Maria Vi- GIUS SIM- 17 of. Ducis Arem- GIUS SIM- Se Dec. 1735.			
I.	I.	I.	I.
ELISABETHA AUGUSTA FRANCISCA nata 16. Mart. 1726.	CAROLUS ENCESLAUS natus 25.		

CAPUT VI.

W I L H E L M U S.

A. 1622 -- 1677.

§. I.

ilhelmus primogenitus filiorum Eduardi ^{Wilhel-}Fortunati, Badæ A. 1593. die 30. Julii ^{mus exul} lucem aspexit. Nomen ejus ex Ba- ^{e terris.}varica domo illatum Badenfi. Wil-
helmus V. Bavarix Dux & Andreas, Cardinalis Auftriacus, ejus
patrini fuerunt.

In Aula Bruxellenfi una cum Hermanno & Alberto fratri-
bus educatus est. Albertum Auftriæ Archiducem, Belgii guber-
natorem & Salentinum Yfenburgi Comitem habuit tutores. Hi,
de paterna hereditate pupillis restituenda folliciti, Georgio Frideri-
co Durlaceni, qui Ernesto Friderico, fratri feniori, fine liberis

WILH.

defuncto, nuper successerat, actionem spolii in Aulico Cæsaris consilio A. 1606. die 26. Aprilis intendere cœperunt. Rei componendæ varii quidem cum Marchione Durlacensi A. 1608. & sequentibus instituti sunt conventus; de quibus in Durlacensium rebus dicemus uberius. At exoptatum conventus illi exitum cum non habuissent, Matthias Imp. A. 1615. Coloniensi Electori atque Landgravio Hassio - Darmstadiensi rei cognoscendæ transfigendæque detulit officium. Habita A. 1616. & sequente hac super re Francofurti colloquia, sed irrito labore. Nec Aula Cæsarea decisionem litis festinavit.

§. I I.

Senten-
tia Cæsaris
jube-
tur resti-
tui.

Medias denique inter belli tricennalis Germanici flammæ, Georgii Friderici rebus proelio ad Wimpfenam inclinatis, ab Ambrosio Spinola, exercitus Hispanici Duce, occupata fuit Marchionatus superioris pars A. 1622. pauloque post die 26. Augusti a Ferdinando II. Imperatore lata sententia, qua Georgius Fridericus ad restituendum superiorem Marchionatum omnem cum clenodiis, tabulis, mobilibus & refusione sumtuum ac damnorum, nec non fructuum perceptorum & percipiendorum damnatus est. (a) Cæsar in folio sedens, præsentibus Judicii Aulici

(a) CAROLI CARAFÆ *Germania sacra restaurata* pag. 127. sq. Sententia legitur in *Grund- und Aitenmæssigen Information des Hochfürstl. Haus Baaden-Baaden contra Württemberg* inter documenta pag. 155.

consiliariis & exterorum Principum legatis, ipse pronunciavit sententiam; postquam Vice-Cancellarius Imperii, præmissa oratione, singulare Cæsaris in administranda, pupillis præsertim, justitia studium magnis laudibus extulisset. Conclufit denique litis hujus, sub tribus Imperatoribus agitatae, decisionem, urgentibus spoliatis Principibus, quin & intercedentibus Regibus, Electoribus, aliisque Proceribus, diutius non potuisse differri. Sententiam Pucherus Secretarius Imperialis prælegit. (b)

CAROLUS CARAFA Pontificis apud Cæsarem illo Studium
in Relig.
Cathol. tempore legatus, vir doctus & gravis, negotium hoc non parum promovit. Wilhelmus, Vindobona discedens, de restituenda in superiore Marchionatu Religione Romana Carafæ suam fidem adstrinxit: (c) „ Quod sic postea præstitit, verba sunt ejusdem „ Carafæ, imo res tam feliciter, auspice deo, successit, ut „ omnes subditi, ita sacra Catholicorum susceperint, ut nunquam abjurasse putarentur, & vere sese antiquos Catholicos „ pietate & religione referrent. „

§. III.

Executionem sententiæ Cæsar, litteris die 3. Septembris Executio
sententiæ. A. 1622. datis, fratri suo Leopoldo Archiduci, qui Episcopus Ar-

L 3

(b) THEATR. EUROPAEVM Tom. I. pag. 678.

(c) CARAFA in *Comment. de Germania sacra restaurata* pag. 128.

WILH.

gentinensis & Passaviensis tum fuerat, commisit; (d) aliisque literis, eodem die scriptis, omnibus superioris Marchiæ incolis, Wilhelmum ut agnoscerent dominum, (e) injunxit. Leopoldus Ruffaci in Alfatia tum degens, die 10. Octobris, Carolo Ludovico Ernesto, Sultzio Comiti, Advocato provinciali Alfatiae, Isaaco Volmaro, terrarum Austriacarum in Svevia Cancellario & Reinhardo de Schauenburg, Advocato provinciali Ortenaviae, rem perficiendam tradidit. (f)

Delegati hi cum Wilhelmo Marchione singulas Marchionatus peragrarunt ditiones & ubique populos in ejus fidem adegerunt. (g) Inter alia Spanheimensis quoque citerioris Comitatus portio Badensis, quam Fridericus IV. Palatinus Elector A. 1600. occupaverat, restituta Wilhelmo. Crucenacum oppidum cum omni praefectura, sine A. 1622. praesentibus missis Caesaris, jussurandum fidei praestitit Wilhelmo. (h)

§. I V.

Transactio Vin-
dobo-
nensis.

Actum dein de aestimatione fructuum perceptorum, ceterisque de rebus, quae ex Caesaris sententia Wilhelmo debeban-

(d) Litterae Caesaris extant in Diatriba, cujus rubrum: *Grund- und Aellenmæssige Information Baaden-Baaden contra Württemberg* inter documenta p. 419.

(e) *Ibidem* pag. 422.

(f) Literas has vide in *Diatriba alleg.* pag. 418.

(g) Vide *ibidem* pag. 409. seq.

(h) Vide *loc. alleg.* pag. 411. & 417.

tur. Cæsar eum, ejusque agnatum, Fridericum V. Durlacensem, vocavit Vindobonam, reliquæ lites amica ut sopirentur conventionem.

Vindobonæ A. 1627. comparuerunt Marchiones. A Cæsare arbitratores nominati sunt Wolfgangus Wilhelmus, Comes Palatinus Neoburgicus, Wratislaus senior, Fürstenbergæ Comes, Judicii Aulici præses; Otto de Nostitz, Liber Baro de Falckenau, Wolffius Wilhelmus Liber Baro de Lamingern; denique Otto Melander & Conradus Hildebrand, Legum doctores, Assesores Judicii Aulici, qui die 27 Maji A. 1627. conventionem inter Marchiones his legibus conciliarunt.

1. Fructuum, ex superiori Marchia Badensi perceptorum, & damni nomine trecenta & octoginta millia florenorum assignata sunt Wilhelmo, quæ Fridericus Durlacensis ei persolvat.

2. Ad securitatem debiti ex inferiore Marchia terras quasdam, una cum regalibus ei tradat Fridericus, cui eas designandi potestas relinquitur.

3. Designatio hæc antequam fiat, Comitum provincialia convocandi jus competat Durlacensi, qui tributum, in illis decernendum, æquis portionibus dividat. Wilhelmus in Durlacensibus præfecturis, ipsi assignandis, subsidia pecuniaria pro rata exigendi jus habeat.

WILH.

4. Præfecturis assignatis ex æquo & bono utatur, fruatur Wilhelmus, nec absque Durlacensis consensu in rem faciat impensas.

5. In iisdem jus pascendi Durlacensis sibi reservat.

6. Angariarum præstatio ulteriori conventioni reservata.

7. Designatio præfecturarum, quæ Wilhelmo tradendæ, in D. Bartholomæi festum rejecta. Durlacensis omnium reddituum juriumque illarum præfecturarum laterculum exhibeat Wilhelmo, ut dilucide appareat, eas sortem 380000. florenorum æquare. Reditus per quincunces computentur in centum; at jurium regalium ex more regionis æstimatio fiat.

8. Immissio in præfecturas primo D. Michaëlis festo peragatur. Reditus usque ad D. Martini diem conceduntur Friderico, sequentes Wilhelmo.

9. Quod si ante immissionem in bona partem debiti solverit Fridericus, in assignatione terrarum fiat pro rata deductio.

10. Liberum de cetero reluendi jus competat Friderico, sed nonnisi totam præfecturam aut omnes simul reluere liceat.

11. Aes alienum, quo Ernestus Fridericus & Georgius Fridericus, fratres, superiorem gravaverunt Marchiam, Fridericus dissolvat. Vetera tamen Marchionatus superioris debita, ab illis soluta, cum novis compensare liceat.

12. Acta omnia & documenta, quæ superiorem Marchiam & præfecturas, Wilhelmo tradendas, respiciunt, eidem exhi-

beantur. Documenta communia, prout ante occupationem, vel in superiore vel in inferiore Marchia fuerunt, restituantur Wilhelmo, aut penes Fridericum maneant. Documentorum, Wilhelmo Marchioni traditorum, duplex conficiatur laterculum, utriusque Marchionis sigillo munitum, cujus exemplum utriusque exhibeatur.

13. Actioni omni ratione superioris Marchiæ Fridericus renunciet.

14. Hic jura sua in Malsch & Ottersweyer, Wilhelmus attem sua in Langensteinbach, coram Cæsare & judicio Aulico prosequenda, sibi reservant.

15. Modii 1500. (*) frumenti, ut & quantitas illa vini, quæ Eduardo Marchioni, supplementi loco, ex inferiore Marchionatu præstita quotannis, & per eundem Eduardum pro 40000. florenis oppignerata, vel, ut contenderat Fridericus, omnino vendita, si coram Cæsare & judicio Aulico probaverit Fridericus, non præstentur in posterum. Reluendi jus autem integrum fit Wilhelmo, si non probetur venditio.

16. Uterque Marchio iisdem gentilitiis utatur insignibus. Fridericus, quoad vixerit, præcedat Wilhelmum. Eo defuncto

Tom. III.

M

(*) Pag. 10. lin. 5. pro MD mille lege M D.

WILH.

secundum pacta familiæ & observantiam antiquam, ex Principibus regnantibus præcedat senior.

Conventionem hanc Cæsar die 9. Junii confirmavit Diplomate, (i) sed executio ejus multis difficultatibus obnoxia fuit.

§. V.

Trans-
actio Et-
lingensis.

Leopoldo Archiduci curam negotii fine anni 1628. denuo Cæsar commisit. Hic Carolo Ludovico Ernesto, Comiti in Sultz, Judicii Cæsarei Rotvillensis Præfidi hæreditario, ut & Isaac Volmaro, Cancellario, ac Johanni Reinhardo de Schauenburg suas partes demandavit. Institutus ab illis V. Julii A. 1629. Etlingæ conventus, ad quem Marchio uterque suos misit legatos. Res ultimo ejusdem mensis hunc in modum transacta: Præfecturæ Stein & Remchingen inferioris Marchiæ in securitatem debiti trecentorum octoginta millium florenorum tradantur Wilhelmo, territorii juribus Friderico Durlacensi servatis; qui homagium a subditis exigat, eosdem defendat, ad conventus provinciales convocet; ordinationes, constitutiones, jura provincialia, edicta, mandata publicet, damnatos restituat in integrum, de causis matrimonialibus cognoscat; jus metallifodinarum, sequelæ & armorum; forestarum item & venationis jura, cum angariis eo perti-

(i) Utrumque Instrum. exhibet LVNIG *Reichs - Archiv* Parte speciali Continuât. II. IV. *Abtheilung IXter Absatz* p. 952. sqq. & LONDORP *Acta Publica* Tom. III. Lib. VIII. Cap. 119.

mentibus, libere exercent; sed absque agnati præjudicio. Secus si fecerit, suis juribus excidat, eaque ad reliquum pignoris tempus in Wilhelmum Marchionem devolvantur. Hic vicissim omnes harum præfecturarum percipiat redditus, jurisdictionem criminalem atque civilem exercent; subditos ut imperata faciant sacramento adigat; præfectos constituat, a quorum sententiis ad Wilhelmum ejusque judicium Aulicum Badense provocatio fiat; lites de juribus territorii motæ utrimque componantur per arbitros, vel si ea ratione non possint componi, ad judicium Aulicum Cæsaris, Cameramve Imperii deferantur: Præfecturarum redditus, quum non exæquent quincunces usuras, residua summa, Wilhelmo debita, ex Mulbergensi Præfectura quotannis Etlingæ ipso S. Georgii die ei pendatur; præfectus Mulbergensis de summa hac, constituto loco & tempore solvenda, fidem jurejurando interponat; æs alienum ab Ernesto & Georgio Friderico Marchionibus superiori impositum Marchiæ, ut & census ac pensiones, detentionis tempore non solutas, in se recipiat Fridericus. Denique Vindobonensis transactio, & ea præsertim, quæ de Mal-scha, Ottersvira & Steinbaco ei fuerunt inserta, confirmantur. (k) Sed utraque hæc conventio deinceps, uti videbimus, mutata fuit Westphalica pace.

Tom. III.

M 2

(k) Instrumentum transactionis Etlingensis in Codice nostro Diplom. exhibemus.

§. VI

Malbergæ & Lahræ divisio.

In eadem hæc tempora incidit Dynastiarum Lahræ & Malbergæ Badenses inter atque Nassovios pridem agitata divisio, qua Nassoviis Lahra relicta, Malbergæ Dynastia omnis ad Bada-Badenses solos pervenit. Operæ pretium est, ut à seculi XIII. temporibus rem altius repetamus.

Malberga a Ducibus Sveviæ Sec. XIII. ad Imp. redit.

MALBERG, Latine *Malli mons*, a Mallis five Judiciis Pagenfibus, ibi olim, ut videtur, habitis, suum nomen accepit. Castrum cum oppido & Dynastia Ortenaviæ in veteri Ducatu Sveviæ situm allodium. Fridericus II. Cæsar & Sveviæ Dux, in Concilio Lugdunenfi A. 1245. cum fuisset proscriptus, Henricus III. ex Staleckiis Argentinensis Episcopus, qui & ipse præfeturas aliquot in Ortenavia tenebat, instinctu Pontificis Malbergam obsedit ac in potestatem suam redegit (l) cum Ortenberga & Gengenbaco; quæ Ortenaviæ loca Bambergensis Ecclesiæ feuda fuisse, in Literis, ad Argentinensem Episcopum A. 1248. datis, Pontifex declarat. (m) Feudalis Malbergæ & aliorum Ortenaviæ locorum nexus, ab Ecclesia Bambergensi pendens, originem suam trahit ab Henrico II. Imp. qui Gengenbacense & Schutte-

(l) ANONYMUS illius ævi apud GUILLIMANNUM de *Episcopis Argent.* p. 288. seqq.

(m) Epistola hæc inedita extat in Registro Litterarum Innocentii IV. anno V. num. 868. in Tabulario Palatii Vaticani. Eam Codex Diplomat. dabit.

rense ejusdem Ortenaviæ Monasteria, feudali ejusdem Ecclesiæ vinculo subjecit, splendidiorem ejus dignitatem ut redderet, quod utriusque Abbatiae vinculum durat hodieque. (n)

Innocentius literis memoratis Henrico Antistiti id juris concessit, ut nonnisi redditis sumtibus, quos in eorum expugnationem impendit, ad loca illa reddenda cogeretur. Extinctis in Frederici II. Imperatoris nepote Conradino A. 1268. Ducibus Sveviæ, quin & ipso Svevico Ducatu, Malberga cum reliquis Castris haud dubie, Rudolpho I. Germaniæ Rege constituto, ab Episcopatu Argent. ad Imperium rediit. Filius enim ejus Albertus, initio regiminis sui A. 1298. idem Castrum Malberg, Egoni, Comiti Friburgensi, pro mille marcis argenti oppigneravit. (o) Hæc ex documentis idoneis, quorum præcipuum Palatii Vaticani Tabulario & docti ejus Præfecti, Illustrissimi Garampii, amicitiae debemus.

§. VII.

Sed & memorabilem ejusdem seculi XIII. Chartam Argentinensis Civitatis Chartophylacium nobis suggestit; ex quo docemur, Geroldseckios Dynastas Malbergæ & Lahræ Dynastiarum tum temporis jam fuisse partipices, adeoque Malbergam, de qua agimus, ab uno non fuisse possessam.

Ad Geroldseckios transit.

M 3

(n) Tom. I. pag. 104. in nota.

(o) Codex Diplom. Bad. Tom. I. pag. 311. num. 192.

Geroldseckia Gens, in Ortenaviæ & Alfatiaë (*p*) partibus conspicua & potens, illa ipsa ætate duos Argentorato Episcopos dedit, Waltherum atque Henricum, (*q*) quorum ille libertatem Civitatis evertere, hic stabilire conatus est.

Waltherus ex Geroldseckiis Ortenaviæ, Dynastiaë Lahrensis possessor, matrimonio cum filia ultimi Malbergensis Dynastæ, circa seculi XIII. medium, partem acquisivit Malbergæ; (*r*) quam in divisione bonorum ejus A. 1277. Henricus & Waltherus filii, una cum Lahrensi dominio acceperunt. (*s*) Parti huic deinceps & illa Imperii portio, Egenoni, Friburgensi Comiti, ab Alberto Cæsare oppignerata, beneficio Imperatorum accessit, ea lege, ut clientelari ab Imperio nexu Geroldseckii Lahrenses tenerent Malbergam. Utraque sane Dynastia & Malbergæ & Lahraë, una cum feudalibus Imperii bonis, per matrimonium Adelheidis, (*t*) Hen-

(*p*) Castrum Geroldseck ad Vosagum rudera hodieque supersunt, haud procul a Tabernis Alfatensis.

(*q*) WALTHERUS A. 1263. obiit dolore, quod ab Argentinenis victus. HENRICUS A. 1273. decessit.

Ille ex Geroldseckiis Trans-Rhenanis Ortenaviæ, hic ex Alfatensis ad Vosagum originem traxit. ALSAT. ILLUSTR. T. II. p. 621.

(*r*) BERNH. HERTZOG in *Chron. Alfatiaë* Lib. V. pag. 113. & SPENER *Histor. Insignium* Lib. II. Cap. 4. §. 11. & Lib. III. Cap. 26. §. 9.

(*s*) Chartam hanc Codex Diplomaticus dabit.

(*t*) Adelheidis A. 1419. nupsit Johanni. In pactis dotalibus conventum, ut

rici Geroldseckii filiae, A. 1426. ad Johannem, Moersæ atque Sarwerdæ Comitem, consensu Sigismundi Imperatoris, transiit. Fridericus Comes Moersæ atque Sarwerdæ Johannem fratrem, ex speciali Cæsaris mandato, de horum dominiorum feudis, ab Imperatore & Imperio pendentibus, (u) investivit. Geroldseckii agnati, solennibus literis juri suo in utramque Dynastiam renunciarunt.

§. VIII.

Successu dein temporis factum est, ut dominiorum illorum pars ad Badenses devolveretur. A. 1442. Jacobus Marchio dimidiam utriusque Dynastiae partem, cum Sarwerdensibus indivisim possidendam, a Jacobo & Johanne Comitibus, sub reluendi tamen lege coëmit. (x) Dimidiam hanc dein a Carolo, Jacobi filio,

Dimidia
Lahræ &
Malber-
gæ ad Ba-
denses
devolvi-
tur.

post Henrici mortem omnia allodia ejus & feuda in Adelheidem filiam transfirent.

(u) Tabulæ, quibus Imp. Friderico Comiti Moersæ & Sarwerdæ investiendi fratris munus defert, A. 1426. d. Mercurii post Dominicam Oculi Vindobonæ signatæ sunt. Exprimuntur in illis feuda Imperii sequentia: *Molburg, die Burg und Stätt mit Mannen und Wildpennen, Kippenheim, das Dorff mit seiner Zugehörung, das Rit mit aller Zugehörung, die Dörffer Wyitenweyler, Almersveyler, Nunnenvweyler, Fchenheim, Kertzel, Tundenheim und Altheim mit allen Iren Nutzen und Zugehörungen &c.* Feuda hæc Imperii Sigismundus Johanni ejusque heredibus masculis confirmat.

(x) Instrum. extat in Tabular. Argent.

WILH.

recepit Jacobus Comes Sarwerdæ ; sed eam A. 1463. eidem Carolo & Civitati Argent. simul, iisdem, quibus ante, conditionibus vendidit. Marchioni tamen quartam Argentinensium partem reluendi jus speciatim concessit. (y) Christophorum Badensem, Caroli filium & successorem, jure hoc intra spatium septendecim annorum usum esse, (z) vel inde colligitur, quod inter eum & Jacobum Comitem solos nova dimidiæ partis facta venditio A. 1480. Venditioni conditionem reluendi denuo Sarwerdensis adjecit. (a) Crescente autem Palatinis turbis Sarwerdensium ære alieno, Nicolaus Comes, suo & tutorio fratrum Johannis & Jacobi nomine, duarum quartarum, quæ ei remanserant, alteram A. 1485. Civitati Argentinensi indivisim at hereditarie vendidit.

Anno sequente idem Nicolaus 12000. florenos ab Argentinensibus mutuo accipiens, tres reliquas dominiorum partes in securitatem usurarum illis oppigneravit. Addita conditio, si Marchio, virtute literarum, quæ ei datæ sunt, quartam Argentinensium partem relueret, summa illa 12000. florenorum Argentinensibus restitueretur. (b) Ufus est hoc jure reluendi Christophorus

(y) Singula hæc Chartæ Tabularii Argentinensis nos docent.

(z) Adhuc A. 1477. Argentinenses una cum Christophoro Marchione & Jacobo Sarwerdenfi Comite Pacem Castrensem intuitu Lahræ & Malbergæ jurarunt.

(a) Chartam hanc Codex Dipl. dabit.

(b) Chartæ extant in Tabulario publico Argentinensi.

stophorus Badensis atque receptam ab Argentoratensibus quartam Johanni & Jacobo Sarwerdensibus reddita. Hi vicissim, Marchioni dimidiam, quam hucusque titulo tantum pignoris habuerat, repetita venditione, A. 1497. hereditario jure reliquerunt, ea lege, ut pro dimidia quisque parte dominiorum susciperet feuda, alteroque petente, alter intra trimestre spatium divisioni locum concederet. Venditionem hanc, uti præcedentes omnes, consensu suo Cæsar firmavit, atque investituram feudorum regaliumque Imperii, quoad partem dimidiam, Marchioni concessit. Litteræ Maximiliani Romanorum Regis Friburgi Brisgovix A. 1498. die 17. Aug. conscriptæ sunt. (c)

§. IX.

Ab hoc tempore Comites Sarwerdæ eorumque successores Nassovii Saræpontani (d) utramque Lahrx & Malbergæ Dy-

Malberga
ad Ba-
denses
transit.

Tom. III.

N

(c) In illis feuda Imperii exprimuntur sequentia: *Burg und Statt Malberg mit Iren zugehörigen Mannen und Wildpennen, Item dem Ried mit Iren zugehörigen Dörfern, Flecken, Leuten und Gütern, Item dem Dorf Kippenheim, Item den Dörfern Tchenheim, Kürtzel, Tundenheim und Altheim mit allen und Ir Teds Rechten und Zugehörungen.*

(d) Johannes Ludovicus Comes Nassovix, ducta Catharina, Johannis Sarwerdensium Comitum postremi filia atque herede, dimidiam Lahrx atque Malbergæ partem seculo XVI. accepit. Gangolfus tum & Waltherus Geroldseckii de feudis Malbergicis id est de castro Malberg,

WILH.

nastiam cum Badensibus indivisim possederunt. At A. 1629. ur-

Kippenheim, Almersweyler, Kertzel, Nonnenweyler, Wittenweyler, Ichenheim, Dundenheim & Alheim in Camera Imperiali litem intenterunt Nassovio; feuda illa masculina Imperii, a majoribus suis possessa, deficiente Sarwerdensium prole mascula sui esse juris caussati. Sed productæ a Nassoviis renunciationum tabulæ, jurejurando firmatæ, quibus Geroldseckii agnati & ipse avus actorum Theobaldus, suis in feuda hæc juribus, in favorem Adelheidis & Sarwerdensium, post Henrici Geroldseckii mortem semel iterumque se abdicaverant. Allegatæ quoque Sigismundi & Maximiliani Cæsarum literæ, quibus Adelheidis Geroldseckia & Catharina Sarwerdensis successionis redditæ capaces eorumque maritis investitura concessa est. Intelligendis his rebus sequens, tabula infervit,

Henricus de Geroldsek, Dominus in Lare, † 1426.

Adelheidis, uxor Johannis Comitis
Sarwerdensis A. 1419.

Urfula

Jacobus.

Johannes.

Nicolaus.

Johannes.

Jacobus.

Hi Christophoro Marchioni dimidiam Lahræ & Malbergæ
vendunt A. 1497.

Catharina

ux. Johannis Ludovici Comitis Nassovii Saræpont. heres Comitatus Sarwerd. † 1547.

gente Wilhelmo Marchione, Adolphus Comes Salmenfis, Epifcopatus Argentinenfis Decanus & Adminiftrator, ex mandato Ferdinandi II. Imp. transactionem instituit, qua utraque Dynaftia, hucusque communis, forte divifa eft. Lahra Saræpontanis, (e) Malberga Badenfibus obtigit. (f). Titulus atque infignia utriusque Dynaftiæ penes utramque Domum manferunt. Lahra tamen ob centies mille florenorum fummam, Naffoyiis mutuo datam, ad Bada-Durlacenfes pervenit, ut pignus; donec Naffovio-Ufingana Domus A. 1725. reddita forte eam recepit.

§. X.

Wilhelmus, terris fuis reftitutus, plures circa id tempus ex fodalitate Jefu Spira ad fe vocavit, quorum ope in iisdem Romana reduceret facra. Illis denique A. 1632. in oppido Bada exftruxit Collegium, (g) quod eruditis viris ornare fategit. Inter eos fuit Joan-

Nov. Colleg. & Monaft. instituit.

Tom. III.

N 2

(e) Ad Saræpontanos pervenit castrum & oppidum *Lahr, Burgheim, Dinlingen, Mietersheim, Altenheim & Hugsweiler.*

(f) Badenfis pars hæc complectitur loca: Castrum & oppidum *Malberg, Kippenheim & Weiler, Wagenstatt, Sultz & Langenhardt, Kürtzel & Schutzenzell, Ichenheim & Dundenheim, Ottenham & Friesenheim, Oberveyer, Heiligenzell & Oberschopfheim.*

(g) PETRI *Suevia sacra* pag. 123. sq. ubi tamen occasione hac varios committit errores. Add. CAROLVS CARAFFA *Germania sacra restaurata* p. 128.

WILH.

nes Gamanfius, qui, postquam XXIII. Annos in Collegio vixisset, Genealogicam illam Diatribam de Originibus Domus Badensis conscripsit, de qua supra (h) differui; cuius exemplum filius Wilhelmi Hermannus, Consilii bellici Cæsarei Præses, Bibliothecæ Cæsareæ intulit.

Idem Wilhelmus A. 1663. die 31. Jan. instituit Etingæ Jesuitarum Collegium; (i) in oppido hoc frequenter commoratus. Sodales hi multas in vicinia Parochias, & præsertim Bickesheimensis Delubri, D. Mariæ Virgini dedicati, sacra procurant.

Conditis his Collegiis Rectoratum Ottersviræ, ubi Wilhelmus noster erexerat hospitium, nepos successor, in complementum quasi Collegii Badensis, A. 1679. adjunxit Ludovicus Wilhelmus. (k) Præter hæc Capucinatorum Monasteria duo, alterum Badæ A. 1630. alterum Malbergæ A. 1671. construxit Wilhelmus. (l)

A. 1674. S. Sepulcri quæ vocantur Moniales, educandis puellis evocatæ sunt Leodio Badam. Monasterium earum, quod ab initio haud longe a Palatio constructum, Bada A. 1689. incendio deleta, in inferiore reconstructum est loco. (m)

(h), Tom. I. in præfat.

(i) ПЕТРИ *Suev. Eccles.* pag. 324.

(k) Ibidem pag. 658.

(l) Ibidem pag. 124. & 560. de priori Monasterio annotat, a Wilhelmo illud exstructum, in memoriam reportatæ apud Wimpinam contra Georgium Fridericum victoriæ.

(m) Ibidem pag. 126.

§. X I.

Ceterum ad Aulæ Vindobonensis voluntatem Wilhelmus sua consilia dirigens, sagatis togatisque dignitatibus ab ea admotus est. Legionis Cæsareæ Chiliarcha A. 1630. Summus vigilum præfectus A. 1632. constitutus est. Paulo post ad secretiora Cæsaris admissus consilia: A. 1635. ad tormentorum bellicorum præfecturam promotus, ad intima denique rerum Imperii & belli consilia A. 1639. admissus est.

Dignitates a Cæsare illi collatæ.

Anno præcedente Philippus IV. Hispaniæ Rex Aurei Velleris eum renunciaverat Equitem; Maximilianus Bavarus Elector, mandato ab Hispaniæ Rege accepto, torquem, ordinis insignæ, illi appendit.

Aureum Vellus.

§. X I I.

Jam A. 1632. mensè Augusto Spirensis civitatem, ab Hispanis derelictam, novo milite armaverat Wilhelmus. Urbs paulo ante a Comite Emdensi & Philippo de Sylva, Ducibus occupata Hispanis, misere habita fuit.

Gesta bello tri-cennali.

Wilhelmus ob multiplicem operam, Spirensibus navatam, & pro conscribendis militibus, duodecies mille thaleros a Spirensibus postulavit; misso ad Senatum Eltzio, qui Missi bellici vices apud eum agebat. Recusante solutionem senatu, Syndicum civi-

WILH.

tatis Tiffonem, cum quatuor senatoribus & duobus civibus Offen-
 burgum, dein Brisacum in captivitate abduxit. Senatus
 6000. thaleros, Marchioni pendendos, decrevit; quorum dimidia
 fere soluta est pars. Paulo post Eltzius, cum civitate excederet,
 plurima tormenta & omnis generis sclopeta cum insigni apparatu
 bellico Stolhovam abduxit. Omnia hæc ut restituerentur, ut-
 que obligatoria scheda, quam vi metuque extortam dicebant,
 aboleretur, in Osnabrugensi pacis conventu A. 1646. omni studio
 laboraverunt Spirenses. (n)

§. XIII.

Obfidio
Benfel-
dæ.

Gustavus Adolphus, Sveciæ Rex, ad Lipsiam victor, Da-
 nubium & Rhenum versus se extendere satagit. Cæsar militaris
 rei in superioris Rheni Circulo curam Wilhelmo nostro primaria
 cum potestate commisit. (o)

Hornius in Alsatiam cum exercitu missus, Benfeldam
 omnibus viribus oppugnavit. Urbs inferiore in Alsatia sita, Epi-
 scopatus Argentinenfis patrimonium vetus, omnibus rebus ad
 defensionem instructa, defenforem habuit Bulachium, virum ma-
 nu & animo validum.

(n) GAERTNERS *Westphälische Friedens-Cantzley* Tom. IX. p. 464.(o) CHEMNITZ *Histor. Belli Svecico-Germ.* Tom. I. Lib. IV. Cap. 25.

Hornius magno ardore obsidionem profecutus est, exquisitissima bellicæ artis subsidia, vineas, fossas, cuniculos adhibens, Ellum flumen ab urbe avertens. Wilhelmus cum Ossa & Comite Salmensi Benfeldæ liberationem tentavit. Decem millium manus e vicinis præfidiis & ex turba provinciali collecta. Badensis obsidentium propugnacula ter perrumpere conatus, ter re infecta repulsus est. Tertia pugna die X. Oct. A. 1632. pugnata. Præfidiarii denique, spe opis amissa, post sex septimanarum obsidium, honestas conditiones stipulati, digressi sunt oppido. (p)

Infecta est Selestadii obsidio, ^{Selestadii.} cujus urbis liberatio quoque Cæsareis curæ. Wilhelmus cum duodecim equitum alis, quæ die 16. Nov. Brisfaci Rhenum transferunt, & cum peditibus, ex Burgundiæ Comitatu delectis, in auxilium venerunt. Hornius in occursum misit Rheingravium, qui incautos in hospitiiis aggressus, cecidit trecentos, ducentos cum præfectis & vexillis cepit; vix evadente Wilhelmo. Selestadium die 2. Decembris in Suecorum manus pervenit. (q) Harum urbium exemplum mox secuta Colmaria, Hornii quoque potestati se tradens. (r)

(p) P V F E N D O R F. *Rer. Svecic.* Lib. IV. §. 58. C H E M N I T Z Tom. I. Lib. IV. Cap. 53.

(q) P V F E N D O R F. *loc. alleg.*

(r) A L S A T. I L L V S T R. Tom. II. pag. 377. 385.

§. XIV.

Pellitur
ditioni-
bus.

Prævalentibus ita ad Rhenum rebus Svecorum, Wilhelmus, sua Marchia ejectus, Oenipontem secessit, unde Marchia superior per aliquod tempus inferiori accessit. (s)

A. 1633. Januario mense, Brisacenses præfidiarii, urbe valida manu egressi, tentarunt occupare Kentzingam, duce Wilhelmo; sed in itinere interclusi a Svecis, pars cæsi, pars capti sunt, pauci fuga elapsi. Wilhelmus a Svecico gregario milite comprehensus, vix liberatus sibi fuga consuluit. (t)

A. 1634. Cæsarei, junctis cum Lotharingo & cum Marchione nostro armis, Ottonem Rhingravium ad Gebvillam, superioris Alfatiae oppidum, castra habentem, aggredi statuerunt. Prope Watvillam die 2. Martii res ad proelium devenit; in quo Cæsareanis iterum, ut apud Benfeldam & Selestadium, fufis, vix evasit Wilhelmus, (u) qui dein cum fratre Hermanno, & Cæsareanis, ex fuga collectis, Brisacum intrare decreverat; sed a Rhingravio interclusus, plerisque suorum dilapsis, cum reliquo
comi-

(s) KHEVENHULLER *Annal. Ferdinand.* Tom. XII. pag. 228.

(t) CHEMNITZ. Tom. II. Lib. I. pag. 55. KHEVENHULLER *loco alleg.* pag. 652.

(u) CHEMNITZ *loc. alleg.* pag. 349. seq. PUFENDORF. *Rer. Svecic.* Lib. VI. §. 26.

comitatu suo in Luxenburgensem se recepit Ducatum, sua Marchia extorris. (x)

§. X V.

Incertus & lubricus hic Wilhelmi status ad annum usque 1634. duravit, quo Cæsareani ad Nordlingam victores, Pace Pragensi cum Georgio Electore Saxoniae A. 1635. inita, Svecos ex omni Germania expulsi videbantur, nisi Galli intervenissent, Svecis & Protestantibus Germaniae laturi auxilium. Tum vero utraque Marchia Badensis magnam rerum conversionem experta est. Wilhelmus, superiore sua Marchia privatus, non modo rediit in eam, sed & inferiorem, quam Fridericus V. Durlacensis tenebat, Cæsaris voluntate & beneficio accepit, (y) adeoque solus ambas conjunxit; immutata jam rerum sorte Friderico extorri.

§. X V I.

In periculoso hoc Protestantium statu dubiae quoque fuerant Argentinensium res spem inter & metum positae. Aperta

Tom. III.

O

Argenti-
nenses
Cæsari
concilia-
re studet.

(x) CHEMNITZ *loc. alleg.* pag. 351. KHEVENHULLER *Annal. Ferdinandi* Tom. XII. pag. 1304.

(y) TRACHTERVS Bada-Badensis legatus in scripto, quod ordinibus, pacis causa Osnabrugæ coactis A. 1646. exhibuit, Wilhelmum Cæsaris sententia in Marchionatum inferiorem introductum fuisse asserit. Extat hoc scriptum in *Diatriba Bada-Badensium contra Durlacenses* A. 1739. impressa, inter *Documenta* pag. 114.

WILH.

eorum in Svecos studia Cæsari pridem displicuerunt. Wilhelmus, urbis amicus, cum Cæsare eam reconciliare A. 1635. quovis modo studuerat. (z) Urbs obtulit conditiones, quibus Cæsar cum subscribere vellet, excepto de Ecclesiis non restituendis articulo, protractum est negotium; Mockelio Gallorum interveniente legato, qui Regis sui contra Cæsareanos promisit auxilium; atque adeo adhibita Wilhelmi Marchionis opera caruit successu. (a)

Idem A. 1637. apud Maximilianum, Electorem Bavariæ, Cæsarei exercitus Ducem, pro monasteriis Herrenalb, Frauenalb, & Reichenbach intercedens, ab oneribus militaribus immunitatem obtinuit, quoad partem Badensem. (b)

§. XVII.

Acta in
Comitiis
A. 1640.

In Comitiis A. 1640. de Pace inter Ordines Germaniæ restituenda, Ratisbonæ magno cum apparatu celebratis, Cæsarei legati vices Wilhelmus noster peregit; auspiciatus Comitibus gravi oratione, qua ad concordiam reducendam auditores strenue hortatus est. (c) Nata hinc præcipuis quibusdam, post Electorales, Principum Germaniæ Domibus occasio, ut de alternando, sedendi

(z) CHEMNITZ Lib. IV. pag. 1021.

(a) PVFENDORF. de reb. Svec. Lib. VII. §. 88.

(b) Scriptum Bada-Badensium contra Frauenalb. Documentor. pag. 340.

(c) Mercurius historicus belli tricennalis Germ. scriptus pag. 90. LONDORP.
Acta publ. Tom. IV. Lib. IV. Cap. 44.

& suffragandi in Comitibus ordine pragmaticam inter se conderent functionem. In veteribus Comitibus Principum olim potentiorum suffragia praesertim quaerebantur. In Comitibus, WORMATIAE A. 1495. habitis, quibus Pax Publica stabilita, quum Eberhardus Barbatus, Wirtembergae Comes inter Principes cooptaretur, ante Badenses Hassos, Pomeranos locum occupavit, Principibus praerogativam hanc aegre ferentibus. In Comitibus Ratisbonensibus, A. 1576. habitis, inter Wirtembergicam, Pomeranam, Hassiacam & Bada-Badensem Domos jam fuerat conventum, ut Wirtembergicus cum solo alternaret Pomerano, Pomeranus alternaret cum singulis; Wirtembergicus Hassum atque Badensem constanter praecederet. (d) In Comitibus, de quibus agimus, post multas concertationes inter Principes memoratos decretum, ut Mecklenburgi Dux quoque reciperetur in numerum; ita quidem, ut aequaretur Pomerano, & cum ipso alternaret Wirtembergico. (e) De recipienda quoque inter Principes alternantes Holsteinensi Domo in Comitibus A. 1641. & A. 1653. varia decreta (f) edidit Caesar, sed ob perpetuum plerorumque dissensum nonnisi A. 1740. certis sub conditionibus res tandem transacta est.

Tom. III.

O 2

(d) ZACHARIAS ZWANTZIG in *Theatro Praecedentiae* Parte II. Cap. 25.(e) Conventionem hanc exhibet LVNIG *Reichs - Archiv* Parte speciali, *andere Abtheilung*, num. 104.(f) Exhibet ea LVNIG *Reichs - Archiv* Parte generali Tom. I. pag. 661. sqq. & LONDORP. *Acta publ.* Tom. V. pag. 441.

WILH.

Protectio
Gallica.

Prævaluerunt inter hæc in Imperio arma Gallorum, qui cum Marchionatum Badensem A. 1641. armis petiissent, Wilhelmus cum omni ditione Gallicæ se protectioni commisit, eaque de re ad singula ditionis suæ oppida atque cœnobita die 21. Febr. literas perscripsit. (g) Per Germaniam late tum se extenderant Galli. His Svecorum foederatis maluit se, quam Svecis committere; prospiciens sacris, quæ in Marchiam reduxerat.

§. XVIII.

Pax West-
phal.

Eodem anno Præliminaria Pacis, ut vocant, instituta Hamburgi, quibus conventum, ut Osnabrugæ & Monasterii de ipsa pace ageretur. Negotium hoc cum fervere cœpisset, missus a Marchione nostro legatus Ludov. Nicolaus Trachter A. 1646. ineunte Febr. inter legatos Principum Imperii locum occupavit, intercedente frustra Durlacensi legato. (h) Trachterus literis ad Directorium Moguntinum die 26. Martii A. 1646. datis, Durlacensi contradixit. (i) Longa inde & difficilis de restitutione agnati ejus Friderici V. Durlacensis tractatio. Cæsareani, conditionibus sine Maji A. 1647. oblatis, Præfecturas Remchingen & Stein, rescissa Vindobonensi & Etlingensi transactione, Friderico restituen-

(g) Literas has vide in scripto Bada-Badensium contra *Frauenalb* Documentor. pag. 341.

(h) MEIERN *Acta Pacis Westphal.* Tom. II. pag. 824. sq.

(i) Instrumentum extat in Tabulario Bada-Badensi.

das esse declararunt; sed Ritburgensem Domum, prope Etlingam, compensationis loco, tradendam Wilhelmo, annuamque pensionem, ex inferiori Marchionatu antea præstari solitam, eisdem relinquendam censuerunt. (k) In aliis dein propositionibus, die 29. Junii eodem anno exhibitis, Cæsareani nullam amplius Ritburgensis Domus injecerunt mentionem, (l) annuæ quoque pensionis abolitione concessa. At Durlacensis quatuor præfecturas sibi restituendas esse contendit. (m) Post multos ultro citroque tractatus Westphalica tandem pace definitum est, ut omni illa actione fructuum perceptorum & percipiendorum, damni, sumtuumque sublata, duæ Præfecturæ, Stein & Remchingen Durlacensi restituerentur, abolita quoque annua, quam memoravimus, pensione. Præterea inter utramque lineam perpetua alternatio or-

O 3

(k) MEIERN loco alleg. Tom. IV. pag. 561. Extat quoque Instrumentum hoc Cæsareanorum in scripto Bada - Badensium contra Durlacenses impresso A. 1739. pag. III.

(l) Instrum. extat in Tabulario Bada - Badensi. Addita tamen a Cæsareanis tum clausula: „ Si tamen alteruter pars plus juris sibi competere existimaverit, id ipsi per hanc determinationem ademptum non intelligatur, „ sed de eo coram competente Judice experiri reservatum est. „ De clausula hac, Instrumento Pacis inferenda, multum laboratum est, sed irritò labore.

(m) Ibidem pag. 905. Add. PUFENDORF. Rerum Svecicarum Lib. XIX. §. 107. & 125.

WILH.

dinis in Comitibus, aliisque Imperii & Circulorum conventibus stabilita. Durlacensi ob senioratum regiminis, prærogativa ordinis, quoad viveret, servata. (n) Stolhova, deductis Gallorum præfidiis, reddita Wilhelmo. (o)

Hic cum Landgravio Darmstadiensi Delegatus dein Cæsaris fuit, restituendus cum fuisset Palatinus Elector; eumque in finem A. 1650. Norimbergæ versatus est mense Aprili. (p) Ad quinque myriadum Imperialium summam, Svecis pro exaucto-
randis militibus Instrumento Pacis concessam, Wilhelmus pro sua parte 35244. florenos contribuit. (q) Summa hæc rerum Westphalicæ pacis, quoad Bada-Badensem.

§. XIX.

Wilhelmus
Judex
Cameræ
Imperialis.

Quadriennio post pacem Germaniæ redditam (1652.) Philippus Christophorus a Sættern, Trevirensis Elector & Spirensis Episcopus, Sanctioris Tribunalis, Cameræ Imperii, quod vocatur, Judex, Præsesque primarius obiit. Ferdinandus III. Imp. in supremo hoc Judicio successorem ei substituit Marchionem

(n) Instrum. Pacis Art. IV. §. 26.

(o) MEIERN *Acta Pacis Westphal.* Tom. VI. *Beilage zum Vorbericht* pag. 8. & *Acta executionis* Tom. I. pag. 230.

(p) *Idem Actor. Execut.* Tom. II. pag. 104. & 231.

(q) *Acta Pacis Westphal.* Tom. VI. pag. 633. & *Acta Executionis* Tom. II. p. 146. & pag. 426.

Wilhelmum. Munus hoc Calendis Quinctilibus ejusdem anni quum fuisset ingressus Spiræ, (r) ubi tum Tribunal constitutum, per totos triginta quinque annos summa cum dignitate & gloria illud administravit, omnemque operam impendit, ut durantibus belli Germanici turbis fere pessundatum, pristino redderetur splendori. Solitudini ejus præsertim debentur ea, quæ in Comitiis Ratisbonensibus A. 1654. de Camerali Judicio & administratione Justitiæ fuerunt decreta. In fervida illa lite, quæ mortuo Ferdinando III. Palatinum inter & Bavarum de Vicariatu Imperii A. 1657. agitata est, Wilhelmus cum Camera Ferdinandi Mariæ, Electoris Baviaræ, secutus est partes. (s) Eodem anno die 19. Oct. centum quinquaginta sententias Cameræ, inaudito exemplo, iussit publicari. (t) A. 1666. & sequenti operam multam Wilhelmus impendit, ut Cameræ ejusque status interni institueretur examen. Non unum hac super re in Comitiis impetravit decretum; quæ caruerunt successu. De eiusdem Judicii sustentatione sollicitus, A. 1671. rem eo redegit, ut ordinandæ Matriculæ & rationibus conficiendis, Imperii Deputatio, quam vocant, de-

(r) Literæ Collegii Cameralis ad Electorem Moguntinum de Introductione Wilhelmi Marggravii Badensis; extant in Modestini & Pomponii (Ludolfi) Colloquiis familiaribus de Statu Cameraris Judicii in Imperio Supremi pag. 338.

(s) LONDORP. *Acta Publ.* Tom. VIII. pag. 132.

(t) ZECHII *Europ. Herald.* Tom. I. pag. 503.

WILH.

cerneretur. (u) At pensiones, ei ipsi debitæ, non fuerunt solutæ. Ultra XL. millia thalerorum ab Imperio A. 1703. eo nomine nepos ejus repetiit Ludovicus Wilhelmus. In Comitibus Ordines die 16. Martii ejus anni decreverunt, ut mensis Romanus, quem stylo publico appellant, debito delendo solveretur (x) Ludovico.

Nec prætereundum silentio, quod gravi illo Gallorum contra Batavos bello paulatim in Germaniam serpente, Wilhelmus de Cameræ Spirensis securitate sollicitus A. 1674. ad Cæsarem Leopoldum, ad Comitibus Imperii, ad Electorem Palatinum literas scripserit, a belli periculo Spira ut redderetur immunis Cameræque Judicia peragerentur tranquille. Sperabat Wilhelmus Gallos non læfuros esse urbem, quæ nullum auxilium eorum hostibus præbeat. (y) Nec spes eum decepit. Spira durante hoc bello neutrarum partium fuit, mansitque illæsa. (z)

§. XX.

Lites de
Monast.
Herren-
alb.

Eminens Judicis Cameræ dignitas dedit occasionem, ut diuturnæ de Albenfi & Reichenbacensi Cœnobiis lites, de quibus supra

(u) LUDOLF. *historia sustentationis Cameræ Imp.*

(x) Theatr. Europ. Tom. XVI. Part. II. pag. 41.

(y) LONDORP. *Acta Publ.* Tom. X. pag. 271. seq.(z) L. B. DE HARPPRECHT *urkundliche Nachrichten von des Kaiserl. Cammergerichts Schicksalen in Kriegszeiten.*

supra jam fermo, sub Wilhelmo nostro renovarentur. Christophorus, Wirtembergæ Dux, uti supra ostendi, (a) Albæ Dominorum Abbatiae vicus, a Badensibus possessos, A. 1560. vi armata occupaverat, subditisque jurejurando adactis, prohibuerat, ne subsidiariam partem, a Philiberto Marchione illis impositam, persolverent. Lis ad Cameram delata pro Badensibus A. 1595. die 27. Aug. decisa est. Wirtembergico injunctum, ut, relictis in possessione juris collectandi Badensibus, de non turbando in posterum cautionem præstaret. (b) Wirtembergicus non restituit loca, sed A. 1603. Ernesto Friderico Durlacensi, qui superiorem inter hæc occupaverat Marchiam, in compensationem præfecturarum Badensium Altensteig & Liebenzell, de quibus subortæ quoque fuerant lites, Præfecturas Malsch & Langensteinbach reliquit. (c) Conventioni huic, Badensibus damnosæ, Georgius Fridericus intercessit, frater Ernesti; sed irrito conatu. Wilhelmus, quum A. 1622. ex Consilii Aulici decreto reciperet ditiones, reddita est ei quoque Præfectura Malschensis, sola Langensteinbaci Præfectura apud Durlacenses manente. Insecutum est denique

Tom. III.

P

(a) In Philiberto §. 4.

(b) Sententia hæc extat in MEICHSNER. Tom. IV. *Decis.* 35. & in Diatriba sæpius allegata: *Grund- und Aitenmæssige Information Baaden - Baaden contra Wirtemberg* inter documenta pag. 131.(c) *Diatriba alleg.* p. 20, & 21. & inter *Documenta* p. 140.

WILH.

A. 1629. die sexto Martii Ferdinandeum Edictum, quo Protestantes Ecclesiastica bona, a Transactionis Passaviensis temporibus occupata, Catholicis restituere jubebantur. Albæ Dominorum Abbatia restituendis annumerata. Virtute Edicti hujus Wilhelmus Marchio Malscham & Ottersviram, (d) quoad redditus Monasticos, reservatis sibi territorii juribus, Nicolao Abbati A. 1631. restituit; annoque sequente, instituta contra Wirtembergæ Ducem apud Consilium Aulicum actione, reliqua Advocatiæ Albæ Dominorum loca, quæ in Marchica ditione sita, atque in transactione A. 1497. enumerata, (e) sibi ut restituerentur postulavit. Lis durante bello tricennali protracta; post Pacem Westphalicam A. 1654. & 1661. fortius agitata, ad nostra usque tempora inter indecisas refertur. (f)

§. XXI.

Reichen-
bacum
Wirten-
bergæ

Reichenbacense cœnobium, in quod Philibertus, A. 1557. transigens, sua vindicaverat jura, (g) eodem tempore, quo Mar-

(d) *Ibidem* pag. 22.(e) Ex locis, hac transactione Advocatiæ Badensi relictis, Durlacenses, virtute permutationis, A. 1603. *Langensteinbach, Utterspach, Diethausen, Urbach, Spielberg*; Wirtembergici vero *Loffenau, Neusatz, Rothensohl, Bernbach*, possident hodieque. *Diatrib. alleg. p. 36.*(f) *Ibidem* pag. 22.

(g) Vide Philibertum §. 5.

WILH.

chiam superiorem Ernestus Fridericus sibi vindicaverat, a Friderico, Wirtembergæ Duce, occupatum est A. 1595. Joanne Higelio, Priore ejus, expulso. (h) Querenti ea de re Durlacensi Ernesto Wirtembergensis respondit, Hirsaugiensis Monasterii, ad se pertinentis, jura in Reichenbacum ad se quoque pertinere; Badensium & Ebersteinensium juribus se non derogaturum. (i) Hirsaugienſe Monasterium ante Pacem Religioſam a Wirtembergæ Ducibus ſeculo addiſtum, ut Eccleſia mater, jurisdiſtionis eccleſiaſticae partes (k) in Reichenbacenſi exercuerat Prioratu. Hirſaugienſium jura ad ſe devoluta eſſe, filiamque matris ſequi fortunam Wirtembergensis contendit. Higelius Prior, cœnobia exul, ad Rudolphum II. Imperatorem confugit, atque ab eo Mandatum, quod vocant, A. 1596. d. 7. Junii impetravit, quo Wirtembergicus intra ſex hebdomadas Reichenbacenſes in integrum reſtituere jubetur. (l) Reſtitutio tamen non facta. Wirtembergicus poſſeſſio-

Tom. III.

P 2

(h) BESOLDI *Documenta rediviva Virginum sacrar.* pag. 271. PETRI *Suev. Eccleſiaſt.* pag. 705.

(i) Act. vide in Diatr. paulo ante allegata: *Baden contra Wirtemberg in Documentis* pag. 167.

(k) Abbas Hirſaug. Reichenbacenſem inſtituerat Priorem atque inſpectionem in cœnobia habuerat. PETRI *Suev. Eccleſ.* pag. 704. *Diatrib. alleg.* pag. 381.

(l) Extat mandatum in *Diatriba alleg.* pag. 169.

WILH.

nem suam ut novo titulo fulciret, Ebersteinensium quoque jurium in Reichenbacum partem pro XXIII. millium florenorum summa A. 1602. coëmit; (m) & ab hoc tempore abolita Badensi Advotia, in suum jus transtulit omne Cœnobium. Instituti quidem sunt rei transfigendæ Stutgardiaë conventus A. 1605. Reichenbaci A. 1606. 1618. 1619. & A. 1614. Pforzhemii. Litigatum in Camera; sed irrito semper labore. Wilhelmus A. 1622. terris restitutus avitis, obtinuit, ut Leopoldi Archiducis, cui Cæsar rei exequendæ curam commiserat, legati Johannem Fridericum, Wirtenbergæ Ducem literis monerent, amicabili compositione ut litem terminaret. (n) Sed executorum monita caruerunt effectu.

§. XXII.

Wilhelmo ex parte restituitur.

Post Edictum denique Ferdinandeum, de quo modo disserui, restituto Reichenbacensi cœnobio, (o) Wilhelmus A. 1630. Stutgardiam misit legatos, qui non restitutionem tantum Monasterii Albæ Dominorum, sed & Badensem Reichenbacensis Cœnobii partem, cum Ebersteinensi petierunt; quam virtute Pacis Castrensis cum

(m) Instrumentum exstat p. 331. *Diatribæ alleg.* Emtio venditio hæc pactis Ebersteinensium cum Badenibus adverbatur, quibus conventum, ut neuter absque alterius consensu ex Ebersteinensi Comitatu alienare quid posset. MEIERN *Acta Pacis Westphal.* Tom. IV. pag. 54.

(n) *Diatribæ alleg.* pag. 173.

(o) Vide literas Cæsaris ad Wirtenbergiæ Ducem ibidem pag. 391.

Ebersteinensibus initæ, (p) reluere potuerunt Badenses. Wirtenbergæ Dux, auditis legatis, ad condominium cœnobii Reichenbacensis & jurisdictionis communionem anno sequente Wilhelmum admisit. Homagium a Reichenbacensium subjectis, utriusque Principis nomine, præstitum. (q) At A. 1632. in alia omnia discessit Eberhardus III. Wirtenbergæ Dux.

Irruentibus enim Svecis victoribus, terras suas cum reliquisset Wilhelmus, Reichenbacense quoque Cœnobium illi ablatum est, Monachique ejecti. Cæsar literis die 22. Sept. A. 1663. Vindobonæ datis, jura sua reservavit Marchioni; (r) qui Svecis ad Nordlingam fuis, in Marchiam redux, restitutionem hujus Cœnobii apud Wirtenbergæ Ducem egit constanter. Dux, neſtens moras, ad Pacis usque Westphalicæ tempus rem distulit. Senatus Imperii aulicus occasionem opportunam ut expectaret, A. 1635. suavit Wilhelmo. (s) Quum autem in Westphaliæ tractatibus de restitutione Domus Wirtenbergicæ in Herrenalb & Reichenbach mentio injiceretur; (t) Wilhelmus, de juribus suis

WILH.

Iterato ei aufertur.

P 3

(p) Conventio hæc extat *loc. alleg.* pag. 317. Add. Tom. II. pag. 326.

(q) Acta vid. *ibid.* pag. 393. sqq.

(r) Literas has exhibet Diatriba pag. 396.

(s) Decreta hæc vide *ibid.* pag. 397.

(t) Singula, quæ de restitutione horum cœnobiorum, Wirtenbergicæ Duci faciendâ, in Tractatibus Pacis Westphal, acta fuerunt, vide in MÆJERN

WILH.

follicitus, Stutgardiam misit legatum; Ducis ea de re ut cognosceret animum. Hic verba illa generatim posita, Badensibus jure fraudi non futura ostendit, curaturum se addens, ut quam primum satisfiat Wilhelmo. (u) Marchio his promissis contentus, apud internuncios pacis jura sua ulterius non prosecutus est; plures post annos de Reichenbacensi Albenisque Cœnobiis novam in Consilio Aulico litem A. 1654. Wirtenbergico intendere coactus, quæ durat hodieque.

Hæc de Reichenbaco & de Alba Dominorum quæ, sunt Monasteria virorum.

§. XXIII.

Albam
Domina-
rum re-
format
Durla-
censis.

Alba Dominarum, Ordinis S. Benedicti Partheno, a Bertholdo Ebersteinensi Comite A. 1148. conditum, multis quoque sub Wilhelmo litibus præbuit occasionem. Ebersteinii Comites, eorumque successores Badæ Marchiones, ut Advocati & Domini, ab antiquo in cœnobium exercuerant jura, quæ sanctimonialia, libertatem affectantes, nonnunquam impugnaverant; Cæsarem Dominum solum agnituræ. Ernestus Fridericus, Marchia superiore potitus, visitandi jus una cum Ebersteinensi Comite exercens, moniales & ipsam Abbatissam, corruptos ob mores, man-

Act. Pacis Westphal. Tom. III. pag. 438. Tom. IV. pag. 53. seq. pag. 81, 93. 138. 158. 561. Tom. V. pag. 460, 917.

(u) Vide *Acta* pag. 315.

cipavit custodiæ, & Augustanæ Confessionis sacra in monasterium introduxit. Episcopus Spirensis, cujus Diœcesi Alba Dominarum fuerat subiecta, non Ecclesiasticam modo, sed & secularem suam jurisdictionem læsam esse contendens, virtute Constitutionis de pignorationibus (x) Mandatum a Camera Imperiali obtinuit, (y) quo Marchioni & Ebersteinensi Comiti injunctum, ut Abbatissa & Monialibus captivitate liberatis, privilegia & documenta, quæ Gernspacum transtulerant, cœnobio restituerent. Marchio & Ebersteinensis Comes, rejectis, quas in Camera ipsi allegaverant exceptionibus, (z) revisorio judicio sibi prospiciendum putarunt, exhibitoque Deputatis, Spiræ A. 1600. agentibus, libello docuerunt, nullam Spirensi secularem in cœnobio jurisdictionem competere, sed omne territorii jus ad Ebersteinenses & Badenses spectare. Ecclesiasticam vero Episcopi jurisdictionem Pace Religionis suspensam, adeoque reformandi & coercendarum Monialium auctoritatem penes solos Ebersteinenses & Badenses, utpote ditionis dominos, esse. Denique Marchio jurisdictionem Cameræ, quoad hanc litem declinavit, quod Pacis Religiosæ interpretatio reservata Comitiis.

(x) Constitutio hæc pignorationis in Comitiis A. 1555. lata in *Ordinatione Cameræ*, occurrit Part. II, tit. 22. & 23.

(y) Mense Majo 1598.

(z) Pertinet huic inprimis exceptio maleficii & rei controversæ.

WILH.

§. XXI V.

Wilhelmus moniales restituit.

In eo statu res erat, Wilhelmus A. 1622. patris sui hereditatem cum adiisset. Abbatiae Albæ Fœminarum subiecti cum ceteris Ebersteinensis Comitatus subiectis iuramentum fidelitatis ei præstiterunt. (a) Monasterii redditus A. 1625. assignati fuerunt fratri ejus Alberto. (b) Promulgato autem Ferdinandi II. Imp. edicto A. 1629. restituendæ quoque hujus Abbatiae necessitas Marchioni injuncta. Diversæ regulæ Moniales Cœnobio introducendi potestatem ei concesserat Pontifex. Sed Cameræ & Episcopi Spirensis auctoritate permotus, una cum Comitatus Ebersteinensis usurpatoribus pristinae regulæ Moniales A. 1631. in monasterium reduxit, Advocatiæ & territorii juribus, quæ ante occupationem habuerat, sibi diserte servatis. (c) Et tamen litem novam

(a) Instrum. extat in scripto Bada-Badensium contra Frauenalb A. 1722. edito, pag. 284.

(b) Vide Eduardum Fortunatum §. 18.

(c) Conf. Relatio H A F F N E R I Doctores ad Marchionem Wilhelmum de introductione Monialium in Cœnobium Albæ Dominarum d. 1. Martii A. 1631. scripta. Extat in scripto allegato pag. 130. Marchio non Advocatiæ modo, sed & superioritatis territorii jura sibi & Condominis Ebersteinensibus servavit. (*Die Hohe Landesfürstliche Ober- und Herrlichkeiten und was denselben anhängig, desgleichen das Hoffgericht und darunter begriffene Fäll, auch Kastenvogtey, Schutz und Schirm, auch andere Gerechtigkeiten &c.*) Adde script. alleg. pag. 369.

vam Wilhelmo A. 1638. intentarunt Moniales. Camerae tum judex erat Phil. Christoph. Spirensis Episcopus, qui & Trevirensis Elector. Camera contra Marchionem tria expedivit Mandata; quibus ei injunctum, ut via facti omiffa, juris ordinem servaret. (d) In eandem sententiam Ferdinandus III. Cæsar ex Comitibus Ratisbonensibus A. 1641. ad Marchionem rescripsit. (e) Hic jura sua fortiter vindicans, ab Episcopo devotus est diris. Episcopus Galliae regis opem se imploraturum professus est. (f) Continuos hos inter motus composita tandem fuit Westphalica pax; virtute ejus, ex anni restitutorii legibus, Wilhelmo & Ebersteinensibus Cœnobium debuisset restitui. Restitutio, in Conventu Deputatorum Imperii A. 1650. decreta, caruit successu. (g)

§. XXV.

Enimvero Schwarzacensis atque Schutterani Abbatum intercessione Wilhelmus novo Diplomate die 16. Jun. A. 1655.

Tom. III.

Q

Cum illis
transigit
post Pa-
cem
West-
phal.

(d) Extant loco alleg. pag. 403. sq.

(e) Ibid. pag. 406.

(f) Ibid. pag. 64. & 371.

(g) *Scriptum alleg.* p. 83. Adde MEIERN *Acta Executionis* Tom. I. p. 579. 757.

Tom. II. pag. 174. 768. Ebersteinenses jam A. 1651. in possessionem dimidiæ suæ reductos esse asseruerunt pacis executores; *Acta Executionis* Tom. II. pag. 874. factum esse sperantes, quod fieri debebat, revera tamen neque tum, neque postea ad nostram usque ætatem est perfectum.

WILH.

dato accedente Wolkensteinii & Cronsfeldæ Comitum consensu, pristina jura confirmavit monialibus, easque cum omni ditione in suam & sociorum tutelam de novo recepit. Casimirus Comes Ebersteinensis, cui ex Pacis Westphalicæ legibus Monasterii pars dimidia debebatur, partim ætate, partim contentionibus cum Wolckensteinii & Cronsfeldæ Comitibus fuit impeditus, quo minus novæ huic conventioni consensum præberet. Eadem conventione servata sunt Badensibus regalia, a majoribus possessa; de quibus in posterum ne lites orirentur, sequente transactum est modo:

1. Causæ Criminales, ubi ex Constitutione Carolina carnificis requiritur opera, ad Marchionem & Ebersteinenses Comites pertineant. Reliqua delicta Abbatissæ ejusque Monialibus vindicandi jus esto.

2. Ab inferioribus Abbatissæ judiciis ad judicium Portæ Cœnobii (*h*) & inde, more olim recepto, ad Badenses & Ebersteinenses præfectos judiciumque Aulicum Marchionis fiat provocatio.

3. Ad annum provincie censum, (*i*) ut & ad omnia Imperii onera, contribuant Moniales; subditorum Cœnobii censum

(*h*) Das Pfortengericht zu Frauenalb.

(*i*) Die Jährliche Landschatzung.

exigant Albenfes præfecti, qui Marchicis ac Ebersteinenſibus eum transmittant.

4. Jus conductus per Cœnobii ditiones, absque moleſtia Cœnobii ejusque ſubditorum Marchio ſociique exerceant.

5. Iisdem, urgente neceſſitate, competat jus ſequeleæ atque delectus (k) ad deſenſionem provinciæ.

6. Jus venandi feras majores in Albenſibus ſilvis Marchioni, at feras minores capiendi jus Abbatiffæ aſſeritur.

7. Præfectos ſuos Abbatiffa conſtituat; qui Badenſibus & Condominis, munus adituri fidem adſtringant, conventionem hanc literasque protectionis ſe ſancte ſervaturos. Præfectus, a Condominis vocatus, conſenſu Abbatiffæ, in Comitibus provincialibus, ubi Cœnobii ejusque ſubditorum cauſa vertitur, compareat atque in præſentia Abbatiffæ & Conventus Cœnobii, ut & legatorum, a Condominis miſſorum, adminiſtrationis ſuæ rationes exhibeat.

8. Gabella vini (l) dimidia ex parte adſcribitur Condominis; altera pars una cum ſalmonum decimis (m) ad Cœnobium ſpectet.

Tom. III.

Q 2

(k) *Auschuſs.*

(l) *Ohngeld.*

(m) *Lachszehenden.*

WILH.

9. Religio Romana in Monasterio & in omni ejus ditione perpetuis temporibus illibata persistat. Omnis in Religione mutatio Abbatissæ & Conventui ipsisque Condominis eorumque heredibus & successoribus interdicitur. (n) Pacta conventa, tam sollicitè conscripta, finem litibus imposuisse crederes. Sed nec ita finis turbarum, quæ seculi hujus initio vehementius commotæ sunt, uti suo loco videbimus.

§. XXVI.

Comita-
tus Eber-
stein. ad
Badenses
transit.

Quinquennio post (A. 1660.) Ebersteinensis Comes Casimirus, gentis suæ postremus, decessit. Orta hinc Wilhelmo nostro cum Lothario, Spirensi Antistite, disputandi materia, quæ ut clarius intelligatur, ad secula superiora regredimur.

Jam A. 1389. dimidia Comitatus Ebersteinii pars sub Rudolpho VII. Marchione emtionis titulo ad Badenses pervenit. (o) Christophorus Marchio communionem Comitatus pacemque perpetuam Castrensem A. 1505. cum Bernhardo Ebersteinensi ini-
vit; (p) qua alienatio terrarum prohibita & reluendi jus utrique assertum. Philippus Ebersteinus sine mascula so-

(n) Instrum. hoc legitur in *Scripto alleg.* pag. 372.

(o) *Adi Tom. II.* pag. 128.

(p) *Ibid.* pag. 266. & 326.

bole A. 1589. obiit. Tum vero Philippus & Johannes Jacobus, Ebersteinenses agnati, exclusis Philippi filiabus, (q) bona occuparunt. Hæ litem ad Cameram detulerunt, quæ A. 1620. pro illis decisa. Revisionem actorum, quam vocant, petiit Johannis Philippi, qui patri Philippo successerat, patruus tutor. Camera Spirensis, lata die 5. Decembr. A. 1621. sententia, revisioni huic, quoad bona Ebersteinensia avita, suspensivum, quem vocant, adjudicavit effectum, dictumque tutorem ad revisionis juramentum admisit. At postquam Johannes Philippus, Christiani Brunsvicensis, Administratoris Halberstadiensis, quem Ferdinandus Imperator hostem dixerat, exercitum secutus, Mœno fluvio prope Hœchstam, submersus, periisset, Ferdinandus Cæsar, adversariorum precibus motus, revisione posthabita, omnia Johannis Philippi, in perduellionis reatu mortui, bona adversariis addixit. Executorem ejus rei Leopoldum Wilhelmum, Archiducem, Argentinesem Episcopum nominavit. Hic Cæsaris mandato obtemperans, Isaacum Volmarum suo nomine ablegavit, qui medios inter belli strepitus, d. 30. Mart. A. 1624. in oppido Episcopali Ruffaco, & die 24. Oct. ejusdem anni Gernsbaci amplam conciliavit transactionem. Jo-

Q 3

(q) Ex tribus Philippi filiabus Johanna nupsit Comiti Zollerensi, Sibylla Comiti Cronsfeldio, Maria Christophoro Francisco, Wolckensteinio Comiti; qui uxoris nomine causam contra agnatos strenue egit, victorque evasit.

WILH.

hannes Jacobus Ebersteinius Comitatus Feuda servavit; reliqua bona majorum, five allodia gentis transferunt ad filias. (r) Ita locorum Forbach, Bermersbach, Gauspach, Langenbrand, Au, Weissenbach, Reichenthal, Hilpertsau, Oberzuroth, Lautenbach, Hœrden, Ottenau, Seelbach, Freyolzheim, Muckenturm, & Michelbach dimidia pars, contra familiæ Ebersteinensis leges, ad fœminas pervenit.

§. XXVII.

Lis de eo
cum Spir.
Episco-
po.

Casimiro autem, Ebersteiniorum omnium postremo, sine prole, ut dixi, defuncto, feuda Comitatus ad se rediisse Domini contenderunt directi. Unde dimidia quoque Gernsbaci & vicorum Scheuren ac Stauffenberg pars ad Episcopum Spirenses pervenit; qui per legatos A. 1661. a locorum istorum incolis pro parte illa exegit homagium. Occupavit etiam Episcopus vicum Neuenbürg, contradicente tamen vidua gravida & filia, quam enixa est die 20. Maji A. 1661. Albertina Sophia Esther, quæ A. 1679. Friderico Augusto, Duci Neustadio - Wirtenbergico nuptui collocata, jura sua in vicum istum sæpissime repetiit. Sed legati, præter hæc loca septem

(r) Transactio Ruffacensis A. 1624. inita extat in Diatriba tit. Facti species contra Spirenses Ecclesiam a Bada - Badensibus impressa A. 1763. pag. 33.

quoque vicos, Seelbach, Hilperzau, Lautenbach, Reichenthal, Weisenbach, Langenbrandt & Gauspach, ad Episcopum, ut Dominum directum, pertinere contenderunt. Vici hi ex numero illorum XVI. sunt, qui in transactione Ruffacensi A. 1624. pro allodialibus agniti. Hos nunc, tanquam feuda Spirensis Ecclesiae, ultimi vasalli morte, quoad partem dimidiam, sibi vindicavit Episcopus. At Wilhelmo nostro & allodiorum Ebersteinensium possessoribus in contraria euntibus, ad praestationem homagii non admissi sunt legati.

§. XXVIII.

Treddecim annis post mortem Casimiri (1673.) Philippi <sup>Trans-
actio.</sup> filiarum heredes, Cronsfeldii & Wolckensteinii Comites, allodiam Comitatus Ebersteinensis partem, transactione Ruffacensi ipsis adjudicatam, Episcopo Spirensi vendiderunt. Wilhelmus Marchio, vi Pacis Castrensis, Badenses inter & Ebersteinios antiquitus initae, reluendi jus sibi competere; Episcopus definitum relutionis tempus a Badensibus neglectum esse, contendit. A. 1676. die X. Martii facta conventio, ut allodialis pars, a Spirensi nuper acquisita Episcopo, Badensibus, emtionis pretium redituris, relinqueretur. Septem autem illi vici, de quibus controversum, pro Spirensibus habeantur feudis, donec allodiales eos esse probarint Badenses. Jus conductus parti fit utrique commune. Tributa Imperii ab utriusque colligantur praefecto. Spi-

WILH.

rensis Episcopus in oppido Gernsbacensi & omni Ebersteinensi Comitatu jus Diecefanum in Catholicos exerceat. Ratione Protestantium Westphalica Pax observanda commendatur Episcopo. (s) Hæc de forensibus Wilhelmi bellis, nunc ad bellum sanguinolentum progredior.

§. XXIX.

Bellum
Turci-
cum.

Mahometes IV. Turcarum Sultanus A. 1663. bellum contra Hungariam paravit. (t) Leopoldus Imperator apud Germaniæ Proceres & apud Galliæ Regem quæsit auxilia. In Comitibus Ratisbonæ, quæ ab eo tempore perpetua esse cœperunt, Cæsar ipse dicto anno comparuit. Wilhelmus noster & Fridericus Bada-Durlacensis iisdem interfuerunt. Virtute Comitialis decreti, quod tributū matricularis ordinarii triplum imposuit Statibus, Wilhelmus noster per totam Marchiam fecit delectus & omnia præparavit ad bellum. Secundo genitus filiorum ejus, Leopoldus Wilhelmus, totius exercitus, quem Germania collegit, Supremus ab Imperio constitutus est belli Dux. (u) Summi Vigilum Magistri

(s) Transactioni huic, feudalis vicorum memoratorum qualitatis intuitu, literis de 17. Nov. 1677. Durlacensis intercessit.

(t) RICAUT *Hist. de l'Empire Ottoman* Tom. III. p. 4. seq. Ordinatus erat campanæ Turcicæ pulsus, hodieque durans, item publicæ preces & ferriæ. Vide *Recessus & Decret. Imperii* Part. IV. num. 1. sq.

(u) *Reichs-Feldmarschall.*

ftri munus (x) Gustavo Adolpho; Friderici VI. Durlacensis fra-
tri, commissum. Gothardiana victoria, quam plenam A. 1664.
a Turcis reportarunt Germani, bellum in vicennales convertit in-
ducias, quæ factæ sunt die X. Augusti in Turcicis apud Vasva-
rum castris. (y)

In ipsis his Ratisbonæ Comitibus Cæsar Domui Badensi die
11. Aprilis dedit Diploma, quo Marchionibus regnantibus tribuit
Serenissimi axioma.

§. XXX.

Belli Turcici finis civili Germaniæ bello ob Wildfangia-
tum cum Carolo Ludovico, Electore Palatino A. 1665. fere dedit <sup>Turbæ
de Wild-
fang.</sup>
initium. Leopoldus Imperator, literis, die 20. Aprilis Vindobo-
næ scriptis, Wilhelmum rogavit, ut ad Electorem Palatinum se
quantocius conferret; suaque & Cæsaris auctoritate ad mitiora
eum perduceret consilia. (z) Interventu ejus Principes, Electo-

Tom. III.

R

(x) *General-Wachtmeister*. Decreta Imperii vide *loc. alleg.* num. 3.

(y) *Theatrum Pacis* Tom. II. pag. 195. RICAUT *Histoire des Turcs* Tom. III.
pag. 115.

(z) Literæ extant in *Diario Europæo* Part. XII. Append. pag. 52. Confer li-
brum, cui Titulus: *Defensio Juris Regalis Palatini in homines proprios, si-
ve juris Wildfangiatus* pag. 182.

WILH.

ri Palatino contrarii, præviam hoc anno pactionem Oppenheimii signarunt die 15. Nov. quam Cæsaris nomine firmavit Wilhelmus; (a) qui A. 1668. una cum Friderico Durlacensi componendis turbis inter Lotharingæ Ducem & Electorem Palatinum, ut & inter Moguntinum & Palatinum, Legati Cæsarei quoque gesserat munus. (b)

Paulo post ipsi Wilhelmo de servitiis militaribus & hominibus propriis in utriusque ditione lis cum eodem Palatino exorta, quæ amica transactione A. 1669. sopita est Spiræ.

§. XXXI.

Gesta reliqua.

Inter hæc (A. 1666.) Wilhelmus Eugenius, Lineæ Rodemacheranæ Badensis, donatione mortis causa, Luxemburgicas Domus hujus terras Wilhelmo nostro reliquit.

Hic sexennio post (1672.) Spanheimenses super terras cum Christiano II. Comite Palatino Birckenfeldensi conventionem inivit. Placuit inter alia, ut exercitium Religionis privatum & publicum, ad anni decretorii normam, in Comitatu citeriore observaretur. (c)

(a) Diarium Europæum loco allegato pag. 324. & 330.

(b) Diar. Europ. Part. XX. pag. 113. & 149. Theatr. Europ. Tom. X. pag. 785.

(c) Lege Commentationum cui titulus: *Kürtz-gefaßte, jedoch gründliche Ablei-*

Quadriennio ante mortem (1673.) die 22. Martii, nepoti ex primogenito, successori suo futuro, ut & liberis suis, ætate minoribus, prospiciens, Mariam Magdalenam, conjugem suam & Hermannum filium, tutores; Philippum Wilhelmum, Palatino-Neoburgicum, sapientissimum Principem, honoris causa, curatorem constituit.

§. XXXII.

A. 1677. die 22. Maji, ætatis octoginta, regiminis LV. annorum, extinctus est Wilhelmus; magnum Germaniæ lumen. Obitus & Character. Dignus tamdiu qui viveret; tamdiu qui regnaret, imo qui regnaret diutius; dignus meliora qui in tempora incidisset. At animum ejus ad virtutem acuit adversitas; optima virtutis palæstra. Natus ex prodigo patre; ex conjugio, quod impugnarunt agnati. Natus paulo antequam Marchia ejiceretur pater; in exilio mortuus, ipse ad trigessimum usque vitæ annum fuit patria extorris. Restitutus Marchiæ, viginti totos sex annos spem inter & metum transegit; vel a Svecis, vel a Gallis, Svecorum fœderatis, Marchia expullus; a Cæsareis restitutus; prouti fors armorum hostibus vel amicis favere videbatur; nonnisi pace, apud Westphalos constituta, tranquillus. Tum vero gloriosa vitæ ejus periodus incepit, quam per sex lustra sine interruptione felix peregit; Mar-

Tom. III.

R 2

nung des Fürstl. Baden-Badischen vermeintlichen Partitions - Berichts ad Rescriptum Cæsar. de dato 10. Dec. 1722.

WILH.

chiæ suæ restaurator, stator & pater; lenitate, justitia & moderatione conspicuus. Frugalitatis & parsimoniam rarum exemplar; sine quibus rei domesticæ vulnera nunquam sanasset. Cæsari & Imperio fidus; cum finitimis amicitiam colens; Ludovico XIII. ejusque successori carus. (d) Hujus indolis Princeps, ad artes togatas natus, Bellonam miles si novercam expertus est, mirabitur nemo. De Romanis majorum suorum sacris, in Marchia restituendis, sollicitus, moderate id, & secundum leges, quas Religiosa Pax, nondum confecta Westphalica pace, Germanis præscribit, facere constituit; ut ipse in Epistola, ad Senatum Populumque Argentinensem perscripta, disertè declarat. (e) Habitus cor-

(d) Contractus matrimonii, quod inter filium Ferd. Maximil. & Ludovicam Christinam, Sabaudicam Principem, Lutetiæ Parisiorum educatam, conciliavit Wilhelmus, his verbis rem exprimit: „ Comme ainsy soit, que
 „ le feu Roy Louis le juste d'immortelle memoire ait eu une parfaite
 „ amitié pour le Serenissime Prince & Seigneur, Guillaume Marggrave
 „ de Bade & de Hochberg, & que lui pour la conserver ait en tout
 „ rencontre, fait paroître, le respect, qu'il portoit à Sa Majesté,
 „ mesmes essayé par ses services de meriter ses bonnes graces, &
 „ qu'ayant la même passion, d'avoir par les memes voyes, part en l'a-
 „ mitié de Sa Majesté à present regnanté & pour la posseder de plus
 „ en plus, ait fait entendre à sa dite Majesté le desir qu'il avoit de
 „ marier &c. &c.

(e) Scripta est hæc Epistola Badæ die 12, Martii 1626.

poris formæ mentis respondit. Ex omnibus ejus dictis & gestis eluxit gravitas; tanto Principe digna, qui tot inter magnates jura dispensat; qui tot Principatum, Comitatum, Dynastiarum, Dominiorum totius Germaniæ possessiones, ad Themidis severæ leges, æqua lance distribuit.

§. XXXIII.

Wilhelmus sepultus est in crypta Marchionum Collegiatiæ ^{Sepultura} Badensis. Hæc A. 1754. cum aperiretur, occurrit sarcophagus, in quo jacet Wilhelmus; vestitu Hispanico & aurei velleris torque ornatus. Nummus adjectus, cujus una pars Badensium repræsentat insignia, pars altera annum mortis designat. (*f*)

Fœcundis matrimoniis duobus felix fuit Wilhelmus. Primo ^{Uxor} conjugem sibi ascivit A. 1624. ex Comitum Hohenzollerenfium ^{& li-} stir- ^{ber-} ^{prio-} ^{ris} ^{ma-} ^{trim.} pe, Catharinam Urfulam, Joannis Georgii filiam. Numerosa inde prodiit soboles, quam secundum ordinem nativitatis expono.

R 3

(*f*) Guilhelm. D. G. Mar. Bad. & Hac. Landg. in Sauf. Gr. in Sp. & Eb. D. in R. B. L. & M. In averfa nummi parte legitur :

Mortuus
Anno 1677.
die XXII. Maji
ætatis suæ
LXXXIIII.

WILH.

1. Ferdinandus Maximilianus natus die 23. Sept. 1625.
2. Leopoldus Wilhelmus die 16. Sept. 1626.
3. Philippus Sigismundus die 25. Aug. 1627. Melitenfi ordini adscriptus, in prælio ad Orbitellum A. 1646. inter Gallos & Hispanos commisso, in ætatis flore extinctus est.
4. Wilhelmus Christophorus die 12. Octobris 1628. in Coloniensi Ecclesia A. 1641. in Constantiensi A. 1645. Canonicatus accepit. Rectoratus in Weyersheim ad altam turrim in Alfatia A. 1646. ei delatus. Sed A. 1652. die 25. Aug. fortuita sclopeti explosione vitam amisit.
5. Hermannus gemino partu, eodem, quo Wilhelmus Christophorus, anno & die, lucem aspexit.
6. Bernhardus A. 1629. die 22. Octobris Romæ, quo instituit iter, A. 1649. decessit.
7. Isabella Eugenia Clara, nata die 14. Novembris A. 1630. post biennium obiit.
8. Catharina Francisca, die 19. Novembris A. 1631. Vefontione monasterium ingressa est.
9. Claudia A. 1633. die 15. Maji infans decessit.
10. Henrica & Anna gemellæ, die 12. Julii A. 1634. in lucem editæ. Illa expiravit in cunis; hæc longissime vitam pro-

duxit; quam A. 1708. die 31. Martii commutavit cum morte. Sepulta est Badæ in choro Ecclesiæ Collegiatæ, ubi in eadem cum patre crypta requiescit. (g).

Nati post hos Maria, Franciscus & Maria Juliana infantes perierunt. Mater in puerperio quo hanc peperit, A. 1648. mortua est.

§. XXXIV.

Secundas nuptias Wilhelmus A. 1648. cum Maria Magdalena, Oetingensi Comite, Ernesti filia, inivit, cui ab aula Cæsarea, ubi in Imperatricis Comitatu diu vixerat, vicies mille florenorum promissa est dos. Ex hoc matrimonio sequentes liberi prodierunt:

Liberi ex
posteriori ma-
trim.

1. Philippus Wilhelmus natus A. 1652. intra triennium morte abreptus.
2. Maria Anna Wilhelmina, in lucem edita A. 1655. die 8. Sept.

(g) Reliquiæ ejus A. 1754. detectæ; quas nummus ostendit argenteus cum inscriptione: „ Anna Marchionissa Badenf. & Hochberg. Serenif. March. „ Wilhelmi. S. C. M. Spiræ Cameral. Judicis & Catharinæ Ursulæ Com. de „ Hohenzollern filia Princeps nata 12. Jul. 1634. denata 31. Mart. 1708. Ba- „ dæ & 2. Apr. ibid. apud suum genitorem sepulta est. Requiescat in Pa- „ ce. Amen. „

WILH.

Ferdinandum Augustum Lobkowizium Principem Ducem-
que Saganensem A. 1680. nacta maritum.

3. Carolus Bernhardus A. 1657. die 14. Januarii natus, in le-
gione Cæsarea Portiensi Locum tenentis Præfecti (*Obrist-
Lieutenant*) munere decoratus A. 1678. in prælio ad Rhin-
feldam occidit. (h)

(h) IMHOFIUS in *Notitia Procerum Imperii* Lib. IV. Cap. 8. §. 19. eum fortif-
sime pugnantem, incerto-periisse fato scribit; nec vivum, nec mortuum
post pugnam repertum. Unde alii igne, qui ponti subjectus est absum-
tum, alii undis haustum fuisse crediderunt.

CAPUT

CAPUT VII.

FERDINANDUS MAXIMILIANUS.

WILHELMI FILIUS.

§. I.

Primogenitus Wilhelmi Marchionis filius, Ferdi-
 nandus Maximilianus, die 23. Sept. A. 1625. Ferdi-
 di initia.
 medias inter belli Germanici flammam lucem
 aspexit Badæ. Eisdem inter turbas Ba-
 densibus terris cum patre nunc expulsus, nunc redditus,
 pueritiam & adolescentiam spem inter & metum transegit.
 Bella, quæ illum & patriam tamdiu vexaverunt, perhorrescens,
 incubuit literis, coluitque literatos. Pacis amans, auctoritate
 sua lites aliorum non infrequenter composuit.

Irruentibus Svecis A. 1631. ex Bada-Badensibus plures (a)
 bona mobilia Argentinam transtulerunt, quæ nescio quam ob

Tom. III.

S

(a) Hos inter Henricus Carolus Orscelarius, Staufenbergensis Præfectus &
 Badensis Collegii Sodales Jesu.

FERD.
MAXIM.

causam fisco Senatus addixit. Longo post tempore Bavaricum regimen, quod Heidelbergæ sedebat, Argentinensium, in Rheno navigantium, navibus, Palatinatum transeuntibus, A. 1647. manus injecit. Ferdinandus noster, Civitatis Argentinensis amicus, dissidentium conciliavit animos, eodemque anno Badæ rem inter partes transegit. In compensationem rerum distractarum certa pecuniæ summa ab Argentinensibus soluta est. (b) Hæc durantibus belli tricennalis turbis, quas Osnabrugensis Pax tandem sedavit.

§. I I.

Matrim.
cum Prin-
cipe Carin.

Vulnera, Marchiæ Badensi inflictæ, pater & filius Ferdinandus, vivo patre, quum paulatim sanassent, vigesimo octavo ætatis anno de matrimonio cogitare cœpit. Missus ab eo & a patre Wilhelmo in Galliam Krebsius, Cancellarius & a consiliis status, ut apud Ludovicum XIV. Ludovicam Christinam, Carinianam Principem, peteret pro Ferdinando uxorem. Hæc viginti septem annorum Princeps filia erat Thomæ Francisci de Sabaudia, Principis Cariniani, multis & magnis bellorum, nunc pro Hispanis, nunc pro Gallis gestorum, facinoribus clari & Mariæ Borboniæ. (c) Neptis erat Caroli Emanuelis, Ducis Sabau-

(b) Transactio Ferdinandi sigillo munita, extat in Tabulario Civitatis Argent.

(c) Maria Borbonia Caroli Comitis Sueffionensis filia fuit; neptis Ludovici Borbonii, Principis Condei, qui frater fuerat Antonii Regis Navarræ.

diæ, Cyprique Regis. (d) Krebsius nudo capite Principis sui mandata Galliae Regi exposuit, qui stans stantem & ipse non tectus legatum, audivit, annuitque petito. (e)

FERD.
MAXIM.

Wilhelmus hoc filii conjugio gloriæ Badensis Domus prospexit. Hoc enim vinculo & Borboniam regiam & Sabaudicam Ducalem Domos sibi affinitate conjunxit, atque adeo Ludovici XIV. qui Wilhelmi virtutes amaverat, sibi conciliavit favorem. Alfatia Auftriaca, Monasteriensi Pace nuper adquisita, Regem hunc Badensibus terris vicinum constituit. Vinculo cum Sabaudica domo evenit, ut Ferdinandi nostri filius Ludovicus cum Eugenio Sabaudico Principe, Thomæ nepote, post decennium nato, & ipse Thomæ per filiam nepos, sanguine jungeretur.

§. III.

Pacta dotalia Galliae Rege & Regina, Regis matre, præfentibus, die 15. Martii A. 1653. confecta sunt. Pater sponsæ

Pacta do-
talia.

Tom. III.

S 2

Vide SAN-MARTHANOS FRATRES in opere, cujus rubrum: *Histoire Genealogique de la maison de France* Tom. II. p. 204. IMHOFFIUS in libro, quo Illustrium familiarum in Gallia Genealogias exponit, Class. I. Tab. 17. & 19.

(d) IMHOFF. *loc. alleg.* Tab. 32. pag. 75.

(e) WIQUEFORT *l'Ambassadeur* Part. I. Lib. I. Sect. 4. pag. 40. ubi observat, Krebsium, primi ordinis legati caractere conspicuum, non nisi secundi

FERD.
MAXIM.

sexcenta millia librarum Turonensium, certis temporibus eidem solvenda, dotis loco, promisit. Rex centum millia librarum adjecit. Paternæ maternæque hereditati Ludovica renunciavit; servato tantum succedendi jure, reliqui si descendentes perierint. Triginta millia librarum Turonensium quotannis ex Dynastia Malbergæ, ex Comitatu Ebersteinensi, aliisque Marchiæ ditionibus solvenda, ut & habitatio in Castro Malberg, dotalitii nomine assignata sunt Ludovicæ. (f) Ferdinandus III. Imp. in matrimonium consensit.

Nuptiæ.

Anno sequente Lutetiæ Parisiorum celebratæ sunt nuptiæ. Non diuturna fuit Ferdinandi nostri in Aula Gallica comoratio. Conjux amica, sed non amica focus. (g) Ferdinandus rediit Badam solus, conjuge relicta Parisiis, quam deinceps reliquo vitæ tempore non vidit; sedecim per annos ut viduus vivens.

Thomæ, focero suo, qui Gallici exercitus ductor A. 1656. die 22. Januarii Taurini decessit, die 30. Martii exequias Badæ celebravit. (h)

ordinis accepisse honores, more, quo Germanorum Principum legatos Galliæ reges excipiunt.

(f) Pacta hæc dotalia exhibet GUICHENONIUS *Preuves de l'Histoire Genealogique de la Royale maison de Savoye* pag. 613. LUNIG *Reichs-Archiv* Parte speciali Fortsetzung der anderen Continuation pag. 957.

(g) IMHOFF. *Notitia Procerum* Lib. IV. Cap. VIII. §. 16.

(h) GUICHENON. *Libro alleg.* pag. 1041.

§. I V.

Filium, trimestrem quem abstulit conjugi, tanta cum cura & sollicitudine educavit, ut adolescentem Principes senes mirarentur. Heraldicæ artis & historiarum studiosus Parens novum Domus suæ gentilitium scutum excogitavit, novas tesseræ addens; quibus præcipuas Regum Principumque Europæ cum Badensibus cognationes, affinitates, edoceret filium, eumque ad virtutum exercendarum gloriam tanto magis inflammaret. Clypeum in quatuor regiones distinxit, quarum duæ inferiores referebant areolas Badenses, at superiores, præter Spanheimenses tessellas, Legionensia, Castellana, Sicula, Neapolitana, Hierosolymitana, Svecicaque ostentabant insignia. Svecicam tessellam a Cæcilia, Gustavi regis filia, quæ proavia ejus fuerat, repetiit. Hierosolymitanam adjecit ob Mariam Sabaudicam, Philippi, Marchionum Hachberga-Sausenbergensium postremi, uxorem; cujus pater, Ludovicus Sabaudicæ Dux, in Cypri regnum jus quoque acquisiverat; (i) Sicula & Neapolitana a Marchione Badensi, Austriæ Duce, qui cum Conradino Sveviæ Duce & Neapolitano rege, consobrino suo Neapoli A. 1268. capite plexus

Cura in
filium.

S 3

(i) Ludovicus matrimonium inivit cum Anna de Lusignan, filia Jani Regis Cypri.

FERD.
MAXIM.

est, derivavit. Legionensia & Castellana, a Catharina Hispanica, Ludovici Wilhelmi proavia, Duci Sabaudiae nupta, defumfit. (k)

§. V.

Negotia
ejus po-
litica.

Media in pace Wilhelmus, pater Ferdinandi, ad vicinorum exemplum, A. 1663. novum mercibus, Marchiam transituris, imposuerat vectigal, (l) quod Argentinenses solvere recusarunt. Senatus, apud Marchionem frustra intercedens, suis prohibuit civibus, nundinas ne frequentarent Badenses. Sed Ferdinandi Maximiliani intercessione Argentinensibus A. 1665. vectigal remissum. (m)

Galli A. 1664. copias contra Turcas ducturi, semel iterumque cum mutassent iter, nata est Ferdinando suspicio, Mazarianum periculosa Alfatiae & vicinorum Principum libertati agitare consilia. Unde de foedere adversus Gallos inter Archiducem, Helvetios, atque Badenses ineundo, perpetuoque milite sustentando, ad Argentinenses perscripsit, suumque cum illis communicavit propositum. At Gallicis copiis per Germaniam ad Hungaros profectis, disparuit suspicio.

(k) Scutum Ferdinandeum hoc in aula Badensi se vidisse testatur SPENER in *Historia Insignium* Lib. II. Cap. IV. §. 14.

(l) Pfundtzoll, quatuor denariorum in singulos florenos.

(m) Acta hujus rei in Tabulario Argent. servantur.

Triennio post, irruentibus in Belgium Hispanicum Gallis, Ferdinandus noster, de Germanica tranquillitate sollicitus, Austriacam Domum, intuitu ditionum ejus in Brisgovia & Svevia, Palatinos, Hassos, Brunsvicenses, Wirtenbergicum, Badenses, Waldeckium, ut & Ortenaviæ Nobiles, immediatos quos vocant, in defensorium foedus compellere studuit; eumque in finem Fridium, Civitatis Argentinensis Syndicum, A. 1667. Badam evocavit mense Decembri, ut cum eo & Plittersdorfio Barone, qui Leopoldi Cæsaris, hac de re mandata acceperat, ceterisque vicinorum Principum legatis, undiquaque confluentibus Badam, consilia in commune conferret. Argentinenses die 24. Decembris foederi, quod in nullius injuriam vergat, se accessuros professi sunt. Ferdinandum tamen nostrum monuerunt, ut plurium sociorum accessione foedus augetet & Brunsvicensem imprimis atque Hassiacam Domos in consilii partes vocaret. Ferdinandus brevi post iter Heidelbergam suscepit, ut eadem de re cum Electore Palatino tractaret. Sed infecuta mox A. 1668. Pax Aquisgranensis Germanicos Proceres belli metu exemit.

§. VI.

Regnaverat illo tempore apud Polonos Casimirus IV. Candidatus folii Polon. debilis ingenii Princeps, adversitatum impatiens; ex Jesuita Cardinalis, ex Cardinali Rex. Cosacica & Svecica bella, infelibus fatis gesta, & intestinæ regni turbæ animum ejus ita frege-

FERD.
MAXIM.

rant, ut de regno abdicando non semel cogitans, consilium denique A. 1668. exequeretur; relicto Poloniæ folio, in Galliam transiens, ubi quinquennio post Niverni decessit. Jam aliquot annis ante abdicationem ejus de fratre Ferdinandi juniore, in spem folii Polonici Bada evocando, Varfaviæ deliberatum, ut in Hermanno docebimus. Spes, quæ regnante Casimiro evanuit, eodem abdicante apud Badenses revixit; ita tamen, ut non de Hermanno, sed de Ferdinando nostro, in regem promovendo, cogitaretur. (n) Commune Casimirum inter atque Badenses sanguinis Syecici vinculum per Ceciliam, Gustavi I. regis filiam, Poloni nondum erant obliti. Sed res aliter cecidit. Ex regio Jagellonidarum sanguine Michaël ad Polonicum promotus est folium. Natio Regem sibi dedit Piaftum.

§. VII.

Mors
violenta.

Brevi post fortuito & subito casu Ferdinandus patri, filio Marchiæque ereptus est; quam ille suo nomine nunquam; nomine patris rexerat sæpe; quoties nempe hic aberat, ut Camerae Imperii, juris dicendi causa, Spiræ judex præsideret. Perit anno quadragesimo quarto ætatis, Aeræ vulgaris 1669. Electorem Palatinum Ferdinandus cum Wilhelmo patre, Leopoldo fratre & filio suo Ludovico inviserat. Instituta venatio. Elector
hospi-

(n) SPENER *Sylloge Genealogico-Historica* pag. 629.

hospites eadem secum rheda quum extra portam Heidelbergensem duceret, infausta explosione sclopeti tam graviter vulneratus fuit Ferdinandus, ut brevi post die 4. Novembris ex vulnere decederet. (o) Avus & nepos cum magna Principum ac legatorum pompa tristissimum ei funus duxerunt.

FERD.
MAXIM.

Exanime corpus Ecclesiae Collegiatae Badensi majorumque sepulcro illatum est. Cor, sejunctum a corpore, in Parthenone Lucidæ Vallis; viscera in Collegii Patrum Societatis Jesu Ecclesia recondita sunt.

Sepultura.

Singulare Wilhelminæ familiae fatum. Frater Wilhelmi, Albertus Carolus A. 1626. atque duo filii ejus, Wilhelmus Christophorus A. 1652. & Ferdinandus Maximilianus, de quo agimus, quadraginta trium annorum spatio sclopetorum explosionibus fortuitis, adeoque patruus & duo ejus nepotes ex fratre simili mortis genere violento perierunt.

§. VIII.

Infortunata tanti Principis mors, Marchiæ tanto magis lugenda, quod filius vera fuerat magni patris, tum adhuc vivi, imago; moderatione, iustitia, ceterisque moribus, qui patrem,

Character.

Tom. III.

T

(o) *Diarium Europ.* Part. XXI. pag. 57. LUDOLFFI *Schaubühne* Tom. IV. pag. 634.

FERD.
MAXIM.

aliquando moriturum, ex asse reddidisset. Patrem lugentem non pingimus. Facies ejus tegenda est velo. Ferdinandus præceps in morte, immortalis in filio; quem non Marchiæ modo fuæ, sed toti Europæ, orbique Christiano heroicis facinoribus, admirandum reliquit.

§. IX.

Uxor &
filius.

Ludovica Christina, Ferdinandi Maximiliani conjux, nata A. 1627. maritata 1654. mortua 1689. die 8. Julii Lutetiæ Parisiorum, ubi nata & viginti per annos vidua vixit. Nulla potuit ratione moveri, in Germania ut jungeret maritum; Franciæ Aulæ irrita deliciis; quam tamen non semper adire ausa est. Monpenseria, quæ & ipsa tum in Aula hac vixit, magni animi & ingenii Princeps, Ludovicam aliquando Aula exclusam fuisse, in *Commentariis* memorat. (p) Cum ea Ferdinandus unicum filium genuit LUDOVICUM WILHELMUM, qui dein avo successit.

(p) *Memoires de Mademoiselle de Monpensier* Tom. VII. pag. 2.

CAPUT VIII.

LEOPOLDUS WILHELMUS.

WILHELMI FILIUS.

§. I.

Leopoldus Wilhelmus, A. 1626. qui aspexerat lucem, adultiori ætate Aulæ Imperiali constanter adhæsit. Confiliis bellicis Vindobonæ admotus, Leopoldi Bohemiæ atque Hungariæ Regis, Custodum præfectus, (a) eundem in Regem Romanorum electum & coronandum A. 1658. secutus est Francofurtum. (b)

Brevi post Pomeranicæ interfuit expeditioni; quam Suchius Comes, Auftriacorum Dux, adversus Carolum Gustavum, Sveciæ Regem, perpetuis Poloniam Daniamque bellis infestans.

Tom. III.

T 2

(a) *Kriegs-Rath, Leibguardie-Hatfchier-Hauptmann.*

(b) *Theatrum Europ. Tom. VIII. pag. 325.*

LEOP.
WILH.

tem, A. 1659. suscepit. (c) Verum extincto in Hafniensi obsidione Carolo Gustavo, Olivenfis Pax A. 1660. hoc bellum finivit.

§. I I.

Bellum
Transyl-
van.

Transylvania miseris tum agitata civilibus turbis, quarum auctor Ragoczius, inquieti animi Princeps, qui Polonico bello Turcarum in se concitaverat odium. Barczajus, Turcarum opibus adjutus, Ragoczium evertit, sed post breve Imperium ipse a Jano Keminio, Ragoczianæ factionis capite, principatu & vita privatus est. Cæsar partes Keminii contra Turcas suscepit, quod periculum esset, ne Varadino & Claudiopoli, Hungariæ propugnaculis amissis, tota pedetentim Transylvania in Turcarum potestatem transfiret. Missus igitur a Cæsare A. 1661. in Transylvaniam exercitus. Leopoldus Wilhelmus noster una cum Starenbergio Comite Campi Marefchallus Locumtenens a Cæsare nominatus est, ut sub Montecuculio, Cæsareanorum Duce, copiis pedestribus præesset. (d) Vix ad Levam oppidum processerat exercitus, cum missi a Keminio nuncii iter ut acceleraret rogarent. Hunc enim omni Transylvania pulsum in Hungariam concessisse Tibiscum. Halyum Budensem præfectum cum ingenti exercitu

(c) SPENER in *Sylloge Genealogico-Histor.* pag. 629. Expeditionem hanc describit PUFENDORFIUS *Rerum Brandenburg.* Lib. VIII. §. 28. sqq. & *Commentarior. de rebus Caroli Gustavi* Lib. VI. §. 67.

(d) *Diarium Europ.* Part. VII. pag. 366.

ejus vestigiis inhærere. Actum de sua & de Transylvanorum salute, nisi quantocyus succurrerent Cæsareanorum auxilia. Monteculius tum magnis itineribus cum equitatu prægressus, reliquum exercitum Leopoldi nostri curæ permisit; quo ad Zattmarinum Hungariæ sub finem Augusti assumpto, Transylvaniam una cum Keminio ingressus est. Halyus, novum Keminio æmulum cum opposuisset Abassium, vitandi prælii causa Vasarhelinum in intimam Transylvaniam abiit. Cæsareani partim inopia commeatuum, partim morbis afflicti, nulla re admodum memorabili gesta, in Hungariam redierunt. (e)

Anno sequente segniter administratum est bellum, quod de Pace Temesvariæ ageretur cum Turcis, sed A. 1663. abruptis illis tractatibus, majori ardore efferbuit bellum.

§. III.

Turcæ prospero rerum suarum cum uterentur successu, Leopoldus Imperator Ordinum Imperii auxilia, coactis Ratisbonæ Comitiis, imploravit. Res in annum sequentem protracta. Tum vero decretus Cæsari mense Martio exercitus, cui supremus belli Dux Leopoldus noster præfectus est. (f) Af-

LEOP.
WILH.Leopoldus
Dux
exercitus
Imperii.

T 3

(e) WAGNERUS in *Historia Leopoldi Magni Imp.* Part. I. pag. 94. sqq.

(f) DIARIUM EUROP. Part. XI. p. 124. LONDORP. *Ad. Publ.* Tom. IX. pag. 251.

LEOP.
WILH.

signatum ei 1500. florenorum in singulos menses stipendium. Cæsar Diplomate Lintii die 24. Mart. dato, exercituum Imperia-
 lium Ducibus, omnibusque Imperio & Austriacæ Domui subje-
 ctis, injunxit, ut exercitus Imperii, in Hungaria militaturi, Leo-
 poldum agnoscerent Ducem. (g) Hic Georgium Fridericum, Wal-
 deccii Comitem, Ordinum decreto accepit Legatum. Equitatus
 Ulrico Wirtenbergæ Duci commissus; sed peditatus & rei tor-
 mentariæ cura Francisco Fuggero Comiti delata. Johannes Adol-
 phus, Holfatiæ Dux, & Gustavus Adolphus Durlacensis Mar-
 chio, Friderici VI. frater, supremi Vigiliarum Magistri constitui
 sunt. Ipse Fridericus VI. una cum Episcopo Monasteriensi dire-
 ctorium Senatus bellici gessit. (h) Leopoldus Wilhelmus de con-
 scribendis celeriter copiis, de maturando exercitus in Hungariam
 itinere, de belli feliciter ineundi ac prosequendi ratione consilia
 atque animi sui sensa Ordinibus in Comitiis Ratisbonæ, mense
 Martio, A. 1664. proposuit; quæ maximam partem approbavit
 Imperium. (i)

(g) LUNIGII *Reichs-Archiv* Parte speciali *Fortsetzung der andern Continuation IVte Abtheilung, dritter Absatz* pag. 960. LONDORP. *Alt. Publ.* Tom. IX. pag. 266.

(h) Vid. *Recess. Imp.* Tom. IV. pag. 10. LONDORP. *loc. alleg.*

(i) LONDORP. Tom. IX. pag. 248. Copiarum, adversus Turcas ductarum, numerum exponit RICAULT. *loc. alleg.* pag. 64.

Paulo post idem ad Comitata perſcripſit defectus, quos in luſtratione exercitus Imperii in ſingulorum Circulorum copiis invenit, quibus ut afferret remedium, æs ſe contraxiſſe alienum. (k)

§. 1 V.

Leopoldus denique in Hungariam profectus, trajecta ſub finem Junii Muhra, cum Montecuculo, ſupremo Cæſareanorum Duce, prope Rackerſpurgum copias conjunxit; quo & reliquæ foederatorum copię properarunt. Turcæ, Muhra relicta, contenderunt ad Rabam; ejuſ tranſitus aliquoties a foederatis prohibitus. Denique ad Fanum S. Gotthardi cum inſigni agmine tranſierunt; eo ipſo loco, ubi Leopoldus Marchio cum legionibus Imperii tum habuerat caſtra. Milites ejus, recens conſcripti & rudes in armis, fame & itineribus confecti, primo ſtatim impetu diſſipati a Turcis, qui ad numerum quindecim millium armorum aucti, vallo & foſſa ſe munire cœperunt.

In hoc rerum diſcrimine Foederatorum duces, habito conſilio, cum omnibus copiis aggredi Turcas ſtatuerunt, antequam univerſus eorum trajiceret exercitus. Montecuculus finiſtrum; Colinius cum Gallis dextrum Turcarum aggreſſi ſunt cornu. Leopoldus Badenſis eos a fronte adoritur; cæduntur Turcæ; prælio ſuperſtites flumen abſorbet. Plena ut eſſet Chriſtianorum victoria, & illa duo Turcarum agmina, quæ ſuperius ac inferius

(k) LONDORP. loco alleg. pag. 268.

LEOP.
WILH.

Proelium
a S. Gotthard.

LEOP.
WILH.

flumen transiverant, ad interneccionem deleta sunt. Cruenta hæc San-Gothardiana pugna Calendis Augusti continuis octo horis pugnata est. Septendecim Turcarum millia periisse dicuntur. Signa & tormenta bellica magno numero in foederatorum potestatem venerunt. Præcipuæ nobilitatis viri utrinque desiderati sunt non pauci. (l)

§. V.

Gesta
post præ-
lium.

Leopoldus noster febre maligna correptus, biduo post prælium Furstenfeldam secessit, unde literis ad Comitiam scriptis, omnium, quæ evenerunt, Ordines reddidit certiores. (m) Probaverant ei virtutem suam Georgius Fridericus, Comes Waldecius, Johannes Adolphus, Dux Holfatiæ, Gustavus Adolphus Bada-Durlacensis, sub quo tres equi occisi sunt.

Leopoldo adversa valetudine laborante, exercitum Imperii duxit Waldeccius Comes, quum vix quinque armatorum millia ad bellum superessent. (n) Eluctatus autem e morbo, Furstenfelda

(l) Late prælium hoc describit MONTECUCULI *Memoires* pag. 400. RYCAULT *Histoire de l'Empire Ottoman* loc. cit. pag. 96. seq. & WAGNERUS in *Historia Leopoldi Imperat.* Part. I. pag. 159. sqq.

(m) Literæ extant in *Diario Europæo* Part. XI. pag. 423. & LONDORP. *Act. Publ.* Tom. IX. pag. 274.

(n) LONDORP. *loc. alleg.* pag. 273.

felda se contulit Vindobonam, ubi de restituenda apud Hungaros re-
 bellica Imperii cum Friderico VI. Marchione Durlacensi & Bern-
 hardo Monasteriensi Episcopo communicavit consilia. Waldeccio
 tamen mandaverat Leopoldus, ubi nova imminuerit pugna, ut sine
 mora ei mitteret nuntium, quo ipse ad exercitum se ocius
 conferret. (o) Verum inter hæc compositæ sunt (1664.) cum
 Turcis vicennales induciæ. (p) Rectores & Duces exercitus
 Hungarici ab Imperii Statibus die 21. Octobris dimissi sunt. (q)
 Leopoldo Wilhelmo redditæ impensæ. (r)

LEOP.
WILH.

§. VI.

Ille tum Vindobona in Hungariam abiit, ut discedenti-
 bus foederatorum ducibus valediceret. Ex Hungaria Vindobo-
 nam redux, Ratisbonam se contulit, ut deposito summi Ducis
 munere, de rebus, in magistratu suo gestis, Ordines doceret.
 Legio ejus ex Hungaria in Luxemburgicas terras profecta est,
 Hispanica ut mereret stipendia. (s)

Reliqua
gesta.

Tom. III.

U

(o) Ibid. pag. 279.

(p) RICHAULT *loc. cit.* pag. III. seq.(q) LONDORP. *loco alleg.* pag. 289.

(r) Ibidem pag. 293.

(s) *Diarium Europ.* Part. XII. pag. 5. & 38.

LEOP.
WILH.

Post hæc Leopoldus in Aula Vindobonensi quadriennium transegit. Warasdinensem præfecturam (t) A. 1669. post Trautmannsdorffii Comitis mortem ei Cæsar commisit. Novum hoc munus ut auspicaretur, eodem anno, relicta Vindobona, in Hungariam abiit. Satellitii præfectura, (u) quam hucusque gesserat, Wallensteinio Comiti, Francisco Augustino collocata. (x)

§. VII.

Obitus.
Uxores
& liberi.

Obiit Warasdinii, ipfis Calendis Martiis, A. 1671.

Prima ejus uxor fuerat Sibylla Catharina, Comitissa de Millefino & Carreto, (y) Comitis Czerninii de Chudenicz, (z) vidua, cum qua matrimonium A. 1659. inivit Leopoldus. Hæc Castrum & Dynastiam Lobosizii in Circulo Prachenfi Bohemiæ, liberum Czerniniæ Gentis allodium, quod a priori marito acce-

(t) *Das Warasdinische Generalat.*

(u) *Hatschier Hauptmann.*

(x) *Diarium Europ.* Part. XX. pag. 421. & 467.

(y) Comites de Millefino Carretanos, qui ex Italia habuerunt originem, inter nobilissimas Bohemiæ stirpes collocat BALBINUS *Miscellaneor. Regni Bohem.* Decad. II. Lib. II. Part. III. lit. f.

(z) CZERNINIUS a Wladislai II. Bohemiæ Regis, qui seculo XII. vixit, fratre Henrico derivat idem BALBINUS in *Epitome Rerum Bohemicarum* Lib. III. Cap. IX. pag. 219.

perat, per pacta dotalia Domui Badensi reliquit, (a) quæ eam hodieque obtinet ut allodium Badense. Sterile tamen fuit conjugium. Defuncta A. 1664. Sibylla, post biennium secundas nuptias Leopoldus inivit cum Maria Francisca, (b) Egonis Comitis Fürstenbergici filia, Wolfgangi Wilhelmi, Comitis Palatini Neoburgici, vidua, Ex ea sequentes prodierunt liberi, qui sine prole omnes defuncti sunt.

LEOP
WILH.

1. Gemelli Principes die 20. Jan. A. 1667. nati, quorum alter mox e vivis excessit. Alter, cui Imperatorem & Imperatricem patrinum & matrinam Leopoldus pater elegerat, (c) Leopoldi Wilhelmi nomen accepit. Hic linguæ vitio laborans & fere mutus, in Bohemicis Lobosicii terris vixit & die 11. Aprilis A. 1716. decessit.
2. Carolus Fridericus Ferdinandus natus A. 1668. obiit 14. Septembr. A. 1680.
3. Catharina Francisca,
4. Henrica &
5. Anna, decesserunt infantes.

Tom. III.

U 2

(a) ZECHII *Europæischer Herold* Tom. I. pag. 504. HIERONYMUS DICHLIUS in *Geographia & Genealogia Imp.* pag. 775.

(b) Nata erat A. 1633. Wolfgangus Wilhelmus A. 1651. decesserat.

(c) *Diarium Europ.* Tom. XVII. pag. 20.

LEOP.
WILH.

Wilhelmus avus, suis ex Leopoldo Wilhelmo nepotibus, eorumque matri, Franciscæ Mariæ, Fürstenbergicæ, Malbergensem Dynastiam & Ebersteinensem Comitatum pro certa pecuniæ summa A. 1675. relinquere voluerat, sed, intercedente Durlacensi Domino, a proposito Wilhelmus discessit.

CAPUT

CAPUT IX.

HERMANNUS.

WILHELMIFILIUS.

§. I.

Wilhelmus pater toga sola ; Hermannus filiorum quintus, toga & fago illustris, in utroque statu cum dignitate & gravitate nec mediocri cum fortuna versatus est. Natus die 12. Oct.

Hermannus Ecclesie destinatus.

1628. gemellus Wilhelmi Christophori frater. Sacris destinatus, Colonienfis & Paderbornenfis Ecclesiarum Canonicus, literis Colonia Ubiorum scriptis, Gamanfium, Collegii Jesuitici, a Wilhelmo Marchione patre ejus instituti, sodalem, hortatus est, ut de origine Domus Badenfis Diatribam conscriberet. Conscripsit eam Gamanfius, atque Hermannno nostro, protectori suo, dedicavit. (a)

U 3

(a) Vide Introitum Tomi I. hujus Historiæ Badenfis.

§. II.

Candita-
tus folii
Polonici.

Joannes Casimirus Poloniæ Rex, Svecicæ Regum Lineæ apud Polonos postremus, liberis carens, ab uxore sua, Maria Luifa Gonzaga, Caroli Mantuæ Ducis filia, inductus est, ut Ludovici II. Condæi, ex Borbonio, Franciæ Regum sanguine filium, Henricum Julium, octodecim annorum Principem, vivo sibi successorem, ab Ordinibus designandum, sollicitè expeteret. Reginæ animo id consilii infederat, ut Princeps, destinatus successor, filiam Annæ, sororis suæ, Eduardo, Palatino Principi nuptæ, duceret uxorem. Exploravit Senatorum animos Casimirus. In Conventibus minoribus, qui Comitiam præcedunt, & in ipsis Comitibus res fortiter agitata & ambitiosè commendata. Inexpectata propositio Ordinum mentes turbavit. Tum vero pro Hermanno Badensi, vel ejus ex fratre nepote, Ludovico puero sexenni, eligendo, pugnarunt permulti. Inter alia urgebant, Regis successoris conditiones, (b) ab ipso Casimiro in Comitibus Warfaviæ die 6. Julii propositas, in Hermanno & Ludovico, Marchionibus concurrere. Eos a Cæcilia Svecica, Johannis Regis Sveciæ sorore, Sigismundi, Poloniæ Regis, duorum præcedentium Regum patris, amita recto ordine descendere. Adeo-

(b) Conditiones has vide in LENGNICH *Geschichte der Preussischen Lande unter der Regierung Johannis Casimiri* pag. 276.

que post abdicationem Christinæ & renunciationem Casimiri Regis in Sveciæ regnum, pace Olivenfi factam, legitimos esse regni Svecici heredes. Hoc autem ut Poloniæ regno jungatur, non Reipublicæ tantum, sed & Catholicæ multum interesse religionis. Badensibus potentes Germaniæ Principes necessitudine junctos, non facile denegaturos subsidia militum, ubi illud flagitaverint publicæ rationes; utrumque Marchionem esse cœlibem, adeoque Ludovicam Mariam, Reginæ ex sorore Anna (c) neptem, quam amaverat Regina, in matrimonium Hermanno Badensi, vel Ludovico, ubi adoleverit, posse collocari. Addiderunt, Austriacam Domum electioni Badensis, quem ipse Pontifex, pluresque Germaniæ ac Italiæ Principes Ordinibus Poloniæ commendaverant, non fore contrariam. Denique Marchionibus non deesse sorores, vel consanguineas, quæ stabiliendæ inter caput & membra concordiæ Magnatibus Poloniæ nubant. (d) Polonici solii spes induxit Hermannum, ut Ecclesiasticum statum cum militari commutaret. Verum enimvero res, tam contrariis agitata sententiis, caruit successu. Septennio post Rex regni pertæ-

(c) Anna hæc Caroli Mantuani Ducis filia, nupserat Eduardo Comiti Palatino, fratri Caroli Ludovici Electoris.

(d) Politicum hoc scriptum extat inter *Acta Polonica*, in *Appendice Diarii Europæi* Part. VIII. pag. 211. Adi quoque PUFENDORF. *Rev. Brandeb.* Lib. IX, §. 10.

HERM.

fus abdicavit se regno, unde Interregnum & electionis libertas, quam petebant Poloni.

§. III.

Ex Clerico miles.

Hermannus, induens sagum, A. 1663. Burgundici Circuli copias in Hungariam contra Turcas deduxit, de quo bello jam actum. Biennio post grave periculum a Gallis imminuit Belgio. Marchio Castello-Rodericus, qui Caracenæ, in Lusitaniam evocato, in Belgii Hispanici præfectura successerat, copias auxiliares quum petiisset a Cæsare, octo veteranorum millia in Belgium deducenda tradebantur Hermanno. Sed Ludovicus XIV. Galliae Rex per Grammonvillium legatum Vindobonæ apud Cæsarem intercessit, foederisque Rhenani Principes permovit, ut subsidiariis Cæsaris militibus transitum denegarent. Impetrata tamen tria peditum millia, quibus Hermanni industria bis mille adjecti sunt; quos copiarum præfecti, sub calorum, famulorum & satellitum specie secum duxerunt, qui omnes innoxio itinere appulerunt in Belgio. (e)

At A. 1667. res in eo cum esset, bellum Gallo-Hispanicum ut in flammis erumperet, Moguntinus & Coloniensis Electores, legationibus lites componere studuerunt; ita quidem, ut urbibus aliquot Belgii Hispanici Electorum vel Principum custodiae

(e) WAGNERUS in *Historia Leopoldi Magni Imp.* Part. I. pag. 194.

diæ permiffis, reduceretur concordia. In hoc negotio fuam quoque operam impendit Hermannus, fed irrito labore. (f) Bellum in flammam erupit. Galli facta in Hispanicum Belgium irruptione, multas urbes brevi in potestatem redegerunt.

§. I V.

Castello-Rodericus, viribus impar, externa ubique cum Acta cum Brandeburg. circumspiceret auxilia, ad Fridericum Wilhelmum, Brandenburgicum Electorem, misit Hermannum, qui eum cum Hispanis pertraheret in foedus. Ostendit Marchio, actum esse de Belgio, nisi aliorum Principum opibus subleventur Hispani. Hos pace Pyrenæa securos, infestis Gallorum armis ante petitos, quam de fociis sibi prospicere potuerint. In Hispanico consilio reperiri magnates, qui Belgicas provincias onerosas magis, quam proficuas, Gallo relinquendas existimarent; sed prævaluisse Domus Austriacæ & communem omnium utilitatem, quæ provincias has a dominatione Gallorum immunes esse velit. Cliviam hac ratione Electori tutam præstari. Commune periculum communibus viribus propulsandum. Cæsarem, egregia quæque pollicitum, majori rem ardore gesturum, ubi Electorem in consilii partes venisse

Tom. III.

X

(f) DIARIUM EUROPÆUM Part. XVI. Append. pag. 90. & seq.

BOUCLIER d'Etat & de Justice Art. I. pag. 24.

HERM.

cognoverit. Cum Anglis, Gallis, Belgis diligenter de fœdere agi. Anglos tria militum millia submisisse ac Hispanorum causæ plurimum studere. Belgas, quibus præ ceteris immineat periculum, missuros pecuniam, quod miles terrestris fortitudinis sit expers. Luneburgicum quoque a fœdere haud esse alienum. Elector cum eo XV. millium conficiat exercitum, assumptisque Hispanorum quinque millibus, per Limburgensem ditionem, Metim versus exercitum ducat, vel cum Cæsare has copias jungat. Hispanos pro ratione auxilii pecuniam Electori daturus.

§. V.

Electoris
ad Mar-
chionem
respon-
sio.

Elector habito suorum consilio, Badensi respondit, de irruptione Gallorum Belgique periculo se pridem sollicitum cum Belgis, Svecis, & nonnullis Germaniæ Principibus conferere consilia; cum Cæsare quoque, Belgis ac Luneburgicis de conservandis Hispanorum provinciis se sine mora acturum. Esse sibi egregias copias, quas brevi augere possit, modo ab Hispanis supeditetur pecunia. Sed de subsidiorum ratione & de præmio post bellum sibi prius cavendum, quam tantæ rem molis aggrediatur.

Badensis de pecunia nullam subesse difficultatem ostendit, sed honorem commodumque Electori post bellum præmii loco futurum. Petiit tamen ab Electore Badensis, ut declararet aperte, num in fœdus cum Cæsare atque Hispano descendere velit.

Annuit Elector, modo super subsidiis conveniat & securitas sibi adversus Svecos præstetur.

§. VI.

Accepto hoc responso rediit Bruxellas Badensis & brevi post literis significavit Electori, devinctos ei summopere Hispanos, qui auxilium, quod ab Imperio expectant, magnanimitati atque exemplo ejus debitori sint. Eos operam daturos, ut quamprimum cum ipso transigant, talesque ineant rationes, quibus communis Hispaniæ & Electoris utilitas promoveatur. Hæsit tamen negotium, pecuniæ inopia quod laborarent Hispani. Blaspielus, qui res Electoris apud Belgas curabat, moræ pertæsus, suggerente Badensi, Mechliniam mense Octobri se contulit, ut cum ipso Castello-Roderico sermones misceret. Hic in conditiones, a Badensi Marchione propositas, cum Blaspielo convenit, ut nempe XV. militum millia submittat Elector, eaque Hispanica comparentur alanturque pecunia. Præmium, finito bello, Electori promittitur. Sed & Svecos in belli societatem trahendos Hispanus promisit. Pactum hoc, quod absque speciali mandato iniverat Blaspielus, improbavit Elector, qui consiliorum Hispanicorum lentorum perosus, illo ipso tempore cum Galliæ Rege fœdus contraxit, quo in præsentis bello nullius partes se amplexurum & in concilianda tantum inter Gallos & Hispanos pace

HERM.

operam collocaturum spondit. Lifola in Aula Hispanica tum Cæfaris legatus, ingenue faffus est, graviter ab Auftriacis Hispanicisque peccatum, quod generofa promiffa, Badensi Marchioni ab Electore facta, neglexerint, caufamque neglectus diffenfui inter Hispanicam & Cæfaream Aulas adfcripfit. (g)

Verum enimvero quam Fridericus Wilhelmus, Brandenburgicus Elector, deseruerat caufam, eam Sveci, Angli & Batavi omni studio defendendam cenfuerunt. Fœdus illud prognatum est triplex, cujus partus Pax Aquisgranenfis, quæ Gallos inter atque Hispanos quietem A. 1668. reftituit.

§. VII.

Bellum
Gallo-
Belgi-
cum.

Quadriennio post turbata hæc quies, quum Ludovicus XIV. Belgis fœderatis bellum inferret. Studia Europæ trahebantur in partes. Miffio in Sveciam legato Cæfar de fœdere tractavit cum Rege. Nimis lente autem cum procederet res, Gallia denique modum invenit, quo in fœdus fuum Svecos perduceret. Annua eis promiffa funt subsidia, in bello hoc fi manerent tranquilli; Cæfare vel Imperio bellum moventibus, focia Gallis arma conjungerent. Fœderis hujus culpam in Lobcovicium Principem, primarium Aulæ Cæfareæ adminiftrum, conjecit Badenfis; pro-

(g) PUFENDORF. *Rerum Brandenburgicar.* Lib. X. §. 30. fq.

ditorem appellans; quod in Gallos propensior, falsis rationibus Cæsarem a Svecis averterit. (h)

Cæsar, ic̄to cum Electore Brandenburgico fœdere, copias Batavis submittit. Sed pertractis in societatem quoque Hispanis, A. 1673. fortius bellum instaurat. Prodiit hinc XXX. millium exercitus, qui Montecuculio duce militavit ad Rhenum. Hermannō rei tormentariæ cura commissā est. (i) Montecuculius Egra, ubi convenerant copiæ, versus Rhenum profectus, Turennum, Franconia pulsum, in Palatinatum rejecit, atque deinceps una cum Principe Arausionensi, obsidionem aggressus est Bonnæ; (k) qua capta exercitum in hiberna deduxit. Montecuculio Vindobonam profecto, Bournonvillius & Hermannus Marchio, exercitus Cæsareani curam agentes, hyemem Bonnæ transegerunt. (l)

§. VIII.

In Comitibus Ratisbonensibus denique A. 1674. mense Majo ^{Pugna} bellum adversus Gallos decretum. Elector Brandenburgicus, qui ^{Holtz-}heim.

X 3

(h) PUFENDORF. *loc. alleg.* Lib. XI. §. 35.

(i) WAGNER. in *Histor. Leopoldi Magni* Part. I. pag. 318. MÜLLER *verwirrtes Europa* Part. V. pag. 119.

(k) MÜLLER *loc. alleg.* pag. 144. THEATRUM EUROPE. Tom. XI. pag. 343. RAMSAY *Histoire du Vicomte de Turenne* Lib. V. pag. 490.

(l) MÜLLER pag. 169.

HERM.

anno præcedente pacem Voffemenfem cum Gallis iniverat, nunc foederatis accessit. Turennius ante adventum ejus summam rei tentaturus, trajecto Alfatiae Inferioris flumine Brusca, foederatis ad Enshemium hærentibus, apud Holzhemium, duabus ab Argentorato leucis confedit. Hos inter vicos die 24. Aug. pugnata est pugna. Sub Bournonvillio Hermannus noster & Baruthinus Marchio dextrum cornu, in quo Cæsareæ, Monasterienses & Baruthinæ legiones erant, duxerunt; Lotharingiæ & Holfatiæ Duces cum Lotharingicis & Limburgensibus copiis tenuerunt finistrum. Nox pugnantem diremit; utraque parte sibi adscribente victoriam. (m) Elector cum viginti Brandeburgicorum millibus post prælium se foederatis conjunxit. Sed diffidia Ducum & prudentia Turenii foederatorum intervertit consilia; qui aliis minoribus præliis, quibus Hermannus quoque interfuit, (n) ad Muhlhusium, Turckhemiumque a Turenio exagitati, nulla memorabili gesta, sine anni trans Rhenum regressi sunt; infelicis expeditionis invidia in Bournonvillium rejecta. (o)

(m) THEATRUM EUROP. Tom. XI. pag. 519. WAGNER. *Histor. Leopold.* Part. I. pag. 354. RAMSAY *Histoire du Vicomte de Turenne* Lib. VI. p. 528. seq. *Memoires des deux dernieres Campagnes de Monsieur de Turenne en Allemagne* pag. 72.

(n) MÜLLER *verwirrtes Europa* Part. VI. pag. 455.

(o) PUFENDORFIUS & WAGNERUS *loc. alleg.* pag. 358.

§. IX.

Montecuculus anno sequenti exercitum Germanicum duxit. Ille bellum in Alsatiam quoque translaturus, copias suas ad Oberkircham in Ortenavia collegit; sed Belgicæ tardius advenerunt. Ad excipiendas eas Montecuculus cum exercitu, die 24. Maji Spiram versus contendit, relicto ad defensionem Brisgovix, Hermanno nostro Marchione, qui assumtis Circuli Svevici copiis, Gallorum ad Brisfacum motus observavit. (p) Turennius ut Cæsareanos præverteret, coacto celeriter exercitu, ad Achenhemium castra locavit, accitisque Brisfaco navibus, uno infra Rhinaviam milliari, Vaubruno Duce pontem construxit, belli theatrum ex Alsatia ut in Ortenaviam transferret. Hermannus quidem cum Cæsareanis & Svevicis copiis e Brisgovia ad Rhenum progressus est; Gallos prohibiturus ab opere. (q) Sed tanto cum ardore rem aggressus est Turennius, ut difficultatibus superatis, sexto die Junii Rhenum trajiciens, ad Wilstadium Kintzingam inter & Schutteram amnes, castra metaretur. Offenburgum tamen, cui validum præsidium imposuerat Marchio, missus a Turennio Vaubrunus frustra tentavit. (r)

(p) THEATRUM EUROPE. Tom. XI. pag. 667.

(q) Ibid. pag. 667.

(r) Ibid. pag. 668.

§. X.

Turenii
obitus.

Montecuculus cum paullo ante ad Spiram Rhenum transisset, accepto Turenii transitu, unde venerat redux, in transRhenana ripa propius hostem accessit. Varia utrimque consilia mutuis Ducum artibus cum fuissent elusa, Montecuculus denique Buhlam inter & Saspacum, Turennius ad Gamshurstum, Acheram versus, uterque pugnandi cupidus, copias explicuere. Turennius, exusto Saspaco, prope cœmeterium ejus, loco opportuno, aliquantum declivi, confedit. Ibi hostium exercitum, ab altera Saspaci parte opportune quoque dispositum, tubo speculatus, tormenti ictu occubuit, exercitus sui pater & dux. (s) Hermannus Badensis prope tormenta, quibus præerat, versatus, tormentarium interrogasse scribitur, an, quem eminus ipsi ostendebat albo vectum equo, ferire se posse globo confideret? Annuuit tormentarius, directoque, Badensis jussu, in eum locum tormento, percussit Turennum. (t)

§. X I.

(s) RAMSAY *Histoire du Vicomte de Turenne* Lib. VI. pag. 560. sq. *Memoires des deux dernieres Campagnes de Mr Turenne* pag. 212. sq.

(t) MULLER *verwirrtes Europa* Part. VII. p. 735. *Theatrum Europ.* Tom. XI. pag. 670. in ipsa imagine prælii. WAGNER. *Histor. Leopold.* Part. I. pag. 386. BASNAGE *Annales des provinces unies* Tom. II. pag. 616. GERARD VAN LOON *Histoire Metallique des Pays bas* Tom. III. Part. III. Lib. II. pag. 162.

§. XI.

Post mortem ejus Gallicus exercitus, Lorgio Duce, in Gesta reliqua ejus anni. Alfatiam rediit; non modicum in reditu damnum perpeffus. In-
fecutus eos Montecuculus in Alfatia Inferiore Hagenoæ obfidionem aggressus est. Sed post adventum Condei, qui novas e Belgio adduxerat copias, relicta Hagenoa, exercitum Gallis admovit; iisque frustra tentatis, Tres Tabernas accessit; oppidi hujus, quod valido præsidio muniverant Galli, obfidionem factururus. Hermannus noster cum dextro Cæsareanorum cornu strenue aggressus est opus, dispositisque tormentis magno urbem impetu quassavit; (u) Montecuculo ad Hochfeldam cum sinistro cornu hærente, ut observaret Condeum. Sed inter medios hos apparatus Montecuculus, acceptis Vindobona litteris, opera solo æquavit, obfidionem solvit, atque reliquum anni tempus haud procul Lauterburgo otiosum transegit. Per Sveviam & Franconiam dein distributi sunt milites. Montecuculus cum Badensi prætoriam stationem cepit Eslingæ, (x) brevique post Vindobonam, concessit. (y)

Tom. III.

Y

(u) *Theatrum Europ.* loco alleg. pag. 676.(x) *Ibid.* pag. 677. WAGNERUS pag. 413. Ehingam nominat.

(y) WAGNERUS Part. I. pag. 391. Montecuculum intentatæ a Badensi accusationis causa Vindobonam abiisse scribit,

§. XII.

Expugnatio
Philippiburg.

Carolum Lotharingæ Ducem in Montecuculii locum exercitui Cæsareo Rhenensi Leopoldus Imperator A. 1676. præfecit. Bournonvillio, qui in Hispaniam abierat, Fridericus VI. Durlacensis Marchio suffectus, eique Hermannus noster adjunctus est legatus. (z) Vindobonæ in consilio bellico decreta Philippiburgi obsidio, quam urbem Cæsareani laxa obsidione, positus hinc inde stationibus atque castellis, per hiemem incluserant. Primo vere (a) Rochefortius Marefchallus, cum insigni agmine Nancejo profectus, magnam vim annonæ & apparatus bellicorum Philippiburgum transferre decrevit, cui excipiendo Fayus, urbis Gubernator, cum nongentis præfidiariis in adversam Rheni ripam transferat. Intellecto consilio Hermannus, coactis celeriter copiis, Altstadii prope Weiffenburgum Alsatiae consistens, Schultzius cum tormentis delectisque peditibus montium fauces prope Cleburgum iussit occupare. Rochefortius transire non ausus, re infecta, unde venerat, recessit. (b) Expugnata dein munitione, quam in opposita Rheni ripa quingentorum militum præsidio firmaverant Galli, ipsa Philippiburgi suscepta obfi-

(z) WAGNER. *Hist. Leopoldi* Part. I. pag. 413. BASNAGE *Annal. des provinces unies* Tom. II. pag. 672.

(a) Martio Mense.

(b) *Theatrum Europ.* Tom. XI. pag. 853. seq. WAGNER. *loc. alleg.* p. 413.

dio, in qua Hermanno nostro post Fridericum Durlacensem præcipuæ demandatæ sunt partes. (c) Lotharingus, rejecto Luxemburgico Duce, qui Gallicum hoc anno exercitum ad Rhenum superiorem ducebat, Lauterburgum inter & Weissenburgum, dein mutato consilio, Spiram inter & Germershemium tuendæ oppugnationi confedit. Turenianum propugnaculum aliasque urbis partes Hermannus duodecim tormentis, in suggestu dispositis, tanta vi quassavit, ut die secundo Augusti opus exterius impetu caperetur. Quingentos milites, quos Luxemburgi Dux in urbem tum introducere voluerat, disjecit Hermannus. (d) Insecuta est urbis traditio die 17. Septembr. Hermannus Fayum, qui summa virtute urbem defenderat, publice collaudatum, gladio, gemmis distincto, donavit. (e)

§. XIII.

Philippopoli capta fœderati A. 1677. Galliæ viscera peti-^{Fœderator, confi-} turi, inter se convenerant, ut Lotharingiæ Dux per Lotharin-^{lia.} giam in Campaniæ partes; Isenacensis Dux, cui summa Imperii,

Tom. III.

Y 2

(c) Errat VAN LOON *Histoire Metallique du Pays bas* Tom. III. pag. 185. Hermanno nostro soli obfidionem urbis adscribens.

(d) *Theatrum Europ.* loco alleg. pag. 858.

(e) *Ibid.* pag. 862. ubi & deditionis leges occurrunt. BASNAGE loco alleg.

HERM.

post Friderici Durlacensis mortem, delata, per Alfatiam in Burgundiam; Araufionis Princeps in Picardiam penetraret. Lotharingicæ expeditioni Hermannus interfuit; sed ea, uti & reliqua fœderatorum consilia, caruerunt successu. Galli potius, Crequio Duce, Friburgum Brisgovicæ, impetu in eam facto, versus anni finem, ceperunt.

Argentineses litteris, A. 1678. die 13. Jan. Rotwilæ datis, Hermannus commonuit, ne annona Selestadium alioque subvecta, hostes juvarent. Marchioni responsum, nullam culpam admissam; rumores, qui ad eum perlati sunt, fictos esse & falsos.

§. X I V.

Expedi-
tio
A. 1678.

Ineunte vere, Lotharingus Friburgum recuperare decreverat, eamque ob causam Hermannus, coactis bis mille agrestibus, militarem viam, quæ ducit Friburgum, subvehendis tormentis, iussit reparari, haud procul Argentorato Rhenum transi-

pag. 703. MULLER *verwirrtes Europa* Tom. III. pag. 110. seq. hic obli-
dionem hanc late describit. Add. *Kurtze und warhafft Beschreibung al-
les dessen, was sonderlich denck- und merckwürdig in jüngster Belagerung
der Vestung Philippsburg von Tag zu Tag sich begeben hat.* Scriptum hoc
impressum est Argentorati A. 1676. Prodiit tum quoque: *Acclamatio vo-
tiva ad Cæsarem ob Philippoburgum captum.*

turus. Sed lente ex hibernis quod advenirent copiae, Crequius Gallorum Dux, Lotharingum prævertit, transitoque duobus pontibus Rheno, Brisacum inter atque Friburgum confedit. Rhinfeldam dein oppugnaturus, Choiseulium cum parte copiarum præmisit, qui cum Starembegio, sub ipsis Rhinfeldæ mœnibus, prælio confligit; in quo Carolus, Hermanni nostri frater, occubuit. Obsessum a Gallis oppidum, magna Cæsareanorum virtute defensum est. Crequius denique, omissa Rheinfelda, magnis itineribus Offenburgum contendit; quod si cepisset, non Brisgovia modo, sed & Svevia Gallis patuisset. Crequium ut anteverteret Lotharingiæ Dux, diviso in quatuor partes exercitu, per abrupta & confragosa Silvæ Nigræ juga periculosum ingressus est iter, illudque perfecit. (f) Primum agmen cum re tormentaria Hermannus noster & Chavignacus; alterum Saxo Princeps cum Schulzio; tertium Caprara; postremum Lotharingus ipse duxit. (g). Badensis tormenta Offenburgo invexit, sub quæ se recepit Lotharingus. Pugna tamen evitata utrimque.

Y 3

(f) Itineris hujus memoria in tabula argentea, majoris molis superest in San-Blasiana Abbatia. Tabula Carolum Lotharingum & militiæ præfectos, qui eum secuti sunt, anaglypho opere repræsentat.

(g) *Theatrum Europ.* Tom. XI. pag. 1152. WAGNER *Histor. Leopoldi* Part. I. pag. 442.

§. XV.

Argenti-
na a Gal-
lis tenta-
ta.

Crequius spe capiundi oppidi dejectus, omnem impetum in Argentinenses convertit, occupatoque Kehlæ munimento, reliquas Argentinensium ad Rhenum munitiones invasit.

Confirmandis Argentinensibus Mercium & Piccolominum, celebres belli Duces, dein ipsum Badensem cum insigni præsidio in urbem eorum introduxit Lotharingus. Petierat a Senatu Crequius, ut munimenta sibi traderet ad Rhenum, receptoque in urbem præsidio Helvetico, Cæsareanos dimitteret, atque ita agrorum suorum populationem averteret. His conditionibus impletis, Argentinensium finibus se excessurum sponderat. Conditiones has ne acciperet Civitas, Hermanni nostri obtulerunt consilia, qui omnem Cæsaris exercitum propediem adfuturum pollicitus, animos civium a præsentis periculo ad belli studia convertit. Rhenenses munitiones inter hæc ab Argentinensibus fortiter defensæ, excitante hortanteque Hermanno; sed tandem a Gallis occupatæ. Recedens paulo post in Lotharingiam Crequius cives metu liberavit. Hermannus Argentinæ cum incidisset in morbum, Lotharingiæ Dux Archium Comitem præsidio urbis præfecit. (h)

(h) *Theatrum Europ.* & WAGNER. locis allegatis. Editum illo tempore

§. XVI.

Post pacem, Neomagi & ad SanGermani fanum conclusam, Elector Brandenburgicus, e re sua futurum existimans, ut cum Ludovico XIV. fœdus & amicitiam coleret, cum Pomponneo ejus legato de fœdere, cum Rege ineundo, tractavit. Leopoldus autem Imperator Gallicis, quas vocant, Reunionibus commotus, ad Ratisbonæ Comitia A. 1680. Electorem invitavit, ut de defendendo contra Gallos aliosque hostes Imperio cum Cæsare atque Ordinibus rationes iniret. Sed & Hermannus Badensis ex itinere tum apud Electorem divertit, in defensorium ut eum perduceret fœdus, quod ad conservandam Imperii majestatem plurimum valere judicabat. Imperium, prima ab ejus origine, nunquam in tanto versatum periculo; cui avertendo opus esse dicebat Hermannus, ut de perpetuo armorum apparatu inter se convenient Ordines. Magnis sine sumtibus rem quidem geri non posse; at præcavendæ dominationi externæ ad dura festinandum remedia. Elector generatim respondit, communi quæ consensu decreta aut decernenda, ad ea ratam suam partem se libenter collaturum. At Cæsaris omnino ut sequatur consilia, nec patriæ, nec utilitati suæ convenire professus est. (i)

scriptum: *Relation de l'Attaque & de la prise des Forts du Rhin appartenans à la Republ. de Strasbourg.*

(i) PUFENDORF *Rerum Brandenburg. Lib. XVIII. §. 6.*

§. XVII.

Marchio
Confilii
bellici
Præfes.

Hermannus, postquam & alias Electorum & Principum Aulas, quas Cæsar præfenti rerum statu sibi conciliare studuerat, invisisset, Vindobonam redux, in Montecuculii, eodem anno defuncti, locum, bellici Senatus Cæsarei creatus est Præfes; (*k*) eaque dignitate ornatus, brevi post Tartarorum legatos audivit. (*l*) Continuati inter hæc Gallicarum, de quibus jam supra, Reunionum progressus. Paucos intra annos plures Imperii Belgique Hispanici ditiones & oppida in Galliæ potestatem redactæ. Cæsar cum Hispanis, Batavis, Svecis A. 1683. pepigit foedus, sed irruentibus hoc anno Turcis, de pace cum Gallis ineunda, instituti sunt Ratisbonæ conventus. Res tamen protracta. Speraverat Cæsar, Turcis debellatis, æquiores pacis conditiones se obtenturum a Gallis. Hermannus Badensis & Emmericus Vindobonensis Episcopus consilii hujus dicebantur auctores, quibus eam ob causam succensuerant Galli. (*m*) Vicennales induciæ tandem A. 1684. Ratisbonæ Cæsarem inter & Gallos conclusæ sunt.

§. XVIII.

(*k*) *Theatrum Europ.* Tom. XII. pag. 163.

(*l*) *Ibid.* pag. 288.

(*m*) PUFENDORF. *Rerum Brandenburg.* Lib. XVIII. §. 104.

§. XVIII.

Sub initium Turcici, quod indicavimus, belli Hermannus ^{Gesta belloTur-} una cum Lambergio Comite in Hungariam profectus, Arrabonis ^{cico.} & Comariæ urbium munitiones inspexit easque & omnem Schuttæ infulam ad defensionem contra Turcas paravit. (n) In Vindobonensi obsidione, a Turcis eodem anno suscepta, consiliis suis Christianam rem strenue adjuvit Campi Marefchallus atque in prælio ad Vindobonam, quo victi castrisque exuti sunt Turcæ, inter ceteros Christianorum heroes magna cum fortitudinis laude pugnavit Hermannus. (o) Cæsar eum in Hungariam misit anno sequenti (1684) ad obsidionem Budæ, ut ibi imperaret, donec Carolus convalesceret Lotharingus. (p) Hunc inter & Marchionem dudum intercefferat frigus, in similtatem excrefcens. Sunt, qui belli Turcici, ab initio male gesti, & obsidii Budæ sublati

Tom. III.

Z

(n) *Theatrum Europ.* loco alleg. pag. 527.(o) *Ibid.* pag. 550. WAGNER *Hist. Leopoldi* Part. I. pag. 611. Idem pag. 552. Hermannum Promarefchalli tum in exercitu Cæsareo munus obiisse tradit.(p) Hermannus appulit in castris d. 8. Oct. *Histoire des Troubles d'Hongrie* Part. IV. pag. 410.

HERM.

causam diffensui eorum adscribunt. (q) Non una profecto occasione patuit, Carolum Lotharingum nec Bada-Badensis, nec Bada-Durlacensis, Marchionum, fuisse fautorem.

Circa idem tempus Schulzius, Cæsareanorum dux, de sua contra Teckelium expeditione felici in superiore Hungaria literis Hermannum reddidit certiolem. (r)

Turcicus rerum politicarum interpres Maurocordatus, Mahometis V. Sultani nomine, literas ad eum perscripsit A. 1686. quibus Cæsari obtulit pacem. Cæsaris nomine respondit Hermannus, nondum esse tempus differendi de pace. Sultanum rupisse inducias, bellum esse continuandum. (s)

§. XIX.

Legatus
Cæs. ad
Comitia.

Ab alia parte cum Russicis legatis, qui Vindobonam ad-
venerant, A. 1687. ex mandato Cæsaris, de foedere tractavit Her-

(q) PUFENDORF loc. alleg. §. 94.

(r) Litteras exhibet auctor libri, cui titulus: *Die Ottomannische Pforte* Tom. II. pag. 279.

(s) Vide Literas in *Ottomannischer Pforte* loco alleg. pag. 367. Similes & literas A. 1689. ad Marchionem datas, indicat idem auctor pag. 489.

mannus. (t) Passaviensis Episcopus, Cæsaris ad Comitiam Imperii legatus, sub finem anni hujus quum incidisset in morbum, Imperator ei suffecit Hermannum, quem in literis, die 5. Dec. Pofonii datis, (u) Confiliarium suum intimum, Consilii bellici Præsidem, Campi-Mareschallum & Arabonii limitis Præfectum appellat. Cæsar in litteris his multum in Hermanni laudes excurrit; ægre eum a se dimitti ostendens, quod in Turcico bello egregia illius opera utebatur.

Mense Augusto anni 1688. Hermannus de suo Ratisbonæ adventu & in promovenda causa publica studio, remotis levioris momenti disceptationibus, literas ad Imperii Principes perscripsit. (x)

§. X X.

In sublimi hoc munere per triennium versatus, in iisdem *Obitus.* Ratisbonæ Comitibus die 2. Octobris anno Aeræ 1691. ætatis 63. apoplexia e vivis sublatus est cælebs; Musis, Marti ac Themidi

Tom. III.

Z 2

(t) Ibid. pag. 377.

(u) Extant literæ credentiales in LONDORP. *Actis Publicis* Tom. XIII. p. 597.Alias Cæsaris literas in eandem rem, die 26. Apr. perscriptas, exhibet idem *loco alleg.* pag. 598.(x) LONDORPIUS in *Actis publ.* Tom. XVI. pag. 199.

HERM.

carus; verum Domus Badensis Palladium; totius Germaniæ elo-
giis cumulatus. Marchiæ, bellicis flammis combustæ, corpus
ejus non potuit conferri. In D. Emerani æde, comitantibus
Principum Ordinumque legatis, sepultum est Ratisbonæ. (y) In
Cæsarei Præfidis Comitiorum dignitate Lobkovizius Princeps
Hermannus successit.

(y) Die 30. Octobr. Versus in mortem ejus conditi leguntur in *Theatro Europ.*
Tom, XIV. pag. 89.

CAPUT X.

LVDOVICVS WILHELMVS.

A. 1677 - - - - - 1707.

§. I.

andem rerum ordo nos ducit ad celebratum ^{Introitus.}
illum toto orbe heroem, Principem Lu-
dovicum Badensem, qui in Hungarico
belli theatro per decennium tanta cum
gloria comparuit terror Turcarum.

Bada & Sabaudia, seculo superiore ad finem vergente,
duos heroes, ex fratre & sorore genitos, (a) ostentarunt Euro-
pæ, quorum alter vix parem, alter vix superiorem apud suos
invenerunt & exteros. Ludovicum & Eugenium intelligo Prin-
cipes; nota illa belli fulmina; quorum memoria nonnisi cum
omnium rerum oblivione peribit; quorum alter ex alterius pro-

Z 3

(a) Pater Eugenii Principis fuit Eugenius Mauritiuſ, cujus ſoror Louiſa Chri-
ſtina genuit Ludovicum Badensem.

LUDOV.

WELH.

gressus est schola; uterque alterius laudator & æstimator virtutis.

Ludovici
natales.

Auspicatum *Ludovici* nomen Domui Badensi Marchio noster intulit primus. Lutetiæ Parisiorum A. 1655. die 8. Aprilis in lucem productus, Ludovici, apud Gallos regnantis, insignitus est nomine; quod Principi, magnis rebus gerendis destinato, fuit augurium felix. Eduardi nomen ex Anglia, Wilhelmi ex Bavaria, Ludovici ex Gallia ad Badenses pervenit. Ludovicus noster Borboniæ Genti per matrem, Bada-Badensium propagatricem, affinitate conjunctus, axioma hoc suæ intulit Genti; ipse filiam dein suam Familiæ Aureliano-Borboniæ genitricem in redhostium missurus.

§. I I.

Parisius
deduci-
tur Ba-
dam.

Ludovica Christina in regia Galliarum urbe, artium, elegantiarum metropoli, filium suum educare decreverat. Ipsa enim origine Sabauda, Gallicis moribus pertinaciter affueta, nullo modo potuit induci, Lutetiam ut commutaret cum Bada. At uxoris consilium Ferdinandus Maximilianus improbavit & focer; qui unanimes decreverant, Ludovicum Wilhelmum infantem, inficia & invita matre, in Germaniam transferre. Pater biennio post nuptias ad penates redierat. Laffolæus, origine Sabaudus, (b)

(b) Carolus Mauritius de Laffolaye ejusque frater cum Ludovica Christina A. 1653. venerunt Lutetiam. Alter Ferdinandum Maximilianum secutus est Badam, alter mansit Lutetiæ. Prioris posterique hodieque florent apud

inter aulicos Marchionis Officiales, consilii particeps, sub specie
 invisendi fratris Lutetiam profectus, Ludovicum nostrum, Prin-
 cipem trimestrem, festinato itinere salvum & fospitem transtulit
 Lutetia Badam; ubi sub Patris & sub Avi præsidio togatis virtuti-
 bus educatus est puer, ad sagatas præfertim destinatus a cœlo.

LUDOV
 WILH.

§. III.

Quatuordecim annorum ephebus patrem amisit, atque
 adeo Wilhelmi avi sui, cujus successor futurus erat, subiit tute-
 lam. Tanto sub Principe tantæ indolis Princeps, ad sublimia na-
 tus, non potuit non ad summa eniti. Decimo nono ætatis anno
 (1674) Germanici exercitus expeditioni ad Rhenum contra Gal-
 los interfuit spectator & actor. Inde sub Montecuculio, magno
 bellicæ scientiæ magistro, Turenii æmulo, militans, in Gold-
 schurana velitatione, haud procul Kehla, & occiso (1675.) Tu-
 rennio, Gallicum exercitum, cum in Alsatiam rediret, perpetuis ve-
 litationibus plures per dies persequendo vexavit. In Philippopo-
 litano obsidio, quod Fridericus VI. Marchio Bada-Durlacensis
 A. 1676. susceperat, prima cum expugnanda fuisset vallatio, ipse,
 Durlacensi agnato & Hermanno patruo infciis, inter expugnato-
 res comparuit; quos inter cæsus est Fridericus Augustus, Guel-

Egregia
 adole-
 scentis
 facinora.

Badenses. Posterioris filius in Aula Ducum Aurelianensium vixit, quum
 filio hujus A. 1724. Augusta Maria Badensis desponsaretur.

LUDOV.
WILH.

pherbytanus Princeps. Cæsaream legionem, morte ejus vacan-
tem, Ludovico nostro Badensi sponte sua obtulit Cæsar; juvenis
herois ardorem hoc præmio exornans.

§. I V.

Alia.

Anno sequente (1677) Galli Brisgovicum obsederunt Fri-
burgum. Schulzius & Portia Comes defenderant urbem. Lu-
dovicus noster, qui inter præfidiarios fuerat, Gallos, suburbium
Neoburgense aggressos, fortiter repulit, cumque in eo jam fuif-
sent, ut caperent urbem, Schulzio auctor fuit, ut urbe relicta, se
in arcem reciperet; quod consilium, seculo hoc nostro, eadem
in urbe executus est Harschius. Ludovici consilium contempsit
Schulzius, arcemque cum urbe tradidit hostibus. (c)

A. 1678. sub Carolo IV. Lotharingo, Cæsaris & Imperii
exercituum ductore, prope Stauffam Brisgovix, Gallos tanto
cum ardore adortus est, ut penetrans agmen eorum, desertus a
fuis, in hostium potestatem venisset, nisi fortiter pugnans dextra
ipse sua sibi viam aperuisset, redux ad suos. Ludovicus sua ma-
nu legionis Gallicæ præfectum occidit. (d) Lotharingus de eo
jam tum auguratus est magna.

§. V.

(c) BASNAGE *Annales des Provinces unies* Tom. II. pag. 816.

(d) *Idem loco cit.* pag. 896.

§. V.

Inter ardentes has belli Gallo - Germanici flammas avo suo in Marchia Ludovicus successit. Regimen adit. Regimen Marchiæ bellicum ejus non retardavit ardorem ; quin potius acuit. Ab eo enim tempore Vindobonensi Aulæ , in qua patruus ejus Hermannus, Cæsaris Leopoldi gratia floruerat, dicavit se totum. Cæsar ei XXIII. annos nato, non modo veniam ætatis, sed paulo post in dignitate Judicis Cameræ Imperialis avo succedendi spem ei largitus est; quam Ludovicus, bellicæ virtutis amantior, nunquam ambiverat. Illuxit denique Pax Neomagensis A. 1679. quo Marchia cum pendentibus inde terris restituta Ludovico; quam in florentem ut reduceret statum quovis modo allaboravit.

§. VI.

Ditiones suas in TransRhenana ad dextram Rheni ripam Reuniones Gallicæ. Germania dum restauraret Ludovicus, in Cis Rhenanis ejus nova est exorta tempestas. Brisacensis Reunionum, ut vocant, Camera, præter alias a Galliæ Rege instituta, ut in jura ejus, Monasteriensi, Pyrenæa & Neomagensi Tractatibus Pacis acquisita, inquireret, Beinhemium, Alfatæ inferioris oppidum, cum Leutenhemio vico ad Marchionatum Bada-Badensem pertinens, ut

LUDOV.
WILH.

& Grevensteinensem Præfecturam, in Westrasia finibus, cum Spanheimensi Comitatu, vel quod loca in solo Alfatice sita, vel quod a Veldentia Comitatu, Metensis & Virodunensis Episcopatum feudo, Spanheimensia pendeant, die 22. Martii A. 1680. Gallico addixit imperio. (e) Luxenburgicas Badensium terras jam A. 1678. die 30. Dec. adeoque statim post Pacem Neomagensem, cum Hispanis die 17. Sept. conclusam, sibi vindicaverat Gallia. (f) Ludovicus noster, scripto in lucem edito, causam suam egit; (g) libello quoque in Comitibus exhibito, Imperii opem implorans. (h) Ludovico nostro cum Durlacensi, Nassovia, Palatina aliisque Domibus, Rheno vicinis, controversia hæc Gallica fuit communis; Vicennialibus Induciis, Ratisbonæ initis, A. 1684. utcunque sopita.

Anno ætatis vigesimo octavo, (1682.) in Germaniam inferiorem Belgiumque iter Ludovicus suscepit; eodemque anno Calendis Februarii creatus est Cæsareus Campi Mareschallus Generalis Locumtenens.

(e) Arrest du Conseil souverain d'Alsace feant à Brisac. Recueil des Arrests &c. pag. 251. seqq.

(f) *Memoires des Contraventions faites par la France au Traité de Paix conclu à Nimmegue entre Sa Majesté Catholique & le Roi tres Chretien* pag. 24. seqq.

(g) Extat in LONDORPII *Actis publ.* Tom. XI. p. 138. Prodiit quoque scriptum sub titulo: *Marchio-Badenses Vindiciae adversus prætensiones Gallicas ratione Præfecturarum Beinheim & Grevenstein, nec non utriusque Comitatus Sponheim. A. 1681.*

(h) Ibid. pag. 284. 297. & 474.

§. VII.

Induciæ vicennales, post Gothardianam victoriam Imperatorem inter & Turcas ad Vesvariæ vicum initæ, ad finem cum vergerent, Turcarum Imperator Mahomethes IV. non expectato earum fine A. 1683. hostilia in Christianos arma, quæ universæ Germaniæ exitium minitabantur, corripuit. Ferro & igne viam sibi ad Vindobonam usque aperuerant Turcæ, urbemque per duos fere obsederant menses, quum Johannis III. Poloniæ Regis & Caroli Lotharingiæ Ducis virtute ad ipsa urbis mœnia proelio victi, castris relictis, in fugam conversi sunt. Ludovicus interfuit pugnæ & cum Hollweileriana, Heisteriana, Wirtenbergica cohortibus urbem ingressus, juncto cum oppidanis robore, reliquos hostes ex vallo obsidionali ejecit. (i) Res die 12. Sept. evenit. Hermannus patruus ejus, Campi Marefchallus, inter liberatores urbis quoque visus est, manu atque consilio fortis; ut in ejus vita ostendimus. Vindobona liberata, (k) de Turcis ex Hungaria, quam fere omnem tenebant, expellendis deliberatum.

Tom. III.

A a 2

(i) *Theatrum Europ.* Tom. XII. pag. 549. sqq.(k) De obsidio hoc varia observat DEMETRIUS CANTIMIR, Moldaviæ Princeps, in *Historia Othomannica*, Gallice edita, Lib. IV. pag. 88. Cantimirus illo tempore vixit.

LUDOV.
WILH.

§. VIII.

Prælium
Barca-
nense.

Barcanum, munita superioris Hungariæ arx, haud procul Strigonio, a Cæfareis oppugnatum, antequam oppugnaretur Strigonium. Turcæ impedituri expugnationem Barcani, victi sunt prælio die 10. Oct. quatuor millibus eorum in acie, duobus millibus in palude occisis; quorum equites plerique. Primariorum Ducum multi vel enecti vel capti. (l) Ludovicus in prælio hoc duxit equitatum; (m) cujus opportuna conversio Turcis intulit terrorem. Barcani portam cum legione sua Ludovicus effregit. (n) Eadem fata mox experta est Strigonium. Prosperos hos Christianorum successus capite suo expiavit belli auctor Vizirius, Kara Mustapha, strangulatus Belgradi. Caput ejus Hadrianopolin Sultano allatum, indeque reportatum Belgradum; Belgrado capto Vindobonam translatum. (o) Expeditione hujus anni finita, Joannes Sobieskius, Poloniæ Rex, redivit in Regnum.

(l) ZEILERI *Hungaria* Part. II. pag. 309.

(m) *Histoire des Troubles d'Hongrie* Part. III. pag. 347.

(n) *Ottomannische Pforte* Tom. II. Lib. XI. p. 250. WAGNERI *Historia Leopoldi Magni Imp.* Lib. VIII. pag. 623.

(o) Servatur in Vindobonensi armamentario in memoriam urbis ab eo obfessæ.

§. IX.

Strigonium, quæ Hungariæ Primatis sedes, in Cæsaris potestatem cum fuisset redacta, ille de expugnanda quoque Regni Hungariæ Regia, Buda nempe, fuit sollicitus. Ludovicus Badensis, obsidioni præludens, Vicegradum ad Danubium, quam Viciam vocant, Strigonium inter & Budam A. 1684. Junii mensis expugnavit initio. Victoria tamen ante fuerat reportanda a Turcis, qui cum XXV. millium exercitu obsidionem impedire stuerant. In Viciano hoc prælio mediam aciem cum Starenbergo & Gondola tenuit Ludovicus, tantaque constantia hostium impetus excepit, ut tribus peditum millibus amissis, in fugam verterentur. (p) Julio mense suscepta oppugnatio Budæ, quæ a Christianis munita, sub Turcis munitior, nonnisi multo sanguine expugnanda effuso. (q) Seraskierius, princeps post Vizirium belli dux, cum ingenti exercitu in vicinia stetit, laboranti quovis modo ut succurreret urbi.

§. X.

Prælium acre die 22. Julii Carolo Lotharingo, Cæsaris Turcis fororio, belli duce, commissum, cui Maximilianus Emanuel, ^{pulsis} _{sublata,}

Aa 3

(p) WAGNER. *Histor. Leopoldi* Lib. IX. pag. 636. *Theatrum Europ.* Tom. XII. pag. 670.

(q) CANTIMIR *Histoire Othomane* Lib. IV. pag. 102.

LUDOV.
WILH.

Electoꝝ Bavariz, futuris mox Cæsaris gener, Ludovicus Badenſis, & confanguineus ejus Eugenius Franciſcus, quem ſupra memoravi, viginti tum annorum adoleſcens, interfuerunt victores. Lotharingus in literis, ad Cæsarem ſcriptis, Ludovici noſtri fortitudinem in primis extollit; (r) qui non modo in prælio fortiter pugnavit, ſed & cum Gœtziana & Sabaudica cohortibus tam acriter proſecutus eſt Turcas, ut plurimis in fuga occiſis, onerarios mille camelos & mulos cum bellicis tormentis in ſuam poteſtatem redegerit. (s) Poſt hæc in ipſa quoque obſidione heroem ſe præſtitit Ludovicus; hoſtes, eruptionem non ſemel facientes, repellens in urbem. (t) Nihilominus poſt trimēſtres labores, quos aëris inclementia, morbi, aliaque mala non ſemel interruperant, Calendis Novembribus ſublata fuit obſidio Budæ; in qua viginti quatuor millia militum Cæſar amiſit. Paulo ante Ludovici patruus, Hermannus Badenſis, a Cæsare miſſus eſt, ut Carolo Lotharingo ægrotante, exercitui præeſſet.

§. X I.

Pugna ad
Strigon.

Felicioꝝ ſucceſſibus inſequens annus Hungaricos Auſtriæ illuſtravit Annales. Neuheufelium a Cæsareanis obſeſſum.

(r) Extant hæc literæ in libro, cui tit. *Ottomanniſche Pforte* Tom. II. pag. 265.

(s) Anonymus Libri cui tit. *Hiſtoire des Troubles à Hongrie* Tom. IV. pag. 51.

(t) WAGNERUS loco alleg. pag. 644.

Turcæ Strigonium obsident. Durante obsidione Vicegradum expugnant. At brevi infecuta est ad Strigonium pugna, in qua dextrum cornu rexit Lotharingiæ Dux. Turcæ illud frustra aggressi, & ad sinistrum conversi, a Bavaro repulsi sunt atque fugati. Fugientes exceptit Ludovicus noster, qui eos expectaverat prope Danubium. (u) In hoc prælio triginta tormenta bellica, viginti vexilla, sedecim mortaria per Cæsareanos capta sunt; septies mille Turcæ perierunt. Expugnata eorum castra; in quæ Ludovicus inter primos irrupit. (x) Strigoniensem victoriam secuta est Neuheufelii expugnatio die 19. Augusti. Ex præsidiariis, quorum tria millia numero, ducenti residui. Infelicia hæc fata Turcis contra Tekelium suspensionem injecerant, qui victus Constantinopolin ductus est. Vizirius Ibrahim eum in vincula coniecit; Solimannus successor libertati restituit. (y)

LUDOV.
WILH.

§. XII.

A. 1686. expeditionis initio Cæsar Ludovicum Badensem Præfectum Equitatus creavit. (z) Repetenda fuerat hoc anno

Expugnatio
Budæ.

(u) *Theatrum Europ.* Tom. XII. pag. 824. sq.

(x) WAGNER. *Hist. Leopoldi* Lib. IX. p. 662.

(y) Tekelius eodem anno liberatus quo captus. CANTIMIR *Hist. Othomane* Lib. IV. pag. 106. & 112.

(z) *Theatrum Europ.* Tom. XII. pag. 1004.

LVDOV.
WILH.

obsidio Budæ, quam ante biennium infelici successu Cæsareani tentaverant. Carolus Gustavus, Friderici Magni, Marchionis Durlacensis frater, Svevicæ & Franconicæ adduxerat copias. (a) Obsidioni interfuit quoque Ludovicus Badensis; suoque exemplo Cæsareanos fugientes non semel ad pugnam revocavit, ferrea bis glante vulneratus. Urbs die 21. Junii obsideri cœpta, secundo Septembris capta. Quin & arx Budæ paulo post a Ludovico nostro subacta; qui cum octodecim Cæsareanis cohortibus Colozam, Simotorniam, (b) Funfkircham, Dardam, ubi Esseckianum octies mille passuum pontem combussit, (c) Soclofiam, Caposvariam, ubi equus, cui infederat, occisus, expugnavit. (d) Occupatis his in inferiore Hungariæ urbibus, expeditionem mense Novembri finivit.

§. XIII.

Turcæ
pacem
petunt.

Tum denique Sultanus per interpretem suum, Maurocordatum, literas ad Senatus Bellici Præsidem, Hermannum, Mar-

(a) *Histoire des Troubles d'Hongrie* Part. V. Lib. XVIII. pag. 92.

(b) *Ibidem* Part. V. Lib. XX. pag. 312. CANTIMIR *Hist. Othomanne* Lib. IV. pag. 114.

(c) ZEILERI *Hungaria* pag. 358. 476. *Troubles d'Hongrie loc. alleg.* pag. 333.

(d) Expugnationes has urbium pluribus describit Auctor anonymus in *vita Ludovici Badensis* Germanice scripta pag. 9. seqq. & WAGNERUS in *Historia Leopoldi* Lib. IX. pag. 727.

Marchionem Bada - Badensem, ut supra jam annotavi, (e) misit, quibus Cæsari obtulit pacem. (f) Cæsar felici rerum successu, fœdere cum Venetis, Polonis, quin & cum Russis fidentior, bellum continuare decrevit. Tres Marchiones ex Badensium Dometum militaverant Cæsari. Ludovicus Wilhelmus noster, quem Vindobonam ex Hungaria redeuntem Cæsar die 27. Nov. supremum exercitus sui ducem creavit. (g) Patruus ejus Hermannus, inter liberatores Vindobonæ, Campi Marefchallus, Cæsareanorum peditum duxit cohortes; (h) in Gallicis ad Rhenum & Turcicis in Hungaria bellis quoque illustris, Cæsarei Consilii bellici Præses. His Bada - Badensibus Bada - Durlacensis Carolus Gustavus, Friderici Magni frater, annumerandus; qui sexies mille Sævos & Francos auxiliares Cæsari in Hungariam adduxit. (i)

LUDOV.
WILH.

§. X I V.

Insequens annus (1687.) in Hungaricis Annalibus inter feliciores ponendus. Ludovicus Badensis cum Maximiliano,

Victoria
Mohaz.

Tom. III.

B b °

(e) In vita Hermanni Marchionis.

(f) Literas cum Responso Cæsaris vide in *Ottomannische Pforte* Tom. II. Lib. XIV. pag. 367. seqq.

(g) *General - Feldmarschall*. Anonymus in *vita Ludovici Wilhelmi* pag. 14.

(h) *Histoire des Troubles d'Hongrie* Part. III. pag. 261.

(i) *Ibid.* Part. V. Lib. XVIII. pag. 145.

LYDOV.
WILH.

Electore Bavariae, & Carolo Lotharingae Duce die 14. Augusti contra Solymannum, Vizirium Turcarum, Karæ Mustaphæ successorem, octogies mille militum ducem, nobilem illam ad Mohazium, (k) ubi Ludovicus Rex a Solymanno Sultano A. 1526. cæsus fuit, reportavit victoriam, Ludovicianis manibus quasi parentaturus. Castra Turcarum prope Dardam, cis Esseckianum pontem, omnibus rebus instructa, a Cæsareanis direpta sunt. Lævum aciei Christianæ cornu cum Electore tenuerat Ludovicus. Hic cum Piccolomino, quem in auxilium ex cornu suo miserat Lotharingus, opportunum in vicinia locum occupavit, unde prælii fors omnis pependit. Cornu hoc Solymannus aggressus est, sed infelici successu. Elector cum Ludovico audacter versus hostem procedens eum in fugam conjecit. Viginti tria millia Turcarum occisa; bellicus commeatus omnis cum Vizirii tentorio, quod oppido simile, cum castris, tormentis bellicis & Cancellaria Turcica in Christianorum potestatem pervenit. (l) Vizirius per medium Cæsareanorum agmen, temerario, at felici conatu, fuga se recepit Esse-

(k) Vocatur etiam pugna ad Siclos. *Theatrum Europæum* Tom. XIII. p. 10. sq. Oppidum Siclos quatuor milliaribus a Mohazio distitum.

(l) MART. ZEILNERUS in *Hungariæ* Parte I. pag. 270. CANTIMIR *Histoire de l'Empire Othoman* Tom. II. pag. 122. WAGNER. *Hist. Leopoldi* Part. II. Lib. X. pag. 19.

ckium. (m) Victoriæ hujus Christianæ victima non modo Vizi-
rius fuit, sed & ipse Sultanus, Mahometes IV. die 8. Nov. depo-
situs. In locum ejus constitutus est frater Solymannus, qui ex
captivitate quadraginta annorum translatus ad folium.

Tum quoque Josephum, Leopoldi filium, die 9. Dec. folio
suo imposuit Hungarica natio; quæ a Turcica servitute liberata,
hereditarium Domus Austriacæ succedendi jus bona fide agno-
vit. (n) Josephinæ Coronationi Ludovicus noster, ab Hungari-
ca expeditione redux, interfuit Presburgi, ubi Ludos Equestres
in honorem novi Regis instituit. (o)

§. X V.

Expeditione sequentis anni (1688) militiæ pedestris im-
perium Ludovico commissum. Albæ Regalis expugnatio, die <sup>Expedi-
tio Scla-
von.</sup> 8. Maji facta, expugnationi Albæ Græcæ prælusit. Cæsarea-
nus exercitus, LVII. mille militibus Germanicis constans, Hun-
garicis & Croaticis auctus est. Copiarum harum, quæ omnes
ardore plenæ, ductor Ludovicus, sexto Quinc̄tilis pontem apud
Valovariam transivit; prope Butschinum aliquandiu consistens.

Tom. III.

Bb 2

(m) *Hist. de Prince Ragozi* pag. 93.(n) *Hist. d'Emeric Comte de Tekeli* pag. 261.(o) Ludos hos describit Auctor Anonymus *Vitæ Ludovici* pag. 25.

LUDOV.
WILH.

At Marchio noster expedita cum manu per Sclavoniam, (p) Sifacum versus, ad Savum in Croatiam progressus est, ut Croaticis adauctus copiis, per Savum descendens, in Bosniam penetrans trajecto ad Brodam Savo, hanc exercitus partem versus Belgradum duceret; maior dum ejus pars per alteram descenderet. Enimvero ex oppido Sclavoniæ Posslega tormenta bellica secum abducens per montes & valles die 31. Jul. Sifariæ, die 4. Aug. Nardæ, die 7. Siffaci appulit, ubi Croatis associatis militibus flumen Unnam transivit, repulsisque hostibus, qui cum exercitu quindecies mille militum ex altera fluvii ripa confederant; die 15. Castanovizam, dein Jafenewizam, Dubizam, Gradiscam & Brodam expugnavit. Recedentibus autem magis magisque Turcis, qui prælio rem committere noluerant, insignem eorum manum ad Gradiscam assecutus, cecidit. Ad Brodam dein ponte sternens Savum, variis operibus eum ita munivit, ut fluvius, ab hostibus liber, in Cæsareanorum potestate maneret, atque adeo in Bosniam transitus illis omni tempore pateret. (q)

(p) Crediderunt multi, expeditionem hanc Ludovico commissam, ut ob veteres cum Dunewaldo inimicitias seorsim imperaret; sed ille criminatiōnem hanc re ipsa confutavit. WAGNER. *Hist. Leopoldi* Part. II. Lib. X. pag. 55.

(q) ZEILER in *Hungaria* Part. I. pag. 276. *Anonymi Vita Ludovici* pag. 29. seqq.

§. XVI.

Mense Septembri in Bosniae Slavoniaeque confinio, haud Victoria ad Tervenizam. procul Terveniza, novam a Turcis victoriam reportavit Ludovicus. Nuncio enim accepto, Tobolium, exercitus hostilis in Bosnia Ducem, cum quinque millibus Turcarum ad Derventam (Termand) confedisse, veritus, ne munitionibus nondum perfectis, pontem ad Savum invaderent, ipse Turcas aggredi statuit. Impedimentis ergo in alteram ripam trajectis, & peditatu omni ad tuitionem pontis relicto, cum tribus millibus equitum nocte ineunte profectus, prope Tervenizam, Bosniae vicum, quindecim mille Turcas invenit, qui conspecto Christianorum agmine in loco editiore, & natura munito, aciem instruxerant. Ludovicus neque hostium multitudine, quos numero longe inferiores crederat, neque loci iniquitate deterritus, per dumos & fossas suos equites duxit ad pugnam. Piccolominum dextrae, Castellum sinistrae alae praefecit. Hanc magno furore aggressi sunt Turcae, sed bis repulsi, tertioque magna clade affecti; quinque millibus occisis, bis mille captis. Ludovicus ipse sua manu quinque Turcas occidit. Occisos inter fuit ipse Tobolius. Militaria signa numero XXX. hostibus erepta. Castra cum omni bellico apparatu & impedimentis in Ludovici potestatem venerunt. Proelium die

LUDOV.
WILH.

5. Sept. commissum. (r) Ludovicus inde variis Bosniæ urbibus, Banjalucca, Bruffa & Woritzianis faucibus occupatis, exercitum in hiberna deduxit.

Hæc in Croatia, Bosnia, Sclavonia feliciter Badensis dum gereret, alter exercitus, Lotharingo & Bavaro Ducibus, ad utramque Savi ripam a tergo securus, Belgradum usque progressus est. Urbs hæc, vetus Taurunum, nono Augusti obsideri cœpta, sexto Septembris capta; Bosnicæ victoriæ, quam pridie illius diei Ludovicus reportaverat, effectus. (s)

§. X V I I.

Expedi-
tio Bul-
garica.

Novum Martis Turcici theatrum Ludovico Badensi annus 1689. aperuit; quo ille ex Servia in Bulgariam, a Danubio ad Nissavam transtulerat bellum; periculoso conatu, quod Danubius Cæsareani exercitus hucusque fuerat nutritus pater.

Prudentia bellica duas ille sibi paravit victorias; unam prope oppidum Nissam, in Serviæ & Bulgariæ confinio, ad Nif-

(r) Descriptionem hujus prælii dedit Castellus Comes in Literis ad Hermannum, Marchionem Badensem, Vindobonam scriptis, quas *Theatrum Europæum* Tom. XIII. pag. 298. exhibet. Adde MART. ZEILERUM in *Descriptione Hungariæ* pag. 951. WAGNERUM in *Histor. Leopoldi* Part. II. Lib. X. pag. 56. & Anonymi *Breviarium Vitæ Ludovici*, Germanice scriptum, pag. 32. sq.

(s) *Theatrum Europæum* loco alleg. pag. 299.

favam; alteram ad Danubium prope Widdinum, in Valachiæ limitibus.

LUDOV.
WILH.

Bellum, a Ludovico XIV. Galliae Rege A. 1688. Germanis illatum, copiarum Imperialium partem vocavit ad Rhenum. Elector Bavariae & Lotharingiae Dux, cum exercitu ad illas oras sunt missi. Belli Turcici summa Ludovico Badensi commissa est soli, qui novas jam gloriae palmas suo ductu collegit; Croyaci Duce primas post eum bellici Imperii partes tenente. (t) Exercitus nonnisi viginti quatuor millium fuit, quibus ille Turcas, numero & opportunitate rerum multo superiores, proeliis, expugnationibus urbium, transitu fluminum, in Bulgaria profecutus est, fortuna favente.

§. XVIII.

Nissa, quæ & Nessus vel Naissus, versus Hæmum montem, Serviae Civitas est, ad quam die 24. Septembris sanguinolenta pugnata est pugna, quæ ut posset committi, plures præcefferant pugnae. Ludovicus ad Semendriam & Sizonizam usque progressus, Moravam Calendis Augusti transivit. Fine anni extremum Ludoviciani exercitus agmen Turcæ aggressi, graves poenas dederunt; vel occisi, vel in fugam coniecti, quod die 29. Augusti evenit. (n) Postridie illius diei Ludovicus exercitum

Victoria
ad Nissam.

(t) RICAUT *Hist. de l'Empire Ottomann* Tom. III. pag. 207.

(n) MARTINUS ZEILER in *Hungariæ Descriptione* Part. I. pag. 285. *Theat.*

LUDOV.
WILH.

Turcicum omnem, qui Jagodinam inter atque Palanckam in castris munitis Cæsareanos expectaverat, multis millibus eorum interfectis, disjecit, universa castra cum 105. tormentis bellicis multisque vexillis occupavit, atque Nissam versus profecutus est hostem. Ad urbem hanc denique sese fixerant Turcæ, castris ad vicini montis summitatem usque probe munitis. Ludovicus, dextro cornu hostes a tergo in monte aggressus, eos descendere coëgit. Sinistrum in planitie versus Nissavam flumen stetit; eos firmiter expectans. Prælium die 24. Sept. commissum; decretorium sane, quo militaris prudentia Ludovici summum culmen ascendit. Quadraginta ille Turcarum millia cum sedecim millibus armatorum aggressus, tanta arte pugnam instituit, ut post cruentum certamen pulsi loco superiore hostes, in fugam conjicerentur. Ultra decies mille Turcæ hac pugna ceciderunt. Impedimenta, tormenta cum castris & cum urbe Nissa redacta sunt in potestatem Ludovici victoris. (x) Sed & totum Serviciæ regnum victoria hac in Cæsaris potestate firmatum.

In ipso Nissensis prælii ardore Ludovico allatæ sunt literæ, quibus excidium Badæ avitarumque ditionum depopulatio ei nunciata est. (y)

§. X I X.

trum Europæum Tom. XIII. pag. 639. WAGNERUS in *Hist. Leopoldi* Parte II. Lib. XI. pag. 115. sq.

(x) MARTIN. ZEILERUS loco alleg. pag. 286. *Theatr. Europ.* l. cit. p. 864. WAGNERUS pag. 118.

(y) WAGNERUS *Hist. Leopoldi* Lib. XI. pag. 120.

§. XIX.

Tum vero rem majoris consilii animo agitavit Ludovicus; secum deliberans, an versus dives illud Bulgariae emporium, urbem Sophiam, olim *Sardica* dictam, ubi Vizirius castra posuerat, cum exercitu procederet, atque adeo totius Bulgariae dominum constitueret Cæsarem; an versus Danubium rediret, loca munita, quæ adhuc in Turcarum manibus erant, ad Nicopolin usque occupaturus. Posterius hoc prævaluit consilium.

Widdi-
nenfis.

Piccolomino igitur Nissæ præfecto, festinavit Widdinum; ubi novas ad Danubium laureas collegit. Venit eo, videt Turcas & vincit Ludovicus die 6. Octobris, Widdinum expugnat; (z) unoque hoc proelio Bulgariam subigit, Walachiam & Transilvaniam Cæsari aperit. Bulgarica hæc omnium bellicarum expeditionum Ludovici pulcherrima fuit, quam solus ille suo direxit arbitrio; qua Turcicus limes terminatus Nicopoli; Christianus intra sexennium ad milliaria Germanica centum adauctus.

Inter hæc conjuratio contra Ludovicum Badensem detecta est. Exteri quidam voluntarii milites vivum eum, vel mortuum,

Tom. III.

Cc

(z) *Theatrum Europ.* loco alleg. pag. 647. WAGNERUS Parte II, Lib. XI.
pag. 122.

LUDOV.
WILH.

Turcis tradere decreverant. Unus ex conjuratis rem prodidit; reliqui carnificis manu perierunt. (a)

Cæsareanorum in Hungaria exercituum tam stupendi progressus Byzantinam Aulam induxerant, ut de pace reducenda serio cogitaret. Coaluisset ea, nisi inter condiciones primam posuisset Cæsar, Moldaviæ & Walachiaë ut renunciaret Sultanus. (b) Bellum ergo continuatum decennio, nonnisi Carolovicensi pace A.1699. finiendum. Exercitum victorem in Transilvaniaë & Walachiaë limitibus per hiberna Ludovicus disposuit; ipse, contracto herculeis laboribus morbo, Hermanstadium profectus, Carlostadiensem Præfecturam Croatiaë, virtutis suæ præmium, ab Imperatore accepit. (c)

§. XX.

Expedi-
tio Tran-
sylvan.

Mortuus inter hæc Michaël Apafius, Transilvaniaë Princeps; (d) filio Michaële relicto, cui faverat Cæsar. Tekelius, Sultano favente, ambiverat Principatum, & cum XXIV. millium exercitu Transilvaniam A.1690. intravit; stabilemque pedem ibi figere cœpit. At Ludovicus, confirmata superiore Hun-

(a) RINCK *Leben Kayser Leopolds* Part. III. pag. 916. ad annum 1689.

(b) *Hist. des Revolutions d'Hongrie* Lib. IV. pag. 128.

(c) *Theatrum Europ.* loco cit. pag. 649.

(d) Cujus primos regiminis annos exposuit JO. BETLENIUS *Rerum Transilvan.* Lib. IV. & LAURENT. TOPPELTINUS in libello: *Origines & Occasus Transilvanorum* pag. 241.

garia, cum dimidio militum numero intra mensis spatium omni Tekelium Transilvania expulit. (e) Clausenburgi Provinciæ Statuum convocavit Comitia, in quibus proscripti sunt Tekelii affecæ, qui in Walachiam fugientes, Turcarum & Tartarorum copiis adaucti, nova irruptione in Transilvaniam facta, apud Cronstadium repulsi, ad Walachos redire coacti sunt. (f)

Ludovico apud Transilvanos hærente, Vizirius Nissam, Widdinum, Belgradum rursus in Turcarum potestatem redegit, atque adeo expeditioni hujus anni imposuit finem, favorabilem Turcis; apud quos Kiuperlii, Vizirii nempe principis nomen, ab aliquo tempore genti pergratum, successibus his multo gratius evasit. Tali sub Vizirio Turcici Imperii gloria restauranda videbatur. Spes fuit adaucta, cum brevi post, mortuo Sultano, (g) Vizirius auctoritate sua successorem ei dedisset Achmetem II. fratrem defuncti; hebetis ingenii Principem, quem pro lubitu suo se recturum speraverat. Kiuperlius ergo omnes Imperii Turcici vires intendens, a Tekelio consiliis & armis adjutus, una A. 1691. expeditione unoque proelio omnem Hungariam Cæsari se ereptu-

Tom. III.

Cc 2

(e) CANTIMIR *Hist. Othomanne* Lib. IV. pag. 185. WAGNERUS Lib. XI. pag. 140.

(f) ANTON. MARIA DEL CHIARO *Istoria delle Moderne Rivoluzioni della Valachia* Part. II. Cap. VI.

(g) Solimannus III. die 22. Junii 1691. decessit.

LUDOV.
WILH.

rum speravit. Centies mille armatorum exercitus, eo duce & auspice, apud Belgradum Julio mense confedit.

§. XXI.

Victoria
ad Salan-
kem.

Ludovicus cum sexaginta sex mille Christianis ad Petri-
varadinum confidens, versus Salankemenum progressus, ab ho-
ste deceptus est. (h) Vizirius enim celeri itinere castra ejus præ-
tergressus, Petri-varadinum inter & Ludovicianum exercitum me-
tatus est castra, ad Danubii ripas; ut omni com meatu, terra ad-
vehendo & aquis, intercluderet hostes. Astuto consilio respon-
dit eventus. Legio tota Buquoii, multis cum supplementis legio-
num, 250. com meatuum carri, ut & centum onerariæ naves a
Turcis intercepti sunt; qui successibus his exercitum Christia-
num quod inclusum tenerent, audaciores sunt facti. (i)

At Ludovici Badensis animus infractus & constans ex an-
gustiis his erumpere & per Turcarum cadavera militibus suis viam
aperire decrevit. Aperuit eam per cædes & strages. Turcæ,
dextro Christianorum cornu fuso, victoriam per bihorium te-
nuerunt. Reduxit eam cornu finistrum, Ludovico ducto-
re tandem hostes prosternens; tanta cum virtute & fortitudi-

(h) CANTIMIR *Hist. d'Othomane* Lib. IV. pag. 214.(i) RICAUT *Hist. de l'Empire Othomann* Tom. III. pag. 246. sq.

ne, ut in omni hoc bello nunquam; in alio vix unquam fuerit acrius certatum.

Pugnæ tam memorabilis dies fuit 19. Aug. a tertia hora usque ad noctem. Ultima ante noctem favit Christianis. Tormenta bellica 158. & decies mille tentoria erepta sunt Turcis: Turcarum qui in prælio vel cæsi, vel vulnerati sunt, numerus ad vicena millia ascendit. (k) Vizirius & Seraskierius alique duces magno numero perierunt. (l)

§. XXII.

Cæsar, Ludovico gratulatus victoriam, summum exercituum suorum Imperatorem (m) eum constituit; (n) quæ bellicarum dignitatum suprema, paucis ante ipsum collata. Piccolominus a Ferdinando III. Imp. eam accepit. Post eum Cæsareos exercitus Campi - Marechalli Generales, ut vocantur, duxerunt, ad annum usque 1664, quo Montecuculus, reportata ad St. Got-

LUDOV.
WILH.

Ludovi-
cus Ge-
neralis
Locum-
tenens.

Cc 3

(k) RICAUT loco alleg. pag. 247. Turcarum jacturam generatim ad 25000. computat. Ludovicus Badensis in Epistola ad Budæ præfectum, d. 21. Augusti scripta, 9000. cæsorum, totidem vulneratorum computavit. LONDORPII Actorum Tom. XVIII. pag. 140.

(l) CANTIMIR Lib. IV. pag. 214.

(m) General-Lieutenant.

(n) Literæ datæ die 27. Aug. 1691.

LUDOV.
WILH.

hardi Fanum contra Turcas victoria, sublimi eodem axioma or-
natus est. Montecuculio mortuo, Carolus IV. Lotharingæ Dux
& Ludovicus Badensis apicem hunc bellicorum honorum sub eo-
dem Leopoldo obtinuerunt. Successor ejus Josephus Cæsar, re-
portata apud Taurinos A. 1706. a Gallis victoria, Eugenium, Sa-
baudiæ Principem, eadem militari dignitate decoravit. Confan-
guineum hunc suum heroem sedecim annis præcessit Ludovi-
cus, ætate & honoribus prior; bellica prudentia & virtute
æqualis.

Nec immemor uxoris Ludovici nostri fuit Cæsar Leopoldus, qui prælio vix finito ex vexillorum, Turcis ereptorum, numero ei duo transmittit, ut in Domo Badensi tam gloriosæ victoriæ fervarentur monumenta.

Historiam hujus pugnæ Ludovicus victor ad Cæsarem, ad Electorem Brandenburgicum, & ad Præfectum Budæ perscripsit. (o) Eadem celebrata est nummo, quem inter Badenses exhibemus.

§. X X I I I.

Fructus
victoriæ.

Broda & Gradisca ad Savum, Lipa ad Marosiam, victoriæ præmia, ex ditioe Turcarum transferunt ad Cæsarem. Hac clade Tekelius magnis excidit aufis; pila inconstantis fortu-

(o) Extant narrationes hæ in LONDORPII *Actis* Tom. XVIII. pag. 140. & in *Theatro Europæo* Tom. XIV. pag. 5.

næ; faventem quam habere cum crederet, adversam expertus est; nunc Cæsari, nunc Turcis suspectus. (p)

LYDOV.
WILH.

Ante proelium, proeliique initio Vizirius ei non modo Transilvanicam Daciæ, sed & Hungaricam Pannoniæ promiserat coronam. (q)

Turcæ fuga se receperunt Belgradum. Ludovicus post tam cruentam victoriam milites suos Petrovaradinum reduxit; Hungariam Cæsari servasse contentus. Mense Septembri, Danubio transito, versus Tibiscum perrexit; Varadinum Majus obsedit; mense Novembri arctam obsidionem commutavit in laxam. Urbs die 3. Jun. anni sequentis in Cæsareanorum manus pactione pervenit. (r)

§. XXIV.

Annus, qui tot victorias secutus est, (1692) minus fer-
vidus fuit. Perpetuæ in Aula Turcica in bellicis & civilibus re-
bus mutationes, Byzantina incendia, Sultani inertia, Martis re-
tardarunt ardorem.

Expedi-
tio
A. 1692.

Languorem hunc Turcici exercitus ne in commodum suum verteret Badensis, graves in Hungarico Christianorum exercitu

(p) *Histoire d'Emeric Comte de Tekeli* pag. 331.

(q) *Histoire des revolutions d'Hongrie* pag. 139.

(r) *Anonymi vita Ludovici* pag. 83.

LUDOV.
WILH.

graffantes morbi & valetudo Marchionis adverfa, impediverunt. Utraque pars lassata bello, cogitavit de pace, pro qua conficienda operam suam Britanni Batavique apud Turcas impenderant.

Ludovicus, Danubio relicto, ad Tibiscum progressus, paulo post Tibisco & ipsi valedixit Hungariæ, Vindobonam mense Octobri contendens. Cæsar anno sequente eum misit ad Rhenum, ut suum & Imperii exercitum contra Galliam duceret, atque adeo proprios Badæ suæ defenderet lares.

§. X X V.

Honores
a Cæsare
delati.

Ludovicus honoribus & beneficiis a Cæsare cumulatus, bellico consilio A. 1693. Vindobonæ habito, Majo mense, interfuit. Post discessum ejus allata est Aurei velleris torques, quam Carolus II. Rex ex Hispania Ludovico nostro transmissit. Missus regius eum in itinere secutus est. Eugenius Sabaudia Princeps, qui Ludovicum comitatus est, torquem collo ejus appendit. (s) Cæsar ei Burgoviæ Marchiam habitandam regendamque concessit. (t) Bada cum Castro & maxima Marchiæ parte in ruinis jacebat, A. 1689. combusta. Exercitus Hungarici Imperium Croyaci Dux suscepit, successor Ludovici, qui in periculosa illa,
ad-

(s) *Theatrum Europ.* Tom. XIV. pag. 446.

(t) *Ottomannische Pforte* Tom. II. pag. 621.

fed gloriæ plena Hungarici Martis alea, summa cum gloria duo-
lustra transegit; recuperator & restaurator Hungariæ; cujus li-
mites ultra centum milliaria Germanica ad Transilvanos usque
adauxit. Verum enimvero Ludovicianæ gloriæ Danubius fuit
faventior quam Rhenus. Sed fata novum hoc ei destinaverant
belli theatrum.

LUDOV.
WILH.

§. XXVI.

Anno superiore jam Circuli Svevici Ordines, literis ad Dux belli
ad Rhe-
num, Imperatorem scriptis, Ludovicum Badensem ab eo belli ducem
petierunt. Petito invitatus tandem annuit Imperator; Ludovicum,
Turcarum flagellum, ab Hungarico exercitu ægre dimittens. Ad-
dita conditio, ut ad Danubium quamprimum rediret atque victri-
cia contra Turcas arma porro proferret. Ludovicus quoque or-
dinatis Sveviæ rebus A. 1693. rediisset in Hungariam, nisi Sveviæ
& Franconiæ Ordines, repetitis a Cæsare precibus, obtinuissent,
ut Gallorum consiliis invigilaret ad Rhenum. (u) Enimvero Lu-
dovicus noster die 13. Febr. Vindobona profectus, suscepto in Bo-
hemiam itinere conjugem suam Schlackenwerdam comitatus est.
Inde Noribergam se contulit, ubi Daniæ Regis, Monasteriensis

Tom. III.

D d

(u) *Theatrum Europæum* Tom. XIV. p. 307. 446. ubi literæ quoque Ordinum
Sveviæ ad Ludovicum perscriptæ occurrunt; quibus ad defendendam
communem patriam submissis precibus eum invitarunt.

LUDOV.
WILH.

Episcopi, Marchionis Baruthini, Principis Oetingensis, aliorumque Principum legati confluerant; cum Ludovico de belli gerendi ratione communicaturi consilia. Norimberga ille profectus est Ulmam, ut ibi cum Sveviæ Ordinibus quoque de belli ratione tractaret. (x) Vallum & aggerem jam agitaverat animo, quibus Germaniam tegeret.

§. XXVII.

Vallo te-
git Ger-
man.

Vallum nempe duxit a Rheno ad Nigram Silvam atque Heilbronnā usque, ubi tanta arte castra posuit, ut dextra & sinistra eorum pars, in collibus posita, bellicis instructa tormentis, aditus omnes præcluderent; atque adeo exercitus mediocris, numerofo & audacissimo hosti inexpugnabilis esset.

Galli ad Philippopolin mense Majo, Lorgio duce, Rhenum transgressi, Heidelbergam obsederunt; quam urbem Heidersdorffius, Cæsarei & Circuli Franconici exercituum Præfectus, cum expedita manu infederat. Ludovicus literis die 16. Maji scriptis, ad strenuam defensionem eum hortatus, promptum ei promisit auxilium. At triduo post urbs cum castro in hostium manus pervenit. Heidersdorffius, dignitatibus spoliatus, morte scelus expiavit. Urbs flammis deleta. (y) Lorgius inde

(x) *Ibid.* pag. 447.

(y) *Theatrum Europ.* loco alleg. WAGNERUS *Histor. Leopoldi* Tom. II. p. 251.

versus Ludovicum progressus est, ut eum vel ex castris suis depelleret, vel ad proelium ineundum adigeret. Sed neutrum evenit. Ter repulsus a transitu Neccari, in Wirtenbergicum Ducatum & in Stratam Montanam effudit se Lorgius, pluribusque oppidis captis tributa imperavit.

LUDOV.
WILH.

§. XXVIII.

Delphinus inter hæc novis cum copiis ex Flandria advenit; Lorgianas aucturus. Junctio ad Neccarum facta die 25, Julii. Ludovicus & ipse augmentum copiarum die præcedente acceperat; a Saxone Electore & Landgravio Hasso-Cassellano adductum. Ludovici castra prope Heilbronniam stabant semper invicta. (z) Elector dextrum, Landgravius sinistrum cornu, Badensis mediam aciem tenuit. Delphinus in castris his aggressurus Badensem die 2. Aug. Nicro trajecto, suos eduxit ad pugnam. Sed omnia vel natura vel arte tam bene fortiterque deprehendit munita, ut mutato consilio sine pugna recesserit. (a) Pars Galli-

Delphinum re-jicit.

Tom. III.

D d 2

Cusus ea occasione nummus tristitia urbis fata repræsentans; quem exhibet LOON *Histoire metallique des Pays bas* Tom. IV. pag. 124.

(z) Castrorum situm, æri impressum, exhibet Auctor *Theatri Europ.* Tom. XIV. pag. 454.

(a) Annotat FEUQUIERES in *Commentariis suis* p. 114. in eo peccasse Lorgium, quod e regione oppidi Lauffen oppugnaverit castra Badensis, ubi

LUDOV.
WILH.

ci exercitus in Belgium, pars in Italiam missa. Cum reliquis triginta millibus Lorgius ad Kuppenhemium oppidum, haud procul Rastadio, confedit. Badensis de hostium reditu certior factus, relictis prioribus castris, Nicrum transivit, atque Heidelbergam, quam initio anni occupaverant hostes, ceterisque oppidis receptis, Silvæ Nigræ aditum Lorgio præclusit, atque Mazelium, qui cum valida Gallorum manu ad occupandam Tubingam fuerat missus, rejecit. Lorgius paulo post exercitum in hiberna cis Rhenum deduxit. Magna gloriæ Ludovici nostri accessio; quod exercitus, imminentes Germaniæ, ipse copiis longe numero inferior, repressit, rebusque infectis in Alsatiam redire coëgit. (b) Tantam Ludovicus castra metandi scientiam præ aliis belli ducibus, possedit, ut Turcæ & Christiani eam non semel mirati sint.

§. XXIX.

Confilia
de suc-
cessione
Hispan.

Hæc dum aguntur ad Rhenum, Ludovicus XIV. imminentem Hispaniæ Regis improlis prospiciens mortem, suis jurebus invigilans, de dissolvendo, quod præcipui Europæ Proceres

munitissima erant. Addit, eum vel ad Wimpfensam vel ad Neccari Ulmam Neccarum flumen debuisse trajicere, ut a tergo Badensem invaderet; a qua parte castra ejus minus fuerant munita.

(b) QUINCY *Histoire militaire de Louis le Grand* Tom. II. p. 653. sqq. *Theatrum Europ.* & WAGNERUS locis allegg. RAPIN THOYRAS *Histoire d'Angleterre* Tom. XI. p. 196. BURNET *Histoire d'Angleterre* Tom. II. p. 110.

adversus eum contraxerant, foedere cogitavit. A. 1693. singulis
 foederatis æquas pacis conditiones ostentans, inter alia obtulit, ut
 stabiliendæ Belgarum securitati, Belgicæ Hispanorum provin-
 ciæ, extincto sine mascula prole Carolo II., ad Electorem Bava-
 riæ, qui illas tum rexerat Præses, devolventur; Austriaca si
 consenserit Domus. (c) Consilio hoc Bavarus alienandus a Cæsare;
 Anglus in Galliæ partes perducendus credebatur. (d) In
 Aula Hispanica gliscebant tum duæ factiones; quarum una, au-
 ctore Portocarrerio Cardinali, Austriacum Principem, altera, cu-
 jus caput Regina mater, Electoris Baviariæ filium, Josephum
 Ferdinandum, Carolo II. successorem destinabant. Wilhelmus III.
 Angliæ Rex, una cum Foederatis Belgis pactione A. 1689. pro
 Austriaco se declaraverat Principe. (e) Periculum erat, ne An-
 glus & Batavi mutarent sententiam.

LYDOV.
 WILM.

§. XXX.

Pæcavendæ rei Cæsar Ludovicum Badensem A. 1693. in
 Belgium Angliamque ablegavit, qui sub specie consiliorum de
 Ludovi-
 ci iter in
 Angliam.

Dd 3

(c) *Memoires & Negociations de la Paix de Ryswick* Tom. I. pag. 41.

(d) LARREY *Histoire d'Angleterre* Tom. IV. pag. 732.

(e) *Memoires & Negociations secretes du Comte d'Harrach* Tom. I. pag. 27. seqq.

Fœdus Leopoldi Imp. cum Foederatis Belgis & Wilhelmo III. Rege

LVDOV.
WILH.

bello, focios confirmaret in foedere atque Cæsareæ Domus in Hispaniam Belgiumque Hispanicum assereret jura. Occulte rem tractari voluit Cæsar, ne Regina Hispaniæ, detecto consilio, fortius Bavari causam urgeret. (f) Ludovicus noster die 20. Dec. venit Bruxellas & per octiduum cum Electore versatus, Calendis Januarii Hagam Comitum abiit, navi vectus cursoria, quam Belgii Fœderati Ordines ei miserant in occursum. Cum his per quadriduum de rebus, ad Cæsarem pertinentibus, deliberavit, indeque ad Cantii litora Gravesandam translatus, a loci magistratu exceptus, postridie, Cotterelio equite, a Rege ad eum obviam misso, Londinum intravit; ibique in Regio Palatio, quod in adventum ejus adornari Rex jusserat, hospitio exceptus est. Kensingtonii cum Wilhelmo III. magno illo politicarum & bellicarum rerum Magistro, de successione Hispanica; de rebus ad Imperium Germaniæ spectantibus, multos longosque habuit sermones. Nemo non credidit, ad ineundas modo belli, contra Gallos gerendi, rationes cum Rege, atque communicandi hac super re consilii sui causa in Angliam advenisse Ludovicum. (g) Hic honoribus & muneribus cumulatus, a Rege die 23. Januarii

A. 1689. initum, quo de Hispanica quoque successione tractatum, exhibet Du MONT *Corps Diplom.* Tom. VII. pag. 229. & 241.

(f) *Memoires & Negociations du Comte d'Harrach* pag. 40.

(g) LARREY loc. alleg.

Kensingtonio discessit, atque in Belgium redux, Vindobonam contendit, ut de negotii sibi commissi successu Imperatorem doceret.

LUDOV.
WILH.

§. XXXI.

Londinense hoc Marchionis iter Anglorum Historici non parum extollunt; Angliæ suæ gloriosum ducentes, quod Imperator, inter Europæ Proceres dignitate primus, tanti fecerit Regem suum, ut Ludovicum, Principem natalibus clarum, quo majorem belli ducem illa ætas non viderat, ipsi mitteret legatum. Unde mira animorum alacritate a summis infimisque susceptum, omnibus officiorum generibus profecuta est natio. (h) In adventum ejus cufus est nummus, in cujus parte adversa Wilhelmus Rex conspicitur ante portam palatii, capite adaperto, pileum manu tenens & Ludovico adveniēti porrigens dextram. E longinquo fatellites Regis, cum inscriptione: RECEPTIO BADENSIS LONDINI. Stat femina, digito labia premens; ad cujus pedes Imperii Angliæque Regni comparent insignia, cum Epigraphe: JUNXIT LIBERTAS, AUXIT SECRETUM X. JAN. 1694. Inter Badenses nummum hunc suo loco exhibemus.

Celebratum ab Anglis.

(h) LARREY loc. cit. RAPIN THOYRAS *Hist. d'Angleterre* Tom. XI. p. 196.
BURNET *Hist. d'Angleterre* Tom. I. p. 124. *Histoire de Guillaume III.*
Tom. II. pag. 54.

LUDOV.
WILH.

§. XXXII.

Ludov.
Rhenum
transit.

Redux ex Anglia Ludovicus Heilbronnæ & Wirtenbergicum Aspergæ Castrum novis munimentis instruxit; continuo inter se vallo hæc loca conjungens, a Wirtenbergicis terris ut Gallos arceret. Hi sub Lorgio Marefchallo (i) ad Philippopolin undecimo die Junii Rhenum transgressi, ad Bruchsaliam & Grabam castra posuerant. Inde Wislochium delati, occupato Ladenburgo, Neccarum transferunt, in Stratam Montanam irruptionem facturi.

Badensis, collecto ad Sonthemium exercitu, insecutus est hostes; quos assumtis ad Wislochium Saxonis copiis, impetu inopinato opprimere studuit. Sed Lorgius, post velitationes aliquot, Junii fine, se in Palatinatum recepit. Ludovicus autem e regione Philippopolis & paulo post ad Durlacum confedit, novisque copiis auctus, ipse Rhenum transire decrevit. Simulato diversis in locis transitu hostibus illudens, die 15. Aug. tribus leucis supra Schreckam copias traduxit atque ad Hagenbacum posuit castra

(i) RINCKIUS in *vita Leopoldi Imp.* pag. 1083. aliique Scriptorum Germani Delphinum hoc anno cum Lorgio militasse scribunt; sed silent Gallici Scriptorum, Quincius, Hodius, & ipse Auctor *Theatri Europæi* &c. qui Lorgii & Ducis de Joyeuse, Marefchallorum, modo faciunt mentionem.

castra ad Rhenum; (k) imperatis per Alfatiam tributis. Subito incremento autem quum cresceret Rhenus, reditu ne intercluderetur, in Germaniam cum exercitu rediit die 22. Sept. (l) eo ipso nimirum tempore, quo hostes eum aggressuri Lauterburgum accesserant. (m) Transitus hic Rheni, quem felicibus auspiciis Ludovicus suscepit, a Batavis celebratus est nummo, in quo representatur victoria, inter Rhenum, Danubium Mosamque consistens, addita inscriptione: PETROWARADINO LIBERATO, HUYO RECEPTO, RHENO TRAJECTO.

LUDOV.
WILH.

§. XXXIII.

Continuatum anno sequente bellum ad Rhenum. Ludovicus cum Ordinibus Sveviæ Franconiæque de modo gerendi deliberavit Noribergæ. Paulo post Stutgardiam & Heilbronnam adivit, novis munitionibus & convectis com meatibus Sveviæ ut securitati prospiceret.

Expedi-
tio A. 1695.

Tom. III.

Ee

(k) Creditur id intendisse Ludovicus, ut, Gallis interclusis, Argentorati obfessionem aggredereetur. RINCKIUS in *vita Leopoldi Imp.* Tom. III. pag. 1083.

(l) QUINCY *Hist. militaire de Louis le Grand* Tom. III. pag. 29. seqq. *Theatrum Europ.* Tom. XIV. pag. 597. RAPIN THOYRAS *Hist. d'Angleterre* Tom. XI. p. 202.

(m) DE LA HODE *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 132.

LUDOV.
WILH.

Lorgius die 5. Junii Philippiburgi denuo Rhenum transivit; Bruchsaliam inter & Brettam castra metatus; Stratam vastaturus Montanam. Baruthinus Marchio, adversam inter Ludovici valetudinem, collecto ad Heilbronnæ exercitu Cæsareo, in castris ad Sinshemium confedit. Advenit die 10. Junii Ludovicus Guntzburgo, ex morbo languescens, atque accersitis Hassiacis & Brunsvicensibus copiis, quum 50000. armatorum numerum compleisset, Neccarum prope Gemundam transivit, ad pugnam ut alliceret hostes. Hi proelium evitantes versus Heidelbergam recesserunt, atque Rheno die 22. Julii ad Manhemium trajecto, insignem copiarum partem in Flandriam ablegarunt. Badensis quoque magnam militum manum foederatis, Namurecum obsidentibus, in auxilium misit. Quominus tamen Rhenum transiret, frequentes hostium stationes impediverunt. Ita reliqua anni pars, nulla re gesta, transivit. (n)

§. XXXIV.

Ludovicus Rhenum transit,

EXERCITUM Gallorum Rhenensem A. 1696. ægrotante Lorgio Choiseulius, Franciæ Marschallus, duxit; qui ad Philippibur-

(n) QUINCY *Hist. militaire de Louis le Grand* Tom. III. pag. 156. seqq. *Theatrum Europ.* Tom. XIV. p. 754. sqq. DE LA HODE *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 172. WAGNERUS *Hist. Leopoldi* Tom. II. p. 288.

gum die 30. Maji Rhenum transiens, Brettam petiit, qua Ludovicus suum duxerat vallum.

LUDOV.
WILH.

Hic collecto exercitu, reliquas dum expectat copias, (o) inter Sintzhemium, Eppingam & Stebacum, Brettenfis Præfecturæ loca, confedit, castraque tanta arte munivit, ut Choisefilius, qui jussu Regis sui foederatos aggredi debuerat, re infecta ad Philippiburgum, unde venerat, retrocesserit. Ludovicus, aucto incrementis exercitu, quum ad defensionem valli Thungium Comitem reliquisset, ultimo Augusti prope Moguntiam Rhenum trajecit; assumtoque Hassiæ Landgravio, qui cum copiis ex Belgio advenerat, Neostadium ad Hardam contendit; ad quod oppidum, Spiram versus, confederant Galli; ab obsidione Philippiburgi & Landaviæ exclusuri foederatos. (p) Ludovicus castris Neostadium inter & Haselocum, e regione hostium positus, Hardam, vicinum Neostadio Castrum expugnavit. Consilium ejus fuerat, hostes intra munimenta invadere, eumque in finem injunxerat Thungio, ut ex superiore Rheni parte impetum in Alsatiam faceret, hostes, divisis copiis pugnantes, ut facilius opprimeret. Sed Galli, depulso aliquoties Thungio, tanta constantia Rheni ri-

Tom. III.

E e 2

(o) Exercitus Germanicus hoc anno sexaginta sex millium esse debuerat; sed vix dimidium hujus numeri complevit. DE LA HODE Tom. V. p. 188.

(p) Philippiburgi obsidionem animo tum agitate Ludovicum, tradit quoque RAPIN THOYRAS *Hist. d'Anglet.* Tom. XI. pag. 281.

LVDOV.
WILH.

pas tutati sunt, ut spe victoriæ abjecta Badensis, cum Gallorum castra per dies aliquot oppugnasset tormentis, reditum pararet trans Rhenum; quem ad Wormatiam die 7. Oct. transivit. (q)

§. XXXV.

Dux
exercitus
Circular.
Imp.

A. 1697. quinque Circuli, Rhenanus superior atque inferior, Franconicus, Svevicus, Westphalicus, inito Francofurti adversus Gallos foedere, supremum copiarum suarum ducem, Cæsaris consensu, Ludovicum crearunt, literisque, die 24. Jan. & die 8. Februarii ad eum datis, summam belli & convocandi jus ei tribuerunt. Delatum sibi munus lubens Ludovicus suscepit, literisque, die 28. Martii scriptis, Ordines monuit, ut quæ de cogendo milite Francofurti decreverant, celeriter executioni manderent; (r) quod tamen non factum.

Expeditionis hujus anni initio cum copiis suis ad Bruchsaliam confederat Badensis, quum Choisellius Marechallus, supremus Gallici exercitus Dux, die 3. Julii prope Fortalitium Ludovici Rhenum transfiret; Kuppenhemium inter & Rastadium castra metatus. Prope Muckensturmium oppidum, in hostium conspectu, foederati quoque sua castra locarunt. Galli, proelium decli-

(q) QUINCY *Hist. militaire de Louis le Grand* Tom. III. pag. 230. seqq. *Theatrum Europ.* Tom. XV. p. 13. RINCK in *Vita Leopoldi* Tom. III. p. III6.

(r) *Theatrum Europ.* Tom. XV. p. 225. sq.

nantes, mutatis aliquoties castris, sine denique Augusti trans Rhenum redierunt.

LUDOV.
WILH.

§. XXXVI.

Inter hæc Ludovicus Marchionem Baruthinum & Thun-
gium Comitem cum parte copiarum ad Wiselochium collocave-
rat, atque Moguntiaë die 24. Aug. transiverat Rhenum, Ebern-
burgi ad Navam Castrum obsidionem facturus. Ex Castro hoc Gal-
li, durante bello, frequentes fecerant eruptiones, atque fœdera-
tis, in Belgium a Rheno superiore euntibus redeuntibusque, in-
tulerant damna. Die octavo Septembris incepta obsidio. Ca-
strum post vigesimum diem fœderatis traditum, eodem profus
tempore, quo de induciis Cæsarem inter Galliaëque Regem Ris-
vici initis, Ludovico nuncius advenit. Reductæ trans Rhenum
fœderatorum copiae. Choiseulius, qui observando Ludovico Pfe-
dershemium accesserat, in hiberna discessit. (s)

Ebern-
burgum
expu-
gnat.

Cunctatio Circularum, tardus militum ad expeditionem ad-
ventus, præcipuorum belli apparatus defectus, ducum dissen-
sus, impedimenta fuerunt, quæ Ludovici ad Rhenum retarda-
runt progressus; (t) id quod paulo ante Carolo Lotharingo quo-

Ee 3

(s) QUINCY *Hist. militaire de Louis le Grand* Tom. III. pag. 313. sq. *Theatrum Europ.* Tom. XV. pag. 130.

(t) *Vita Josephi*, Lipsiæ edita, 1712. p. 46.

LYDOV.
WILH.

que evenisse comperimus; qui rebus maximis quoque alibi gestis, exercitum Imperii adversus Gallos ducens, partam bellica virtute gloriam fere ad Rhenum amisit. (u) Servatæ tamen Sveciæ & Franconiæ laudem Hungaricæ gloriæ Ludovicus adjecit.

§. XXXVII.

Pax Ris-
vic.

Ad Tractatus ille pacis, Risvici institutos, Carolum Ferdinandum de Plittersdorf ex Aula sua misit legatum, (x) qui, libello die 17. Sept. conciliatoribus Pacis oblato, præter Spanheimensem Comitatum, Præfecturas Beinheim & Grevenstein, petiit quoque, ut restituantur Marchioni omnia feuda, quæ feudalis Curia Badensis variis trans Rhenum Nobilibus hucusque concesserat; ut & ea, quæ in insulis Rheni, vel ex alterutra parte fluminis, per munitiones Castris Ludovici, aliove modo a Marchicis terris abrupta. Præterea in Luxemburgico Ducatu Rodemacheræ Dynastiam cum reliquis, ad eam pertinentibus, repetiit Marchio. Has, ut & Germanicas terras, Instrumento Pacis Hispanico (y) Germanicoque (z) recepit. Sed, quam petierat, damni reparationem obtinere non potuit.

(u) BASNAGE *Annales des Provinces Unies* Tom. II. pag. 891.

(x) Credentiales, quas vocant, Plittersdorfio a Marchione datæ Muckensturmii d. 18. Jul. extant in *Memoires & Negociations de la Payx de Rysvic* Tom. III. pag. 411. Postulata Badensia leguntur ibidem p. 282.

(y) Art. X.

(z) Art. XIV.

§. XXXVIII.

Durante ad Rhenum bello inter Polonici folii vacantis Candidatus folii Polon. Candidatos quoque Ludovicus comparuit, quem, ob magnitudinem rerum in Hungaria gestarum, per plures dignissimum reputabant, qui Sobieskio succederet; victor terrorque Turcarum. Inter conditiones Regis eligendi hæc quoque fuerat, ut debita militibus stipendia ab eo solverentur. Tanto oneri ferendo impar erat Ludovicus, qui bellicis expeditionibus privatas suas opes exhauferat. Nec defunt, qui perhibent, Brandenburgicum Electorem Fridericum, Borussiae inter Reges primum, omnes sumtus in electionem faciendos obtulisse Ludovico, si Polonicam ei promotus ad folium promitteret Borussia. (a) Sed & Daniæ Regem apud Poloniae Magnates pro Ludovico nostro eligendo laborasse, temporis illius Acta dubitare non sinunt. Nec deerat commendatio Cæsaris. In scriniis Badensibus litteræ supersunt, quas Leopoldus die 27. Maji ad legatum suum in Polonia, Episcopum Passaviensem, perscripsit, ut si Poloni Jacobum Sobieskium, Carolum Lotharingum, & Neoburgi Ducem, quos prius commendaverat, corona excluderent, commendaret Ludovicum.

(a) *Histoire d'Auguste II. Roi de Pologne* Tom. I. p. 74. sq.

LVDOV.
WILH.

§. XXXIX.

Spe sua
excidit.

Enimvero ex Magnatibus Polonicis Ludovico nostro ad-
hæferunt non pauci. Sed plerorumque oculos in se converte-
rant Contius Princeps & Elector Saxonæ. Electionis die divisa
inter eos cum essent eligentium suffragia, Castellanus Culmenfis
cum reliquarum factionum, quæ spe omni exciderant, legatis
tractavit, ut accessione sua Saxonis causam redderent victricem.
Tum vero Brandeburgicus bis centies mille thaleros, in usum Ba-
densis ante destinatos, Castellano numeravit, ut ad promoven-
dam Saxonis electionem distribuerentur. Ejus exemplum reli-
qui legati secuti sunt. Contiani nihilominus prævaluerunt. Sa-
xonici ergo, quibus nullum aliud prorogandi remedium super-
erat, electioni denique se renunciaturos professi sunt, idem si fa-
cerent Contiani. Magnus coronæ Thesaurarius ad Saxonicos
conversus, Ludovicum nostrum Regem proposuit. Neutri parti
arrisit sententia. Bifida insecuta electio; aliis Contium, aliis Sa-
xonem eligentibus, qui denique solium conscendit. (b)

§. XL.

(b) *Histoire d'Auguste II.* loco alleg. pag. 112. 115. 119. GOTFRIDUS LENG-
NICH *Historia Polona* pag. 278. JO. DAN. CRAMERUS in *Commenta-
riis rerum memorabilium annorum 1694-1698.* p. 176. sq.

§. XL.

Germania, Risvicensi pace quiescens, de Kehlæ muni-^{Muni-}mento, Marchioni nostro concedendo, in Comitii tractavit. An-^{ment.}no præcedente jam delegatis Ordinum, Hagæ Comitum pacis causa agentibus, per legatum suum Plittersdorffium die 21. Oct. propofuerat Ludovicus, ut in compensationem damnorum & præmium laborum ab Imperio Kehla ipsi relinqueretur. Legati Ordinum, petitionem justam arbitrati, legatis Cæsareis rem fortiter commendaverant. A. 1698. die 30. Martii petitum suum in Comitii Ludovicus repetiit. (c) Nassovio-Saræpontani Comites quidem, intellectu Badensis consilio, intercesserunt die 18. Julii, asserentes, Kehlæ munimentum in agro vici Kehlæ fuisse a Gallis exstructum. Kehla vicus, munimento vicinus, quatuor dominos habet, Badensem Marchionem, Nassoviæ Principem, Civitatem Argentinensem Nobilesque Bœcklinos. Nassovii partem Bœcklinis dederunt in feudum. Nassoviorum portio ad eos pervenit cum Lahra, cujus, ut & Malbergæ Dynastiæ possessores fuerunt conjunctim Badenses, qui alternatim cum Nassoviis de feudo hoc investiverunt, donec A. 1629. decreta divisio, vi cujus Malberga & feuda Malbergica,

Tom. III.

Ff

(c) Acta hæc extant in FABRI *Staats-Cantzley* Tom. IV. Cap. IX. pag. 480. sq. adde *Theatrum Europ.* Tom. XV. pag. 393.

LYDOV.
WILH.

ad Bada-Badenses; Lahra & feuda Lahrensia ad Saræpontanos pervenerunt. (d)

§. X L I.

Badensi-
bus cedi-
tur.

Factum tamen est Imperii decretum die 22. Dec. quo Ludovico Kehlæ munimentum, feudi nomine ab Imperio concessum est, ea conditione, ut masculis ejus heredibus extinctis, ad Imperium reverteretur. Cæsari atque Imperio reservatum est præfidii jus, additumque, ut pacis Westphalicæ & Risvicensis sanctiones in munimento hoc observet Ludovicus, liberumque adeo religionis exercitium præfidariis relinquat. (e) Sententiam Comitiorum Cæsar firmavit A. 1699. die 7. Martii. Munimentum paulo post traditum Marchioni, qui edicto, Augustæ die 13. Apr. 1699. signato, liberum religionis exercitium, tribus religionibus, in Germania probatis, in munimento hoc concessit. (f) Investituram Ludovici nomine, Adamus Ignatius Heunisch A. 1700. a Cæsare accepit Vindobonæ. Litteræ feudales d. 24. Dec. perscriptæ sunt.

(d) FABRI *Staats-Cantzley* loc. alleg. pag. 484. CRAMERUS in *Commentariis* A. 1698. pag. 13. sq.

(e) Decretum hoc Comitiorum vide in eod. FABRO loco alleg. pag. 493. Augustanæ Confessionis Ordines sua intercessione religioni Evangelicæ prospexerunt. Vid. SCHAUROTH *Conclus. Corp. Evangelicor.* Tom. II. p. 85. sq.

(f) Extat in FABRI *Staats-Cantzley* pag. 500. & in *Theatre Europ.* p. 537.

Inter hæc Marchio Bada - Durlacensis libello d. 31. Dec. exhibito, in Comitiiis petiit, ut deficientibus Ludovici masculis Durlacensi quoque lineæ concederetur successio. Petito huic de-
nuo se opposuit Saræpontanus die 13. Mart. A. 1699. (g) At Cæ-
sar, litteris 30. Jan. A. 1700. datis, Friderico Magno, Marchioni,
& successoribus ejus, extincta mascula Ludovici stirpe, spem suc-
cedendi concessit.

LUDOV.
WILH.

§. XLII.

In Comitiiis deinceps sæpius deliberatum, qua ratione duo Imperii munimenta ad Rhenum, Philippopolis & Kehla sustentanda & munienda sint. Collegium Electorale Franconico, Sve-
vico & Superiori Rhenano Circulis sustentationis eorum onus im-
ponere voluerat. Refragati sunt reliqui. Conventum est deni-
que, Marchioni & Thungio, Philippopolis Præfecto, rescriben-
dum, ut rerum utriusque Castris necessariorum laterculum confi-
cerent; summamque pecuniæ, munitionibus restaurandis adhibi-
tæ, ab universo præstandam esse Imperio. (h) Ludovicus suam ea
de re sententiam cum Ordinibus scripto communicavit. (i) Neque

Susten-
tatio
Kehlae.

Tom. III.

Ff 2

(g) Acta vide in FABRI *Staats-Cantzley* Tom. IV. pag. 496. seq. CRAMERUS *loco alleg.* pag. 22.

(h) CRAMERUS in *Commentariis* A. 1699. pag. 18. sq.

(i) *Theatrum Europ.* Tom. XV. pag. 390.

LUDOV.
WILH.

tamen res ita terminata fuit; ut non identidem querelæ & gravamina nova nascerentur; Rheno præsertim furente & munimenta arietis instar quassante. Circulis, a Rheno longinquis, res curæ non fuit. His æquum videbatur, onus viciniore ut ferrent, quos munimenta defendunt. Ludovicus nonnunquam a Senatu Comitiali rogatus est, ut ad ruinas reparandas sumtus suppeditaret, donec de tota re transigeretur. (k)

§. XLIII.

Lis de
nono
Electo-
ratu.

Revixit inter hæc de nono Germanorum Electoratu controversia, bellicos inter tumultus quiescens, & novas vires acquirere cœpit. Ernestum Augustum, Luneburgo-Hannoveranum Ducem, re cum plerisque ex Electoribus communicata, Leopoldus Imp. A. 1692. Electorali dignitate ornaverat. Sed Trevirensis, Coloniensis & Palatini Electores, quibus inconsultis res tractata, ut & plerorumque ex ordine Principum animi, vehementer commoti sunt; auctoritatem eorum, in re tam gravi, neglectam esse conquesti. Antonius Ulricus, Brunsvico Guelpherbytanus Dux, juniorem gentis suæ ramum, prætermisso seniore, ad id honoris evectum indignatus, plerosque concitavit. Ludovicus noster, cujus officia non satis remuneratus est Cæsar, dissidenti-

(k) CRAMERUS in *Commentariis rerum memorabilium* A, 1699. pag. 17. sq.

bus se junxit una cum Durlacensi Marchione. (l) Hannoveranus
 A. 1692. Vindobonæ cum investiretur Elector, Principes plures
 mense Januario anni sequentis protestati sunt; (m) paulo post Ra-
 tisbonæ coeuntes in foedus, quod 1695. Francofurti firmatum. (n)

LVD. OV.
 WILH.

§. XLIV.

Magnis animorum motibus res coepit agitari A. 1700. Con-
 postquam Colonienfis, Trevirensis & Palatinus Elector, deserta lar. &
 Principum caussa, in novi Electoratus erectionem consensissent. (o) Norimb.
 Habitus mense Februario Goslariae Conventus, in quo foederati,
 publicis Ratisbonæ consiliis se non interfuturos, declararunt, ni-

Ff 3

(l) Ludovicum nostrum & Guelferbytanum Ducem praecipuos turbarum de
 novo Electoratu auctores designat Auctor scripti apud THUCELIUM
 in *Römischen Reichs Staats-Aktis* seculi XVIII. Tom. I. Cap. 7. pag. 618.
 Ludovicus tamen non nisi post pacem Rfvicensem dissidentibus se con-
 junxisse videtur. Inter foederatos enim, qui literas ad Caesarem Ratisbo-
 nae signarunt d. 23. Jul. 1692. nulla ejus injicitur mentio. *Theatrum Eu-
 rop.* Tom. XIV. pag. 324. Silet eum quoque CORTREIUS in *Observa-
 tis Historico-Politico-Jurid. de nono Electoratu* pag. 9.

(m) CORTREIUS loc. alleg. pag. 26.

(n) *Theatrum Europ.* Tom. XIV. pag. 313. & 792. & FABRI *Staats-Cantzley*
 Tom. V. pag. 239.

(o) Decretum d. 18. Nov. A. 1699. factum exhibet CORTREIUS p. 36.

LVDOV.
WILH.

si abolitis querelis, quas, missa legatione, Cæsari exposuerunt. Agitator fuit Norimbergensis Conventus, quem insequente Julio mense celebrarunt foederati. Omnia ibi ad mutuam defensionem ordinata. Decretus XXIV. millium armatorum exercitus, quem necessitate urgente foederati se duplicaturos professi sunt. (p) Cæsaris responsum, delegatis Principum hac super re datum, quum non arrisisset plerisque, Wirtzburgensis, Monasteriensis, Saxonici duo, Guelpherbytanus, Holfaticus, legati, una cum Bralliaro, Ludovici nostri, & Hartmanno Fischeri, Durlacensi legato, renitentibus reliquis, ad Galliae Regem, Pacis Westphalicae vindicem, sibi confugiendum censuerunt. Decreto Norimbergæ facto die 5. Aug. Chamojum, Gallicum ad Comitium Imperii legatum, rogarunt, ut totius rei nuncium ad Regem perferret.

§. XLV.

Interces-
sio Gallica
& Svec.

Rex Galliae de abolendo nono Electoratu in Comitibus per Chamojum & per Villarsium Vindobonæ apud Cæsarem egit. (q) Sed Cæsar salva concessione sua, quam fecerat, nihil aliud Prin-

(p) Recessus uterque Goslariensis & Norimbergensis cum reliquis actis, huc spectantibus, extat in FABRI *Staats-Cantzley* Tom. V. Cap. 6. & 15. & in *Actis publicis de nono Electoratu* apud CORTREIUM pag. 85. sq.

(q) Acta singula exhibet idem FABER loco alleg. & *Theatrum Europ.* Tom. XV. p. 711. sq.

cipibus largitus est, quam ut solennitatis gratia res denuo in Principum tractaretur Collegio, atque publica lege caveretur, ne in posterum absque omnium Ordinum consensu Electoratus erigeretur. (r) Nec opimiores condiciones impetrare potuit Sveciæ Rex, cujus intercessionem, suadente Gallorum Rege, quoque imploraverant foederati. (s) Hi Majo mense anni MDCCI. denuo convenerunt Francofurti, ut de foedere cum Gallis faciendo, communicarent consilia. Ludovicus XIV. ad Conventum hunc quoque miserat legatum. Binderus, Cæsaris legatus, variis promissis denique rem eo perduxit, ut foederati ad Comitia se redituros, atque in controversia de successione Hispanica nullius se amplexuros esse partes pollicerentur. (t) Ab hoc tempore sensim sensimque mitigati sunt Principum animi. Sub Cæsare Josepho in Comitibus A. MDCCVI. certa sub lege ab illis agnitus est nonus Elector. (u)

LUDOV.
WILH.

§. XLVI.

Intercessio Gallica in hoc gravi negotio non parum offenderit Cæsaris Aulam, quæ Ludovicum Badensem, ad senten-

Ludovici
deCæsare
querelæ.

(r) FABRI *Staats-Cantzley* Tom. V. p. 285. sq.

(s) THUCELIUS *Acta publica* Tom. I. Cap. 7. p. 625.

(t) Acta hujus Conventus exhibet FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VI. Cap. 4.

THUCELII *Acta publica* Tom. I. Cap. 7.

(u) Acta publica de nono Electoratu apud CORTREIUM in *C. J. Publici* Tom. IV. p. 129.

LYDOV.
WILH.

tiam suam non absque minis identidem revocare laboravit. Sed ille, propositi tenax, Schlackenwerda, ubi tum morabatur apud Bohemos, ad Greiffium Baronem, Aulæ suæ Marechallum, die XX. Octobris A. MDCC. scripsit Vindobonam; illi diferte injungens, ut Locumtenentis Generalis Cæsarei dignitatem nomine suo in Imperatoris manus resignaret. Addit Marchio, non posse sibi vitio verti, quod Principatus sui jura, quovis modo defendat. Dignitatem, a majoribus acceptam, sibi omni pretio esse cariorum; nec admitturum se, ut ea, tot seculis illibata, Electorum Imperii exponatur ludibrio: bellicam dignitatem, a Cæsare sibi collatam, a Principis Imperii dignitate multum differre; easque res a Cæsare male confundi. Conqueritur acriter, post maxima in Domum Austriacam merita; post XX. expeditiones bellicas, cum laude susceptas, quibus suas quoque fortunas everterit, nullam a Cæsare se gratiam retulisse. Connivente eo occupatum ab Hannoverano Lauenburgicum Ducatum; Hadelensem terram a Cæsare ut sequestre detineri; licet utriusque possessio dimidia ex parte, conjugis suæ Franciscæ Sibyllæ debeat. In electione Regis Poloniae se neglectum a Cæsare; promissas sibi, bello finito, pensiones caruisse effectu, rerumque suarum nullam plane habitam esse rationem. Aliorum Principum, qui ad Austriacæ Domus incrementa nihil contulerint, dignitatem augeri, suamque diminui. Concludit denique, sibi consultius videri, ut bellicum

mu-

munus, a Cæsare acceptum, deponat, quam libero Imperii Principe indigna committat. (x)

LUDOV.
WILH.

§. XLVII.

Enimvero imminens Europæ bellum, Carolus II. Hispaniæ Rex, morti vicinus, si decederet, prævidit Marchio. Prævidit, quanto belli duces experti mox habendi sint pretio. Nec conjectura sane Ludovicum fefellit. Duodecimo enim, postquam literas has scripserat, die Carolus Hispanus, Auftriacæ senioris lineæ postremus, decessit; nova belli materia.

Exacerbatum Ludovici nostri animum omni modo Cæsar mitigare & ad suas partes reducere laboravit. Ineunte A.MDCCI. ab eo vocatus est Vindobonam, ubi Hispaniæ Regis obitus & Gallorum de occupando illo Regno conatus Aulæ Cæsareæ commoverant animos. Ludovicus, bellicis Imperatoris consiliis præsens, bellum non facile suavit, sed difficultates ejus atque pericula magna cum gravitate exposuit; (y) Cæsaris utilitati magis, quam bellicæ suæ gloriæ inserviens. Bel-

Tom. III.

Gg

(x) Literæ hæc leguntur in MOSERI *Continuatione Chronici Sœviæ CRUSII* Tom. II. pag. 599. in FABRI *Staats-Cantzley* Tom. V. pag. 649. in *Actis publicis* apud CORTREIUM *Corp. Jur. Publ.* Tom. IV. pag. 95. in *Vita Josephi*, quæ Lipsiæ prodit A. 1712. pag. 211.

(y) *Theatrum Europ.* Tom. XVI. p. 57.

LUDOV.
WILH.

lum tamen prætulit Cæsar. Missus eo anno sub Eugenio duce in Italiam exercitus.

§. XLVIII.

Cæsar
munera.

Saucium Ludovici animum sibi desponsurus Cæsar, Provinciam Ortenaviæ Præfecturam ipsi & ab eo descenditibus masculis in feudum contulit Vindobonæ. Eidem, ut supremo exercituum Cæsareanorum duci, mensuram quinquaginta millium florenorum pensionem, durante bello, destinavit; addita lege, ut ejusdem summæ dimidia pars, ob Imperialium ad Rhenum munimentorum curam, tempore pacis ei quoque exfolveretur. (z) Postremo curaturum se Cæsar promisit, ut conjugis ejus, Franciscæ Sibyllæ, in successione Lauenburgicam jurium ratio sine mora habeatur. (a) Ludovicus mense Majo Vindobona reversus est domum. Reduci Diploma die 16. Junii allatum, quo Cæsareani in Germania exercitus renuntiatus est Imperator.

Eodem tempore Circuli Bavarici Ordines, Wasserburgi convenientes ad Oenum, Franconici Svecique Circulorum exemplo, Ludovico nostro, propter officia, superiore bello præsti-

(z) Titulo *Gubernatoris generalis*.

(a) *Theatrum Europ.* loc. alleg. pag. 60. Unde eodem anno prodiit sententia, Marchioni favens, cujus mentionem facimus infra in vita Franciscæ Sibyllæ.

ta & accepta in terris Marchicis damna, remunerationis loco,
decem in singula familiæ capita decreverunt florenos. (b)

LYDOV.
WILH.

§. XLIX.

Bellum de successione Hispanica anno hoc in Italia quum
cepisset initium, quinque Circuli Germaniæ, Franconicus, Sve-
vicus, uterque Rhenensis atque Bavaricus, ob imminentem ex
Gallia tempestatem, defensionis mutuæ fœdus, quod jam anno
superiore duo priores Circuli Heidenhemii contraxerant, (c)
communibus tabulis Heilbronnæ signarunt mense Augusto. (d)
Ludovicus, securitati prospecturus Germaniæ, antequam bellum
Germanos inter Gallosque ardere inciperet, munitiones a Rheno
superiore ad inferiorem ducendas esse statuit; probatoque Cæsari
& Sueviæ Ordinibus consilio, fortiter aggressus est opus. Sed
cunctati sunt Francones, metu Gallorum, donec gravibus Leo-
poldi & Marchionis nostri Ludovici, Ordinumque Sueviæ literis
moniti, (e) officii atque salutis suæ rationem habuerunt. In Cir-

Bellum
ob suc-
cess. Hi-
span.

Tom. III.

G g 2

(b) *Theatrum Europæum* Tom. XVI. pag. 12. & 19. & FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VI. pag. 308. & 364.

(c) *Heydenheimischer Associations-Recess.*

(d) Utriusque fœderis tabulæ leguntur in FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VI. Cap. 7.

(e) Literas has exhibet *Theatrum Europæum* loco alleg. pag. 34. sq. & FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VI. pag. 375. 381.

LUDOV.
WILH.

culo quoque Rhenano superiore, ad quem Ludovicus die 8. Oct. literas dederat, res non sine difficultate transacta. (f)

§. L.

Obsidium
Landa-
viæ.

A. 1702. mense Majo Cæsar & Anna, Angliæ Regina, una cum Ordinibus Belgii fœderati Ludovico XIV. bellum declararunt. (g) Magno huic fœderi quinque primum Germaniæ Circuli, (h) denique univèrsum accessit Imperium. Decretum in Gallos bellum Ratisbonæ die 30. Sept. (i) Placitum publicavit Cæsar die 6. Octobris. (k) Ante clarigationem Ludovicus, Rheno trajecto, ad Langencandelium posuerat castra initio veris, & Weiffenburgo, Lauterburgo, Billighemio, aliisque in vicinia locis occupatis, ad obsidionem Landaviæ sibi viam paraverat. In Palatinatus & Episcopatus Spirensis ditionibus annonam & com meatum omnem collegit, ut ignaros consilii suscepti hostes percelleret. Obsidium, in consilio bellico a Cæsare decretum, a

(f) Literæ ad Circulum Rhen. super. extant in *Theatro Europ.* loco alleg. p. 35.

(g) DUMONT *Corps Dipl.* Tom. VIII. pag. 115. LAMBERTY *Memoires* Tom. II. p. 107. 113. 114.

(h) Superior & Inferior Rhenanus, Auftriacus, Franconicus, Svevicus, jam ante inter se fœdere juncti. Tabulas accessionis exhibet THUCELIUS in *Actis Seculi XVIII.* Tom. II. Cap. 15. & LAMBERTY Tom. II. p. 137.

(i) THUCELIUS loco alleg. Cap. 18. pag. 711.

(k) Idem pag. 730. FABRI *Staats - Cantzley* Tom. VII. Cap. 13. p. 665. & 707.

Ludovico inchoatum est die 16. Junii. Res ut felicius procederet, Josephus, Romanorum Rex, in castris ad Landaviam Vindobona die 27. Julii advenit. Urbs egregiis munitionibus a Vaubanio instructa, fortiter defensa est a Melaco, Reginum exercituum Legato, qui cum tribus Gallorum millibus praesidium urbis agebat.

LUDOV.
WILH.

§. L I.

Catinatus quidem, Francici exercitus dux, motis Weissenburgum versus castris, auxilium obsessis ferre decreverat. Sed adventante cum copiis Ludovico Marchione, re infecta discessit. Mirantur Scriptores bellicam artem, qua ille aditus omnes ita infederat, ut de introducendis in urbem auxiliis, frustra laboraretur. (l) Lorica exterior fossae (contrescarpe) die 16. Aug. pulsus Gallis occupata. In expugnatione Sueffionensis Comes, Eugenii Principis frater, aliique primi ordinis militares viri ceciderunt. (m) Castellum, civitatem tegens, die 9. Sept. impetu captum. Postridie urbs ipsa in Romanorum Regis potesta-

Deditio
urbis.

G g 3

(l) LA HODE *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 363. GATIEN DE COUR-
TILZ in libro cui tit. *Memoires du Marquis D* sur la guerre d'Espagne
de Bavière & de Flandre* Tom. II. pag. 24.

(m) LA HODE loc. alleg. pag. 364. & *Theatrum Europaeum* Tom. XVI. p. 651.

LVDOV.
WILH.

tem pervenit. (n) Prodiit nummus, Landaviam exhibens & Aquilam Imperii, cum inscriptione: CAESAREO AUSPICIO, REGIS VIRTUTE, BADENSIS FELICI DUCTU, GALLO EST EX UNGUE RETRACTA. (o)

Josephus, occupata Landavia, mense Octobri in Auftriam rediit.

§. LII.

Gallorum
consilia.

Inter hæc Bavarus Elector, foedere cum Gallis facto, Ulmam (p) & vicinas Sveviæ civitates armis suis occupavit. Arduum hoc Bavari consilium bellicas Ludovici rationes mutavit; qui omnibus modis impediendum esse ratus est, ne copiarum Bavaricarum cum Gallicis fieret conjunctio. Catinatus, supremus Gallorum exercitus dux, Villarsium, Reginum exercituum Legatum, cum maxima copiarum parte ex Inferiore Alfatia misit versus Huningam; ut transito ibi Rheno cum Bavaris iunctionem tentaret. Ludovicus Badensis interceptis Ricoultii, Francici apud Bavarum legati, litteris ad Chamillardum scriptis, consilium Aulæ Gallicæ intelligens, omnem operam impendit, ut a

(n) Leges deditiones exhibet LAMBERTY *Memoires* Tom. II. p. 202. & *Theatrum Europæum* loco alleg. pag. 652.

(o) VAN LOON *Hist. Metalliq. des Pays-bas* Tom. IV. pag. 386.

(p) Ulma die 8. Sept. inopinato impetu capta; quo ipso Landaviam se liberaturos speraverant Galli, sed frustra. *Memoires du Marquis D** Tom. II. pag. 30. & 34.

Rheni transitu prohiberet Villarsum. Catinatio itaque Thungium Comitem opponens, Hagenoam, Bischvillam, aliaque loca, a Gallis relicta, munivit præfidiis; ipse cum exercitu, supra Argentoratum transiens Rhenum, die 22. Sept. e regione Huningæ ad Fridlingam confedit; aliquot diebus antequam Villarsum Huningam advenerat, ibique vallo munire se cœpit. Fridlinga Ludovicus copias ad Nigram Sylvam dimisit, quæ Bavaros prohiberent a transitu. Villarsum Rheni ripam, Huningæ oppositam, una cum interjacente insula, parte operibusque munivit. Inter hæc Neoburgi civitas ad Germanicam Rheni ripam septem leucis infra Huningam sita, a Laubanio, exercituum Gallicorum Legato, Brifaci Præfecto, d. 13. Oct. subito impetu, Cæsareis ejectis, occupata est.

LUDOV.
WILH.

§. LIII.

Ludovicus Badensis, nuncio accepto, veritus, ne Gallis eo loco Rhenum transituris, ipse intercluderetur commeatu, quem Friburgo accipere solebat, cum parte copiarum Neoburgum versus die sequenti progredi decrevit. Vix ingressus est iter die 14. Oct. summo mane, quum Villarsum cum copiis suis apud Huningam Rhenum transivit. Badensis, ab itinere instituto regressus, equitatum prope Fridlingæ Castrum, milite præfidiario instructum, & peditatum in editiore colle vicino, arboribus confito, ubi S. Odiliæ

Prælium
ad Frid-
lingam.

LVD. OV.
WILH.

Ecclesia & vicus, (*q*) collocavit. Bordius (*r*) copiarum legatus, a Villarzio missus, tanto ardore peditatum aggressus est, ut magna utrimque cædes committeretur, in qua Bordius periit. Germani restaurata ter pugna, quinque tormenta denique reliquerant Gallis, qui tamen Bordio cæso, non satis caute descenderunt collem, a tribus turmis, quas Ludovicus noster in auxilium miserat, non parum turbati. Equestris ergo pugna successit pedestri. Uterque equitatus, dum in monte pugnaretur, in planitie spectator constiterat. Badensis tandem Magnacum, Campi - Marschallum, aggressus est, magno ardore; sed post acre certamen, cum vincere non posset, recessit. Magna utrinque cædes in planitie & in colle. In colle Carolus Wilhelmus, hereditarius Durlacensis Princeps, vulneratus vix vivus evasit. Biduo post Castrum Fridlingæ, (*s*) a quo pugna nomen accepit, Villarzius occupavit. Proelii dies est XIV. Octobris in Badensium terrarum Annalibus memorabilis.

§. L I V.

Reditus
Gallo-
rum.

Post proelium Villarzius per jocum dicebat: Legatus Franciæ in ludo chartarum Vindobonæ Ludovicum Badensem non semel

(*q*) Vulgari sermone TULLICKEN.

(*r*) Des Bordes, Lieutenant-General.

(*s*) Fridlinga Castrum est Domus Bada-Durlac, e regione Huningæ; de quo vide Tom. I. pag. 388.

mel devici. A legatione discedens idem me in alea Martis fa-
 cturum ei diferte promifi. Ludovicus recedens copias fuas apud
 Stauffam, Brisgovix oppidum, collegit, victoriam, dubiam red-
 dere quam voluerat Gallis, (t) nova ut everteret pugna. Sed
 Villarfius Inferiorem in Alfatiam regressus est: junctio cum Ba-
 varis in aliud tempus rejecta. Villarfius ergo vicit, fed victoriæ
 fructibus ne frueretur, Ludovicus prospexit, qui brevi post
 omnem exercitum suum tripartito divifit. Pars Nigræ Sylvæ
 impofita, Gallorum cum Bavaris ut impediretur conjunctio.
 Aliam ad recuperandum a Gallis Neoburgum destinavit. Ter-
 tiam Principi Meinungenfi, quem Tallardus ad Mosellam urge-
 bat, in auxilium mifit. (u) Villarfius copias, Catinatio ad Ar-
 genteratum relictas, cum fuis conjunxit; apud Tabernas Alfatii-

LUDOV.
 WILH.

Tom. III.

Hh

(t) Ludovici Badensis Literæ ad Leopoldum Imp. extant in *Theatro Euro-
 pæo* Tom. XVI. quibus rem dubiam facit, Gallisque victoriam non
 adscribendam esse docet. Conf. *Memoires du Marquis D** Tom. II.
 pag. 35. P. BARRE *Hiftoire d'Allemagne* Tom. X. pag. 418. feq.
 ROUSSET *Hiftoire Militaire de Prince Eugène* Tom. II. pag. 63.
 victoriam Ludovico adfcribit, quem, pulsis Gallis, loco potitum esse
 contendit; fed recedente equitatu, ab hostium perfecutione abstiniffe
 Badensem.

(u) *Memoires du Marquis D** pag. 37.

LUDOV.
WILH.

cas confidens, ut Badensem, qui relicta Brisgovia in Alsatiam redierat; ab aditu Lotharingæ intercluderet. (x)

§. LV.

Ludov.
vallo se
continet.

A. 1703. Galli de transferendo in finum Germaniæ bello cogitarunt; ut Electori Bavarix, socio laboranti, ferrent auxilia. Villarsius in vicinia Argentorati duobus pontibus factis, cum valido exercitu Rhenum transiens Kehlæ obsidionem die 25. Febr. aggressus est, ad Nigram Sylvam ut sibi patefaceret aditum. Ludovicus, viribus impar, ab Offenburgo & Kinzingamne, quem variis operibus muniverat, Stolhovium versus & Bühlam intra vallum se recepit, quod a Rheno Stolhovium & inde per Bühlam usque ad montes perduxerat; interiora Germaniæ ut facta tecta manerent; Gallorumque cum Bavaris ut impediret junctionem.

Rastad.
Palatium.

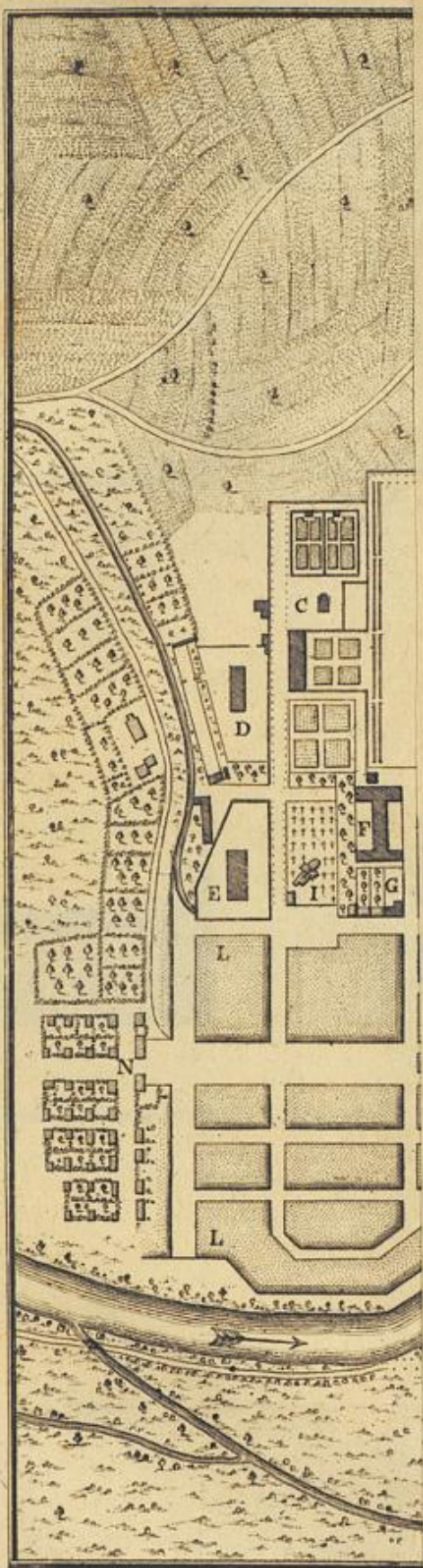
Vallum hoc A. 1701. cœptum, (y) tam singulari arte Ludovicus munivit, ut nonnisi eo mortuo (z) expugnari potuerit, maximis licet viribus illud invaserint hostes. (a) Tantam in vallo hoc fiduciam posuerat, ut eo ipso tempore, medios inter belli

(x) QUINCY *Hist. Militaire de Louis le Grand* Tom. III. pag. 595. sq.

(y) Vid. supra ad A. 1701.

(z) Expugnatum est hoc vallum A. 1707. a ut infra dicetur.

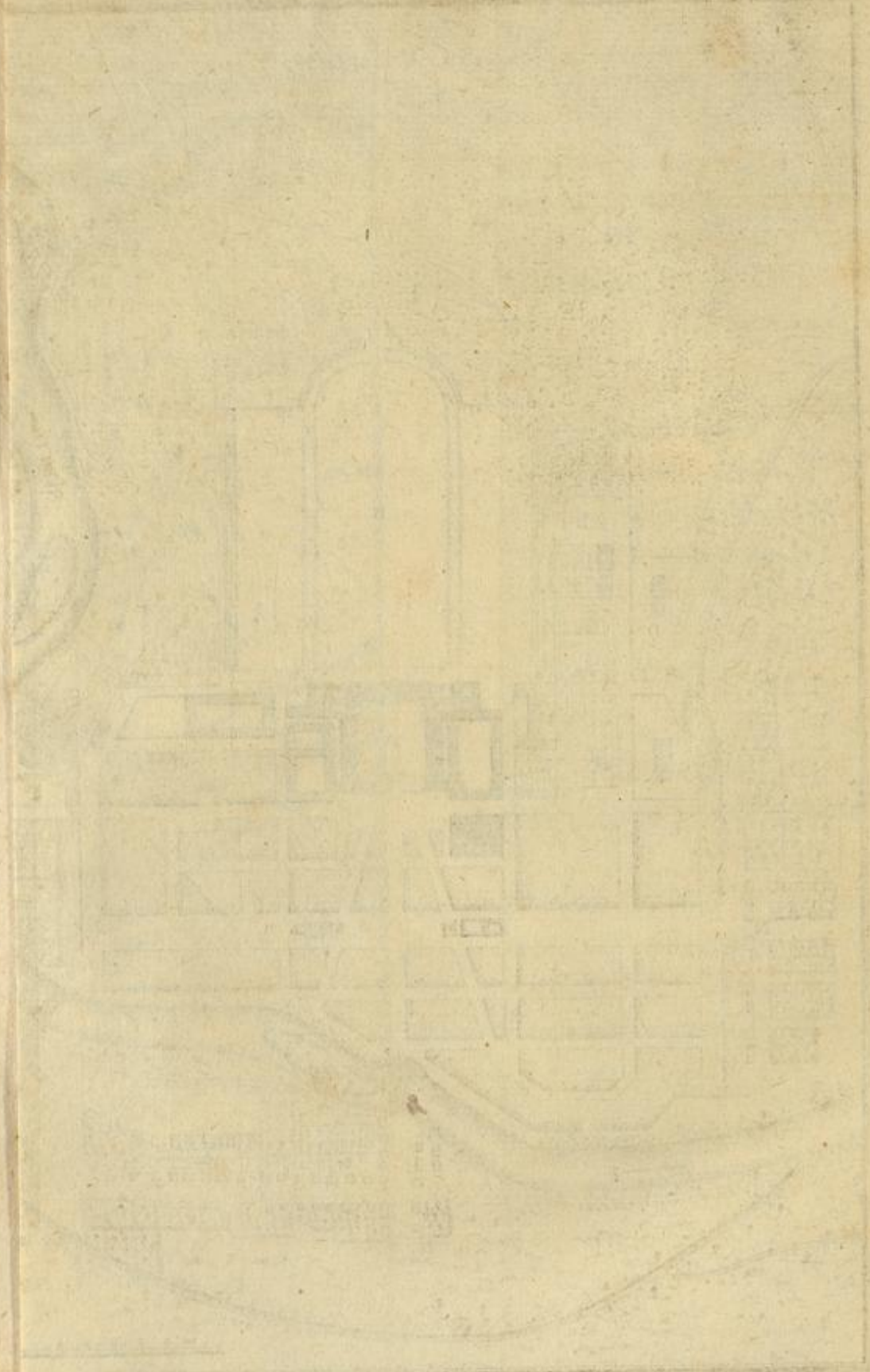
(a) QUINCY loco alleg. Tom. IV. p. 44. & Tom. V. p. 290.

A Palatium Marchionis . B. Hor
 F Collegium Patrum Scholarum Pa
 K Ecclesia Parochialis nova . L .

A. Palatium Marchionis . B. Hortus Palatii . C. Oratorium D. Mariæ Laureæ . D. Academia Equestris . E. Armamentarium .
 F. Collegium Patrum Scholarum Patrum . G. Cancellaria Aulica . H. Oratorium D. Mariæ Einsidlensis . I. Ecclesia Parochialis vetus .
 K. Ecclesia Parochialis nova . L. Oppidum . M. Curia Civitatis . N. Suburbium Georgii . O. Suburbium Augustæ .
 P. Suburbium Ludovici .

Die K. Hochschule ist in drei Haupttheile eingetheilt: in die K. Bibliothek, die K. Sternwarte und die K. Observatorien. Die K. Bibliothek ist in zwei Abtheilungen eingetheilt: in die K. Bibliothek der K. Hochschule und die K. Bibliothek der K. Sternwarte. Die K. Sternwarte ist in zwei Abtheilungen eingetheilt: in die K. Sternwarte der K. Hochschule und die K. Sternwarte der K. Observatorien. Die K. Observatorien sind in zwei Abtheilungen eingetheilt: in die K. Observatorien der K. Hochschule und die K. Observatorien der K. Sternwarte.

Tom. III.

PALATIVM RASTADII.

ad pag. 242

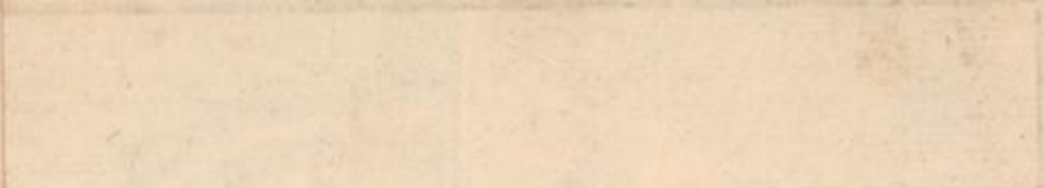
N° II.

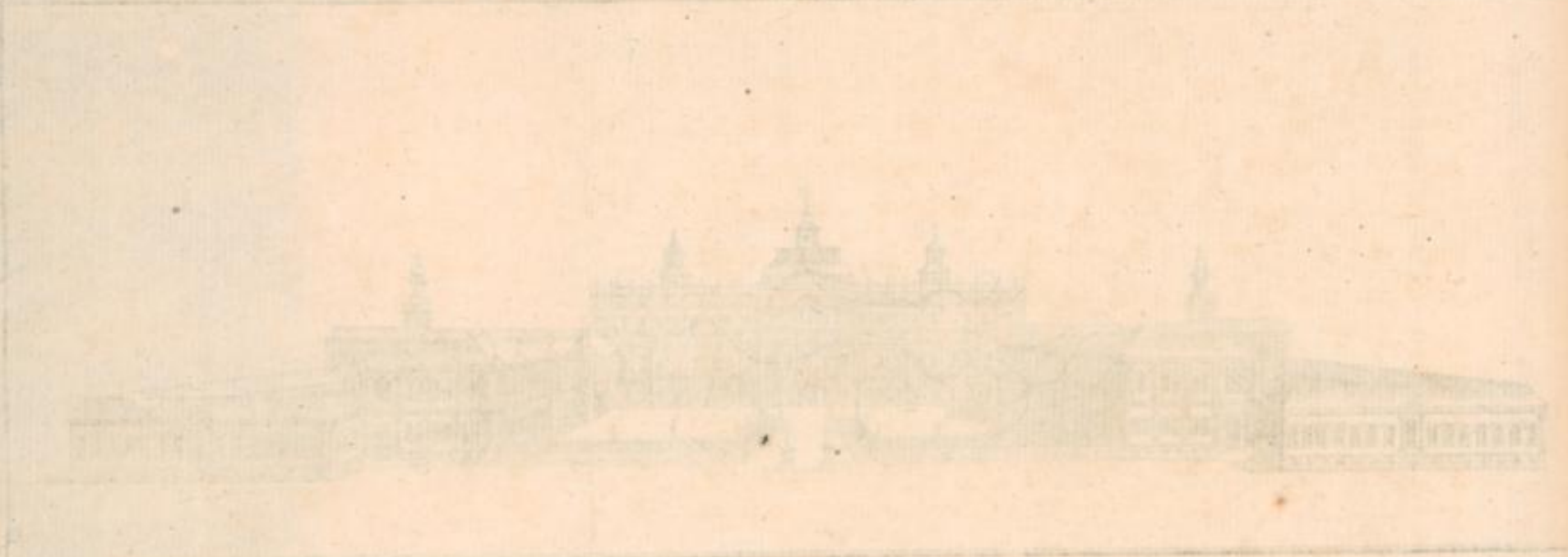
Tom. III.

A. A. 11. 11

PASTADII R. INOGRAPHT

PALATIUM PASTADII

Faint text at the bottom of the page, possibly a legend or description.

PALATIUM IN STADII

PALATIUM IN STADII

Palatium in Stadio
Palatium in Stadio
Palatium in Stadio
Palatium in Stadio

furores, pulcherrimi illius Raftadiensis Palatii exstructionem continuaverit, in quod XII. milliones impendit. Palatium hoc, Pace Risvici facta inchoatum, sub finem vitæ Ludovici opus decennale fere perfectum.

LUDOV.
WILH.

§. LVI.

Ad inopinatam hanc Gallorum irruptionem omnis contremuit Germania. Ludovicus in litteris ad Episcopum Passaviensem, Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, qui Commissarii Principalis Cæsarei vices Ratisbonæ agebat, de defectu copiarum & apparatus bellicorum multa conquestus, ea, quæ contigerunt, prævidisse se scribit; nec aliud jam sibi superesse consilium, quam ut, copiis plerisque Kehlæ impositis, tractuque Rhenum inter & Nigram Sylvam relicto, intra Bühlense se recipiat vallum. Ad dit, Germaniæ salutem Villarsii imprudentiæ deberi, qui contra bellicas artes in oppugnanda Kehla suum tempus consumat: neque hosti tam potenti potuisse resisti; si Kehla neglecta debilem suum impugnasset exercitum; quo prostrato facile quoque oppressa fuissent auxilia, quæ hinc inde ad eum transire debuerant, adeoque omnis Germania superior hosti fuisset aperta. Hortatur denique Ordines, Ratisbonæ agentes, ut ad celerem se defensionem accingant. In eandem sententiam Ludovicus perscripsit ad Sveviæ Ordines, illis graviter injungens, ut sine cunctatione Ni-

Litteræ
ad Ordines.

LVDOV.
WILH.

græ Sylvæ imponant præsidia, & ad defendendam præsertim Kizingæ vallem, quantascunque possint colligere copias, Comiti Fürstenbergio mittant. (b)

§. LVII.

Villars.
Vallum
aggredi-
tur.

Kehla die 9. Martii in potestatem redacta, (c) Villarsius Stolhova-Bühlense vallum mense Aprili adoriri decrevit; sperans fore, ut eo disiecto & prostrato Badensi, arma victricia per universum circumferat Imperium. (d) Ludovicus vix X. mille tum habuerat milites & VII. tormenta. In Comitibus tamen centum viginti millium exercitus fuerat decretus. Anglorum & Batavorum legati apud Ordines Imperii identidem conquesti sunt, nullam rei communis bellicæ haberi rationem. (e)

In hoc rerum discrimine copias Batavorum Ludovicus accivit, quæ Goorio Duce in Weissenburgensi vallo constiterant, Landaviæ præsidio ut essent adversus Tallardum, qui cum alio Gallorum exercitu ad Rhenum confederat.

(b) Literæ hæc extat in FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VIII. p. 422.

(c) Leges deditionis exhibet LAMBERTY *Memoires* Tom. II. pag. 580. *Adde Theatrum Europæum* Tom. XVI. Part. 2. pag. 34. & DE LA HODE *Hist. de Louis le Grand* Tom. V. pag. 373.

(d) Vid. *Campagne de Mr. de Villars en Allemagne* l'an 1703. Tom. I. p. 23, 30, & 31.

(e) *Theatrum Europ.* loc. alleg. p. 43. Add. FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VIII. pag. 441. seq.

§. LVIII

Villarsius die 19. Aprilis cum copiis selectis Blainviliam Repulsus. misit, ut haud procul Bühla montem conscendens, a tergo Cæsareanos aggressus, loco eos opportuno dejiceret. Sed ille rem periculi plenam intelligens, re infecta discessit. Paucis interjectis diebus, Villarsius ipse Badensem a fronte fortiter oppugnare decrevit. Sed aliquoties repulsus, nonnullis suorum millibus amissis, spem valli rumpendi abiecit; præsertim irruentibus aquis, quibus vallum suum Ludovicus muniverat. (f) Ludovicus ad Passaviensem Episcopum, Cæsaris Legatum, & ad Comitia Ratisbonensia de Gallis repulsis scribens, diserte profitetur, vallo Bühlensi totum se Imperium ipsamque Austriacam Domum magno liberasse periculo; transitumque Nigræ Sylvæ vix alia parte Gallos tentaturos esse, observat; quod indole locorum, vel mu-

Hh 3

(f) Singula hæc exacte describit LAMBERTY *Memoires* Tom. II. p. 582. seq. *Theatrum Europ.* loc. alleg. pag. 44. RINCK in *vita Leopoldi* pag. 1448. Adde *Campagne de Mr. de Villars* Tom. I. p. 25. 29. 47. Existimaverant Galli, Badensem, viribus suis diffusum, primo statim impetu derelicturum esse vallum. Villarsius in Legatos exercitus sui eventus hujus culpam coniecit, scriptisque ad Regem literis professus est; rem sibi ab illis ita fuisse propositam, ut non perdifficilis videretur.

LUDOV.
WILH.

nitioibus opportune dispositis, imperviae redditae sint montium fauces. (g) Repetitis enim literis Ordines monuerat Ludovicus, ut omnes aditus arborum dejectu praefidiisque munirent. (h) Et tamen res molliter ab illis peracta. (i)

§. LIX.

Bavaro
jungitur.

Villarsius, ineunte Majo, per Kenzingæ vallem, per montium abrupta, occupatis, Hausenæ & Hornbergæ munimentis; & pulsus ubique militum stationibus, exercitum ad Villingam usque transduxit. (k) Trajecto inter hæc Rheno Tallardus prope Offenburgum posuerat castra; impediturus Ludovicum, Fürstenbergio Comiti ne mitteret auxilia. (l) Ludovicianus exercitus, post discessum Batavorum XIII. mille vix compleverat armatos. Cum his aliquandiu se continuit in vallo; veritus a tergo ne appropin-

(g) *Campagne de Villars* Tom. I. pag. 136.

(h) FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VIII. pag. 459. & 460.

(i) Ipse id fatetur Villarsius in literis ad Regem. *Campagne* Tom. I. p. 98. ita scribens: „En verité, Sire, il ne falloit pas deux cens travailleurs, „ pour arrêter l'armée de Votre Majesté - - - & l'on peut „ dire que la seule opinion, que les ennemis ont eu de l'impossibilité „ de notre dessein, l'a rendue possible. „

(k) *Camp. de Villars* Tom. I. pag. 98. & 110. DE LA HODE *Histoire de Louis le Grand* Tom. V. pag. 380. BURNET *Hist. d'Angleterre* Tom. II. p. 346.

(l) *Theatrum Europæum* loco alleg. *Camp. de Villars* Tom. I. p. 176.

quaret eumque adoriretur Villarsius, cujus bellicos conatus Stiri-
 rumius Comes, Bavarum continens, observare quoque jussus
 est. (m) Villarsius frustra cum tentasset Villingam, (n) Done-
 fchingæ primo, dein Mœringæ castra habuit, invisoque ad Dut-
 lingam Bavaro, brevi post versus Ulmam profectus est. Bava-
 rus, post multas cum Villarsio de belli gerendi ratione lites, Ju-
 nio denique mense in Tirolensem Comitatum irrupit, quem brevi
 in potestatem redegit.

LVDOV.
 WILH.

§. L X.

Medio tempore Villarsius in munitis, Lauingam inter & Dillingam, castris confedit, observaturus Badensem. (o) Hic au-
 cto pedetentim exercitu & XXX. millibus armatorum completis, cum Bühlenſe vallum munivisset præſidiis, sub finem Junii Lan-
 genaviam versus in Ulmenſium ditionem proceſſit, prælium de-
 trectante Villarsio, ipſa ut Gallorum caſtra oppugnaret. (p) Ba-
 ruthino hunc in finem accerſito Marchione, Gundelfingam diſceſ-
 ſit; in conſpectu hoſtium, Wittislingam inter & Haushemium,

Motus
 Ludovi-
 ci.

(m) *Campagne de Villars* Tom. I. p. 176.

(n) *Theatrum Europ.* Tom. XVI. Part. 2. pag. 49. & 50.

(o) *Campagne de Villars* Tom. I. p. 343.

(p) *Theatrum Europæum* loco alleg. pag. 220. ſq. *Campagne de Villars* Tom. I.
 p. 347. 348. 354.

LYDOV.
WILH.

castra metatus. Ex castris his die VIII. Julii literas ad Seckendorffium dedit, quibus ei miserum exercitus sui, omnium rerum inopia laborantis, statum exponit. Graviter etiam de ipso conqueritur Cæsare, quod jam inde ab obsidione Landaviæ vix 15000. ei persolverit florenos, & ad frequentes ipsius literas non reddiderit responsum. Negat denique, ab exercitu suo, satis mediocri, aliorum dimittere se posse copias, licet Seckendorffius flagitet opem. (q)

§. L X I.

Causse
lentoris.

Sub finem tamen mensis Ludovicus, mutata sententia, infigne fuorum agmen ablegavit Villingam, impediturus, ne Burgundiæ Dux, qui exercitum Tallardi ad Rhenum ducebat, per Nigram Sylvam Villarsio auxilia mitteret. (r) De cetero ad finem usque Augusti nihil memorabile ad Danubium evenit. Badensis, munitionibus Gallorum, tempestatis injuria & apparatus defectu prohibitus, non potuit Villarsium aggredi. Accessit denique podagræ morbus, qui toto fere mense Augusto Ludovicum vexavit. Nihil ergo magnæ rei susceptum. (s) Satis ille adquisivit gloriæ, quod in tanto apparatus & rerum omnium defe-

(q) Literæ hæc extant in Libro *Campagne de Villars* Tom. II. p. 43.

(r) *Camp. de Villars* Tom. II. p. 57.

(s) *Ibidem* p. 125.

defectu, Bavarica & Gallica suis intervertit consiliis. Et tamen Vindobonensis Aula, quam Ludovicus non semel accusavit cunctationis, vice versa jam cunctationis accusavit Ludovicum; ut ex literis, a Villarsio interceptis, apparuit. (t)

LUDOV.
WILH.

§. LXII.

Sub finem denique Augusti Ludovicus, cum ad defensionem castrorum Stirumium reliquisset Comitem, adverso Danubio, Ehingam contendit, ut trajectis ibi copiis impetum in Bavariam faceret. (u) Elector Bavarus, a Tirolensi expeditione, quæ infelicem exitum habuerat, redux, monente eum identidem Villarsio, Augustam Vindelicorum, quæ magno ad bellum ufui videbatur futura, in suam potestatem redigere studuit. Sed Electorem prævenit Badensis, qui itineribus, artificiosè compositis,

Augu-
stam oc-
cupat.

Tom. III.

li

(t) *Campagne de Villars* Tom. II. pag. 138. BURNET. *Hist. d'Angleterre* Tom. II. pag. 348. hæc de re ita scribit: „ Le Prince de Bade ne pût faire autre chose, qu'observer Mr. de Villars & n'osa l'attaquer. Il est vrai, que bien des gens l'en blamerent: Les uns l'accusant de manquer de courage & les autres le soupçonnant d'intelligence avec l'Ennemi. Mais la plus part en rejetterent uniquement la faute sur son armée, qui étoit d'un côté très foible & de l'autre très mal pourvue, a toutes sortes d'égards. „

(u) *Theatrum Europæum* Tom. II. Part. II. pag. 226.

LYDOV.
WILH.

quum XX. amplius leucis abfuisset, urbem hanc, inspectante Bavarico exercitu, in deditioem accepit. Expeditionem hanc, quam, inopinante Bavaro, Ludovicus susceperat, ipsi admirati sunt hostes. (x) Occupata Augusta, Galli cum Bavaris tenebantur inclusi. Bavaria omnis patebat Cæsareis. (y)

§. LXIII.

Clades
Stirumii.

Ludovicus castra sua inter Licum & Wertacum tanta arte munivit, ut Villarsius contra eum nihil tentare sit ausus. (z) Stirumium denique Comitem accersivit; viribus junctis ut peterent hostes. Sed consilia hæc Galli interverterunt cum Bavaris, ad Schwenningam prope Hochstadium adorti Stirumium; qui multis suorum amissis, Nordlingam versus se recipere coactus est. (a) Post adversa hæc fata Badensis nihil habuit antiquius,

(x) *Campagne de Villars* Tom. II. p. 184, 201. & 206. *QUINCY Hist. milit. de Louis le Grand* Tom. IV. p. 132. *DE LA HODE Hist. de Louis le Grand* Tom. V. pag. 386. *Continuation de RAPIN THOYRAS* Tom. XI. pag. 527.

(y) *Campagne de Villars* Tom. II. pag. 218.

(z) *Ibid.* pag. 209.

(a) *Theatrum Europ.* Tom. XVI. Part. 2. pag. 227. seq. *Campagne de Villars* Tom. II. pag. 223. *DE LA HODE Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 386. *Memoires du Marquis D** Tom. II. pag. 69. & 70.

quam ut, evitato proelio, hostium moraretur progressus. Fridberga tamen, vicinum Augustæ oppidum, paullo post ab eo in potestatem accepta. Augusta vero sub finem anni recepta a Bavaro. (b)

LUDOV.
WILH.

Menſe Sept. Briſacum Cæſareis eripuerat Burgundiæ Dux; quam urbem mox inſecuta eſt expugnatione Landaviæ; poſtquam fœderati, ſub Naſſovio & Haſſo ducibus, in auxilium venientes urbi, a Tallardo, Gallorum duce, prope Spiram acceperant cladem. (c) Summa hæc rerum, a Ludovico geſtarum A. 1703.

§. LXIV.

Imperterritus ille menſe Aprili anni ſequentis, omnia ad expeditionem neceſſaria, Aſchaffenburgi inſtruxit. Minus proſpera nuperæ expeditionis fata multiplices contra eum excitaverant rumores; inſuſos & temerarios. Electores tamen Francofurti agentes, publice illius acta probarunt. (d) Tallardus die 13. Maji ad Briſacum & Rhinoviam cum XIII. armatorum milli-

Tallar-
dus Ba-
varo jun-
gitur.

Tom. III.

Ii 2

(b) *Campagne de Villars* Tom. II. pag. 269. & 432.

(c) DE LA HOUE *Hiſt. de Louis le Grand* Tom. V. pag. 381. ſeq.

(d) *Campagne de Mr. le Maréchal de Tallard en Allemagne 1704.* Tom. IV. pag. 50, 55. & 155.

LVDOV.
WILH.

bus Rhenum transivit; Electori Bavariae atque Marfinio, qui paulo ante Villarsio in imperio militari successerat, auxilia adducens. Promovendae junctioni ad Danubii fontes, una cum Marfinio, propius accessit Elector; Dutlingam inter & Villingam castra metatus. Tallardus per vallem Abbatiae D. Petri montes Nigræ Sylvæ trajecit, armaque sua cum Electoralibus die 17. Maji ad Villingam conjunxit. (e) Thungius, Wirtembergæ Dux & Stirumius Comes, Cæsarei exercitus duces, junctionem impedituri, cum Electore & Marfinio prælium tentare decreverant; sed prohibuit Ludovicus, (f) non consultum arbitratus, fortu-

(e) *Campagne de Tallard* Tom. I. pag. 176. seq. DE LA HODE *Histoire de Louis XIV.* Tom. V. pag. 406. *Theatrum Europ.* Tom. XVII. pag. 26. sq. Non existimaverat Ludovicus transitum hunc successurum esse Gallis. Tallardus in litteris ad Chamillardum, Regium Administrum, ea de re ita scribit: „ Si vous voulez favoir, Monsieur, ce que dit Mr. de Bade „ sur le passage des Recrues, j'aurai l'honneur de vous rapporter ses „ propres termes, que voici: Mr. le Maréchal croit passer en Baviere, „ pour moi je ne le crois pas, je n'en reponds pourtant point. „ *Campagne de Tallard* Tom. I. pag. 48.

(f) *Theatrum Europæum* loco alleg. *Memoires du Marquis D** pag. 117. ubi hæc annotat: „ Ils reçurent ordre du Prince de Bade qui estoit „ absent de différer le combat j'usqu'à son arrivée; ordre qui fut fatal „ & qui leur fit perdre l'occasion de battre l'Electeur & Marfin & fa- „ vorisa en même temps le passage de l'armée Françoisse en Baviere. „

nam belli se absente subiri. Facta junctione, Ludovicus adventit die 19. Maji, cum Gallis Bavarisque ut confereret manus. At illi, relicta Villinga, magnis itineribus Ulmam contenderunt; Tallardo redéunte ad Rhenum. Ludovicus ad Danubium usque infecutus est hostes, qui in munitis castris Lauingam inter & Dillingam confederunt.

LUDOV.
WILH.

§. L X V.

Hæc dum aguntur Marlboroughius Anglorum in Belgio dux, Villaregium & Buflerium, Gallicos duces, Brabantiae, Flandriaeque munimentis inclusos, bellum cum trahere vidisset, Annæ Britannorum Reginae consensu, ex Belgio in Bavariam arma transferre decrevit, eoque consilio cum præcipua copiarum Anglicarum parte Neccarum ad Heilbronnâ trajecit; castris in oppidi hujus vicinia positus. Ibi cum Ludovico Badensi, cum Eugenio Principe & Wirtembergæ Duce de belli rationibus communicavit consilia. Placuit, ut ambo conjungerentur exercitus & Imperii summa alternis vicibus penes Badensem & Marlboroughium esset. Eugenius ad Stolhoviense vallum exercitum duceret, observaturus Tallardum; qui ad famam de Marlboroughii adventu in Alfatiam redierat; numerosiores Bavaro ut addu-

Marlbo-
roughii
adven-
tus.

LVDOV.
WILH.

ceret copias. (g) Marfinius auctor fuerat Electori, ut ante Marlboroughii & Badensis junctionem cum Badensi confli-geret. At reditum Tallardi exspectans Elector, munitis Lauingam inter & Dillingam castris continere se maluit, quam dubio certamini se ac fociorum fortunas committere.

§. L X V I.

Prælium
ad Schel-
lenberg.

Inter hæc Marlboroughius & Badensis ad Luzhufium in Ulmenfi ditione die 21. Junii copiis junctis, Elchingam inter & Langenaviam in conspectu hostium confederunt; quos in castris, arte & natura munitis, aggredi non ausi, secundo Danubio sub finem Junii, Donawerdam properarunt; e regione illa in Bava-riam irruptionem facturi. (h) Confederat ibi in Schellenbergæ monte cum insigni Bavarorum & Gallorum manu Comes Arca-nus, quem in ipsis propugnaculis die 2. Julii adorti sunt Fœdera-ti. Marlboroughius primum impetum fecit. Cum exercitu Cæ-sareo eum secutus est Badensis. Magna utrimque virtute pugna-

(g) *Memoires du Marquis D** loc. cit. *Hist. militaire du Prince Eugène* par DU MONT Tom. I. pag. 29. DE LA HODE *Hist. de Louis XIV.* pag. 406.

(h) Crediderat Marfinius, solum Marlboroughium Donawerdam petiturum; Lu-dovicum autem tuendæ Nordlingæ & Norimbergæ paullo superius cum exercitu constituram. *Campagne de Marfin* Tom. I. p. 227. & 229.

tum. Fortissimi Ducis munia dum explet Ludovicus, vulnus accipit in pede. Post pugnam cruentam, Wirtembergæ Duce hostium munimenta invadente a tergo, plenam denique Fœderati reportarunt victoriam. Hostes, superstites prælio, Danubium transferunt natando. (i) Insignis hæc ad Schellenbergam victoria, cuso in honorem Badensis apud Germanos celebrata est nummo. (k)

(i) Historiam prælii hujus Hompeschius, Batavorum dux, qui interfuit prælio, perscripsit ad Batavos; excurritque in laudes Ludovici Badensis. LAMBERTY *Memoires* Tom. III. pag. 85. Plura de hoc prælio vide in *Campagne de Mr. le Maréchal de Marfin en Allemagne 1704.* Tom. I. pag. 237. seq. *Theatrum Europ.* Tom. XVII. pag. 88. QUINCY *Hist. militaire de Louis XIV.* Tom. IV. pag. 250. *Continuation de RAPIN THOYRAS* Tom. XI. pag. 567. BURNET *Hist. d'Anglet.* Tom. II. pag. 389. FEUQUIERES *Memoires* pag. 284. ROUSSETUS in *Hist. Milit. Eugenii Principis*, gallice scripta, Tom. II. pag. 97. Marlboroughium, pugnandi & vincendi cupiditate flagrantem, eo die hostes aggressum esse scribit, quo penes eum fuerat summa Imperii, ut solus victoriæ laudem reportaret. Adde DE LA HODE *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 408.

(k) In ejus parte adversa Ludovicus comparet armatus, cum Inscriptione: LUDOVICUS WILHELMUS MARCHIO BADENSIS EXERCITUS CAESAREI GENERALIS LOCUMTENENS. In averfa nummi parte Donawerda conspicitur civitas cum munitionibus ad Schellenbergam. Danubius sub hominis specie ad

LUDOV.
WILH.

§. LXVII

Sequelæ
victoriæ.

Accepta hac clade Bavarus Donawerda & Neoburgo relictis, a Danubio ad Licum, a Lauinga ad Augustam Vindelicorum transtulit castra, Tallardi adventum expectans. Ludovicus, misso Herbevilio Duce, recepit Neoburgum, variis agminibus longe lateque Bavariam devastans. (l) Raina quoque, Bavarix oppidum, cum Dillinga a foederatis occupatum. (m) Inde Ingolstadii obsidionem Ludovicus aggressus est, cui promovendæ Marlboroughius Rainam inter & Donawerdam confedit. (n)

Obsidione durante Herbevilius Dux, Ludovici Badensis jussu, Ratisbonensem Civitatem, a Bavaris paulo ante desertam, Cæ-

fluminis ripas confidet, coronam tenens vallarem. Additur inscriptio: HOSTE CAESO FUGATO CASTRIS DIREPTIS AD SCHELLENBERGAM DONAWERDAE. In margine legitur: VIRTUTE PRINCIPIS ET SOCIORUM VIA VICTORIIS INSEQUENTIBUS APERTA. VAN LOON *Histoire Metallique des Pays-bas* Tom. IV. pag. 418.

(l) *Theatrum Europ.* Tom. XVII. pag. 89. LAMBERTY *Memoires* Tom. III. pag. 92. *Campagnes de Mr. le Marechal Tallard* Tom. II. pag. 113.

(m) *Theatrum Europ.* loc. alleg.

(n) *Campagne de Mr. Marfin* Tom. I. pag. 299.

Cæsareo milite occupavit. Imperii Ordines, Ratisbonæ hærentes, hoc graviter commovit; qui, literis ad Ludovicum datis, de læsa Ordinum majestate multum conquesti sunt. (o)

LUDOV.
WILH.

§. LXVIII.

Tallardus interea Julio mense cum XXX. armatorum millibus Nigram Sylvam transivit Hornbergæ, obfessoque frustra per aliquot dies Villingæ oppido, Ulmam contendit. Ibi Danubio sub initium Augusti trajecto, cum Electore & Marfinio ad Augustam suas copias conjunxit. (p) Eugenius Princeps, ex Stolhoviensi vallo progressus, (q) per Wirtembergæ Ducatum magnis itineribus Tallardum secutus est; ad Hochstadium die quinto Augusti castra metatus. Galli tum & Bavari, motis Augusta castris, Danubium transferunt Lauingæ; inopinato impetu ut aggrederentur Eugenium. Sed ille versus Schellenbergam se recipiens, a Marlboroughio petiit auxilia, qui copias suas Eugenia-

Tallard.
in Bava-
riam
transit.

Tom. III.

Kk

(o) *Theatrum Europ.* Tom. XVII. p. 15. sq.

(p) *Campagne de Tallard* Tom. II. pag. 27. sq.

(q) Reprehendunt Galli Villerojum, quod post discessum Eugenii, Stolhoviense non invaserit vallum, tragicorum ad Danubium eventuum spectator.

DE LA HODE *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. p. 409.

LVDOV.
WILH.

nis conjunxit undecimo Augusti. Galli & Bavari in priora castra, Lauingam inter & Dillingam, redierunt. (r)

§. LXIX.

Prælium
Hoch-
stad.

Res denique die 13. Augusti, prope Hochstadium, Neoburgici Ducatus oppidum ad Danubium, prælio sanguinolento decisa, quo Galli Bavarique, maxima clade accepta, captoque Tallardo, non Bavaria modo, sed & omni trans-Rhenana Germania ejecti sunt. (s) Hochstadiensi huic prælio non interfuit Ludovicus, in obsidione Ingolstadii durante prælio occupatus. Marlboroughius, incredibili pugnandi ardens cupiditate, urbem hanc Ludovico oppugnandam commisit, ne ab eo retineretur a pugna. (t) Verisimilis sententia est, ambo Duces consilium de Hochstadiensi prælio occuluisse Badensi; veritos, ne diceret te-

(r) *Campagne de Marfin* Tom. I. pag. 299. seq.

(s) LAMBERTY *Memoires* Tom. III. p. 94. sq. *Campagne de Marfin* Tom. I. pag. 325. seq. *Memoires de la guerre d'Espagne* loc. cit. pag. 136. sq. *Histoire Militaire du Prince Eugène* Tom. I. pag. 27. sq. & Tom. II. pag. 101. seq. DE LA HODE *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 413. *Theatrum Europ.* Tom. XVII. pag. 97. RAPIN THOYRAS *Contin.* Tom. XI. pag. 570. sq. QUINCY *Hist. militaire de Louis XIV.* Tom. IV. pag. 271. BURNET *Hist. d'Angleterre* Tom. II. pag. 391. FEUQUIERES *Memoires* p. 250.

(t) *Theatrum Europ.* Tom. XV. pag. 91.

merarium & audax. (u) Post reportatam victoriam, obsidionem
 Ingolstadii Auffassio, Circuli Franconici copiarum Præfecto, Lu-
 dovicus commisit, ipse cum maxima copiarum suarum parte se
 victoribus junxit. (x)

LVDOV.
 WILH.

§. L X X.

Decreta deinde in castris ad Ulmam (d. 25. Aug.) Lan-
 daviæ obsidione, (y) Marlboroughius, Eugenius atque Badensis,
 relicto ad Ulmam Thungio, (z) versus Rhenum profecti sunt.
 Trajecerunt eum ad Philippiburgum & deliberationibus die 8. Sept.
 Spiræ institutis, Gallos cum Electore, Germershemium inter at-
 que Landaviam sedentes, aggredi statuerunt. Sed illi, non ex-
 pectato hoste, maximis itineribus versus Argentoratum se recepe-
 runt. Fœderati ad Weissenburgum usque Gallos secuti, ibidem
 substiterunt, tegendæ obsidioni Landaviæ, quam Ludovicus no-
 ster, (die 12. Sept.) cum potiore exercitus parte suscepit. Jose-
 phus, Romanorum Rex, secundæ huic obsidioni, ut primæ, inter-

Landavia
 capta.

Tom. III.

Kk 2

(u) *Memoires de la guerre d'Espagne* Tom. II. p. 156. & 165. *Hist. militaire du Prince Eugène* Tom. I. p. 30.

(x) *Theatrum Europ.* Tom. XVII. p. 103.

(y) LAMBERTY *Memoires* Tom. III. p. 108. & 109.

(z) Urbs hæc d. 10. Sept. Thungio tradita. LAMBERTY Tom. III. p. 109. ubi leges deditiois exhibet.

LUDOV.
WILH.

fuit. Advenit ille die 27. Sept. At strenue urbem defendente Laubanio, nonnisi d. 24. Nov. ea in foederatorum potestatem transivit. (a)

Fata Ba-
variae.

Bavaria inter hæc durissime habita. Electrix, Johannis Sobieskii Regis Poloniae filia, Ordinesque Bavariae multis precibus sollicitarunt Ludovicum, apud Cæsarem ut intercederet, ferro & flammis omnino ne periret Bavaria. Romanorum Rex, interventu Ludovici, in castris ad Landaviam cum Bavaris die 7. Novembris transegit, ut oppida eorum Cæsari traderentur, omnisque Ducatus haberetur clementius. (b)

§. L X X I.

Varia.

Durante Landaviae obsidione, militaris quidam ordinis homo, qui se Comitem de Ravefcot dixit, salvi conductus literis munitus, ad Marfinium, Hagenoæ castra habentem, se contulit, eique consilium suum proficiscendi Versalias aperuit, ut de maximi momenti rebus colloqueretur cum Rege. Profectus est, atque Chamillardo, Regios inter Administros præcipuo, declara-

(a) LAMBERTY *Memoires* Tom. III. pag. 112. *Campagne de Marfin* Tom. II. pag. 40. 68. & 316. seq. Leges deditionis extant ibidem pag. 344. Adde *Theatrum Europ.* Tom. XVII. pag. 29. sq.

(b) LAMBERTY *Memoires* Tom. III. pag. 108. & 114. *Theatrum Europæum* Tom. XVII. pag. 103. sq.

vit, magnam sibi cum Josepho, Rege Romanorum, intercedere familiaritatem: haud difficile sibi fore, vel Hungaris, Austriae hostibus, vel Bavaris, inter venandum, eum tradere captivum. Abhorruit Rex facinus; proditorem in Alsatiam remisit; injungens Marfinio, ut quam celerrime regni finibus eum juberet excedere. Chamillardus quoque literis, datis secundo Novembris, rogavit Badensem, ut omne hoc negotium Regi Romanorum aperiret. Aperuit, finitoque Landaviae obsidio, respondit nomine Regis Romanorum, de propenso in eum Regis Galliae animo gratias persolvens. (c)

LUDOV.
WILH.

Paulo post 8. Dec. idem Ludovicus Aschaffenburgus literas ad Marfinium dedit, quibus Gallos milites eorumque Praefectos, certis de causis Ulmae detentos, jussu suo libertati restitutos significat. (d)

§. LXXII.

Tam felices A. 1705. successus, animos foederatorum adeo erexerant, ut in annum sequentem de arduis rebus, Mo-

Castra ad
Sirkium.

Kk 3

(c) Marfinii, Chamillardi & Ludovici Badensis literas hac de re vide in Libro, saepius alleg. *Campagne de Marfin* Tom. II. p. 200. 229. 231. Tom. III. p. 11. & 17. Chamillardi sententiam de scena hac ex Literis ad Marfinium Tom. II. p. 268. & 292. discimus.

(d) *Campagne de Marfin* Tom. III. p. 64.

LUDOV.
WILH.

fellam inter & Rhenum gerendis, agitarent consilia, quæ vero magna ex parte caruerunt successu. Castrum Ludovicianum ad Saram (*Sarlouis*) decreta obsidio, in Campaniam Galliamque aditus ut foederatis pateret. Avertendæ tempestati prope Sirkium ad Mosellæ fluentia Galli, Villarzio duce, castra posuerunt. Marlboroughius, collecto prope Trajectum ad Mosam exercitu, ineunte Majo, ad Mosellam contendit, ut, Villarzio pulso, Castro illo Ludoviciano potiretur ad Saram. Res ut felicius procederet, vires conjungere statuit cum Ludovico Badensi, cujus exercitus ad Rhenum superiorem prope Lauterburgum confederat. Marlboroughius eum ægotantem invisit Rastadii, (e) facileque ad suam sententiam perduxit. Diviso agmine Ludovicus progreditur. Primum, sub Wirtembergæ Duce, die 14. Junii Marlboroughio se junxit. Ludovicus autem in Hunnorum Tractu ad Rammersburgum usque cum pervenisset, doloribus ex vulnere; nuper accepto, correptus, copias suas Frisio Comiti ducendas commisit, ipse ad medicatos profectus est fontes. (f)

(e) Marlboroughius diem constituerat Ludovico, quo Crutzenacum veniret, sed cum ille, morbo impeditus, non comparuisset, Marlboroughius, consulto id factum existimans, Ludovico succensuit.

(f) Thermæ, quæ dicuntur *Schlangenbad*.

§. LXXIII.

Frisius, varia ob impedimenta, quum lentius progredere-
 tur, Marlboroughius, re infecta, a Mosella ad Mosam se recepit Marlbo-
 roughii
 reditus.
 in Belgium, cujus Ordines Fœderati frequentibus literis ab eo pe-
 tierant, ut Villaregium, Gallorum ducem, compesceret, qui
 Marlboroughio ad Mosellam hærente, Huyum & Leodium ur-
 bes in potestatem redegerat. Marlboroughius, perpetuus Ludo-
 vici æmulus, qui laudibus ejus obtrectandi nullam occasionem
 prætermisit, (g) in literis, ad Villarsium datis, a Badensi se de-
 ceptum conquestus est, qui ad constitutum non advenerit tem-
 pus, ut junctis viribus castra ejus aggredierentur. (h) Idem Marl-
 boroughius in eandem sententiam ad Angliæ Regem, (i) & ad

(g) Jam anno superiore Marlboroughius in obsidione Landaviæ in Ludovicum nostrum fuerat iniquior, ita ut gravissimæ inter eos lites orirentur, de quibus mentionem facit Marfinius in litteris ad Chamillardum. *Campagne de Marsin* Tom. II. p. 225.

(h) Literæ hæc exhibentur in *Continuation DE RAPIN THOYRAS* Tom. XII. pag. 33.

(i) Cardonnelius, Marlboroughio ab Epistolis d. 13. Jun. scriptam misit in Angliam narrationem, qua exposuit causas, ob quas Marlboroughius a Mosella recedere fuerit coactus. In narratione hac graviter in Ludovicum invehitur. Extat in *LAMBERTY Memoires* Tom. III. p. 469.

LUDOV.
WILH.

Belgas Fœderatos scribens, Ludovico Badensi attribuit, quod promissis suis non responderit eventus. Jactaverat enim Hochstadiensi similem se ad Sirckium reportaturum victoriam; ad Mosellam ut experiretur Villarsius, quod ad Danubium Tallardus expertus est. At Villarsii castra omnes duces quum inexpugnabilia judicassent, Marlboroughius, qui Villarsium prævenire neglexerat, diluendæ culpæ suæ Ludovicum cunctationis incusavit; (k) si cunctatio dicenda, quod a Rheno superiore ad Mosellam quatuordecim dierum iter varia ob impedimenta impendit.

§. L X X I V.

Ludovici
consilia.

Ludovicus, finito thermarum usu, sub finem Julii quum se contulisset Moguntiam, Almelous, Ordinum Fœderati Belgii nomine, Welfiusque Comes, Cæsaris legatus, eum adierunt, ut de bello ad Rhenum, majori ardore instaurando, cum eo deliberarent. Nec animi sui sensa legatis Ludovicus occuluit: a Cæsare se negligi, a fœderatis contemni; insultos passim, & apud Batavos præfertim, de se haberi sermones. (l) Rebus ad bellum gerendum

(k) *Continuation DE RAPIN THOYRAS* Tom. XII. pag. 34. *DE LA HODE* *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. p. 442.

(l) *LAMBERTY Memoires* Tom. III. pag. 502. *Literarum Helveticarum auctor* Tom. VI. Ep. 36. pag. 209. de ordinibus Fœderati Belgii scribit:

rendum necessariis se destitui: nec aliud jam sibi supereffe remedium, quam ut bellico imperatoris se abdicet munere. Legati, multis in medium allatis rationibus, Ludovicum permoverunt, ut causæ communi se non defuturum promitteret. Addidit, talem jam rerum statum esse ad Rhenum, ut Galli aut eliciendi sint ad prælium, aut Hagenoënsi ex vallo pellendi. (m)

LUDOV.
WILH.

§. L X X V.

Exequendis consiliis his Ludovicus properavit ad Rhenum, ubi eo absente copiis præfuerat Thungius. Munitis hic prope Lauterburgum se continuit castris, quæ pontis Rhenani ope Stolhoviense defendebant vallum, hostibusque claudebant. Villarsius cum Marfinio a Mosella redux, Thungium loco pellere decrevit. Hoc frustra cum tentasset, Rhenum transivit ad Kehlam, die quinto Sextilis. Secutus eos Thungius, ad Stolhoviense vallum castra metatus est. Badensis ad exercitum redux, Vil-

Gesta
ejus in
Alsatia.

Tom. III.

L I

„ Ne se reprochent - ils - point la manière indigne, dont leurs ecrivains
„ ont traité le Prince Louis de Bade? Prince aux sages conseils & à
„ la bonne conduite du quel, ils doivent tous les succès de leurs ar-
„ mes &c. „

(m) Literas Almeloï ad Ordines Fœderatū Belgii de deliberationibus cum Ludovico habitis d. 29. Julii exhibet LAMBERTY *Memoires* Tom. III. pag. 499.

LUDOV.
WILH.

larfium Bifchofshemii in Ortenavia hærentem, aggredi ftatuit; fed ille, non expectato Germanorum adventu, in Alfatiam rediit. Ludovicus, Rheno prope Lauterburgum trajecto, expugnatoque Gallorum ad Pfaffenhovium & Moteram vallo, Septembri & Octobri menfibus, Drufenhemium atque Hagenoam in confpectu Gallici exercitus in poteflatem accepit. Inde Fortalitium Ludovici laxa obfidione cingens, exercitum fuum ad utramque Rheni ripam per hyemem difpofuit. (n) Finita A. 1705. expeditione Ludovicus Heidelbergæ cum Marlboroughio multos habuit fermones. Hic deinceps Vindobonam profectus eft, bellicis ut intereffet confiliis. Ludovicus, a Moguntino Electore rogatus, ut idem iter fufciperet, iter recufavit. (o)

§. L X X V I.

Reditus
trans
Rhenum.

Ineunte vere anni 1706. Villarfius & Marfinius magnis cum exercitibus in Alfatia comparuerunt, ut recuperato, quod Cæfarei fuperiore anno occupaverant, ad Moteram vallo, Fortalitium Ludovici obfidione liberarent. Badenfis mense Majo ad Marlboroughium jam literas dederat, quibus miferum exercitus fui,

(n) QUINCY *Hift. Militaire de Louis le Grand* Tom. IV. pag. 533. fq. DE LA HODE *Hiftoire de Louis XIV.* Tom. V. pag. 443. *Theatrum Europæum* Tom. XVII. Part. 2. pag. 18. RINCK *Vita Jofephi* Tom. II. pag. 50. feq.
(o) *Theatrum Europ.* loco alleg. p. 20.

omnium rerum penuria laborantis, statum exponit; non enim nisi sex mille armatis constabat. Subjungit, ad vicinos Principes Circulosque frustra se misisse nuntios, urgentes auxilia. Unde eo se necessitatis adductum, ut, relicta Alfatia, redeat trans Rhenum. (p) Ludovicus ergo ad hostis adventantis famam, Motera & Bischvilla relicta, Drusenhemium indeque trans Rhenum Stolhovam recessit. Paulo post Galli Hagenoam & Drusenhemium oppida, apparatu bellico omni instructa, cum insula Marchionatus, quam vocant, in potestatem redegerunt. Badensis, propter paucitatem suorum, reliquo æstatis tempore Stolhoviano se vallo continuit. Thungius quidem die 13. Sept. ad Philippiburgum Rhenum transivit, sed, nulla re gesta, mense Novembri in Germaniam rediit. (q)

LUDOV.
WILH.

§. LXXVII.

De cunctatione Statuum Imperii in Comitibus Germanicis Iniqui de
graviter conquesti sunt Batavi; faucium Ludovici animum delinimones.
re studentes. (r) Et tamen Marlboroughius, ex Anglia Hagam

Tom. III.

L 1 2

(p) LAMBERTY *Memoires* Tom. IV. p. 60.

(q) QUINCY *Hist. Militaire de Louis le Grand* Tom. V. pag. 51. seq. DE LA
HODE *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 493. *Continuation DE RAPIN*
THOYRAS Tom. XII. p. 128.

(r) LAMBERTY loc. alleg. p. 85, & 99.

LUDOV.
WILH.

Comitum appellens, non occulte iniquos de eo sparfit sermones, (s) qui apud permultos sane fidem invenerunt. Non defuere, qui alieni ab Austriaca Domo animi Ludovicum accusarent, quod Bavari & Colonienfis proscritionem, contra juris ordinem factam, improbasset. (t) Ludovicus, missis ad vicinos Imperii Circulos & ad Batavos literis, omnem suspensionem a se amovere laboravit, veramque infelicis expeditionis causam in rei militaris Germaniæ defectibus posuit; (u) quod etiam in literis, ad vicinos Electores & Ducem Wirtembergæ datis, repetiit Palatinus Elector. (x)

§. LXXVIII.

Causæ
cunctationis.

Neque vero soli Ordines Imperii, sed & ipse Imperator, suo defuerunt officio. Hungariæ bello hic præsertim intentus, copias suas abduxerat Rheno; nonnisi duas ibi relinquens cohortes; (*Regimens*) ex fœdere sedecim mille armatos cum ibi alere debuisset. Invidiam facti tamen a se ut averteret, Rhenensem exercitum, omni apparatu bellico affluentem, ostentavit fœdera-

(s) *Theatrum Europ.* Tom. XVII. Part. 3. p. 176.

(t) LAMBERTY pag. 96.

(u) Exhibentur hæc literæ in *Theatro Europæo* loco alleg. p. 29. Adde LAMBERTY p. 98.

(x) *Theatrum Europ.* loco alleg. pag. 30.

At Ludovicus sub finem hujus anni Janum ex Præfectis militaribus ad Batavos misit, qui de vero rerum statu eos doceret, omnemque sinistrorum eventuum causam illis bona fide exponeret. (y) Tarditate & negligentia Germaniæ Ordinum per biennium (1705. & 1706.) Mars quievit ad Rhenum. Suffecerat Cæsari, Ludoviciano ibi vallo Germaniam esse tutam a Gallis.

LUDOV.
WILH.

§. L X X I X.

Tam dubii, tam iniqui sermones; tam multiplices rerum temporumque vicissitudines animum Ludovici & corpus affecerant. Reficiendis viribus Schlangenbadenses thermas iterum invenit. At redux, condito testamento, quo conjugii, liberis, Marchiæque prospexit, die 4. Jan. A. 1707. ætatis anno LII. Rastadii in Palatio suo deceffit; in Ecclesia Collegiata Badensi majorum suorum cryptæ illatus. Heros sane dignus vita longiore, vita postremos per annos felicior; imo vita longissima. Amplificator gloriæ Domus Badensis; verus rerum Germanicarum factor ad Rhenum; ringente invidia. Inexpugnabile illud vallum ejus, quod a Philippopoli ad Stolhovam, a Stolhova ad Bühlam

Obitus &
Chara-
cter.

Ll 3

(y) LAMBERTY *Memoires* Tom. IV. pag. 98. 99. Add. Literæ Ludovici ad Ordines Belgii, supra allegatæ, in *Theatro Europæo* Tom. XVII. Part. 5. pag. 29. & 30.

LUDOV.
WILH.

& ad penetralia usque Sylvæ Martianæ Germaniam contra Gallos defendit, Ludovici opus est; quod ab initio belli usque ad mortem ejus impenetrabile, eo vix mortuo superatum a Gallis. Januario mense Ludovicus decedit; vallum Majo mense perumpitur; ipso vivo per tot annos invictum, & per illos quoque annos invictum, quibus dux caruit exercitu. Documentum, quod omnes Ludovicianæ gloriæ obtrectatores prosternit & æmulos. Illustris ille Domus Lotharingicæ heros, Carolus IV. Leopoldi Imp. affinis, an non gloriâ, apud Danubium partam, ad Rhenum quoque imminuit. Marlboroughius audaci sua ad Danubium Bavaricum victoria tam elatus, ad Hungaricum progredi debuisset Danubium, ibique campos & fluvios, Ludovici Badensis victoriis signatos, computare.

§. L X X X.

Virtutes
ejus mili-
tares.

Præcipua ejus qui narraturus est gesta, inveniet Heroëm, qui viginti sex bellicas expeditiones, viginti quinque urbium & castrorum obsidiones suscepit; qui tredecies aperto Marte confligit; victor fere semper, nonnunquam æquo Marte, nunquam victus discessit: In castrametatione Pyrrhus alter & Cæsar, in quo magni exercituum duces, quod imitentur, inveniunt; inveniunt, quod discant. Postremis belli Germanici annis si visus est cunctari, id Ordinum, non Ludovici tribuendum est moræ. Cunctatorem sane non experti sunt Turcæ. In Hochstadiense præ-

lium si difficilius, quam duo ejus Collegæ, consensit, condonandum id Germanico Principi, propius qui introspexit periculum, cui exponebatur Germania, quam exteri, quos gloriæ cupido magis, quam Germaniæ incenderat amor. Ceterum prudentia & moderatio, clementia & humanitas, intemerata fides, promissorum sanctimonia, non fucatæ fuerant Ludovici virtutes. Expers vindictæ, arrogantiae hostis, otii ac voluptatis contemtor, bello paceque magnanimus.

LUDOV.
WILH.

§. LXXXI.

Domesticas ejus virtutes si spectes, matrimonium concors, sobole foecundum, opibus felix & dives; opulentius quod esse debuerat, nisi in erciscenda hereditate Lauenburgica adversarios expertus esset, nimis potentes. Hi enim ex omnibus allodialibus Lauenburgicis bonis & terris, quæ fane permultæ, præter dimidiam Lauenburgico - Bohemicæ successione portionem, uxori ejus nihil reliquerunt. Cæsarea connivebat Aula; quæ & in nono Electoratu erigendo & in Lauenburgica successione adjudicanda Hannoveranæ Domui nimis favere visa est, in detrimentum Ludovici Badensis; qui post tot victorias, pro Cæsare reportatas a Turcis, meliorem expectaverat sortem; & eo magis expectare debuerat, quod Hungariæ & Germaniæ invigilando salutem, ipse domesticas res suas neglexit, imo fere pessundedit. Christiano-

Domesticae.

LVDOV.
WILH.

rum hostes dum ille ad Danubium debellat, Bada & Marchia ab hostibus Germaniæ ad Rhenum rediguntur ad cineres. Tantus Heros caruit vitæ scriptore.

§. LXXXII.

Uxor Lu-
dovici.

Francisca Sibylla Augusta, Ludovici Guilielmi uxor, ex antiquo Ascaniorum, Saxoniae Ducum, sanguine die 21. Januar. A. 1675. patre Julio Francisco, Lineæ Ascanio-Lauenburgicæ postremo, prognata; Raudnizii in Bohemia die 27. Martii A. 1690. facta est Ludovici Conjux.

Successio
Lauen-
burg.

Anno præcedente (1689.) decesserat pater; cuius hereditatem, difficultatibus obnoxiam, multi Proceres ambiverunt. Francisca Badensis nostra & soror ejus natu major, Anna Maria Francisca, quæ Philippo Guilielmo, Duci Neoburgico, dein Joanni Gastoni, Hetruriæ Principi, nupserat, omnem patris hereditatem petierunt; Lauenburgicum Ducatum non feudum, sed allodium esse dicentes; quod per Eilickam, filiam Magni, ex Billinganis Saxoniae Ducibus postremi, ad Ottonem Ballenstadii Comitem, Bernhardi, Saxoniae Ducis, avum pervenit. Lauenburgicus tractus dein, Bernhardo ereptus, post longa bella, cum Danis & Brunsvicensibus gesta, Friderici II. Imp. consensu, in Albertum, Bernhardi filium, anno 1227. jure perpetuo transivit.

§. LXXXIII.

§. LXXXIII.

Terras has, a Ducibus Lauenburgi, absque Imperatorum præscitu, oppigneratas venditasque fuisse, constat exemplis. Baden-
fium ra-
tiones.
Feudales Sigismundi, Caroli V. & insequentium Imperatorum Literas, vel ab ipsis Imperatoribus revocatas, vel ex errore, vel ob spem in Electoratu Saxoniae aliquando succedendi a Ducibus acceptas, eam vim non habere, filiae Principes contendunt, ut allodia in feudum commutent, sine agnatorum consensu. Ad-
dunt, etiam si habitum feudalem aliquandiu induisset Lauenburgi Ducatus, allodiali ad Afcianos quum pervenerit jure, ex natura feudi, quod vocant, oblati, post masculos extinctos, feminis successione deberi. Evidens porro esse demonstrant, feudalibus illis tabulis Lauenburgicas omnes non comprehendi ditiones. Non comprehensas autem pristinam allodii servare naturam, adeoque ad foeminas transire heredes. (2) De Hadeliae Terra, quae prope ostia Albis est, speciatim ostenditur, quod Lauenburgici Ducatus partem illa nunquam constituerit; ut verum & separatum allodium a Lauenburgicis Ducibus constanter possessa.

Tom. III.

Mm

(2) Rationes has & alias exponit Diatriba, A. 1757. impressa Raftadii, cui titulus: *Gründliche Ausführung des Erbrechts beyder Sachsen-Lauenburgischen Erbprinzessinnen auf Lauenburg*, fol.

LVDOV.
WILH.

Julius Franciscus, condito A. 1689. testamento, omnium allodialium bonorum & jurium, speciatim Bohemicarum ditionum, terræque Hadeliaë heredes scripserat filias. Lauenburgi Ducatum Principibus Anhaltinis, ut proximis agnatis & heredibus feudi destinavit. (a)

§. LXXXIV.

Baden-
fium
æmuli.

Verum enimvero non pauci mox heredipetæ orti sunt, qui vel omnem successione Lauenburgicam, vel ejus partem petierunt. Anhaltina Domus communem cum Lauenburgicis originem & renovata cum ultimo Duce A. 1678. successione pacta allegavit. (b) Electoralis Saxonica Domus spem, a Maximiliano I. Imp. A. 1507. acceptam; a Leopoldo Imp. confirmatam; ut & pactum cum Julio Francisco A. 1671. initum, jura sua ut firmaret, produxit. At Ernestinæ Lineæ Principes Maximilianum I. Imp. Lineæ seniori, ante juniorem in Lauenburgicum Duca-

(a) Testamentum legitur in scripto allegato inter Documenta p. 35.

(b) LUNIG *Grundfeste Europæischer Potentzen Gerechtsame* Tom. II. pag. 384. SCHWEDER in *Theatro Præensionum* Tom. II. pag. 11. & ZSCHACKWITZ *Einleitung zu denen vornehmsten Rechts-Ansprüchen derer geerönten hohen Hæupter in Europa* Tom. II. VII. Abtheilung pag. 438. sq. SCHILTERUS in *Dissertatione de Investitura Principum Imperii simultanea Domus Anhaltinæ succedendi jus impugnavit.*

tum succedendi jus tribuisse contenderunt. (c) Lineæ Zellenfis Brunsvico-Luneburgi Dux, Lauenburgicas ditiones, vetus Brunsvicensis Domus allodium, Henrico Leoni, Saxonix Ducis, injuste ereptum, postliminii jure vindicavit; quod jus, initis Lauenburgicos inter & Brunsvicenses Duces, pactioibus, seculo XIV. renovatum. (d) Luneburgico Guelpherbytanus se opposuit, ex linea seniore natus quod esset. (e) Mecklenburgi Dux ad successorium quoque pactum, Lauenburgicam inter & Mecklenburgicam Domos A. 1518. constitutum, provocavit. (f) Sunderburgici rami Holfatix Dux, Christianus Rudolphus, Conjugem suam, Carolam Eleonoram, Francisci Henrici, Ducis Lauenburgici filiam, ultimi Ducis consobrinam, stipiti communi gradu propiorem, filiabus ejusdem Julii Francisci præferendam pertendit. (g) Gottorpiensis vero rami Holfatix Dux Lauenburgicos octo vicos, de qui-

Tom. III.

Mm 2

(c) SCHWEDER in *Theatro Prxtensionum* Tom. II. pag. 440.

(d) LUNIG *Grundfeste Europæischer Potentzen Gerechtsame* loco alleg. pag. 172. SCHWEDER loco alleg. pag. 110. Add. FRIDERICUS PHILIPP. STRUBE in *Vindiciis Juris Brunsvicensis & Luneburgensis in Ducatum Saxo-Lauenburg.* Gœttingæ editis A. 1754. Badenium argumenta confutare studet. Cap. VI.

(e) SCHWEDER loco alleg. p. 154.

(f) LUNIG loco alleg. pag. 183. SCHWEDER pag. 265.

(g) SCHWEDER pag. 239.

LVDOV.
WILH.

bus cum Ducibus aluerat lites, repetiit. (*h*) Sed Hadeliae terram, Archiepiscopatus Bremensis domanium vetus, a Lauenburgicis Ducibus usurpatum, sibi vindicavit Carolus XI. Sveciae Rex, Archiepiscopatus, in Ducatum conversi, possessor. (*i*)

§. L X X X V.

Rei
eventus.

Cæsar die 5. Oct. A. 1689. ordinavit, Lauenburgicus Ducatus & Hadelia ut subjicerentur sequestro. (*k*) At Luneburgo-Zellenfis Dux, Circuli Inferioris Saxoniae copiarum Præfectus, præcavendis turbis, occupavit Ducatum, atque jus in eum sibi asseruit; Electoralis Saxoniae & Brunsvico-Guelpherbytanæ Domuum jura denique, pactionibus, A. 1703. factis, in se suamque familiam transferens. (*l*) Lauenburgici Ducatus investituram Ludovico Marchioni se collaturum Cæsar promisit, simulac eundem ad Imperium rediisse confiterit. (*m*) Hadeliae Terram Aulicus Imperii Senatus A. 1701. filiabus adjudicavit. Carolum XII. Regem Sveciae, quamvis & ipse jus suum urferat, hac de re certiozem reddidit Ludovicus, de generoso ejus animo persuasus; petiitque

(*h*) Idem pag. 110.

(*i*) Idem pag. 111.

(*k*) Instrumenta extant in scripto Bada-Badensium modo alleg. Documentorum pag. 106. sq.

(*l*) Transactiones hæc ibidem occurrunt pag. 64. sq.

(*m*) Literæ Cæsaris datæ die XVI. Julii A. 1690.

ab eo, ut ad obtinendam possessionem suam sibi præstaret auxilium. Cæsar ipse ad Sveciæ Regem se scripturum promiserat; ⁽ⁿ⁾ sed executio rei suspensa, ne Svecus offenderetur, quem foederi pro asserenda Austriacis Hispania accessurum speraverat. Profligatis autem Caroli XII. rebus, Lauenburgici Ducatus investituram A. 1716. Hadeliaë A. 1731. Electori Hannoverano Cæsar concessit; Marchionissa apud Cæsarem frustra querente.

Ad solas ergo patrimoniales Bohemicas terras relegatæ ^{Ditiones Bohemicae.} sunt heredes, quas nempe pater earum a matre sua, Anna Magdalena Poppelia de Lobkowitz, Comitissæ de Collovrath Zbinkonis vidua, acceperat, quæ A. 1668. decessit. Uxori Ludovici Dominia Schlackenwerd, Grosengrün, Theusing, Udritsch, Pürles, Podersamb, Tœpelsgrün, Hauenstein & Kupferberg obtigerunt; reliqua forori.

§. LXXXVI.

Francisca Sibylla A. 1703. die 31. Aug. Aschaffenburgi, ^{Testamentum Franciscæ,} ubi cum Marito, ob bellicas turbas, aliquandiu habitaverat, testamentum, Cæsare consentiente, condidit, eoque ordinavit, ut Bohemicæ hæ Dynastiæ, una cum clinodiis & jus in Lauenburgica allodialia, terramque Hadeliaë, certis sub legibus transfirent ad filios. Primogenitus omnem maternam solus adeat heredita-

M m 3

(n) Documenta idem Scriptum pag. 108. producit.

LUDOV.
WILH.

tem; eoque deficiente, fratres postgeniti, ex ordine nascendi. Pater usque ad legitimam ætatem filii, ad quem successio pertinet, tutelam & usumfructum habeat. Legitima ætas ex Bohemiæ legibus æstimetur. Quod si ex ejus matrimonio cum Ludovico Marchione masculi non superfuerint heredes, ex secundo vel tertio Ludovici matrimonio nati succedant. Horum omnium defectu hereditas omnis in Ludovicum conjugem cum liberrima transeat potestate, filiabus exclusis, quæ arbitrio patris aliquid ex bonis maternis, memoriæ causa, accipiant. Succedendi ratio eadem, quæ in Marchia, fervetur. Marchiæ regimen qui adierit Princeps, ditiones quoque Bohemicas habeat. Filiae Principes, ex quocunque Ludovici matrimonio natæ, mille quotannis florenos ex Bohemicis terris accipiant, donec vel matrimonio, vel aliter illis fuerit prospectum. Masculi si mascula sine pube decesserint, filiae ex quocunque Ludovici thoro earumve liberi, in omnia Franciscæ bona succedant in capita, neque ad transversam lineam devolvatur successio, sed ad descendentes Ludovici maneat restricta. Alienatio omnis prohibita. Clerici a successione exclusi. Domina, post testamentum conditum acquisita, iisdem legibus subjecta. Hæc summa Testamenti.

§. LXXXVII.

Codicilli.

Triginta post annos (1733.) die 20. Aprilis Tabulis his Franciscæ Sibylla Codicillos adjecit Etlingæ, quibus pleraque

denuo confirmata sunt capita; nonnullis mutatis. Bona nimirum, quæ ipsa Lauenburgo-Bohemicis suis emtione adjecit, eidem primogenituræ & substitutionis juri subjecta, ut & reliqua, quæ ex Lauenburgica successione unquam possent provenire. Princeps regens masculam si non habuerit sobolem, postgenitus ad propagandam stirpem matrimonium ineat cum Principe aut Comite, Romanæ religioni addicta; cujus filii ad Ecclesiastica Germaniæ Collegia possint admitti. Postgenitus, a die connubii, ex redditibus Bohemicis decem mille florenos annuatim accipiat. Bada - Durlacensis linea, a substitutione exclusa, Codicillo admittitur. Durlacensis nempe ille, ad sacra Catholica qui transfertur sit, Princeps, filiosque in eadem religione educari curaverit, vel qui ex pluribus, Catholicæ religioni addictis, jure primogenituræ propior, in Bohemica Dominia masculis Bada-Badensium succedat; ita tamen ut Principibus ejusdem senioris Lineæ feminis, quæ fuerint superstites, ducenta florenorum millia intra octo annos persolvat. Fideicommissi Leges, Franciscæ descendantibus scriptæ, in Catholica quoque Durlacensium linea, si quæ oriatur, obtineant. Quod si Durlacensis, religioni Romanæ addictus, non adsit, vel si linea ejus extincta, aut sacra ille Catholica mutet, succedat Maria Anna, Franciscæ Sibyllæ ex Anna Maria Franciscæ sorore neptis, Palatino - Neoburgica, ejusque masculi heredes, ex matrimonio cum Ferdinando, Bavarie Duce, prognati. Princeps Bavarus, Catholicæ Durlacensi lineæ

LVDOV.
WILH.

fuccedens, Principibus filiabus Catholicis centum florenorum millia intra quadriennium perfolvat.

§. LXXXVIII.

Obitus &
elogium.

Post conditos Codicillos Francisca Sibylla Augusta deceffit Etlingæ, die 10. Julii 1733. indeque translata Raftadium, in Ecclesia Palatii sepulta est. Herois, animo & corpore valida, dignitate & pulcritudine oris vix ulli secunda; tanto digna marito, per totos viginti annos tutelam filiorum ac Principatum regimen prudenter ac fortiter gessit; eoque deposito, reliquum vitæ suæ sexennium tranquilla transegit Etlingæ; patrimonio Domus Badensis non parum adaucto. Raftadiense Palatium, quod ipsa absolvit, ornamenta ei & pretiosam supellectilem debet. Raftadii Oratoria duo, Divæ Virgini sacra, exstruxit; quorum alterum Lauretani, alterum Einsidlenfis Delubri exhibent formam. Duorum millionum, quibus onerata fuerat Marchia, summam, ex Badensibus & Bohemicis suis redditibus, solvit; non neglecto tamen Aulæ splendore.

Augendis Comitatus Spanheimensis viribus, Martensteini Præfecturam ad Navam a Schœnborniis comparavit Comitibus. Alteram Badensium Cunigundam & Mechtildem dixisses, fororis suæ, Annæ Mariæ Franciscæ, imitata si fuisset exemplum; Domuique Badensi, ut illa Bavaricæ, omissa substitutione, suas terras legasset.

§. LXXXIX.

§. LXXXIX.

Numerosa ex ea soboles prodiit, cujus pars maxima Liberi præcoci abrepta est morte.

1. Leopoldus Wilhelmus, natus 28. Nov. A. 1695. die 16. Maji A. 1696. decessit.
2. Charlotta, nata 2. Aug. 1696. † 16. Jan. A. 1700.
3. Carolus Josephus, natus 30. Sept. A. 1697. † 9. Mart. A. 1703.
4. Wilhelmina, nata 4. Aug. A. 1700. † 16. Maji A. 1702.
5. Ludovica, nata 8. Maji A. 1701. † 23. Sept. A. 1701.
6. Ludovicus Georgius Simpertus, natus 7. Junii A. 1702. Patri A. 1707. sub tutela matris successit.
7. Wilhelmus Georgius Simpertus, natus 5. Sept. A. 1703. † 16. Febr. A. 1709. Marchionum Badensium sepulcra in Ecclesia Collegiata Badensi A. 1754. cum aperirentur, reperta est crypta & sarcophagus formæ minoris, qui Principis hujus, in tenera ætate defuncti, ossa custodit.
8. Augusta Maria Johanna, nata 11. Dec. A. 1704. Ludovico, Aurelianensium Duci nupsit A. 1724. Pacta dotalia Raftadii die 12. Jun. confecta sunt. Triginta millia librarum Turonensium ei promissa in dotalium. Donatio propter nuptias doti æquata. Dos autem 20000. florenorum ex testamento patris assignata est sponsæ, quæ vicissim here-

LVDOV.
WILH.

ditati tam paternæ quam maternæ, in favorem utriusque lineæ Badensis, solenni jurejurando pro se & heredibus renunciavit. Ducissa Aurelianensis vidua, sponsi mater, una cum filio sponso renuntiationi consensit. Sponsalia Rastadii die 10. Julii; nuptiæ die 13. Julii celebratæ sunt Sarrii (*Sarry*) prope Catalaunum; brevi duraturæ. Post biennium enim Augusta Maria die 8. Aug. A. 1726. in puerperio decessit, mater Ludovici Philippi, hodierni Aurelianensium Ducis, cui avia Francisca Sibylla decem mille florenos legati nomine per Codicillos reliquit.

9. Augustus Georgius Simpertus, natus die 14. Jan. A. 1706. Ludovico Georgio fratri A. 1761. in Marchia superiori successit, hodieque superstes.

CAPUT XI.

LUDOVICUS GEORGIUS

A. 1707 — 1761.

§. I.

Ludovicum Guilielmum, Martis studiis de-
ditum, filius pacis cultor excepit, Lu-
dovicus Georgius; bellicos inter tumul-
tus natus, bellicis turbis, dum regeret, non raro agitatus; qui
non tam longævitate vitæ, quam diurnitate regiminis, reliquos
omnes Marchiones superavit; Bernhardum & Wilhelmum si ex-
cipias Marchiones. (a) Prodiit in lucem Etlingæ A. 1702. die
7. Junii, & nondum quinquennis A. 1707. patri successit.

Tom. III.

N n 2

(a) Bernardus I. per LIX. Wilhelmus per LV. annos Marchiam rexerunt.

LUDOV.
GEORG.
Tutela
ejus.

Tutelam ejus mater suscepit, cui Johannes Wilhelmus, Palatinus Elector, & Leopoldus, Lotharingæ Dux, ex testamento patris tutores sunt additi, quos Josephus Imperator die 27. Junii A. 1708. confirmavit. Mater, virilis animi femina, per totos XIX. annos Marchiam filii nomine rexit; restituendæ œconomicæ rei, cui maritus prospicere non potuerat, præsertim intenta.

§. II.

Divisio
citer.
Spanh.
Comitat.

Primis temporibus susceptæ tutelæ de Citeriore (*Vorderen*) Spanheimensi Comitatu cum Electore Palatino transactionem inivit. Portio hæc Spanheimensis Comitatus jam a seculi XV. temporibus Palatinos inter atque Badenses fuerat communis. (b) Ex quinque illius partibus duas tantum Marchio Badensis, reliquas Elector Palatinus in commune possedit. De abroganda hac communione, perpetuarum litium materia, non semel deliberatum. Res agitata præsertim sub Ludovico Guiljelmo. Instituti A. 1702. Crucenaci & A. 1706. Francofurti Conventus. Denique post ejus obitum die 24. Aug. 1707. facta est Crucenaci divisio, quam Johannes Wilhelmus Elector & Francisca Sibylla Augusta per legatos Francofurti firmarunt. Divisione hac Comitatus Citerioris tres partes ad Electoratum Palatinum spectantes, a duabus Badensium partibus in perpetuum distinctæ

(b) Vide supra Tom. II. pag. 113. 133.

atque separatæ fuerunt. (c) Imperii Circulique onera ad pristinam communionis normam porro pendantur. Duas quintas Badensis, tres Palatinus perfolvat. Titulus & Insignia utriusque communia sint Domui. Simultanea, quam vocant, religionis forma, in pristino permaneat statu. Beinheimensis transactio, sub Bernhardo Marchione A. 1425. condita, (d) porro persistat.

LYDOV.
GEORG.

§. III.

Fridericus Magnus, Durlacensis Marchio, divisioni quo-
que huic subscripsit; cujus morte, paulo post insecuta, Senioratus Domus Badensis, apud Durlacenses tum subsistens, ad Ludovicum Georgium, ex pacis Westphalicæ formula, pervenit. (e)

Nn 3

(c) In Divisione Elector Palatinus accepit loca, quæ sequuntur: *Crucenacum, Boffenheim, Schwabenheim, Oberhilbersheim, Zotzenheim, Langenloësheim, Gäuslingen, Hackenheim, Laubersheim, Siffersheim, Wellstein, Grumbsheim, Pleitersheim, Wædesheim, Hargesheim, Roxheim, Weinsheim, Treysen, Guttenberg, Sponheim, Bockenau, Auen, Praunweiler.* Domus Badensis pro duabus quintis partibus sequentia loca obtinuit: Præfecturas *Kirchberg, Koppenstein, Naumburg.* Ex Præfectura *Crucenacensi* vicus *Sprendlingen & S. Johannis.* Ex Præfectura *Simmerensi* vicus *Dentzen* & partem Electoralem vici *Reckerhausen.* Ex Præfectura *Germersheimensi* vicus *Neuburg-Weyer.*

(d) Vide Tom. II. pag. 113.

(e) Ad vitam *Wilhelmi Marchionis* §. 18.

LVDOV.
GROEG.

Inter hæc bellum, seculi hujus initio cœptum, maximam Europæ partem suis furiis divexans, vallo Stolhoviensi everso, præ aliis vehementius afflixit Marchiam; irruptionibus bellicis semper quæ patuit prima. In publicis ergo Germanorum Comitibus A. 1708. decretum, ut ea ab omnibus Circulorum & Imperii oneribus, bello durante, perftet immunis. (f)

§. I V.

Pax Ra-
stad.

Continuatus est status hic rerum ad annum usque 1713. quo Germanica Bellonæ tuda, quæ sola adhuc ardebat, in ipso Badensium sinu cœpit extingui. Rastadiense Palatium, Pacis Risvicensis partus, resurgente mox bello, inter incendia ejus fortiter continuatum, tandem pacis, apud Germanos quoque reducendæ, templum evasit. Anglia, Batavia, Portugallia, Sabaudia, Prussia A. 1712. mense Aprili arma sua contra Galliam deposuerunt Trajecti ad Rhenum. Sola in bello perstitit Germania, quæ & ipsa tandem, Landavia ac Friburgo expugnatis per Gallos, se inclinavit ad pacem. Conciliatores ejus Rastadium, ut fundamenta ibi jacerentur, elegerunt. Eugenius atque Villarfius (g) exer-

(f) *Electa Juris Publici* Tom. V. pag. 161.

(g) Villarfi literas ad Marchionem Tutricem, die 23. Nov. Argentorati scriptas, vide in *Electis Juris Publici* Tom. VI. pag. 34.

LUDOV.
GEORG.

cituum hostilium ductores, in Palatio Marchionis convenere die 26. Nov. 1713. ibique die 7. Martii anni sequentis præcipua pacis capita, *Præliminaria* quæ vocant, definierunt. Dignum, Ludovicus Wilhelmus, ante septennium defunctus, cui interesset spectaculum. Mense Septembri ejusdem anni (1714.) Badæ Helveticæ perfecta est pax; ab iisdem belli ducibus, Cæsaris & Galliæ Regis nomine signata; per viginti annos duratura ad Rhenum, quo felici temporis spatio Marchio noster, res suas ordinare, persolvere debita, omniaque in meliorem statum, quam fuerat unquam, reducere fategit.

§. V.

De pace dum tractaretur Raftadii, Rodemacherana apud Dynastia
Rode-
mach. Luxenburgicos Dynastia magnam rerum conversionem experta est. Dynastiam hanc, quæ cum bonis adjunctis, seculi XV. fine, Christophoro Marchioni a Maximiliano Imp. collata, (h) sub Hispaniæ Regum, ut Luxenburgi Ducum, imperio constanter a Badenibus possessa, Fiscus Regius apud Metenses A. 1713. die 5. Dec. Galliæ Regno addixit; contendens, Dynastiam Theodonis-Villano Judicio subjectam, post Ludovici Guilielmi, Marchionis, in Gallia nati, obitum Albinagii jure pertinere ad Fiscum, quod filii Marchionis extra Galliam geniti, pro Albinis habendi,

(h) Adi Tom. II. pag. 252.

LVDOV.
GEORG.

qui Dynastiæ in Gallia possidendæ incapaces. Ludovici Georgii tutrix non Metis tantum, sed & apud Regem hac de re frustra movit querelas. Ad Helvetio-Badensem Pacis Conven- tum res fuit delata. Badensia in Rodemacheram jura Legatis Cæsareis inter Pacis tractandæ negotia, scripto exposuit Tutrix.

§. VI.

Pax Ba-
denfis.

Pax hæc aboluit, quæ durante bello facta sunt, ac Ro- demacheræ Dynastiam terrasque inde pendentes, ad Pacis Rifwi- censis formulam, restituit Badensibus. (i) Manfit tamen Theo- donis-

(i) Art. XII. Pacis Helvetico-Badensis hæc leguntur: „ Sacra Regia Maje-
„ stas Christianissima promittit non minus Sacræ Cæsareæ Majestati &
„ Imperio sese restitutam omnibus Imperii membris, Clientibus &
„ Vafallis, Ecclesiasticis & secularibus, nominatim Electori Trevirensi,
„ . . . utrique Domui Badensi & generaliter omnibus, pacæ Rifwicensi
„ comprehensis, licet hi speciatim expressi non fuerint, quæcumque
„ territoria, Civitates, loca & bona, quæ proxime præterito bello aut
„ ejus occasione, five armis, five confiscatione aut aliò quocunque
„ modo, Paci Rifwicensi contrario, occupaverit, quamvis hoc tracta-
„ tu nominata non sint, uti & plenarie & accurate executuram omnes
„ conditiones & Clausulas pacis Rifwicensis, quibus per præsentem
„ Tractatum expresse derogatum non est, si quæ post conclusam dictam
„ pacem Rifwicensem executione caruerint vel postea mutatae fuerint.
„ Add. Art. XXV. „

donisvillanæ jurisdictioni subjecta; & ab judicio hoc ad Regium Metensem Senatum (*Parlement*) provocatio fit. A longo jam tempore Galliae Rex veteranorum militum præsidium Rodemacheræ tenet.

LUDOV.
GEORG.

Ex ejusdem Instrumenti Pacis decreto propugnacula, e regione Huningæ, in dextra Rheni ripa & insula, ut & Sellingenfe, aliaque Ortenaviæ munimenta, in Badensi ditione exstructa, æquata sunt solo. Terræ cum ædificiis restitutæ sunt Domui Badensi. (*k*)

§. VII.

Publica quiete utrique Marchiæ restituta, forenses cum Monasterio Albæ Dominarum Marchioni exortæ sunt lites. Illæ

Lites
cum Al-
bæ Do-
minab.

Tom. III.

O o

(*k*) Art. VIII. hæc verba habet: „ Curabit Rex Christianissimus suis impensis
„ solo æquari munimenta, e regione Huningæ in dextra ripa & insula
„ Rheni exstructa; similiter, & qui illic est, pontem Rheni, fundo cum
„ ædificiis Domui Badensi reddendo. Destruentur eadem ratione mu-
„ nimenta, cum Sellingenfe, tum alia, in insulis inter illud & Fortali-
„ tium Ludovicianum sitis, facta, uti & pontis pars, quæ ducit a Sel-
„ lingenfi ad Ludovicianum, & quod e regione Ludoviciani in dextra
„ Rheni ripa constructum est, a neutra parte deinceps reparanda, fun-
„ do pariter cum ædificiis Domui Badensi restituendo. Fortalitium
„ Ludovicianum vero & insula penes Regem Christianissimum perma-
„ nebit. „

LVDOV.
GEORG.

enim absque præscitu & consensu ejus, Mariam Gertrudem Ichtersheimiam A. 1715. sibi Abbatissam elegerunt; quæ, spretis Badensium mandatis, libertatem monasterii, seculo superiore magnis motibus agitatam, reducere studuit. Rejecta a Monialibus transactio, quam cum Wilhelmo Marchione A. 1655. iniverant. (l) Lis ad Cameram Imperii A. 1722. delata. Tutrix eodem anno Mandatum, quod vocant, pœnale, contra eas impetravit. Sed & hæ causam suam fortiter scriptis egerunt. Lis durat hodieque. (m)

§. VIII.

Cum
Schwarzac.

Iisdem temporibus contentio cum Schwarzacensi Benedictinorum Abbatia recruduit. Marchio A. 1721. nuptias Vindobonæ celebrans, Cœnobitis, eorumque subiectis, supplicationem indixit. Abbas indictionem rejecit, nonnisi Advocatiæ Ecclesiasticæ jura tribuens Marchioni. Hic eodem anno Cameræ Imperialis sibi prospexit Mandato, quo Monachis interdictum, ne in exercitio Suprematus turbarent Badensem. Lis in Camera magno utrimque instaurata ardore. Marchioni A. 1726. die 20. Sept.

(l) Vide supra p. 121. sq.

(m) Badenses A. 1722. die 17. Julii Cameræ Imp. Commentarium exhibuerunt, cui titulus: *Supplicatio pro mandato pœnali de non amplius denegando domino suo territoriali & Advocato Ecclesiastico solitam & ab immemoriali tempore præstitam obedientiam &c.*

injunctum, decisionem litis ut expectaret tranquille. (n) Et hæc
lis in Camera pendet.

LVDOV.
GEORG.

§. IX.

Ab altera Rheni parte, in Tractu Hunnorum quem vo-
cant, cum Birckenfelda - Palatino Comite de Spanheimensi Co-
mitatu contentiones exortæ sunt. Wolfensis Cœnobii, pridem
seculo addiçti, reditus, ut & jus circa sacra, in ulteriore (Hinde-
ren) Spanheimensi Comitatu Birckenfeldensis sibi soli, Badenfi-
bus vindicavit exclusis. Tutrix cum filio Marchione, recipiendi
homagii, ut & Pacis Castrensis jurandæ causa, (o) A. 1717. se-
contulit Trarbacum; quod ejusdem Comitatus oppidum est. Oc-
casio tum nata, ut de Comitatus divisione cum Birckenfeldensi

Comitat.
Span-
heim. ul-
terior.

Tom. III.

O o 2

(n) Schwarzacenses A. 1728. ediderunt Librum, cui titulus: *Äßenmäßige Ge-
schichts - Erzählung in Sachen Hochfürstl. Durchl. Herrn Ludwig Georg
Marggrafen zu Baaden - Baaden contra Herrn Abten und Convent des Clo-
sters Schwarzach, Benedictiner Ordens &c. &c.* Scriptum hoc Collectio-
ni suæ inseruit *Auclor Selectorum J. P.* Tom. XXXVII. seq. Badenses
A. 1730. opposuerunt Diatribam hoc titulo: *Species facti cum extractu
auctorum prolixo & candido deductioneque juris &c.*

(o) Cerimonia hæc bellicas ob turbas dilata, A. 1717. suscepta est, quod hoc
ipso tempore Christianus III. Comes Palatino - Birckenfeldensis patri suo
Christiano II. successit.

LVDOV.
GEORG.

præsente tractaretur, qui a consilio hoc se non alienum ostendit. Sed de modo divisionis quum conveniri non posset, perspecta rei difficultate, abruptum est divisionis negotium; quam antiquis Domus utriusque pactis, Pace Westphalica annoque decretorio firmatis, adversari Birckenfeldensis contendit. (p) Cæsar tamen A. 1723. eidem injunxit, divisioni ut concederet locum. Sed, intercedente apud Cæsarem Evangelico Corpore, res caruit successu. (q)

§. X.

Gravami-
na reli-
gionis.

Durante hoc negotio, in eodem ulteriore Spanheimensi Comitatu gravamina contra Badensem prodierunt, quæ Christianus III. Birckenfeldensis ad Corpus quoque Evangelicum detulit. Eodem fere tempore Citerioris Spanheimensis Comitatus, ut & Dynastiæ Malbergensis incolæ, Protestantium sacris addicti, de violatis suis juribus protulerunt querelas. Evangelicis satisfacturus Cæsar, Tutricem Badensem A. 1722. hortatus est literis, ut gravaminibus abolitis, in eum, qui ante Pacem fuerat, statum

(p) Prodiit tum liber: *Facti Species und Deduction, woraus erhellt, daß Christianus III. Pfaltzgraf zu Birckenfeld in die Abtheilung der mit dem Fürstl. Haus Baaden - Baaden in Gemeinschaft besitzenden Niedern Graffschafft Sponheim nicht zu willigen vermöge.*

(q) Literas Corporis Evangelici die 29. Aprilis 1724. datas exhibet SCHAUROTH *Conclusor. Corp. Evangel. Tom. III. pag. 683.*

res illas reduceret. Neque tamen hic finis querelarum, quas sub Ludovici quoque Georgii regimine eidem Evangelici non semel repetierunt. (r)

LUDOV.
GEORG.

§. XI.

Eadem tempestate (1722.) cum Equestri Immediatorum Nobilium Ortenaviæ Ordine, ratione feudorum, aliorumque bonorum, Matriculæ Equestri inscriptorum, inita est transactio. Quum autem novæ identidem lites essent exortæ, facta denique A. 1755. nova transactio, vi cujus certam pecuniæ summam Marchio Ordini quotannis promisit ratione bonorum, ab eo possessorum, quæ Ordinis Equestris matriculæ inscripta sunt.

Lites
cum No-
bilit. Or-
tenav.

Oo 3

(r) Gravamina Protestantium *utriusque Spanheimensis Comitatus* A. 1715. seqq. mota, vide in SCHAUROTH Tom. II. pag. 748. 755. 840. Tom. III. pag. 76. *Malbergenfia* Tom. III. pag. 83. & 154. Intercessiones Evangelici corporis intuitu gravaminum Martinsteiniensium ob bona Ecclesiastica, Protestantibus oblata, & simultaneum introductum A. 1729. seqq. extant ibidem Tom. II. pag. 151. seq. & Tom. III. pag. 152. Contra Gravamina *Malbergenfia* Badenses ediderunt *Diatribam*, cui titulus: „Wiederlegung der Religions-Klagden, welche von denen Unterthanen der Herrschafft Malberg wider das Fürstl. Hauß Baden-Baaden bey dem Reichs-Convent zu Regenspurg vorgetragen worden. „ In scripto hoc contendunt Badenses, ad A. 1624. quem Pax Westphalica religionis normam statuit, non obligari Marchionem; qui ex sententia Cæsaris & ex amnistia restitutus, jus liberum reformandi conservaverit.

LUDOV.
GEORG.

Confirmata quoque denuo jura reciproca, antiquitus observata. Sed & liberum Marchioni est, Equestribus interesse Conventibus suumque suffragium in iisdem per Nobilem immediatum exercere.

§. XII.

Ludov.
regimen
adit.

Adolevit inter hæc apud patrios lares Ludovicus Georgius. Advenerat tempus, ut exterorum quoque populorum cognosceret mores. Primum iter A. 1718. suscepit ad Batavos; anno sequente Italiam, A. 1721. varias Principum Germaniæ Aulas adivit. Ætatem legibus definitam cum A. 1727. die 7. Junii attigisset, Marchiam ipse regere cœpit.

Dignit.
militar.

In Militia Cæsarea in Cohortis (*Regiment*) Badensis Præfectura patri successit. Per gradus militares dein altius ascendit. Tormentariæ rei in Svevico Circulo denique præfectus est, quam dignitatem in sua quoque Militia Imperator, Imperium & Imperatrix eidem contulerunt. Aurei Velleris Equitem Carolus VI. A. 1732. Marchionem nostrum constituit.

§. XIII.

Bellum
Polon.

Anno sequente Polonica electio Regis, post Augusti II. excessum, non modo apud Polonos, sed & apud Germanos bellum suscitavit ad Rhenum. Vim Stanislao Regi, socero suo, a Russis illatam, Ludovicus XV. vindicaturus armis, Carolo VI. Imp. fœ-

derato Rufforum intulit bellum. Kehla mense Octobri A. 1733. oppugnata & capta. Ludovicus Georgius, injuriis bellicis Rastadii expositus, ad Bohemos suam transtulit sedem, Schlackenwerdæ belli finem expectaturus.

Inter ipsos hos motus Marchio Hesperingæ Dominium, in ^{Hespe-}
Luxenburgico Ducatu, a longo jam tempore oppigneratum, ^{ring.}
A. 1734. redemit ac Rodemacheræ suæ reddidit. Legatus ab eo missus est Metas, qui utriusque Dynastiæ, Rodemacheræ nimirum & Hesperingæ, investituram a Curia suprema ejus nomine accepit.

§. X I V.

Redux in Marchiam, promovendis ibi literis, Collegium ^{Piaristæ.}
Piarum, quas vocant, Scholarum A. 1736. pro duodecim Sodalibus Rastadii instituit; Palatio vicinum. Assignata eis annua 1700. florenorum pensio; ex Schlackenwerdanis, reliqua ex Badenibus solvenda redivisibus. Viginti duo post annos in Spanheimensi quoque Comitatu eorundem Sodalium Kirchbergæ constitutum est Collegium minus. Josephus Calanzius, (s) in Regno Aragoniæ natus Peraltæ A. 1556. ex nobili gente Sodalitatis, est auctor. Romæ cum viveret, Doctrinæ Christianæ Congregationi, quæ vocatur, se junxit, atque ad pueros a tenera ætate in rebus, ad vitam socialem pertinentibus, instituendos, se applicuit, sub

(s) Nonnullis Calanzius.

LUDOV.
GEORG.

Clemente VIII. Paulus V. A. 1617. institutum hoc in Congregationem convertit; quæ *Paulina* dicebatur. Gregorius XV. A. 1621. Societati huic *Congregationis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum* imposuit nomen. Alexander VII. A. 1656. secularem ei reddidit statum, quem ab initio habuerat. At A. 1669. Clemens IX. regularem apud eos ordinem reduxit. Nudis pedibus aliquandiu incedebant. Alexander VIII. A. 1690. usum hunc sustulit. Vestitus eorum Jesuitico similis. Pontifici Romano sine medio subiecti sunt. Disciplina eorum salutaris & utilis fecit, ut brevi tempore in orbe Catholico se late extenderent. Puerorum scholis enim humaniorum quoque literarum & philosophicas tandem scholas addiderunt. (t) In Ordinum Mendicantium classe censentur.

§. XV.

Pax
Aquis-
gran.

In Pace Aquisgranensi, qua cruentum illud septennale de successione Austriaco-Germanica bellum A. 1748. compositum est, Electori Hannoverano promissa cum fuisset Germanicarum ejus ditionum securitas, (u) Ludovicus Georgius ratione juris sui in Lauenburgicum Ducatum A. 1749. in Comitibus sibi intercedendum puta-

(t) De Vita Josephi de Cafalanz, extat liber singularis Gallice scriptus. Add. PHILIPPUS BONNANI in *Catalogo Ordd. Relig.* Part. I. HELYOT *Histoire des Ordres Monastiques* Tom. IV. Cap. 39. pag. 282.

(u) Articulo XX.

putavit. (x) Intercessio aliis quoque repetita temporibus. (y)

A. 1752. Marchio noster solennem ditionum & jurium suorum investituram ab Imperatore Francisco I. accepit; annoque sequente Ecclesiam Collegiatam Badensem, a Jacobo I. Marchione institutam, sed A. 1689. hostili combustam incendio, splendide suis sumptibus restituit.

§. XVI.

Decreverant A. 1754. Sveviæ Ordines, ex Kehla, muni-
mento Imperii, ut deducerentur præsidia. Ludovicus Fürstenbergius, Kehlæ Præfectus, ad Comitiam Imperii scripsit, æquanda esse solo munimenta & ædificiorum residua Philippiburgum transferenda, ut reparandis ibi rebus fervirent. Ludovicus Georgius, post deducta Imperii præsidia, suo milite Kehlæ firmavit, atque Fürstenbergii consilio se in Comitiiis opposuit; sua in munimentum hoc dominii jura defendens.

Paulo post manifestarunt se Ortenavicæ turbæ. Zellæ ad Hammersbacum, quæ libera est Imperii in Ortenavia Civitas, Præfecturam agnoscens, incolarum contra magistratus seditio A. 1760. orta est. Marchio, ad quem, ut Ortenaviæ Præfectum,

Tom. III.

P p

(x) *Selecta Juris Publici* Tom. XXI. Cap. 10. §. 2. p. 375.

(y) A. 1750. 1751. 1753. 1757. 1761. Saxonix Electori quæ A. 1750. opposuerit Marchio, vide in *Selectis Juris Publici* Tom. XXIII. Cap. 3. §. 6. p. 120.

LUDOV.
GEORG.

Gesta re-
liqua.

LUDOV.
GEORG.

tutela loci spectabat, gravibus literis vim omnem interdixit, missisque Gengenbacum, quod Zellæ vicinum Præfectoriale quoque Ortenaviæ oppidum est, militibus, per legatum seditiosis injunxit, ut arma deponerent, atque ad pristinum Magistratus sui redirent obsequium. Redierunt tandem; abductæ sunt copiæ; Civitas suæ reddita quieti.

§. XVII

Obitus &
sepultura.

Post diuturnum regimen LIV. annorum, quos inter viginti fuerunt bellis turbati, Ludovicus Georgius, pectoris hydrope laborans, A. 1761. die 22. Oct. decessit; in Collegiata Badensi, quam splendido Parentis sui Herois monumento ornavit, apud Majores sepultus.

Chara-
cter.

Princeps sine fuce bonus, beneficus, mitis, moderatus, & justus, sobrietatis ac temperantiæ amans, castus; voluptatis & deliciarum ignarus; fallere nescius; in amicitis constans, factus & arrogantiae osor; quæ vera ejus, non ficta, imago. Studiis Dianæ, præ omnibus, ad finem usque vitæ, indefinenter, vel inter morbum addictus; silvas, saltus & nemora amoenissimis hortorum viridariis, uti cibos obvios dapibus Saliaribus, nunquam non prætulit. Et tamen Aula ejus fulgens semper ac splendida fuit; qualis Principem, tantis majoribus ortum; decebat. Forma corporis proceram inter & humilem media fuit. Ex ore & oculis affabilitas ejus & clementia eluxit. Raftadium

ædificiis publicis, non paucis, adauxit. Palatium æstivum, quod *Favoritam* appellant, leucæ spatio Raftadio distans, ad Italicæ elegantiae formam a Matre exstructum est, vera Dryadum sedes, vicina Eremo.

LVDOV.
GEORG.

§. XVIII.

Bis maritatus fuit Ludovicus Georgius. Prima ejus uxor Uxor. & liberi. fuit Maria Anna, Adami Francisci Caroli, Principis Schwartzbergici, filia, quæ lucem aspexit die 25. Decembris 1706. nuptias celebravit die 18. Aprilis 1721. mortua die 12. Januar. 1755. Princeps, forma corporis & animi præstans. Ex matrimonio hoc prodierunt:

1. Elifabetha Augusta Francisca Eleonora, nata die 16. Martii A. 1725. ex liberis patri sola superstes; patris effigies & imitatrix virtutum. Hæc accipiet ducenties mille florenos, pro illis Bada-Badensium allodialibus bonis, in quæ illa aliquid juris, mortuo parente, habere potuisset. Conventio hæc facta est, vivo parente.
2. Carolus Ludovicus Adamus, natus die 25. Aug. 1728. qui A. 1734. die 6. Julii sexennis decessit.
3. Ludovicus Georgius Johannes Nepomucenus Bernhardus Wenceslaus, natus 11. Aug. 1736. qui anni sequentis die 11. Martii abiit ad plures.

LVDOV.
GEORG.

Extincta Schwarzenbergica Principe, Marchio viduus Mariam Josepham Annam Augustam, CAROLI VII. Imp. filiam, nuptiis secundis sibi conjugem adjunxit. Hæc nata 7. Aug. 1734. nupta 10. Jul. 1755. sobole caruit, superstes marito, Etingam vidua sibi sedem elegit, ubi focus ejus, postremis vitæ suæ annis, vixit & decessit; ubi maritus primam lucem aspexit. Princeps religiosa, scientiarum amans; historicæ doctrinæ a teneris imbuta; Augustæ Domus suæ vicissitudines, prærogativas & illustria fata præ aliis cognoscens.

CAPUT XII.

AUGUSTUS GEORGIUS

AB A. 1761. REGNANS.

§. I.

Ludovici Wilhelmi natu junior filiorum, Augusti ^{Augusti} _{initia.} stus Georgius, Rastadii die 4. Jan. A. 1706. in lucem editus; patrem anno insequenti amisit. Destinatus Ecclesiae in Cathedrallem Coloniensium receptus est Chorum die 10. Apr. 1726. Biennio post inter Augustanae Ecclesiae Domicellares cooptatus. Musis litaturus, profectus est Senas Julias, (*Siena*) quae amoenissima Hetruriae Civitas, literis ornata; ibique plures commoratus per annos, sacris & secularibus studiis incubuit, ad annum usque 1730. quo mutavit consilium & subdiacnalem togam, quam eodem anno sumserat, commutavit cum sago. Quinquennio post progressus est ad nuptias; Linea Bada-Badensis pluribus ut muniretur praesidiis.

AUGUST.
GEORG.

§. I I.

Dignita-
tes mili-
tares.

Ecclesiæ valedicens, honoribus militiae pedetentim cum-
latus est. Batavia, quæ Badensem Cohortem (*Regiment de Ba-
den*) in militia sua a longis temporibus nutrit, Augustum Mar-
chionem, non modo Cohortis hujus præfectum, sed & Campi
Mareschallum, ut vocant, Locumtenentem Generalem consti-
tuit. Posterior hæc dignitas ab Ordinibus Sveviæ ipsi quoque de-
lata & postea aucta est, Circuli sui Equitatum ducendum quum
Ei committerent.

Equitatus Imperii Præfectus Generalis constitutus A.1757.
Equitatum Imperii duxit in bello. Campi Mareschallus Locum-
tenens Generalis exercituum MARIAE THERESIAE, Im-
peratricis Reginae, designatus est anno sequenti.

§. I I I.

Fratri
succedit.

A.1761. Ludovico Georgio fratri, mascula sine prole defun-
cto, in Marchia Bada-Badenfi Augustus Georgius noster successit,
sedemque adeo suam Bada, ubi hætenus vixerat, Rastadium trans-
tulit. Aurei velleris torque donatus a Cæsare, a Carolo Euge-
nio, Wirtembergæ Duce, mense Nov. A. 1762. in Equitum rece-
ptus est ordinem, splendida cerimonia, quæ in Aula Ducali pera-
cta. Parochialis Rastadii Ecclesia, S. Alexandro, Papæ Martyri
dedicata, in medio civitatis ædificata; magnæ molis opus, A.1764.
fere perfecta, a Cardinali Episcopo Spirensi inaugurata est.

§. I V.

A. 1765. Augustus Georgius cum Carolo Friderico Dur- Pactum
mutuæ
succes-
sionis. lacensi, mutuæ successionis & unionis pactum die 28. Januarii ini-
vit; virtute cujus in omnibus magni momenti rebus mutua con-
silia & auxilia promissa; utrique lineæ in alterius avita & acqui-
sita bona firmiter stabilita successio; eumque in finem Marchiona-
tum Badensium terrarumque, ab illis pendentium, incolæ jusju-
randum subjectionis & fidei utrique Marchioni simul præstiterunt.
Cerimonia per delegatos ubique cum successu peracta. Religiosa
& Westphalica pax, publicæ apud Germanos tranquillitatis Palla-
dium, Gentilitii hujus pacti basis & fundamentum est. Dignitati
viduarum & filiarum Principum Marchicæ Domus prospectum.
Prospectum Ecclesiis, Ordinibus sacris, Civibus eorumque reli-
gioni, privilegiis & juribus. Prospectum Officialibus Curie at-
que Militiæ; summis & infimis. Prospectum Toparchis, Regio-
num ac Silvarum Præfectis, eorumque ministris. Prospectum est
denique viduabus Officialium & orphanis publicæque Marchiona-
tus utriusque salutis. Terrarum juriumque Marchicæ Domus alie-
natio in perpetuum & omnino prohibita. Pactum opportunum,
cautum & prudens; quo salutaris Badensis Historiæ nulla Epo-
cha offert.

§. V.

Sed & documentum est benignitatis & curæ, quam Augu- Elogium
Augusti. stus Georgius ad futura quoque secula extendit; providus Prin-

AUGUST.
GEORG.

ceps, populorum suorum amore fratri haud impar, qui nihil apud eos geri vult, cuius ipse non conscius, qui sanctioribus consiliis nunquam non interest, scrutator & praeses; qui omnes sibi subditos cives ad Palatium quotidie admittit, eorumque querimonias benignus exaudit. Frater Dianam secutus in silvis. Augustus Pomonam colit in hortis; quos plantat & ornat; non osor Dianæ; nec oblitus Musarum, quibus splendidam exedram in Palatio parat; destinatam Bibliothecæ Majorum; quam Regimen adiens, Rastadium Bada jussit transferri; elegantiarum Aulæ amator; amabilis exteris; quos recipit benigne; nec a se, nisi omnibus humanitatis testimoniis cumulosos, dimittit.

§. VI.

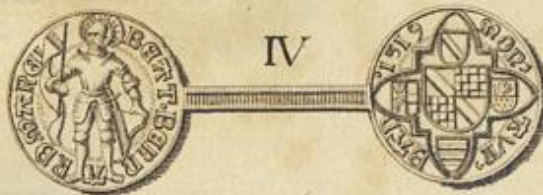
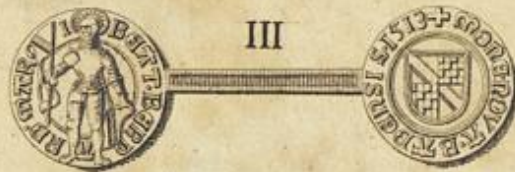
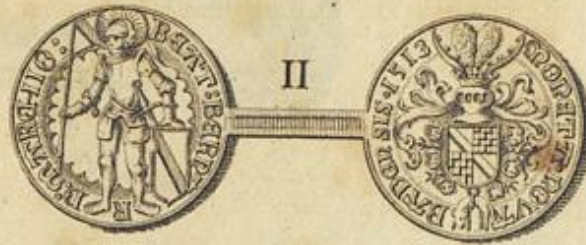
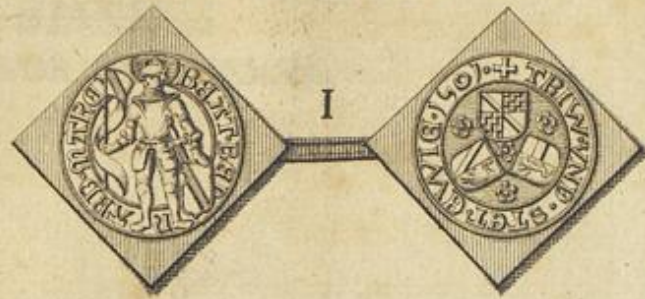
Conjux.

Augusti Georgii conjux est Maria Victoria, ex inclyto Arembergæ in Eislia Domus sanguine nata. Leopoldi Philippi Caroli Josephi, Ducis Arembergæ, Crojæ & Arscoti, S. Rom. Imp. Principis, filia, nata die 26. Oct. 1714. nupta Neuhufii in Bohemia die 7. Dec. 1735. concordi connubio, maximeque felici, si similem sui edidisset sobolem; cui heroicæ suæ mentis virtutes instillare potuisset; magna prolis suæ & patriæ mater.

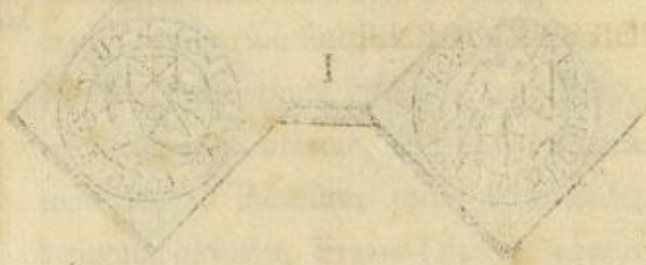
 NUMISMATA.

TABI.

B. BERNHARDVS.

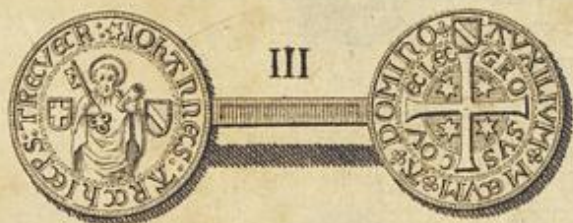
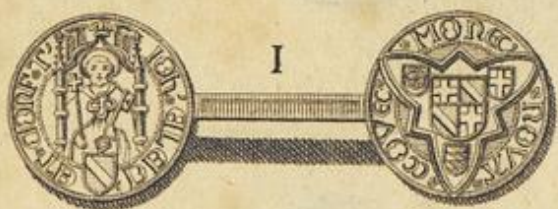

R. BE. BIL. 1710. 2

TAB II.

IOHANNES
ELECTOR TREVIRENSIS

T. III B.

JOHANNES
ELECTOR TRIVIRIS

II

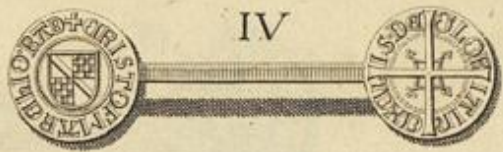
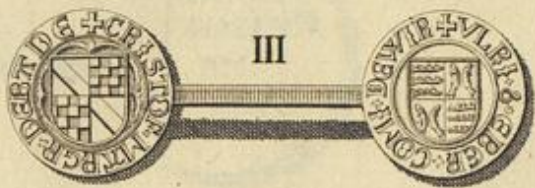
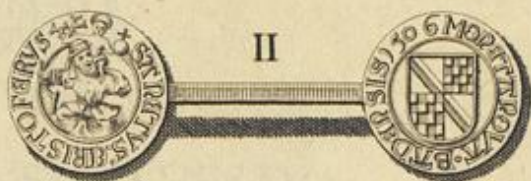
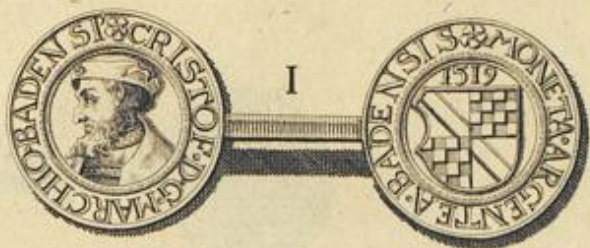
III

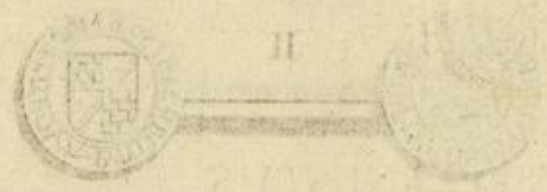
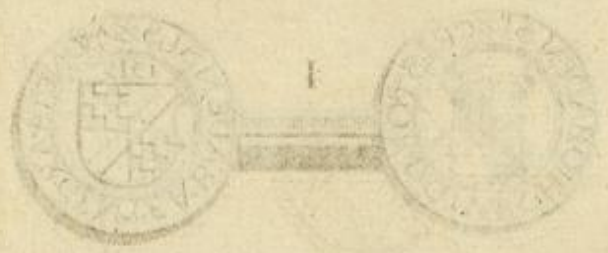
IV

CHRISTOPHORVS.

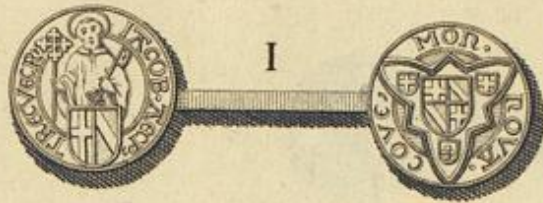

CHRISTOPHORUS

TAB. IV.

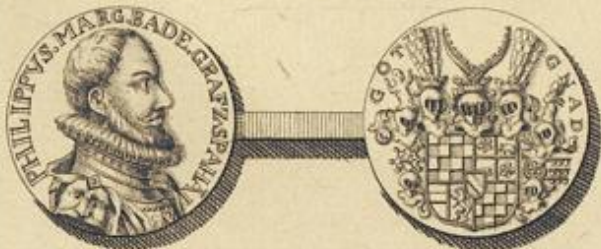
IACOBVS.
ELECTOR TREVIRENSIS.

BERNHARDVS ET ERNESTVS
FRATRES.

PHILIPPVS.

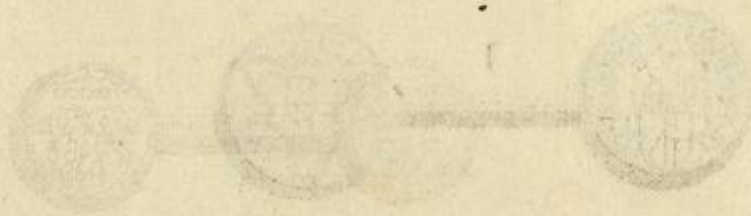
1717

1718

1719

1720

1721

II

1722

1723

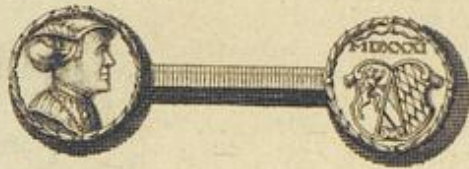

1724

TABV.

BEATRIX.
CHRISTOPHORI FILIA.

CAECILIA.

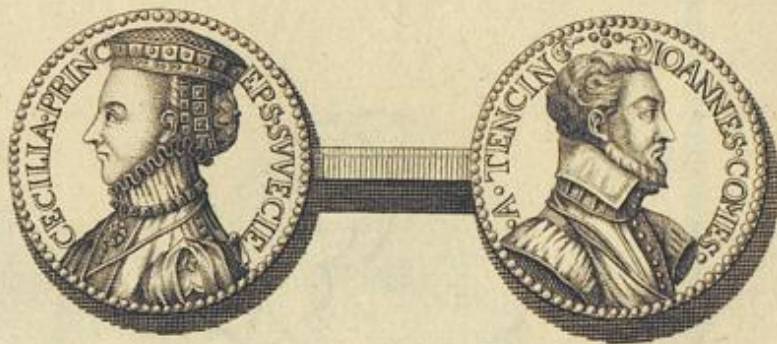
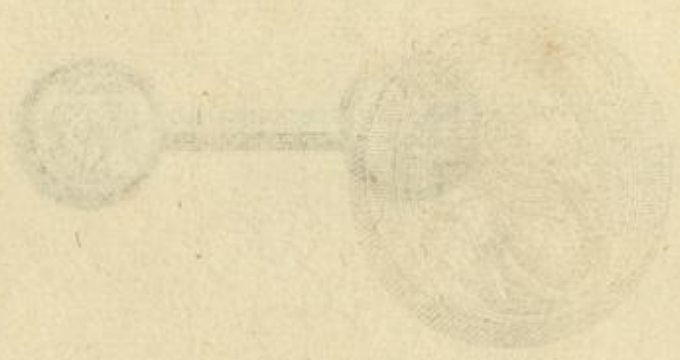

PLATE VI

BEATRICE
MILITARY HONORARY

REGIMENT

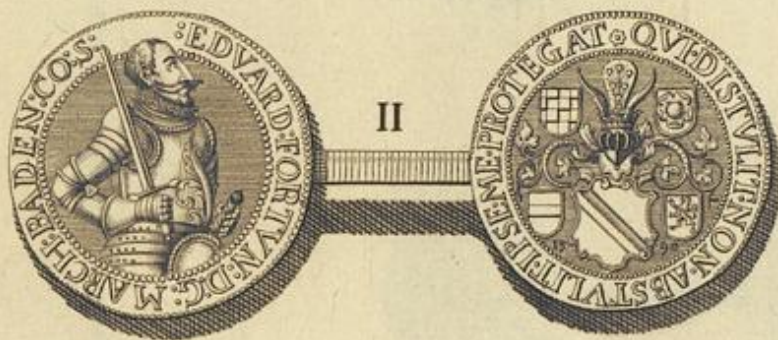
TAB.VI.

EDVARDVS
FORTVNATVS.

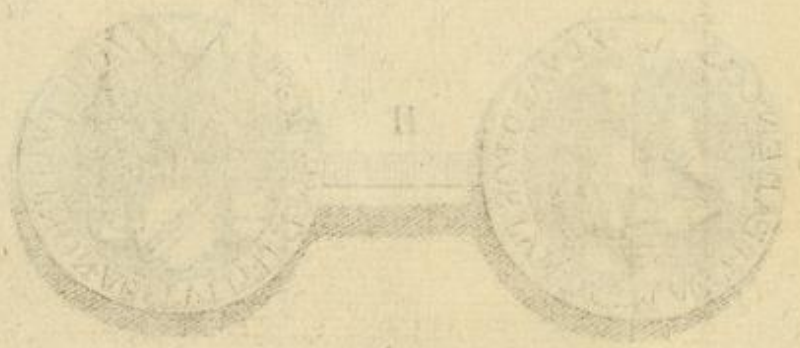
I

II

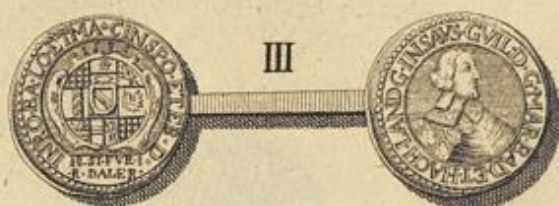
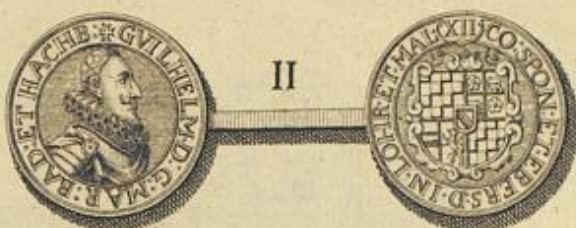
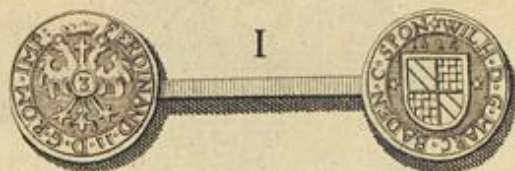

FORUM ZELI
LXXIIBDZ

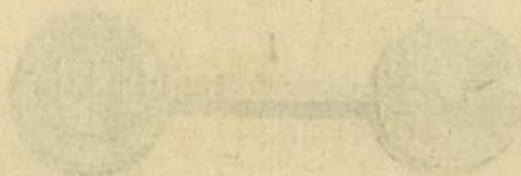
TABVII.

WILHELMVS.

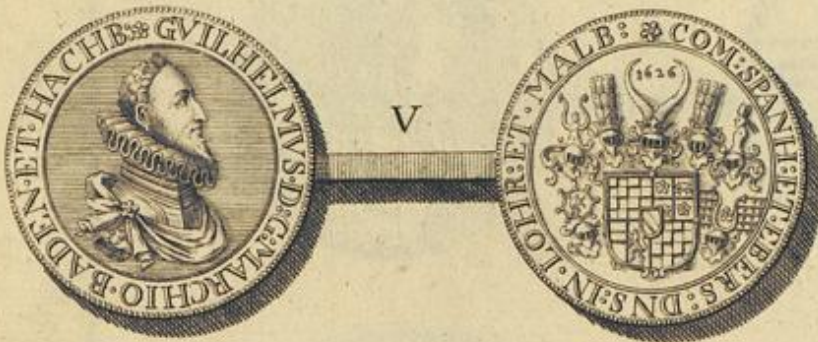
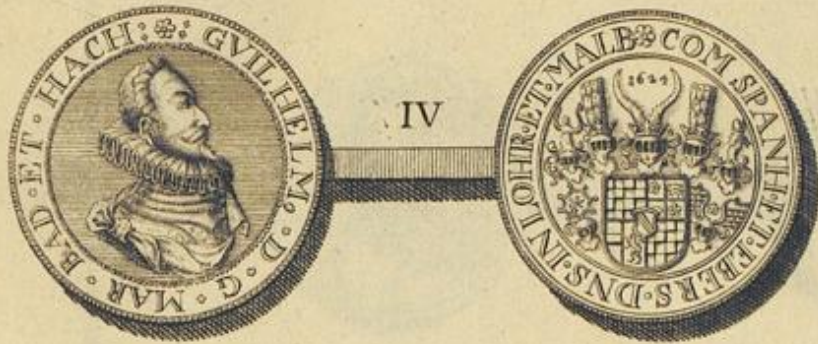
TAFEL

WILHELMUS

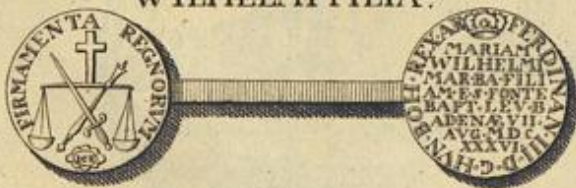

TAB.VIII.

WILHELMVS.

MARIA.
WILHELMI FILIA.

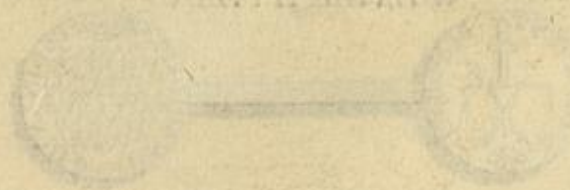
7

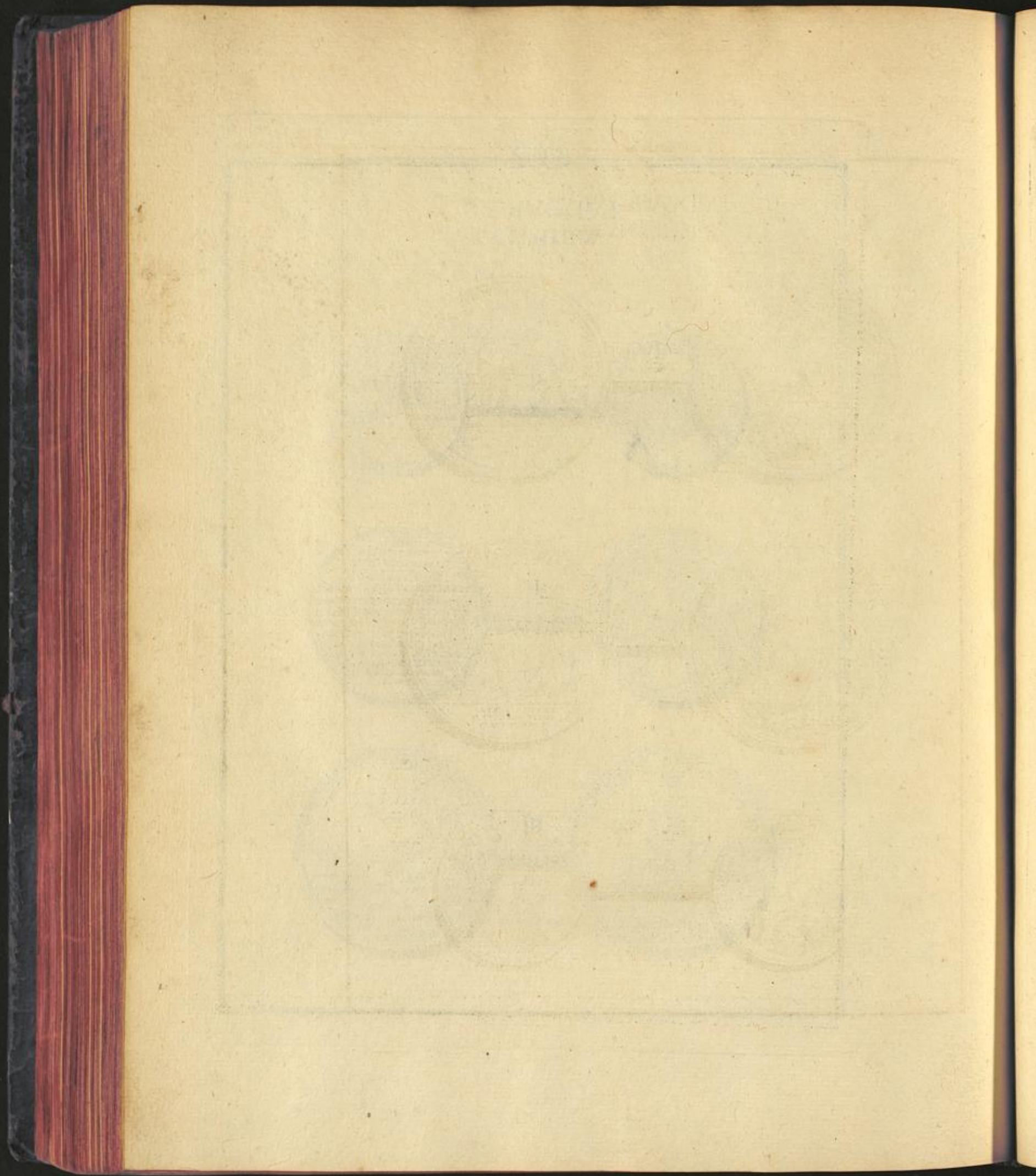
IVRAI

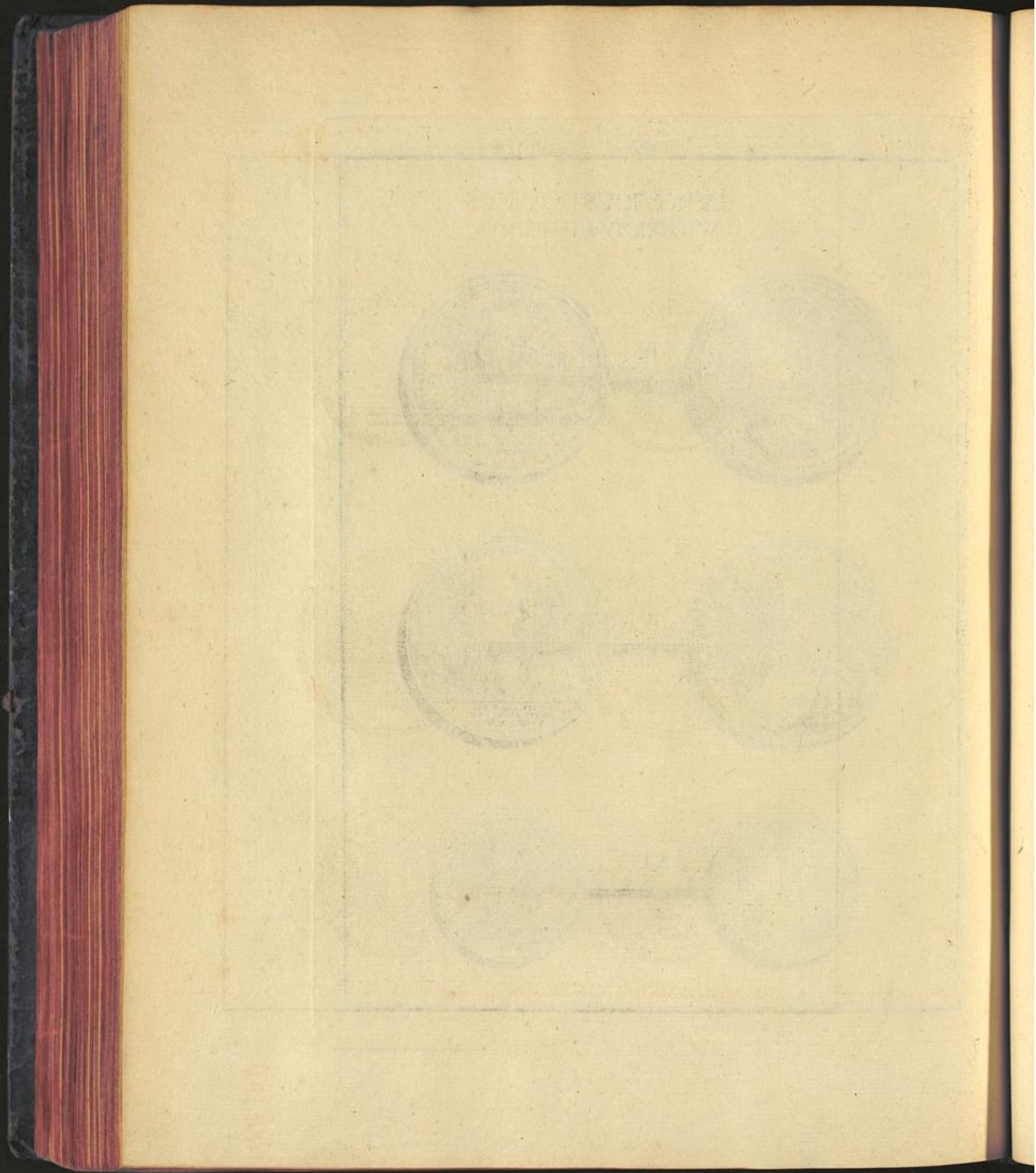
WILHELMUS

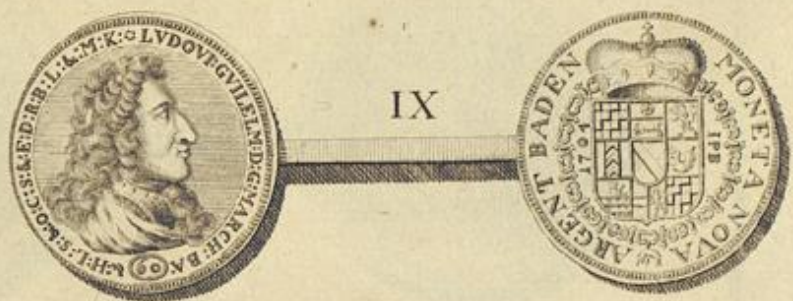
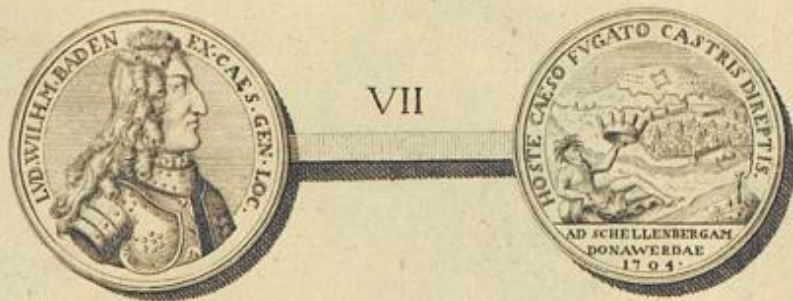
MARIA
WILHELMINA

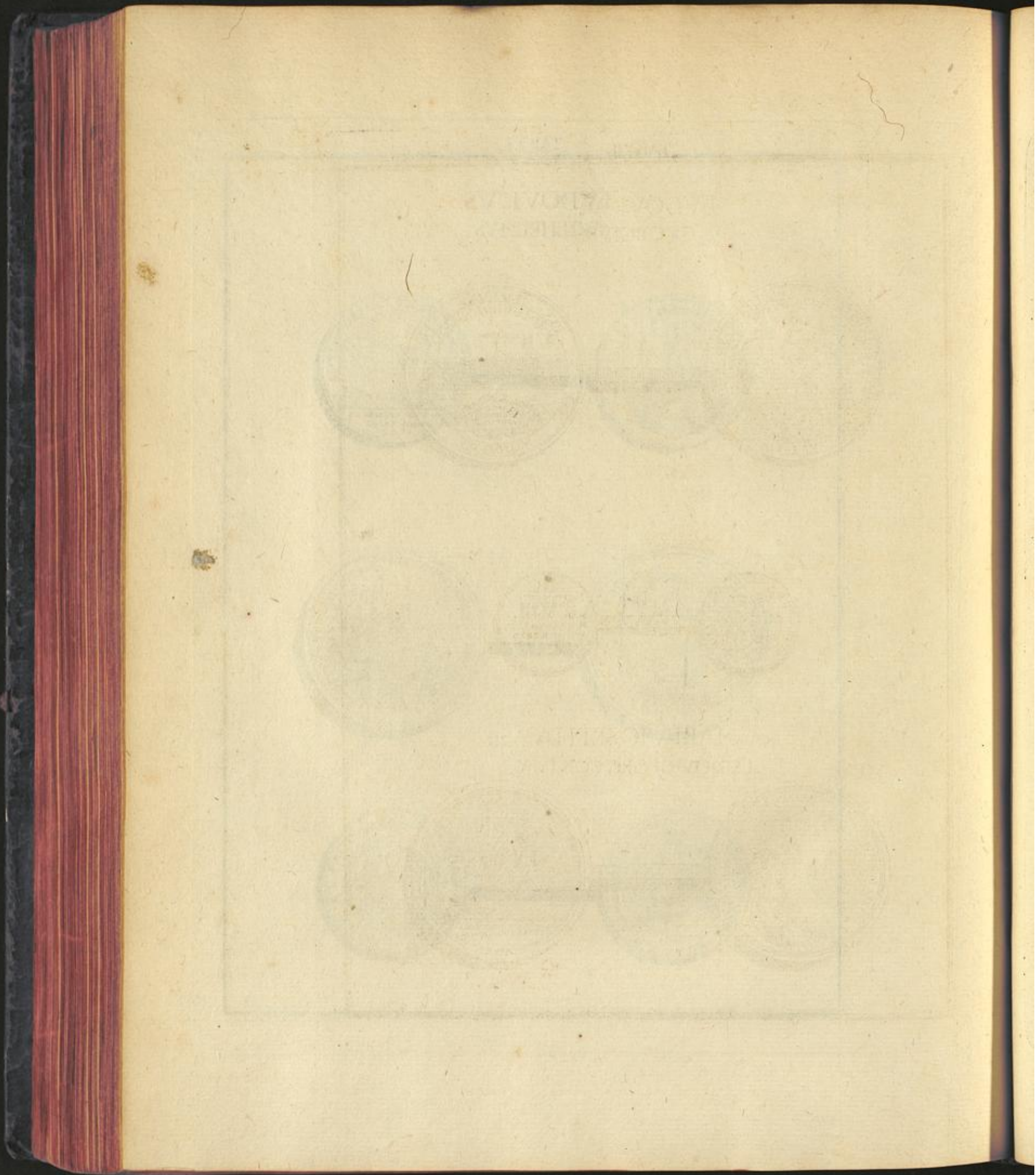

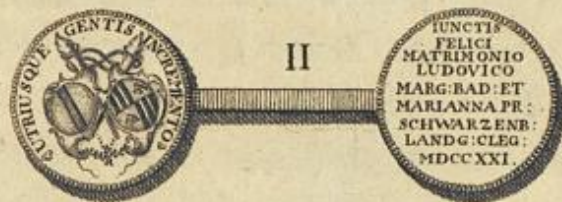
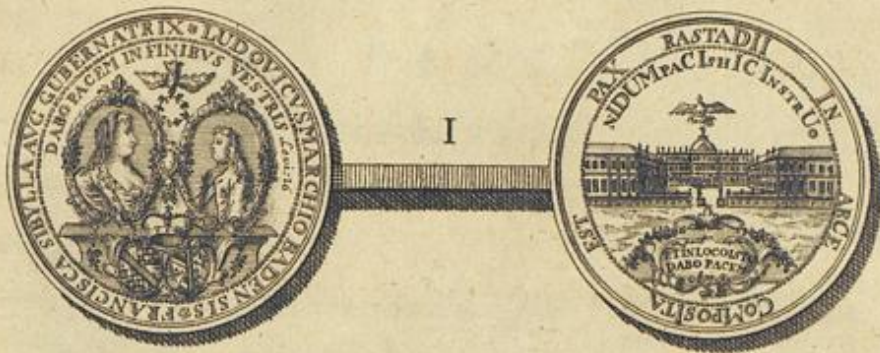
LVDOVICVS
WILHELMVS.

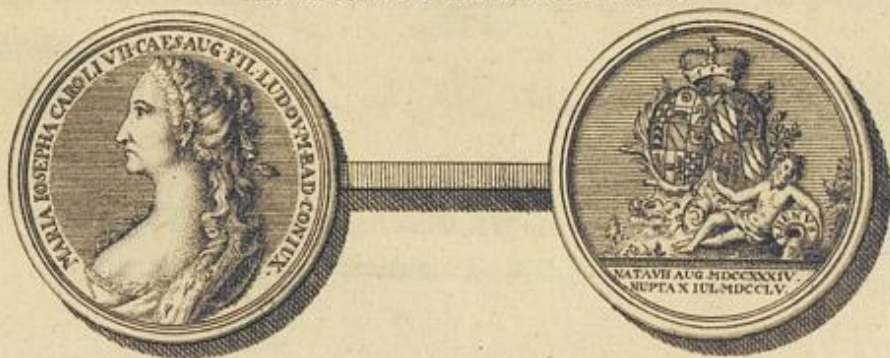

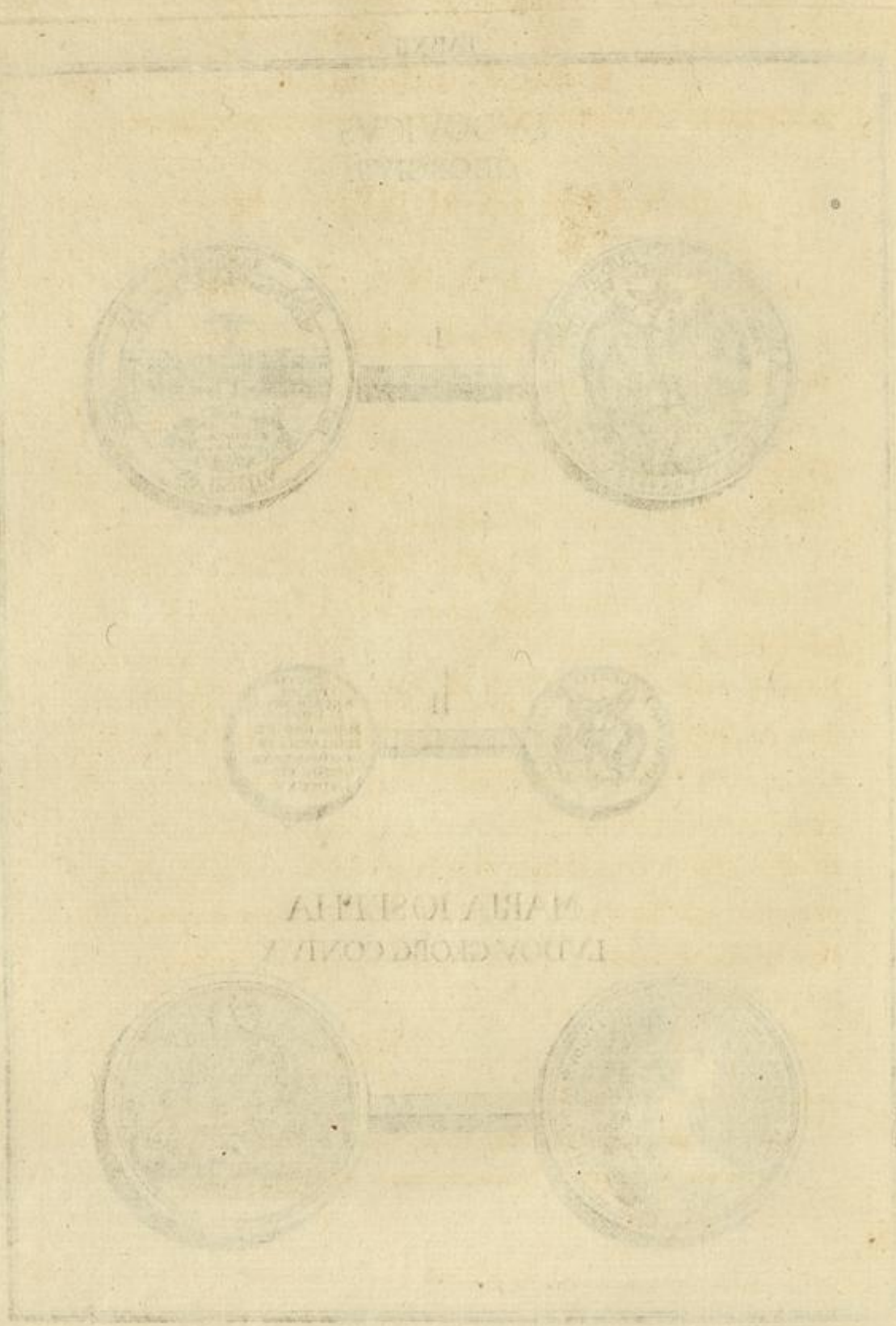
TABXII.

LVDVICVS
GEORGIVS.

MARIA IOSEPHA
LVDOV. GEORG. CONIVX.

NUMISMATUM
BADA - BADENSIIUM

EXPOSITIO.

Eminentiora inter Regalia Principum censetur jus
 cudendæ monetæ. In Francorum Germano-
 rumque Imperio Regibus atque Cæsaribus pri-
 mitus illud competiit solis. Hi cum Proceribus,
 præsertim Ecclesiasticis, tractu temporis illud communicarunt.
 Inter Episcopos Germaniæ primus fuit Rataldus, Argentoraten-
 sium Antistes, cui primus Germaniæ Rex Ludovicus in quacun-
 que ex villis suis monetam cudendi immunitatem concessit. Pri-
 vilegium datum est A. 873. in Aquisgrani Palatio. (a) Argentei
 Bracteati & quidem unilaterales inter vetustiores sunt Germaniæ
 nummos, qui sub Ottonibus seculo X. comparere cœperunt. (b)
 Hoc ipsum est tempus, quo Argentifodinæ Goslarienses apud Sa-
 xones detectæ.

Tom. III.

Qq

(a) ALSATIA ILLUSTR. Tom. II. pag. 319.

(b) DOEBERLINUS de Nummis Germaniæ Mediæ §. 26. pag. 31.

Quo tempore Marchiones Badenses monetandi jus exercere cœperint, nobis non liquet. Cum plerisque Germaniæ Principibus hoc habent commune, in quorum Tabulariis hujus generis Diplomata raro occurrunt. Electoribus Germaniæ auream monetam cudendi potestatem Aurea Bulla Caroli IV. A. 1356. concessit; unde evidens est, argentiæ cudendæ jus eos jam ante habuisse. Monetarum mediæ ævi raritas non tam ex raritate argenti, quam ex eo procedit, quod quinque per secula invaluerat bracteata moneta; cujus fragilitas raritatis est causa. Nummophylacia Badensium, & vicinorum remotiorumque Germaniæ Principum; quin & Augustissimi Cæsaris divitem antiquitatis numismaticæ thesaurum consulimus; sed Christophorianis antiquiores non invenimus nummos Badenses; si Hermannianos illos duo excipias; qui in frontispicio comparent.

FRONTISPICIUM TABULARUM.

Numismata Zaringiæ Ducum nulla supersunt. Bernates Helvetii, Bertoldi V. conditoris sui memores, non imaginem ejus, sed nomen ad seculum usque XVII. suis Assibus impresse-
runt. Frontispicii nostri superior pars, ad dextram, & ad sinistram, talem exhibet Assem. Sinistra crucem sistit, cum quatuor liliis, ad crucis angulos vergentibus. Inscriptio: **BERTOLD. D. ZERING. FUN.** *Bertoldus Dux Zeringiæ fundator.* Dextra facies ursum, Bernensium insigne, repræsentat in Scuto cum Epigraphe: **MONETA BERNENSIS 1529.**

Duas inter facies Assis Zaringicum posuimus Sigillum, in quo Zaringicus Leo, erectus gradiens, cum inscriptione: BERCHTOLDUS DUX ZERINGIAE & BURGUNDIAE RECTOR. Sigillum hoc ceræ albæ Bertoldi IV. ex Altæ Ripæ Monasterio Helvetiæ ad me missum. Simile extat in Charta San-Petrina Basiliensis Capituli. (c)

Inferior Frontispicii pars continet nummos, qui Badenium Origines spectant. Antiquissimus omnium, quos novimus, Argenteus quoque Assis est Hermanni Marchionis; a parte antica referens crucem, ac duos inter circulos nomen *Hermannus*. Postica pars turrinam crucigeram sistit; quæ indicat Brisacum, ubi cusus est nummus. Literæ majusculæ, quæ expriment PRISAC, ita distributæ sunt, ut tres ad dextrum, tres ad sinistram turris latus, ordine perpendiculari, positæ compareant. Nummus seculi XII. Hermannus tribuendus videtur Marchioni, ex Zaringis tertio. Urbs hæc Zaringica inter Brisgoviam fuit allodia, quæ Lineæ juniore, seu Marchicæ obvenit. Senior enim fuerat Zaringo-Ducalis. Plurima insignis hujus nummi Hermanniani exempla seculo superiore reperta sunt Sultzbergæ; quod oppidum quoque fuit patrimoniale Zaringicum, in Brisgoviam Provincia. Vidit eos & delineavit Gamanus in Genealogia

Tom. III.

Qq 2

(c) *Altæ Ripensis Sigilli Charta* Tom. V. qui Diplomaticus primus, pag. 124.
Charta Petrinam exhibet pag. 112.

Marchionum Badensium MS. (d) ubi ita scribit: „ Num-
 „ mi e purissimo argento per ea tempora cusi, non ita pridem
 „ apud Sultzbergam nescio quæ inter rudera fat magno numero
 „ post aliquot seculorum tenebras reperti, ex una parte inscri-
 „ ptum nomen HERMANNI exhibent, ex altera turris seu
 „ Castrî effigiem cum his literis BRISAC. „

A nummis ad nummulos progredior. Duo bracteati, qui
 supra Hermannianum in Frontispicio comparent, seculi XIII.
 sunt. Alter Badensem & Austriacam parmulas, in umbone conjun-
 ctas qui habet, Hermanni VI. Marchionis Badensis, & Gertrudis
 Austriacæ, conjugis ejus, quam A. 1248. in matrimonium duxerat,
 moneta est, ante A. 1250. quo Hermannus jam decessit, excusa.

E regione hujus qui conspicitur bracteatus, Austriaca fa-
 scia & superaddita corona insignis, Friderico Bellicoso, Austriæ
 Duci, Gertrudis nostræ patruo, adscribendus est, qui regiam di-
 gnitatem a Friderico II. Imp. accepit. HERRGOTTUS (e)
 eum Alberto I. vel Friderico Pulchro, vel Alberto II. Austriacis
 Germaniæ Regibus, tribuit, sed antiquiorem ejus esse ætatem, ipsa
 nummi forma ostendit.

Hachbergenfium & Saufenbergenfium Marchionum nulli
 nummi comparent.

(d) De qua egi Tomo I. in Præfatione.

(e) HERRGOTTUS *Monumentor. Austriacor.* Tom. II. Part. I. Tabula I. num-
 mulum Hermanni VI. & ibidem in *Prolegomenis* pag. 17. Fridericianum
 repræsentat.

TABULA I.

B. BERNHARDUS

JACOBI MARCHIONIS FILIUS.

Christophorus I. Marchio Badensis celebrandæ patruï sui B. Bernhardi, apud Mon-Calerienfes in Pedemontio fe-
pulti, memoriæ quatuor nummos diverfæ magnitudinis & formæ,
partim aureos, partim argenteos, cum ejus effigie tota & ftante
juſſit excudi; quos Tabula prima exhibet; quosque ſingulos ex-
ponimus ordine.

I.

Argenteus deauratus quadrangularis; ubi B. Bernhardi
cataphractati imago; caput circumdatum nimbo; dextra tenens
vexillum Badenſe; ſiniſtra clypeum cum Inſignibus Badenſibus,
addito nomine:

BEAT. BERNARD. MARC.

Beatus Bernhardus Marchio.

In parte poſtica comparent tria ſcutula, juxta ſe poſita: Bada-
Spanheimenſe, Hachberga-Uſenbergenſe & Malberga-Lahrenſe
cum lemmate germanico:

TRIW UND STET EWIG.

Fidelis & conſtans perpetuo.

Qq 3

Addita Æra 1501. Annus nimirum, quo signatus est nummus. Germaniæ Numismatum Commentatores observant, ante A. 1405. vix nummum reperiri, qui exprimat Æram. Formæ Turonenfis ex argento Grossum Aquisgranenses tum primum cuserunt.

I I.

Nummus forma duplicis Aurei, quem vocant Ducatum. Eadem B. Bernhaldi imago cum nomine. Ab averfa parte Bada Spanheimensis clypeus, cum inscriptione: **MONETA NOVA BADENSIS. 1513.**

I I I.

Nummus argenteus, magnitudine Grossi Cæsarei, in quo eadem insignia, eademque inscriptio.

I V.

Ducatus cum Bada-Spanheimensi clypeo, clypeolis cincto, in quibus reliqua Domus Badensis Dominia, cum inscriptione: **MONET: AUR: BAD: 1519.** In antica idem Bernardus: eademque epigraphe.

TABULA II.
 JOHANNES ELECTOR TREVIRENSIS
 FILIUS ALTER JACOBI MARCHIONIS.

I.

Nummus argenteus, ex classe eorum, qui *Grossi & Turonenses* dicuntur, D. Petrum, Trevirensis Ecclesiae Patronum, representans, sedentem in Cathedra; ad cujus pedes scutum Badense cum inscriptione:

JOH. ELEC. ET CONF. T.

Johannes electus & confirmatus Trevirensis.

In averfa parte scutum quadripartitum; Insignia Trevirensia & Badensia decussatim exhibens. Ad latus scuti Moguntina, (f) Coloniensia & Palatina vifuntur Insignia cum verbis:

MONE NOVA COVE.

Moneta nova Covelensis.

Confluentiae ac Treveris Monetarias officinas constituerunt Electores Treverici. Quatuor Electores Rheni Monetarium inter se

(f) Grossios Turonenses, in quibus Rota Moguntina exhibetur, vulgus olim vocavit *Rader Albus*. Rota Moguntina seculo demum XIII. in Gerhardi Archiepiscopi sigillo occurrit apud GUDENUM in *Sylloge Diplomat.* pag. 325. In nummis autem Rota citius comparet. Extat in nummis Sigfridi III. qui A. 1230. electus est & A. 1249. Bingæ decessit.

foedus illo tempore iniverant. (g) Unde juncta eorum in nummis insignia. A. 1409. Ecclesiastici Electores soli Constitutionem inter se communem ediderunt: (h) Nummi, qui *Grossi* vocantur, Galliae suam originem debent. Sub Ludovico IX. Rege apud Turonos cusi sunt primum, unde *Turonenses*. A Gallis deinceps ad Germanos transierunt, apud quos *Turnosen* appellati, qui in Caroli IV. Imp. Diplomatum frequentes. Vocabantur etiam *Grossi Albi*, nigris oppositi; quibus nempe multum æris admixtum: Pondus eorum octava pars unciae, sive drachma, Gallis *Gros*; *Grossum* latine scribentes vocarunt; *Groschen* Germani. Nummum nostrum HONTHEMIUS (i) & JOACHIMUS (k) exhibent.

I I.

Trevirensis denarius, cum scuto bipartito, in quo Treviria & Badensia comparent insignia. Litera J. Johannis, Electoris Treverici, ex Domo Badensi, indicat nomen.

I I I.

(g) THOMANI *Acta Monetaria* produunt hoc Pactum, quod vocatur *Münz-Verein*,

(h) WENCKERUS in *Apparatu Archivorum* pag. 363.

(i) *Histor. Trevir. Diplom. & Pragmat.* Tom. II. pag. 885. Tabula II. num. 22.

(k) JO. FRID. JOACHIM in libro: *Groschen Cabinet* Tom. IV. pag. 259.

III.

Confluentinæ Civitatis Grossus excipit Trevirensis, in quo D. Petrus iterum cum clavibus; ad dextram crux, ejusdem Ecclesiæ symbolum; ad sinistram clypeus Badensis. Inscriptio: JOHANNES: ARCHIEPS: TREVER: In averfa crux, in cujus angulis quatuor stellæ. Supra crucem scutum Badense. Inscriptio duobus circulis includitur. In majore: AUXILIUM MEUM A DOMINO. In minore:

GROSSUS COVELE.

Grossus Confluentiæ cufus.

Nummum hunc HONTHEMIUS (l) & JOACHIMUS prodiderunt. (m)

IV.

Sequitur Braçteatus formæ cavatæ, atque adeo unilateralis. Clypeus ibi quadripartitus, cum quatuor Rhenensium Electorum tesseriis, uti supra. (n) Doctissimo NELLERO (o) hunc nummum debemus, quem ille Jacobo Præfule Trevirensi, Johannis ex fratre nepoti, adscribit. Litera solitaria J. in nummi summi-

Tom. III.

Rr

(l) Loco alleg.

(m) *Groschen-Cabinet* Tom. IV. Tab. XIII. num. 110. pag. 258.

(n) Tab. II. num. I.

(o) Liber ex ipsis nummis docte conscriptus, prodiit hoc rubro: „*Kurzer Bericht von den Gemein-Rheinländischen Pfenningen und Hellern*; „ vid. pag. 44.

tate comparens, Johanni æque ac Jacobo attribui potest. Ludentius adscriberem Johanni. Jacobi nummus tres literas inipotiales exponit, ut ex Tab. IV. apparet.

TABULA III.

C H R I S T O P H O R U S.

I.

Nummus argenteus elegans, qui semiflorenum forma & pondere superat. Christophorus, pileo Principali decoratus, exprimitur cum verbis: CHRISTOF. D. G. MARCHIO BADENSI. Ab altera parte Badensia & Spanheimensia occurrunt insignia, decussatim posita, cum Æra 1519. & Epigraphe: MONETA ARGENTEA BADENSIS.

II.

Grossus Imperialis Badensibus & Spanheimensibus Insignibus, uti prior, ornatus. MONETA NOVA BADENSIS 1506. Antica pars B. Christophori, Christum gestantis, imaginem cum expresso ejus nomine, sistit.

III.

Nummus ejusdem, cum præcedente magnitudinis, Badensi & Wirtembergicæ Domibus communis; ab una parte prioris, ab altera posterioris tesseræ exhibens, cum nominibus:

CHRISTOF. MARGR. DE BADE. ULRI. ET EBER. COMI. DE WIR.
*Christophorus Marchio de Baden, Ulricus & Eberhardus Comites
 de Wirtemberg.*

Ad Rhenensium Electorum exemplum Christophorus & Albertus Marchiones, fratres, A. 1475. cum Ulrico ejusque ex fratre nepote Eberhardo, Wirtembergicis Comitibus iniverunt conventionem Leonbergæ (p) A. 1477. renovatam. Electorum Rhenensium Monetalia foedera (q) Principes excitarunt vicinos, ut & inter se pacta de monetis inirent.

I V.

Nummus quadrans Assis, in qua Bada - Spanheimensis tessera & CHRISTOF. MARCHIO BAD. Ab altera parte crux, cum Epigraphe: GLORIA IN EXCELSIS DEO.

T A B U L A I V.
 JACOBUS ELECTOR TREVIRENSIS
 CHRISTOPHORI FILIUS.

I.

Nummus imaginem Petrinam more solito repræsentat & ante eum scutum Treviro - Badense cum verbis:

Tom. III.

R r 2

(p) Confer Tom. II. pag. 240.

(q) A. 1417. Moguntinus, Trevirensis ac Palatinus Electores, ut & Juliaci Dux,

J A C O B : A E P : T R E V E R :

Jacobus Archiepiscopus Trevirensis.

In averſa clypeus quadripartitus, ubi Trevirensis & Badenſis teſſeræ alternant. Ad ſcuti majoris latera ſunt duo minora, cruce ſignata, ſymbolum Trevirenſe. Infra ſcutum compareret ſcutellum, roſa ornatum; Eberſteinenſium teſſera, cujus Comitatus dimidia pars ad Badenſes tum pertinebat; qui poſtea & alteram junxerunt. Inſcriptio: M O N E T A N O V A C O V E. id eſt, Confluentina. (r)

I I

Bracteatus formæ cavatæ, in ſcuto bipartito Bada - Trevirenſia Inſignia exhibens. Sigla I A C. in unam literam contracta & ſuperimpoſita ſcuto, Jacobum Archiepiſcopum indicat. (s)

A. 1444. quatuor Electores Rheni de Moneta cudenda convenerunt. Conventiones dedit HONTHEMIUS in *Hiſt. Trevir.* Tom. II. pag. 359. & 401.

(r) HONTHEMIUS in *Hiſtoria Trevir.* nummum hunc prodit. Tom. II. Tabula II. Numism.

(s) Germanis *Blechmünzen, Holmünzen.* Monetæ ſpecies, Gallis ignota; de qua DOEDERLINUS aliique peculiaribus Libris differuerunt. Ex Germania in Angliam Daniamque Bracteatos nummos tranſviſſe OTTO SPERLINGIUS exiſtimat in *Differtatione de Nummis non cuſis* pag. 130. ELIAS BRENNERUS in *Theſauro nummorum Sueco - Gothicorum* pag. 1. ſeq. Suecicos bracteatos ex ſeculo nono producit.

BERNHARDUS ET ERNESTUS FRATRES. (t)

Fraternæ concordiae Bernhardi & Ernesti, Marchionum, index & testis A. 1533. percussus est nummus; cujus antica pars capita repræsentat fratrum jugata; qui duas Marchicæ Gentis Lineas, quæ supersunt, condiderunt. Capita eorum non pileo, sed reticulo, crines involvente, teguntur; quales in Christophorianæ familiæ tabula Christophorus pater & Bernhardus noster occurrunt. (u) In moneta nostra legitur:

BERNARD. ET ERNEST. FRAT. GERMA. MARCHION. BADEN.

Bernhardus & Ernestus fratres Germani Marchiones Badenses.

Postica: GERMAN. FRATRUM CONCORDIÆ SACR. A. MDXXXIII. (x) *Germanorum Fratrum Concordiæ Sacrum.*

PHILIPPUS

PHILIBERTI FILIUS.

Nummus argenteus cum imagine Philippi Marchionis & Inscriptione: PHILIPPUS MARG. BADE. GRAF Z. SPANHEIM. In parte averfa scutum quadripartitum, cujus prima & quarta parmula Spanheimenses tessellas; secunda quadrifariam divisa duas rosas & totidem apros Eberstei-

Rr 3

(t) Vide supra pag. 6.

(u) Tom. II. pag. 288.

(x) Nummum hunc exhibet KOELERUS *Hist. Münz-Belustigung* Tom. I. pag. 361.

nenfia insignia, refert. Tertia in duos est diftincta laterculos; quorum alter baltheum Lahrenfem, alter leonem Brisgoicum fifit. In medio totius fcuti baltheus Badenfis principem occupat locum. Septem galeæ fcutum cingunt, quarum tres superiores coronatæ funt. Media earum, quæ proprie Badenfis eft, arietina duo cornua, introrfus denticulata, fufinet. Galeæ, mediam tangentes, caudis pavoninis ornantur. Infcritio: G O T G N A D. *Deus fecundet. (y)*

T A B U L A V.

B E A T R I X

C H R I S T O P H O R I F I L I A.

Nummus effigiem fiftens Beatricis, Christophori filia, nuptæ Johanni, Comiti Palatino, Lineæ Simmerenfis. Averfa nummi pars tripartitum clypeum offert, cujus prima pars leonem Palatinum, altera rhombos Bavaricos, media Badenfem baltheum fifit. Superfcripta eft Æra MDXXXI.

Nummus ergo quadriennio ante quam Beatrix moreretur, eft cufus.

C A E C I L I A.

Cæcilia, Guftavi I. Sveciæ Regis filia, antequam nuberet Christophoro Rodemachera - Badenfi, fratri Philiberti, promiffa

(y) KOELERUS *Hift. Münz - Beluftigung* Tom. I. p. 361.

fuerat uxor Johanni Tencinio, Polonico Comiti, ex illustri & antiqua Sarmatiæ profapia nato, (z) quam Carolus V. & Ferdinandus Imp. A. 1527. & 1561. in Ordinem Comitum Imperii receperunt, novisque auxerunt insignibus. Zegotha, Cracoviæ Palatinus, in bello contra Boruffos & Lithuanos A. 1281. exercitus Dux, quatuor filios habuerat, quos inter Navogius in Silva Tencinia Castrum & oppidum hujus nominis A. 1319. exstruxit, quæ transierunt ad posteros, nomenque Tenczinia Genti dederunt. Andreas, primogenitus filiorum Navogii, lineam Tencziniam condidit, (a) usus nomine Tenczinsky, atque A. 1366. Palatinus Cracoviæ fuit. Filius ejus Jasco, illustris Orator, reliquit filium Johannem, Castellatum Cracoviæ, mortuum A. 1407. qui filios quinque reliquit.

Nicolaus, natu minimus Silesiam Tencziniorum Comitum Lineam condidit.

Gabriel, Castellanus Cracoviæ, tres filios reliquit, quorum postremus, Stanislaus Gabriel, Bielskensis, dein Cracoviensis Palatinus, pater fuit Johannis Baptistæ, cujus imaginem exhibet Cæciliæ nostræ nummus. Joh. Baptista erat Bielskensis Palatinus, Lublini Starosta. Hunc Sigismundus Augustus, Poloniæ

(z) Vide supra pag. 47.

(a) Jasco frater secundus, Ollolinskios Poloniæ, Janussius, tertius fratrum Morawizkios in Silesia condidisse scribitur. *SINAPIUS Rer. Siles.* Tom. II. pag. 251.

Rex, ad Gustavum I. Sveciæ Regem misit Legatum. In aula hac apud omnes tanta floruit gratia, ut Cæciliam, filiam suam in matrimonium ei Rex Gustavus concederet. Sed ante nuptias iter suscepturus domum, a Dano prædone captus, mancipatus est carceri, in quo periit febre. JOHANNES. COMES. A. TENCIN simpliciter vocatur in nummo, qui eximiæ raritatis est, vix alibi visus, quam in nummario Imperatoris FRANCISCI Thesauro. (b)

TABULA VI.
EDUARDUS FORTUNATUS.

I.

Nummus unilaterialis; argenteus, formæ ovatæ. Eduardi Fortunati, cataphracta induti, effigies cum Epigraphe: EDUAR. FORTU. MARCH. BADE. ET HOCHBER. (c)
Eduardus Fortunatus Marchio Badensis & Hochbergensis.

II.

Nummus A. 1590. argenteus, magnitudine Uncialis, Eduardum repræsentans loriatum & armatum, cum siglis: EDUARD: FORTUN: D: G: MARCH: BADEN: CO: S:
Eduardus Fortunatus Marchio Badensis Comes Spanheim.

(b) JOH. FRIDERICUS JOACHIM, Professor Halensis, in Libro, cui rubrum: *Neu-eröffnetes Münz-Cabinet*, Parte II. nummum hunc æri dedit incisum, ac pro more suo erudite exposuit pag. 225.

(c) KOELERI *Historische Münz-Belustigung* Tom. VIII. pag. 113.

Ab altera parte insignia sunt Marchica, Badensis nempe Baltheus, cum quatuor scutulis; in quibus I. Spanheimenses tessellæ, II. Ebersteinensis rosa. III. Lahrensis baltheus. IV. Leo Brisgovius comparent. Inscriptio: QUI DISTULIT. NON. ABSTULIT. IPSE. ME. PROTEGAT. (d)

TABULA VII.

W I L H E L M U S.

I.

Nummus argenteus, forma semissis, in quo duplex Imperii aquila, cum cruce & superaddita corona. FERDINAND. II. D. G. ROM. IMP.

Aversa facies Badensia & Spanheimensia deigmata, decussatim in scuto posita, exhibet, cum verbis:

WILH. D. G. MARC. BADEN. C. SPON.

Wilhelmus Dei Gratia Marchio Badensis Comes Sponheimensis.

Æra 1624. adjecta indicat, nummum vel primum, vel certe expressis esse, quem Marchiæ suæ restitutus Wilhelmus percussit.

II.

Nummus argenteus, in quo ejusdem Wilhelmi comparet imago cum verbis: GUILHELM: D: G: MAR: BAD: ET HACHB:

Tom. III.

Ss

(d) KOEHLER *Münz-Belustigung* Tom. XVI. pag. 117.

In averfa scutum quadripartitum, cujus prima & quarta parmula Spanheimenfes tessellas, fecunda Ebersteinenfem rofam & aprum, tertia Lahrenfem baltheum & leonem Brisgoicum exprimit. In medio scuti parmula princeps, ubi baltheus Badenfis & Epigraphe:

COE: SPON: ET. EBERS: D: IN. LOHR. ET. MAL.

Comes Sponheimenfis & Ebersteinenfis Dominus in Lohr & Malberg.

Nummus biennio post præcedentem est cufus.

I I I.

Nummus alius argenteus, cum Wilhelmi togati effigie & titulis:

GUIL. D.G. MAR. BAD. ET. HACH. LANDG. IN. SAUS.

Guilielmus Dei Gratia Marchio Badenfis & Hachbergenfis Landgravius in Saufenberg.

In oppofita parte rotundus est clypeus, cujus area superior Spanheimenfes tessellas, rofam & aprum Ebersteinenfem, cum leone Brisgovico; media primariam parmulam, cum baltheo Badenfi, Badenvillano palo & ala Ufenbergica fiftit. In infima regione Rœtelanæ funt fasciæ & leo exfurgens; Baltheus Lahrenfis, leo Malbergenfis & Spanheimenfes tessellæ. Inſcriptio:

C. IN SPO. ET EB. D. IN RO. BA. LO. ET MA.

Comes in Sponheim & Eberſtein Dominus in Rœteln Badenweiler Lohr & Malberg.

Nummus A. 1638. prodiit.

TABULA VIII.

W I L H E L M U S.

I V. V.

Nummi duo unciales argentei, quorum alter cufus A. 1624. alter A. 1626. Uterque præfert Wilhelmi imaginem. In postica Badensis clypeus omnino similis est clypeo Philippi, quem Tab. V. descripsimus. Inscriptio: GUILHELMO. D. G. MAR. BAD. ET HACH. COM. SPAN. ET EBERS. DNS. IN LOHR ET MALB.

M A R I A

W I L H E L M I F I L I A.

Nummus memorialis baptismi Mariæ Marchionissæ Badensis, filiae Wilhelmi, cum verbis:

FERDINAN. III. D. G. HUN. BOH. REX AR. MARIAM
WILHELMI MAR. BA. FILIAM. E. S. FONTE BAPT.
LEV. BADENÆ VII. AUG. MDCXXXVI.

*Ferdinandus III. Dei gratia Hungariæ Bohemiæ Rex Archidux
Mariam Wilhelmi Marchionis Badensis filiam e sacro fonte ba-
ptismi levavit. Badenæ VII. Augusti 1636.*

In averfa parte libra cum superaddita cruce, gladius & sce-
ptrum, decussatim positi, cum lemmate: FIRMAMENTA
REGNORUM.

Emblema hoc occurrit quoque in nummo, qui cufus est in memoriam coronationis Ferdinandi III. Hungariæ & Bohemiæ Regis. (e)

TABULA IX.
LUDOVICUS WILHELMUS.

I.

Nummus Ludovici Wilhelmi adolescentis, virtuti ejus excitandæ cudi juffus a patre, avus cum adhuc viveret atque in Marchia regnaret. LUDOVICUS WILHELMUS D. G. MARCHIO BADENSIS F. F. *Ferdinandi Filius.*

In averfa parte cernitur aquila tendens ad solem, quam aquilula fequitur. Lemma est: NON DETERIORA SEQUENDO. Singularem in educando filio curam Ferdinandi Maximiliani fto loco expofui. (f) Heraldicis, Genealogicis & Historicis rebus a patre innutritus eft.

II.

Nummus victoriæ, ad Salankemenum a Turcis A. 1691. reportatæ, (g) teftis; in quo Ludovicus cum figlis: LUDOVICUS WIL-

(e) Uterque nummus extat in *Groschen-Cabinet, Zweites Fach, Tab. IV. num. 33.*
& in *Supplemento I. Tab. XI. num. 126.*

(f) *Supra pag. 141.*

(g) *De qua fuperius egi pag. 204.*

helmus marchio BADENSIS ET HOCHBERGENSIS. Exercitus cæsarei generalis LOCUMTENENS.

Ab altera parte DEO FORTUNANTE ARMIS INVICTISSIMI LEOPOLDI magni DUCE LUDOVICO WILHELMO marchione BADENSI ET HOCHBERGENSI AD SALANKEMEN PROPE PETERWARADINUM die 1° Augusti A. 1691. TURCÆ 25000. DELETI CASTRA EXPUGNATA TORMENTA 158. CAPTA TAURI 10000 TENTORIA TOTIDEM CAUDÆ EQUORUM 4. SIGNA PRETORIA 14. EQUI 5000. CAMELI ET MULI 2000. DESIDERATIS MAGNO VIZIRIO AGA JANIZARIORUM AC SERASKIERIO. VIVAT AUSTRIA.

III.

Sequitur alius, in honorem Ludovici tum cufus, galeati, equo infidentis, effigiem, militumque inter se proeliantium, agmina sistens; cum verbis:

LUDOV. GUILIELMUS MAR. BAD. S. C. M. EXERCIT. SUMMUS DUX.

Ludovicus Guilielmus Marchio Badensis Sacræ Cæsareæ Majestatis exercituum Summus Dux.

In postica Leo, persequens lupos, cum verbis: NON CURAT NUMERUM.

TABULA X.
LUDOVICUS WILHELMUS.

I V.

Expeditionem ad Rhenum A. 1693. cum suscepisset Ludovicus, prodiit nummus, Ludovici imaginem & titulos exhibens:

LUDOV. WILH. MARCH. BAD. HOCHB. S. C. M. GE-
NER. LOCUMT. CAMPIMARISC.

*Ludovicus Wilhelmus Marchio Badensis Hochbergenfis Sacrae Cæ-
sareæ Majestatis Generalis Locumtenens Campimariscallus:*

In altera parte Ludovicus stans & conversus ad solem. Rhenus sub
fenis barbati & perculsi specie affidet. A tergo Fama, Turcicis onu-
sta spoliis, Marchionis capiti lauream imponit. Luna e longinquo
conspicitur. Addita sunt verba: UT LUNÆ SIC SISTE GRA-
DUM NUNC IOSUA SOLIS. In inferiore parte nummi: MARS
BIS ULTOR VICTOR TURCAR. PERPETUUS EXPEDITIO-
NEM CONTRA GALLOS AD RHENUM AGGREDITUR.

V.

Londinense Marchionis iter (h) nummo hoc celebratum
ab Anglis. Imago Regis offertur cum verbis:

WILHELMUS. III. D. G. REX. F. D. P. A.

Wilhelmus III. Dei Gratia Rex Fidei Defensor Pius Augustus.

In postica idem Rex ad portam palatii sui stat, capite ada-
perto, pileum manu tenens & Ludovico advenienti porrigens

(h) Lege supra pag. 215.

dextram. E longinquo fatellitium Regis cum Epigraphe:
RECEP. BADENS. LOND.

Receptio Badensis Londini.

Adfidet femina, digito labra premens, ad cuius pedes Imperii Germanici & Angliæ Regni comparent insignia; quibus pileus superimpositus, cum verbis: JUNXIT LIBERTAS AUXIT SECRETUM. X. Jan. MDCXCIV. (i)

V. I.

Initio belli, ob successionem Hispanicam orti, Ludovicus contra Gallos cum exercitu missus est ad Rhenum. Nummo cudento hinc occasio nata, cum effigie Ludovici armati: LUDOVICUS WILHELMUS MARCHIO BADENSIS EXERCITUS CÆSAREI GENERALIS LOCUMTENENS.

In altera parte Bellona galeata, hastata, manu sinistra parazonium tenens, ad cuius pedem finistrum est vexillum liliatum, columna eversa & fracta, cui gallus gallinaceus adstat. Ad dexteram Palladis sedet Britannia, clypeum tenens, in quo leo, cum Epigraphe: SEMPER IDEM.

In ambitu leguntur verba: VIRTUS CONSTANS
DUCIS FORTISSIMI. Additur Æra 1702.

In margine: NEC SATIS EST MERUISSE SEMEL
COGNOMINA MARTIS. (k)

(i) VAN LOON *Histoire Metallique des Pais bas* Tom. IV. pag. 156.

(k) VAN LOON loco alleg. pag. 380.

TABULA XI.
LUDOVICUS WILHELMUS.

VII.

Celebratur hoc nummo illustris ad Schellenbergam victoria, Ludovico & Marlboroughio Ducibus, A. 1704. a Gallis reportata. Ludovicus loricator, quem hæc verba circumdant: LUDOVICUS WILHELMUS MARCHIO BADENSIS EXERCITUS CÆSAREI GENERALIS LOCUMTENENS.

Ab altera parte Donawerda Civitas cum munitionibus ad Schellenbergam. Danubius senex, coronato capite, coronam tenens vallarem, affidet ripæ. Addita inscriptio: HOSTE CÆSO FUGATO CASTRIS DIREPTIS AD SCHELLENBERGAM DONAWERDÆ 1704. In margine: VIRTUTE PRINCIPIS ET SOCIORUM VIA VICTORIIS INSEQUENTIBUS APERTA. (1).

VIII.

Nummus in victoriæ Hochstadiensis memoriam cufus, in quo Duces foederatorum EUGENIUS DUX SABAUDIÆ LUDOVICUS WILHELMUS MARCHIO BADENSIS JOHANNES DUX MARLENBURGIUS. Imagines eorum singulis exhibentur scutellis,

(1) VAN LOON pag. 418.

lis, quæ sub feminarum alatarum specie duæ Victoriæ tenent, cum Inscriptio: PROBATA SOCIORUM VIRTUS FIDESQUE. Sub Ducum effigibus legitur: HIS TUTELARIBUS FRANCONIA SERVATA SVEVIA LIBERATA. 1704

Aversa nummi facies Victoriæ sistit, bellico infidentem tormento; quæ sinistra clypeum tenet, cui diem prælii (XIII. AUG.) inscribit; clypeum affixura tropheo, quod ad Danubii ripas erigit. Danubius, sub hominis specie, in altera fluvii ripa sedens comparet. Inscriptio: TALLARDO FRANCIAE MARESCHALLO CUM MULTIS DUCIBUS & X. MILLIBUS MILITUM CAPTIS.

Inferius legitur: GALLIS BAVARISQUE DEVICTIS. In margine: DEFENSA FORTITER CONTRA GALLOS ET BOIOARIOS GERMANIA.

I X.

Florenus argenteus, Ludovicum solito more repræsentans, cum inscriptione: LUDOVICUS GUILIELMUS D: G: MARCH: BA: & H: L: S: & O: C: S: & E: D: R: B: L: & M:

Ludovicus Guilielmus Dei Gratia Marchio Badensis & Hochbergensis Landgravius Saufenbergæ Ortenaviæ Comes Spanheimensis & Ebersteinensis Dominus Rætelaë Badevillæ Lahraë & Malbergæ.

Postica Badense exhibet scutum in tres regiones distinctum. Regionis superioris parmula prima Spanheimenses tessellas, secun-

da rosam & aprum, Ebersteinii symbola; tertia Leonem Brisgoicum ostentat. In medio scuti baltheus Badensis, quem ab uno latere palus Badevillanus, cantheriis distinctus, ab altero Usenbergica ala stipat. Infima scuti regio quatuor laterculos continet, in quorum primo Roetelanæ fasciæ, ex quibus eminet leo; Secundo baltheus Lahrensis; Tertio Malbergenfis leo; denique Spanheimenses tessellæ comparent. Corona clausa imposita scuto, quod aurei velleris cingitur torque. In ambitu: MONETA NOVA ARGENTEA BADENSIS.

Æra 1704. superaddita.

TABULA XII.
LUDOVICUS GEORGIUS.

I.

Rastadiensia Pacis, quæ Præliminaria dicuntur, A. 1714. in Palatio Marchionis sancita, nummo huic cudendo occasionem dederunt. Ludovici Georgii & Franciscæ Sibyllæ, matris ejus, comparent imagines. Columba, expansis alis, ramum olei rostro tenet. Badensia & Lauenburgica Insignia duo clypei, inter se juncti, continent. Inscriptio duplex. In circulo majore: LUDOVICUS MARCHIO Badensis. FRANCISCA SIBYLLA AUG. GUBERNATRIX. In minore: DABO PACEM IN FINIBUS VESTRIS. *Levi: 26.*

Pars averfa Rastadienſe Palatium oſtentat & Aquilam, quæ parat nidum. Ambitus duplex. In interiore legitur: NIDUM PACIS HIC INSTRUO. In exteriore: PAX RASTADII IN ARCE COMPOSITA EST. Infra additur: ET IN LOCO ISTO DABO PACEM.

II.

Nummus formæ minoris, in memoriam matrimonii inter Ludovicum Georgium & Annam Schwarzenbergicam cuſus. In adverſa parte clypeus duplex, in quo Badenia & Schwarzenbergica inſignia. Adduntur tedæ nuptiales, decuſſatim poſitæ & fune circumdatæ, cum lemmate: UTRIUSQUE GENTIS INCREMENTO. In averſa legitur: JUNCTIS FELICI MATRIMONIO LUDOVICO MARG. BAD. ET MARIA ANNA PR. SCHWARZENB. LAND. CLEG. MDCCXXI. Landgraviatus Cleggoviaë à Schwarzenbergicis poſſidetur.

MARIA JOSEPHA.

LUDOVICI GEORGII CONJUX SECUNDA.

Nummus memorialis matrimonii, Ludovicum Georgium inter & Mariam Joſephæ, Principem Bavaricam, initi. Mariæ Joſephæ imago cum titulis: MARIA JOSEPHA, CARO-

LI VII. CÆS. AUG. FILIA LUDOVICI marchionis BADEN-
sis CONJUX.

Postica Badensem & Bavaricum clypeos, corona clausa te-
ctos, sistit in colle, cui sub hominis specie Rhenus infidet. In
imo: NATA VII. AUG. MDCCXXXIV. NUPTA X.
JUL. MDCCCLV.

ORTENAVIAE

NOTITIA

CAPUT I.

§. I.

Ortenavia (a) Pagus olim fuit Alemannici vel Ortenaviae situs.
 Svevici Ducatus, triginta leucarum longi-
 tudine a Bleicha (b) ad Ofam & Murgam
 amnes, Rhenum inter & Nigram Silvam se
 extendens. Brigoviam a meridie, Ufgoviam (c) five Marchiam
 Badensem a feptentrione attingit.

T t 3

(a) Mortenavia Mortinhauga. Conf. ALSATIA ILLUSTRATA Tom. I, pag. 674.

(b) Bleicha in Eltziam, hæc in Rhenum se effundit.

(c) Olim Usgovia, a rivo Ofa, prope Badam; ufu hominum paulatim in *Ufgoviam* converfa, quæ Pfingzgovix & Albigovix Pagis contigua. Ofa haud procul Raftadio infunditur Murgæ. Murga prope vicum *Steinmauren* jungit fe Rheno, nonnifi unius leucæ a Raftadio diftantia. Ofa & Murga Ortenavix & Epifcopatus Argentinenfis verfus boream funt li-

Ortena-
viae Do-
mini.

In fertili hoc tractu, æmulum quem Brisgovia dixeris, varia & intermixtae sunt terrae, quae diversos Imperii Proceres dominos agnoscunt. Floret ibi Praefectura Caesarea, quae super tres Liberas Imperii Civitates, Offenburgum, Gengenbacum & Zellam, (d) multosque super vicos se Imperiales extendit. Sunt ibi terrae, ad Domum Austriacam, ad Episcopum Argentinensem, ad Marchiones Badenses, ad Principes Nassovios, ad Hasso-Lichtenbergenses, ad Furstenbergios & Comitem a Leyen quae spectant. Viget ibi Corpus immediatum Equestre. Vigent quatuor Regulae Benedictinae Monasteria, Gegenbacense, Ettenheimense, Schutterense & Schwarzacense. Abbatia denique Omnium Sanctorum, quae Praemonstratensium Ordinis est. In eadem Ortenavia medio ævo Ganerbiale quinque Castra extiterunt; Staufenberg, Wiedergrün, Schauenburg, Fürsteneck & Iberg; non Equestribus modo quamplurimis, sed & ex Principum ordine Familiis communia, quae cum ipsis Ganerbiorum stirpibus longa aetas destruxit.

mites. Murga a fontibus ad ostia XII. leucas constituit. In Comitatu Ebersteinii orta per vallem uberem & fertilem defluit, quae ab ea vallis Murgae vocatur. De Ortenaviae limitibus differuit jam olim Paulus Volzium, Hugonis Curiae Benedictinorum in Vilariensi Alfatiae Valle Abbas, Erasmi amicus. Vide CRUSTII *Annal. Sueviae* Lib. II. Part. 3. p. 105.

(d) Zellae annumerantur Vallis Hammersbacensis incolae, qui ad flumen habitant dispersi.

§. II.

Ortenavia sub Franciæ & Germaniæ Regibus Comites suos habuit Pagenfes, qui nomine Regum incolis jura dixerunt. In Charta Ottonis M. A. 691. Hartperto Epifcopo Curiensi data, (e) legitur: „ In Comitatu Mortenuua villa Tuntelinga (f) „ Suuarzaha Monasterium in honore St. Petri constructum, cujus „ advocatus Chuonradus Comes. „ In Instrumento donationis, Monasterio Waldkirchæ (quod deinceps in Ecclesiam Collegiatam conversum) ab Ottone III. A. 994. factæ, Pagi Mortenuuæ & Cuononis Comitis mentio occurrit: (g) A. 994. XI. Kal. Jan. „ Otto III. Imperator Curtem Nuzbach, (h) quæ per traditionem bonæ memoriæ Burghardi Alemannorum Ducis strenuiffimi suæque contectalis Hadwigæ ad jus regium pervenerat in pago Mordenouua & in Comitatu Cuononis Comitis fitam „ Monasterio Waldkiricha in prnprrium tradidit. Actum Saspach. (i) „

Comites
Ortenavia.

(e) Charta Curiensis Episcopatus ex AEGIDIJ TSCHUDII *Miscellaneis Helveticis MSS.* Tomo I. Asservantur in Monasterio Engelbergenfi Helvetiæ.

(f) Subinde scribitur Dindelinga, hodie *Dinglingen* prope Lahram.

(g) *Codex Diplom. Bad. A. 994.*

(h) Nufsbach prope Oberkircham.

(i) Ex Autographo Collegiatæ Ecclesiæ in Waldkirch in Nigra Silva.

§. III.

Præfe-
cturæ
origo.

Comitibus Ortenaviæ sublatis, Civitates liberæ, ex liberis & immediatis vicis pedetentim exortæ, sed libertatis suæ defendendæ non satis potentes quum essent, Præfectus Imperii constitutus est a Cæsare, qui Cæsaris nomine defenderet eas, atque Imperialia in illis & in vicis jura exerceret. Præfecturæ hæc Cæsareæ in Ortenavia origo, Alsaticæ (k) imitatrix & æmula. Alsaticæ enim antiquiora quam Ortenavicæ vestigia in veteribus monumentis reperio. Extinctis Zaringiæ Ducibus hanc prognatam esse, Guillimannus, (l) allato fundamento nullo, conjecit. Quidquid sit de originibus primis, ante seculi XIV. medium Præfectura Imperialis Ortenavica ad Marchiones Badenses pervenit; qui ab Imperatore & Imperio eam acceperunt in pignus. (m)

§. IV.

Marchio-
nes Præ-
fecti.

A. 1334. die 15. Octobris Ludovicus IV. Imperator Rudolpho Marchioni Badensi, dicto de Pforzheim, Castrum Ortenberg,

(k) ALSATIA ILLUSTRATA Tom. II. pag. 277.

(l) Habsburgiac. L. V. pag. 227. & L. VI. pag. 345.

(m) KOENIGSHOV. Chron. Alsat. nominatim pignus Imperii appellat. WIMPHELINGIUS de Episcopis Argent. p. 104. ait: a Romano Imperio impignoratam possedit.

berg, Civitates Offenburgi, Gengenbaci & Zellæ, cum omnibus juribus & pertinentiis pro nongentis marcis argenti, ponderis Argentinensis & quater mille libris Hallerorum oppigneravit. (n)

Carolus IV. Imp. A. 1349. pridie Palmarum confirmavit pignus; ita tamen, ut Marchio summæ priori aliam quinquies mille florenorum superaddere cogeretur. Virtute oppignerationis hujus Rudolphus Badensis in Civitatibus, Præfecturæ obnoxiiis, Consulibus, Senatibus, Tribus ordinavit. Offenburgensis Civitas, literis die Simonis & Judæ datis A. 1349. jus hoc Marchionis agnovit.

§. V.

Biennio post Cæsar mutavit sententiam, atque diplomate ^{Argentinenses} Marobaudi A. 1351. post festum Paschatis dato, Præfecturam ^{Episcopi} Ortenavicam a Marchionibus Badæ ad Episcopum Argentinensem transtulit. Bertoldus de Bucheck, Ecclesiæ Argentinensis tum Præful, Friderici & Rudolphi, Marchionum fratrum (o) jus, redita eis sorte, redemit. (p) Res Offenburgi peracta ipso Eucha-

Tom. III.

U u

(n) Literæ oppignerationis, A. 1334. datæ Passavii, in Tabulario Bada-Badensi extant. Vid. illas in *Cod. Dipl.* Tom. I. Num. CCL.

(o) Vide Tom. II. pag. 54.

(p) WIMPHELINGIUS sortem 44000. florenorum constituit, sed falso, ut

rifiæ festo A. 1351. ut Marchionum literæ, Offenburgi ea de re scriptæ, testantur. Paratam Episcopus cum non habuisset pecuniam, Argentinense telonium Marchionibus dedit in pignus. (q) Offenburgum Gengenbacum & Zella die 29. Junii Bertoldo Episcopo & Capitulo Argent. iusjurandum fidei præstiterunt. Rudolphus Saxo, Ludovicus Brandenburgicus, Rupertus Palatinus, Electores, reuitioni eodem anno dederunt consensum. Gerlacus, Archiepiscopus Moguntinus, Carolus IV. Imp. ut Elector Bohemiæ A. 1353. Elector Colonienfis & Trevirensis A. 1356. ratione novæ summæ, pretio pignoris adjectæ, consenserunt.

§. VI.

Fata sub
Argent.
Eccles.

Enimvero quinque mille florenos, qui Episcopo debebantur, A. 1356. forti Cæsar adjecit. Sed & A. 1358. alios quinquies mille, A. 1362. itidem alios sex mille addidit forti florenos. Un-

& BRUSCHIUS de *Episcopis Germanicis* pag. 73. HERTZOG. *Chron. Alsat.* L. IV. pag. 95.

(q) ALBERT. ARGENT. qui rectius MATTHIAS DE NEUENBURG, scriptor vitæ Bertoldi Episcopi hac de re ita loquitur: „Bertoldus . . . redemit a Marchionibus de Baden consensu Regis oppida Offenburg, Gengenbach, Zelle cum attinentiis, obligans pro his telonium Argentinense. „ se. „ URSTISI Script. *Rer. Germ.* Tom. II. p. 179. KOENIGSHOVEN *Chron. Alsat.* Cap. IV. pag. 258. Adde *Electa Juris Publici Palat.* pag. 160.

de paulatim fors quadraginta septem millium florenorum emerfit. Carolus IV. præterea literis A. 1351. datis, singulare hoc privilegium Episcopo Argent. concefferat, ut non alii, quam Regi Romanorum, vel Imperatori, Advocatiam reluendi potestas competeret. Idem tamen Imp. A. 1365. Roberto I. Electori Palatino potestatem dedit, ut Castrum Ortenberg, Civitates Offenburg, Gengenbach & Zell, Episcopo & Capitulo Argent. oppigneratas, relueret. Sed recusante reluitionem Episcopo & successoribus, res caruit effectu. Quin & varia hinc inde damna Offenburgo quum intulisset Episcopus, Carolus IV. Imp. literis, A. 1367. die 21. Jan. datis, singula ei jura & privilegia Liberæ Civitatis Imperii confirmavit, eamque in suam protectionem specialem recepit.

§. VII.

Succeffores Bertoldi, Johannes I. & II. Lambertus, Fri-
 dericus II. & Burcardus II. Argentinenses Episcopi, Ortenavi-
 cam Præfecturam ad tempora usque Ruperti I. Imp. omnem &
 indivisam retinuerunt. Tum vero Wilhelmus a Dieft, continuis
 cum Civitate Argentinensi implicitus litibus, dimidiam ejus par-
 tem, cum Ecclesia Argentinensi indivisim possidendam, A. 1404.
 die Jovis ante Dominicam Palmarum Ruperto Palatino, Cæ-
 sari, reddidit. Anno sequente, die Saturni ante Dominicam
 Judica, Offenburgum, Gengenbacum & Zella, Civitates, Ru-

Palati-
 nus in
 commuz.
 admiffus.

perto Imp. jusjurandum præstiterunt. Hic literis eodem anno, die Mercurii post Judica, Germershemii datis, Advocatiæ Ortenavicæ reditus cum Argentinensi Episcopatu æquis partibus se dividurum spondit.

§. VIII.

Scriptores notati.

WIMPHELINGIUS (r) ait: „ Dimidiam partem
 „ terræ trans Rhenanæ, Offenburg, Gengenbach &c. Roberto
 „ Regi libere dedit Wilhelmus. **G**UILLIMANNUS (s)
 rem fusius explicat; „ Ruperto Cæsari, inquit, causam suam
 „ probare maxime nifus, ut volentiolem quoque haberet, me-
 „ diam in Mortnavia Imperii Præfecturam, in qua Offenbur-

(r) *De Episcopis Argent.* pag. 104.

(s) *De Episcopis Argent.* pag. 411. **BRUSCHIUS** *de Episcopis Germaniæ* p. 73.

„ ita scribit: „ Dimidiam partem Provinciæ trans Rhenanæ Offenbur-
 „ gum videlicet, Gengenbachium, Otenburgum, Zellam Hermansba-
 „ censem, & alia adjacentia loca Ruperto Regi libere tradidit. „ *Au-*
stor Dipl. ab Imp. Leopoldo urbi Cellenfi A. 1689. concessi, fatetur etiam,
 dimidiam horum oppidorum partem Palatinæ Domui fuisse oppignera-
 tam, alteram dimidiam Episcopatu Argentinensi. **LUNIG** *Reichs-Ar-*
shiv Tom. XIV. pag. 711. Clarissime rem omnem exponit diploma Sigis-
 mundi Imp. de A. 1437. Ottoni Comiti Palatino Rheni concessum, de quo
 paulo post dicemus. **ZEILERUS** in *Topographiæ Sveviæ* p. 339. Wil-
 helmum Episcopum dimidiam Offenburgi partem Imperatori Ruperto
 concessisse perhibet.

„ gum, Gengenbach, Ortenburgum, Cella ad Hermansbach
 „ & alia illis vicina, & conjuncta loca, &c. sponte & sine pre-
 „ tio resignavit. „

Per mediam Præfecturam Guillimannus intellexit dimi-
 diam. Errat autem, quando eam Imperatori sine pretio, ad con-
 ciliandam sibi ejus benevolentiam, Wilhelmum tradidisse scribit.
 Rupertus vicies & ter mille florenos cum quingentis, id est, dimi-
 diam fortis partem persolvit Episcopo. Litibus autem ejus cum
 Civitate Argentinensi se non immiscuit Cæsar, sed utrique parti,
 arma ut deponerent, injunxit.

§. IX.

Dimidiam Advocatiæ Ortenavicæ partem Rupertus, tan-
 quam Imperator, redemit, sed eandem brevi post in filium natu-
 majorem, Ludovicum Barbatum, transtulit, eique pro 23500. flo-
 renis denuo oppigneravit. <sup>Portio
Palat.</sup> Castra & oppida, ad Præfecturam
 spectantia, A. 1409. die 22. Octobris eidem Ludovico, Cæsar's
 filio, & A. 1437. Ludovico, Barlati filio, Cæsar's nepoti, jusju-
 randum solitum præstiterunt. Ludovicus Barbatus enim A. 1424.
 Litteris solennibus disposuerat, ut Ortenberg, Offenburg, Gen-
 genbach & Zella omniaque huc pertinentia loca penes filium ejus
 natu majorem, adeoque penes Electoratum manerent. (t) Eo-

Uu 3

(t) TOLNERUS *Cod. Diplom. Palat.* num. 214. pag. 260. instrumentum hoc
 ad A. 1426. male retulit.

dem modo Fridericus I. Elector Palatinus in testamento suo A. 1470. disposuit. (u) Hæc de dimidia parte, quam Rupertus Imperator redemerat.

§. X.

Portio
Argent.

Ad dimidiam partem Argentinensis Episcopatus quod attinet, Sigismundus Imp. literis 1437. die Martis ante Festum D. Margarethæ Wilhelmo Argent. Episcopo, ut & aliis, eodem anno & die datis, Capitulo Argent. injunxit, ut Ottoni Mosbacensi, Comiti Palatino Rheni, Ruperti Imp. filio juniore, in quem relictionis jus suum transcripserat Cæsar, dimidiam Ecclesiæ Argentinensis partem pro mille viginti tribus & quingentis florenis, Capitulo solvendis, traderent; detracta tamen ea pecuniæ summa, quam Ludovicus, Ottonis frater, in partem hanc Episcopo Argent. numeraverat. Relictio hæc tamen, quam tantopere

(u) In eo hæc verba: „ Unser Sohn und Sin Erben sollen nach unserm
 „ todt innhaben und blyben by solchen Landtschafften, Schlossen
 „ und Stætten, die unser Lieber Herr und Vatter nach inhalt fins
 „ testaments sinem eltesten Sohn unserm Lieben Bruder Hertzog
 „ Ludwig dem jüngern seligen gedacht und by der Pfaltz zu bliben
 „ zugeordnet hat mit Namens Ortenberg der Vesten und dem
 „ Flecken darunter, Offenburg der Statt, Zelle der Statt und was
 „ zu selbiger Gemeinschaft gehoert. „ Loquitur de Præfectura Or-
 tenaviensi.

exoptaverant Palatini, ob constantem Ecclesiae Argentinensis repulsam, caruit successu. A. 1440. enim Civitates, ad Praefecturam spectantes, Conrado Argentinensi Episcopo, consuetum iusjurandum praestiterunt.

§. XI.

At in alia omnia deinceps Fridericus IV. Imperator discessit. Hic enim A. 1453. literis Neostadii datis, Carolo I. Marchioni Badensi, affini suo, facultatem concessit, ut a Ruperto Episcopo & Capitulo Argent. eorumve successoribus Argentinensem redimeret partem. Quin & Palatinam Praefecturae partem in eundem Carolum Marchionem translaturus, A. 1462. ad Civitates Praefectoriales scripsit, ne futuris temporibus Fridericum Electorem Palatinum, sed Carolum Marchionem Badensem pro Praefecto agnoscerent. (x)

Utraque
Marchioni
delata.

Verum nec Argentinensis Episcopus, nec Palatinus Elector, Caesaris iussis morem gesserunt. Ortenavia per reliquum seculi XV. tempus in potestate Electoris Palatini & Argentinensis Episcopi constanter permansit.

Sed frustra.

A. 1478. Civitates Praefectoriales Alberto Episcopo Argent. ex Comitibus Palatinis, Ottonis Mosbacensis filio, iusjurandum praestiterunt. Vicissim Episcopus Civitatum jura pri-

(x) Utraque Charta in Tabulario Bada - Badensi extat. Vide supra Tom. II. pag. 155.

vilegia & consuetudines sancte se servaturum jurejurando spondit.

§. XII.

Portio
Palat.
a Max. I.
occupata.

At sub ipso hoc Alberto Palatino, Philippus Palatinus Elector, dimidiam illam Ortenavicæ Præfecturæ per centum annos a decessoribus possessam, A. 1504. amisit. Tum temporis enim bello, ob Georgii Divitis, Bavariæ Ducis, successione exorto, Maximilianus I. Imperator Philippum Electorem cum filio Ruperto, Georgii Divitis genero, foci successione pertinaciter affectante, proscripsit. Proscriptionis occasione Palatina pars Præfecturæ Ortenavicæ, Palatinis bello erepta, ad Austrios transiit; qui bello finito eam sibi retinuerunt.

Neque vero dimidiam Præfecturæ Ortenavicæ partem Maximilianus Palatinis abstulisse contentus erat; abstulit eis quoque Præfecturam decem Civitatum Alsatiae omnem, quæ Hagenoenfis vocatur.

§. XIII.

Trithemii
testimonium.

TRITHEMIUS Abbas inquit: (y) „ Maximilianus
„ Argentinensium auxilio Regni terras & oppida impignerata
„ Palatinatui sine sanguinis effusione invasit & obtinuit, Ge-
„ roldseck

(y) Chron. Hirsaug. ad A. 1504. pag. 606.

„ roldseck Castellum & Comitatum Offenburg, Ortenberg, Gen-
 „ genbach & quidquid in circuitu juris fuerat Palatini. „

Parum itaque accurate urbis Cellensis Notitia apud L U-
 NIGIUM (z) ait, Præfecturam & urbes Imperiales Ortenaviæ
 pignoris nexu tum fuisse solutas.

Ipse Maximilianus I. hoc anno Ortenaviam intravit & re-
 tenta sibi parte dimidia, quæ nuper Palatina fuerat, alteram di-
 midiam Præfecturæ illius, ab Imperio oppigneratæ, partem Al-
 berto, Argentoratensium Episcopo, confirmavit. (a)

§. X I V.

Neque tamen dimidia Ortenaviæ pars, Palatinis erepta, Eadem Fürsten-
berg.col-
lata.
 ad Imperium rediit. Cæsar indecorum arbitratus, familiæ eam
 suæ annectere, Wolfgango, Fürstenbergio Comiti, Aulæ suæ Ma-
 reschallo, & Alsaticæ Provincialis tum Præfecturæ possessori, eam
 tradidit; ob officia, quæ ei præstiterat Comes, & ob viginti qua-
 tuor millium florenorum summam, quam stipendii nomine, & ex

Tom. III.

Xx

(z) Reichs-Archiv Tom. XIV. pag. 711.

(a) Literæ d. 13. Aug. datæ in Tabulario Badensi servantur.

mutuo Comiti debuerat Cæsar; jus retractus tamen & regalia nonnulla, speciatim jus metallifodinarum, sibi & Imperio reservans. Novæ hujus oppignerationis Instrumentum Offenburgi conditum die 7. Aug. A. 1504. (b)

§. X V.

Trans-
actio
cum Pa-
lat.

Mortuo Electore Philippo, A. 1508. filius ejus Ludovicus Pacificus, de damnis, Domui suæ illatis, speciatim de ereptis Ortenaviæ & Alsatia Præfecturis apud Imperatorem conquestus est, quod utraque pignoratitio jure ad Palatinos pervenerit. Inter Maximilianum & Ludovicum his denique conditionibus transactum, ut omnia sua in utramque Præfecturam jura in Austriacam Domum Palatinus transferret, atque ab ea centum florenorum millia in compensationem acciperet. Consensit Fridericus, Ludovici Pacifici, inter hæc mortui, frater, idemque in Electoratu successor.

(b) Extat in Tabulario Badenfi.

§. XVI.

Carolus V. Imp. Maximiliani successor, conditiones implevit, atque pecuniam, Palatinis promissam, jussit exsolvi. (c) A Carolo V. perfecta. Instrumentum cessionis A. 1521. Wormatiæ confectum, festo Corporis Christi. Fürstenbergii Comites tamen & Episcopi Argentinenfes Præfecturæ Ortenaviensis possessionem constanter retinuerunt. Homines Præfecturæ subjecti A. 1523. Regimento Imperii contra Abbatem Gengenbacensem, de jure manus mortuæ, obtulerunt libellum, in quo de Episcopo Argentoratensi & Comitibus Fürstenbergiis, tanquam Præfecturæ Ortenaviensis hypothecariis, loquuntur. (d) Paulo post (1521.) Carolus V. fratri

Tom. III.

XX 2

- (c) CHIFLETIUS in *Alfatia vindicata* Cap. 9. pag. 55. ait: „ Carolus V. Imp. „ Advocatiam Alfatiae fiduciae Palatinorum pridem creditam una cum „ Advocatia de Ortenau postea redemit pro summa 80. millium florenorum German. in Capitali & 20. millium in expensis, illasque ut „ Luxenburgii Dux, suis heredibus iterum asseruit. „

Chifletiana hæc veritati repugnant.

Carolus V. enim non ut Luxenburgii, sed ut Auftriæ Dux, has Præfecturas suæ genti vindicavit.

- (d) *Wir Unterthanen der Pfandschaft Ortenberg in der Mortenau gelegen, brin-*

fuo Ferdinando Austriacas ditiones omnes, in Germania fitas, ut & illas, quas pignoris jure tenuit, sponte concessit.

§. XVII.

Ferdinandus I.
pignoris
dominus.

Imperium eidem Ferdinando, Regi Romanorum, A. 1542. auxilia contra Turcas decrevit. Auxiliorum hiberna 197480. florenis constiterunt Ferdinando, quos suo aere persolvit. Carolus V. ei atque heredibus Svevicam, Alfaticam & Ortenaviensem, adeoque tres Præfecturas Imperii A. 1548. novo pignoris nexu obligavit. (e) Idem Imp. Guilielmo, Argentoratensium Episcopo, ante XXVII. annos facultatem reluendi dimidiam Præfecturæ Ortenaviensis partem, a Fürstenbergiis possessam, concesserat; retractus & aperturæ Juribus Austriacæ Domui servatis. Diploma WORMATIÆ datum die 24. Maji A. 1521. At Guilielmus ab

gen für: Daß ein Abbt zu Gengenbach in des Reichs Land Mortenau, so dem Hochwürdigem Fürsten, unserm gnädigen Herrn von Straßburg &c. und den Wohlgebohrnen Herren Wilhelmen und Friedrichen Gebrüdern, Söhnen Graff Wolffgangs, Grafen zu Fürstenberg, durch Weyland Römische Kayser und das Heylige Reich in Pfandschaft zugestellet worden. &c.

(e) Diploma Caroli V. extat in *Corp. Dipl.* Tom. IV. P. I. pag. 419.

Honstein Episcopus dimidiam illam Præfecturæ partem, a Guilielmo a Dieft alienatam, reluendi occasionem neglexit, quamvis per totos viginti annos post concessionem hanc Argentoratensi Ecclesiæ præfuerit; turbis, ob religionis dissidia, abortis, sine dubio impeditus.

§. XVIII.

Erasmus successor tam parum de reuivione sollicitus fuit, ut etiam Argentinensis suæ Ecclesiæ portionem Ferdinando, cui frater reluendi facultatem A. 1550. novis literis dederat, concesserit, atque adeo Præfecturæ hujus homines a jurejurando sibi præstito liberaverit. Instrumentum hac super re die 2. Oct. A. 1556. confectum Udenhemii, in Palatio Episcopali Spirensi. Rudolphus enim Spirensis Episcopus conciliator negotii fuit. Idem Ferdinandus jam ante sexennium Fürstenbergiorum partem, reddita Friderico Fürstenbergio Comiti, pro qua oppignerata primum fuit, pecunia, liberaverat nexu. Eodem ergo A. 1550. quo Fürstenbergiis oppignerationis pretium, Ferdinandus Rex Romanorum persolvit, ipsam quoque Episcopatus Argentinensis partem

Præfecturam omnem redimit.

redimendi jus pro se & heredibus masculis a Carolo V. fratre accepit. Sic tota Ortenaviensis Præfectura, ut pignus Imperii, ad Austrios tandem solos pervenit; qui ab hoc tempore eam vel ipsi tenuerunt, vel aliis concesserunt in feudum.

Idem Ferdinandus A. 1558. Othoni Henrico, Electori Palatino, quinquaginta solvit florenorum millia, ut Alfaticam Præfecturam, quam Ludovicus Pacificus Elector A. 1530. receperat, ad suam quoque Domum transferret. (f)

§. XIX.

Pace
West-
phal. Au-
striacis
confir-
matur.

Illustres ergo duo ad Rhenum Præfecturæ Cæsareæ, quæ tredecim Civitates Imperii, & ultra octoginta Imperii vicòs tum fuerant complexæ, intra octennium in Austriacam ditionem pervenerunt.

Bello tricennali Gallicæ copiae Ortenaviam occupabant, cujus Præfectura pacis Monasteriensis decreto (g) ad Ferdinan-

(f) ALSATIA ILLUST. Tom. II. pag. 576.

(g) Art. XII. §. 85.

dum pervenit. „ Totam Ortenaviam, verba sunt Formulæ Pa-
 „ cis, cum Civitatibus Imperialibus Offenburg, Gengenbach &
 „ Cella am Hammerspach, quatenus scilicet Præfecturæ Orte-
 „ navienfi obnoxia sunt, adeo ut nullus omnino Rex Franciæ
 „ quicquam juris aut potestatis, in his præmemoratis parti-
 „ bus, cis & ultra Rhenum fitis, ullo unquam tempore præ-
 „ tendere aut usurpare possit aut debeat, *ita tamen ut Austria-*
 „ *cis Principibus, prædicta restitutione, nihil novi juris acqui-*
 „ *ratur.* „

Præfectura hæc ditionibus Auftriacis, anteriores quas vo-
 cant, contermina, Enfishemiano Regimini olim eadem ratione,
 qua Alfatica, fuit obnoxia, indeque ad Oenipontanum Archidu-
 cis Regimen provocatio fuit.

§. XX.

Leopoldus Imperator Ludovici Marchionis Badensis in ^{Badensi-}
 Austriae Domum merita remuneraturus, ei atque descendentibus ^{bus datur}
 masculis Præfecturam Ortenaviæ, ut feudum, a Domo Auftriaca ^{in feu-}
 pendens, A. 1701. concessit. (h) Cæsarea hac donatione Baden-
 dum.

(h) Vide supra pag. 234.

ses Præfecturam, quam pignoris jure A. 1334. jam ab Imperio tenuerant, atque A. 1351. amiserant; in quam A. 1453. jus reluendæ partis dimidiæ denuo acquisierant, post tria cum dimidio secula titulo feudali ad suam Domum reduxerunt.

CAPUT

CAPUT II.

§. I.

Ortenavica, quam descripsimus, Præfectura, quam Præfe-
cturæ in-
doles. etiam Advocatiam appellant, non super Ortenaviam omnem, sed, uti jam dictum, super tres Civitates ejus Imperiales & super plurimos ejus vicos sese extendit. Ortenberg Castrum, (i) rupi impositum, erat sedes Præfecti; cujus Præfecturæ Offenburgum, Gengenbäum, Zella ad Hammersbachium, oppida Imperii, hodieque subsunt. Vici, Vilerii, Viculi & Valles (k) eidem Advocatiæ subordinati in IV. Judicia dividuntur, quæ dicuntur Provincialia, (*Landgerichte*) dicuntur etiam *Hauptgerichte* in relatione ad minora judicia, quæ *Aftergerichte* appellant.

§. II.

I. JUDICIUM ORTENBERGENSĒ ET LEFFERSBERGENSĒ. Judicia
quatuor.

Hoc in duas Jurisdictiones Inferiores (*Staab*) subdividitur; nempe ZELL & GOLTSCHUEUR.

Tom. III.

Y y

(i) *Das Schlofs und Haufs* plerumque der Stein Ortenberg.(k) *Dörfer, Weiler, Zinckhen und Thäler.*

Ad ZELLESEM pertinent:

Rambschweyer,
Wejerbach,
Zell,
Riedling,
Albersbach citerior & ulterior,
Fessenbach (Forder und Hinter)

Ad GOLTSCHUEURENSEM referuntur:

Ritterspurg,
Goltſcheuer,
Marlen,
Mühlen.

II. JUDICIUM ACHERENSE vicis sequentibus
constat:

Nieder Acheren,
Gambshurst,
Fauttenbach,
Oehnsbach,
Ober Achern.

III. JUDICIUM APPENWIRENSE; habet vicos:

Appenweyer,
Uhrloffen,

Nufsbach,
 Zufenhoffen,
 Bottenard ex parte,
 Hertzthal,
 Meifenbühel.

I V. JUDICIUM GRUSENHEIMENSE continet:

Grufenheim,
 Weyher,
 Waltersweyer,
 Bühel,
 Bohlsbach,
 Ebersweyr,
 Rambsweyr ex parte,
 Windschleg.

Præter hæc quatuor Judicia majora, duo sunt quoque mi-
 nora *Ottersviranum & Zunsviranum*. Illud vicis Otterswir &
 Lauffen cum villis quibusdam comprehendit.

§. III.

Majorum Judiciorum Præsides (1) Præfectus Ortenaviæ Eorum
formula.
 constituit. A Judiciis ad Castrum Ortenberg, ubi fedet Præfe-

Tom. III.

Yy 2

(1) Germanis *Vogt*.

ctus; a Præfecto ad Regimen Tabernense Alfaticum provocatio fiebat; eo tempore, quo Advocatia Ortenaviæ Episcopo Argentinensi fuit oppignerata. Seculo hoc ad Bada-Badense Regimen, quod Raftadii est, provocatur. Ex quo Castrum Ortenbergæ destructum, causæ criminales pro diversitate loci & delicti in his quatuor Judiciis promiscue tractantur. (m)

§. I V.

Præfecti
potestas.

Præfectus Ortenavicus olim, Decapolitani Alfatici instar, a Præfectorialibus Urbibus jusjurandum fidei accepit; illisque reciproco jurejurando libertates eorum atque privilegia se defensurum promisit. Præfectus solemnibus Statuum Provincialium Conventui præsidet. Ipse Scultetum Imperii (n) in singulis Civitatibus ex Duodecimviris constituit, atque Monasterii Imperialis Gengenbacensis Advocatus perpetuus est. Gaudet per omnem Præfecturam regalibus juribus, quæ ante oppignerationem Imperatori & Imperio competebant; (o) Jure conductus; sequelæ; steuræ, precariæ, tributorum, forestæ & fisci. Exercet merum & mixtum imperium.

(m) Judicium Criminale cum habendum est, VII. Judices ex rusticis ad illud eliguntur, quibus processus Criminalis a Regimine Advocati instructus & sententia ibi lata prælegitur, Judices acquiescunt.

(n) Reichs-Schultheis.

(o) Als Pfandherr; unde Præfectura die Pfandschafft Ortenau.

§. V.

Ortenaviæ Præfecturæ dignitas ante oppignerationem ambulatoria cum fuisset, Cæsares nonnisi ex illustribus Germaniæ gentibus elegerunt Præfectos. In Monumentis occurrunt:

1260. Hermannus a Geroldseck. (*p*)
 1292. Comes a Catzenelenbogen. (*q*)
 1297. Hermannus a Geroldseck. (*r*)
 1299. Otto de Ochsenstein, Ottonis filius. (*s*)
 1326. Rudolphus Marchio Badensis Senior.

§. VI.

Appendicis loco observamus, in Achera inferiore, Præfecturæ Ortenaviæ vico, (*t*) magni Turennii viscera servari. Turennius Brandenburgicum Electorem, Fridericum Wilhelmum, & Bournonvillium, Cæsarei exercitus Ducem, prælio ad Turinghemium, quod Imperialis olim Civitas superioris Alsatiæ, leuca distans Colmaria, die 5. Jan. A. 1675. ex Alsaticis hibernis expellens, belli theatrum in Ortenaviam transtulit; ponte super Rhenum Altenhemii, tribus supra Argentoratum leucis, constru-

Yy 3

(*p*) KOENIGSHOVEN pag. 252.

(*q*) *Annales Colmar.* pag. 26.

(*r*) KOENIGSHOVEN pag. 120.

(*s*) Idem pag. 121.

(*t*) *Nider Acheren.*

cto. Bournonvillius, revocatus a Cæsare, qui Montecuculio bellum contra Gallos gerendum commisit, Turennius ad Wilstadium metatus est castra; Montecuculio ad Schutteræ Monasterium, dein ad Offenburgum sua castra figente. Junius & pars maxima Quintilis sine proelio transacti. Montecuculius denique pedem fixit ad Bühlam; bihorio a Bada. Turennius transtulit sua castra ad Acheram vicum, qui inferior dicitur.

§. VII.

Sasbaci
occifus.

Sasbacum Argentinenfis Episcopi in Ortenaviae vicus est, Oberkirchenfi Præfecturæ adscriptus, inter præstantiores censendus, a Rheno tribus horis, a promontanis Nigræ Silvæ mille passibus remotus; quem rivus cognominis perluit. Omnis illa regio frugibus, vitibus, pratis & hortis abundat. In tractu hoc proelium inire decreverat Turennius. Cæsareanus exercitus Gallicusque in campis molliter editis confederunt. Medium inter eos fuerat Sasbacum. Galli ad austrum, ubi campus sepulcreti; (u) Cæsareani ad boream, ubi campus *Hochfeld* & Trinitatis est fanum. Duos inter exercitus nonnisi dimidia fuit leucæ interval- lum. Galli a parte sua construxerant aggerem. Locus nunc vitibus confitus, hodieque incolis *Vallum* (x) vocatur. Turennius, hostium situm propius explorans, in Sasbacensis sepulcreti vicinia

(u) *Das Gottesackerfeld.*

(x) *Das Schanzlein.*

prope arborem castra Caesareanorum omni ex parte examinavit
follicite; eos aggressurus postridie. At speculatorem & ipsi
Caesareani speculati, ferrea glande, ex tormento bellico emissa,
equo insidentem, percusserunt; ignari quis esset.

§. VIII.

Fatalis hic Turenno dies est vigesimus septimus Julii styli ^{Viscera}
novi A. 1675. (y) Transportatus in Acheræ inferioris vicum, ^{Acheræ}
mileuca qui distat Sasbaco. ^{condita.} Viscera non Parochiali Acheranae,
sed veteri Capellæ D. Nicolai, in extremitate Burgi sitae, illata,
ad Evangelii cornu altaris recondita sunt. Corpus in Galliam
delatum, in San Dionysiano prope Lutetiam Fano, ubi reges se-
peliuntur, sepultum. Hanc de magno Galliae heroe ejusque
extremis notitiam Diatribae adjeci, quod nec Sasbaci, nec Ache-
rae posita sunt Turenno monumenta, quae rei tam memorabilis
memoriam propagarent ad posteros.

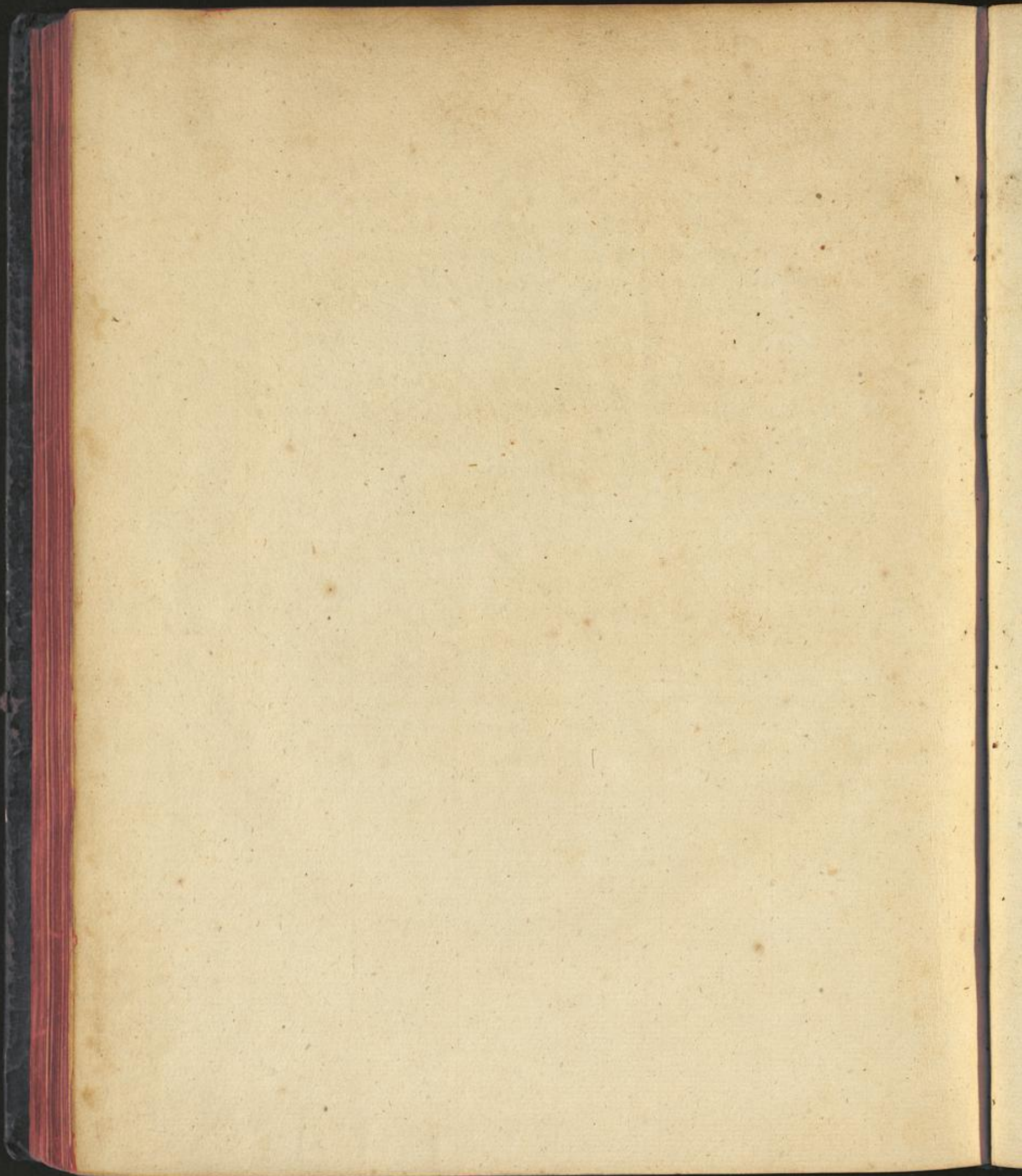
(y) Descriptionem ac delineationem rei hujus exhibet *Diarium Europæum*
Parte XXXII. pag. 528. RAMSAY *Hist. du Vicomte de Turenne* Tom. I.
pag. 580. Vide supra pag. 168.

FINIS TOMI TERTII.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

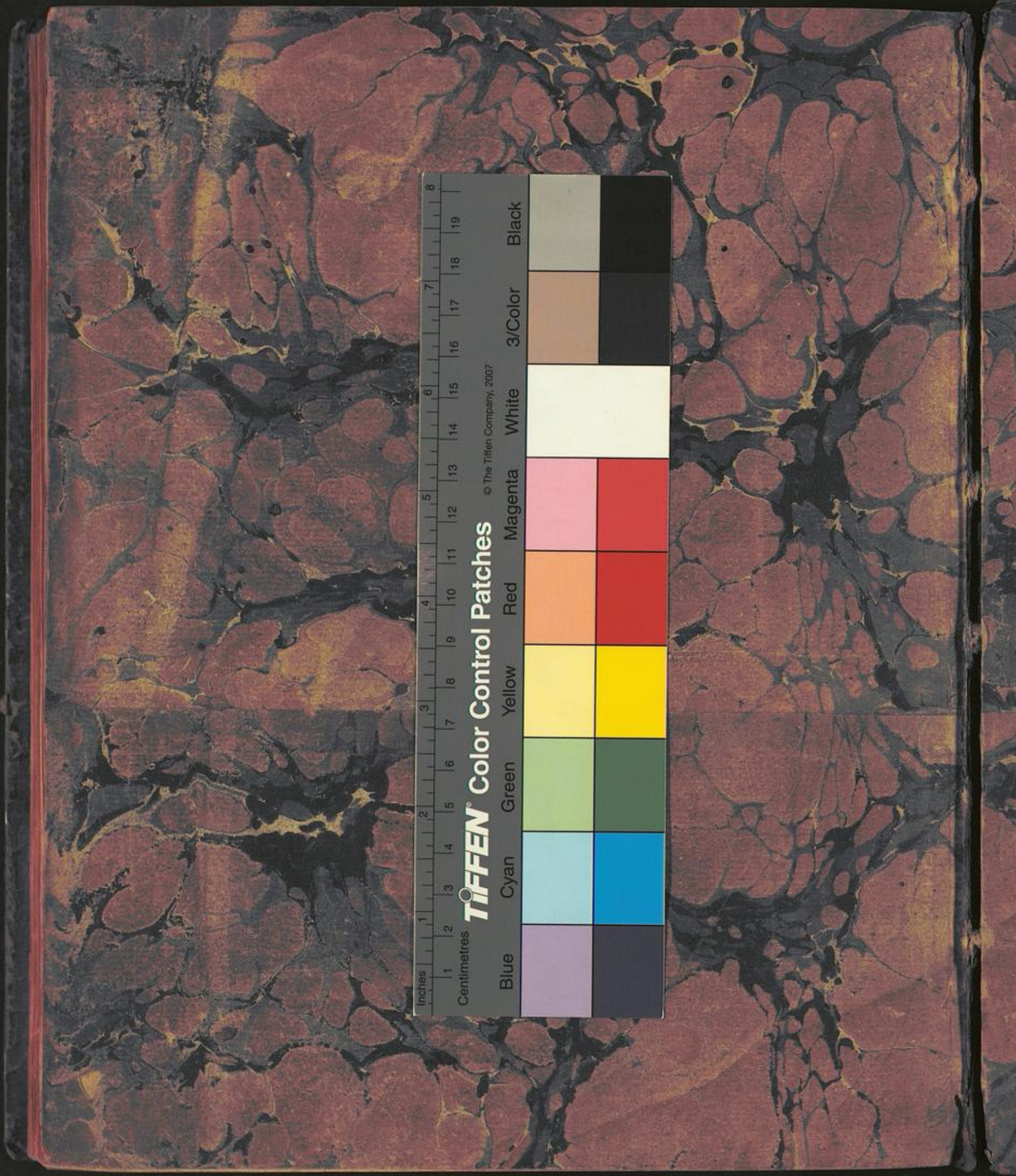
Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

TIFFEN Color Control Patches © The Tiffen Company, 2007

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]
[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]	[Patch]